AGRÁRMINISZTÉRIUM

Magyarország KAP Stratégiai Terve

2023-2027

Stratégiai Környezeti Vizsgálat

2/2005. (I.11.) Korm. rendelet által előírt környezeti értékelés egyeztetési anyaga

„A Vidékfejlesztési Program, valamint a KAP Stratégiai Terv lebonyolítását támogató informatikai rendszerek fejlesztését támogató informatikai szakértői tanácsadás, valamint a KAP Stratégiai Tervhez kapcsolódó monitoring tervezői feladatok és szaktanácsadás ellátása a 2022-2023 időszakban” című projekt keretében

Projektvezető:

Saád Tamás

Vezető szakértők:

Tóth Péter, Skutai Julianna, Podmaniczky László, Cserneczky Tamás

Készítették:

Dr. Centeri Csaba, Dr. Farkas István, Dr. Grónás Viktor, Kapitányné Sándor Szilvia, Dr. Kohlhéb Norbert, Dr. Kovács Zoltán, Králl Attila, Dr. Mozsgai Katalin, Dr. Podmaniczky László, Dr. Skutai Julianna, Dr. Szabó István, Tóth Péter

Készült: 2022. június 21.

field CONSULTING

ENVI-MED

COLLECTIVO

MAGYARORSZÁG KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap
A vidéki térségekbe beruházó Európa

TARTALOM

1. KÖZÉRTHETŐ ÖSSZEFOGLALÓ 8
2. A KÖRNYEZETI ÉRTÉKELÉS KIDOLGOZÁSI FOLYAMATÁNAK ISMERTETÉSE 22
2.1. Előzmények, az értékelés tartalma 22
2.2. A KAP Stratégiai Terv Stratégiai Környezeti Vizsgálatának jogszabályi háttere 22
2.3. A tervezési folyamat más részeihez (SWOT, szükségletelemzés, beavatkozási logika stb.) való kapcsolódás 25
2.4. A környezeti értékelés készítése során tett javaslatok hatása a KAP Stratégiai Terv alakulására 26
2.5. A környezet védelméért felelős szervek és az érintett nyilvánosság bevonása, az általuk adott véleményeknek, szempontoknak a környezeti értékelés készítése során történő figyelembevétele 27
2.6. A környezeti értékelés készítéséhez felhasznált adatok forrása, az alkalmazott módszer és annak korlátai 28
3. A KAP STRATÉGIAI TERV ÉS A KIDOLGOZÁSAKOR VIZSGÁLT VÁLTOZATOK RÖVID ISMERTETÉSE 32
3.1. A KAP Stratégiai Terv céljainak, tartalmának összefoglaló ismertetése 32
3.1.1. Az EU irányelvei és javaslatai a KAP stratégiai Tervre vonatkozóan 32
3.1.2. A hazai KAP Stratégia Terv céljai 33
3.2. A KAP Stratégiai Terv terv-változatainak ismertetése 36
4. A KAP STRATÉGIAI TERV MEGVALÓSÍTÁSA KÖRNYEZETI HATÁSAINAK, KÖVETKEZMÉNYEINEK FELTÁRÁSA 38
4.1. A jelenlegi környezeti helyzet releváns, a KAP Stratégiai Tervvel összefüggésben lévő elemeinek ismertetése 38
4.1.1. Éghajlatváltozás mérséklése, az ahhoz való alkalmazkodás, fenntartható energia hasznosításának terjesztése 38
4.1.2. A talajminőség védelme, talajerózió megelőzése 40
4.1.3. Felszíni és felszín alatti vizek tápanyag- és peszticid szennyezésekkel szembeni védelme, mennyiségi védelme 40
4.1.4. Levegőminőség javítása, fenntartható hulladékgazdálkodás és körforgásos gazdaság előmozdítása 42
4.1.5. Biológiai sokféleség védelme, ökoszisztéma szolgáltatások gyarapítása, élőhelyek és Natura 2000 hálózat védelme 42
4.1.6. Vidéki táj megőrzése, táji elemek védelme és épített környezet védelme 44
4.1.7. Fenntartható fejlődés, emberi egészségvédelem, társadalmi igazságosság, kulturális örökség 45
4.1.8. A környezeti állapot egyéb jellemzőinek leírása (hulladékgazdálkodás) 47

4.2. A KAP Stratégiai Terv céljainak összevetése a releváns nemzetközi, közösségi és országos szinten kitűzött környezet- és természetvédelmi célokkal 48
4.2.1. Éghajlatváltozás mérséklése, az ahhoz való alkalmazkodás, fenntartható energia hasznosításának terjesztése 48
4.2.2. A talajminőség védelme, talajerózió megelőzése 49
4.2.3. Felszíni és felszín alatti vizek tápanyag- és peszticid szennyezésekkel szembeni védelme, mennyiségi védelme 51
4.2.4. Levegőminőség javítása, fenntartható hulladékgazdálkodás és körforgásos gazdaság előmozdítása 52
4.2.5. Biológiai sokféleség védelme, ökoszisztéma szolgáltatások gyarapítása, élőhelyek és Natura 2000 hálózat védelme 55
4.2.6. Vidéki táj megőrzése, táji elemek védelme és épített környezet védelme 57
4.2.7. Fenntartható fejlődés, emberi egészségvédelem, társadalmi igazságosság, kulturális örökség 59
4.3. A környezetvédelmi célok és szempontok megjelenése, illetve figyelembevétele a SWOT elemzésben, a helyzetértékelésben és a szükségletelemzésben 60
4.4. A környezetvédelmi célok és szempontok megjelenése, illetve figyelembevétele a KAP Stratégiai Terv beavatkozásaiban 64
4.4.1. A beavatkozások értékelési módszere 64
4.4.2. Kondicionalitás 65
4.4.3. A fenntarthatóságot elősegítő, alapszintű és átcsoportosítással nyújtható kiegészítő jövedelemtámogatás 70
4.4.4. Fiatal mezőgazdasági termelők részére nyújtott kiegészítő jövedelemtámogatás 74
4.4.5. Agro-ökológiai alapprogram 78
4.4.6. Termeléstől függő jövedelemtámogatás - területalapú támogatás 85
4.4.7. Termeléstől függő jövedelemtámogatás- állategység alapú támogatás 88
4.4.8. Zöldség-gyümölcs szektoriális beavatkozások 89
4.4.9. Méhészeti beavatkozások 91
4.4.10. Szőlészeti-borászati beavatkozások 92
4.4.11. Agrárkörnyezetgazdálkodási kifizetések (AKG) 94
4.4.12. Ökológiai gazdálkodás támogatása 99
4.4.13. Agro-ökológiai földhasználat-váltást és fenntartást ösztönző kifizetés 102
4.4.14. Génmegőrzés beavatkozásai 105
4.4.15. Állatjóléti beavatkozások 107
4.4.16. Erdőkörnyezetvédelmi többéves kötelezettségvállalások (EKV) 109
4.4.17. Erdő-genetikai többéves kötelezettségvállalások 111
4.4.18. Natura 2000 mezőgazdasági területeknek nyújtott kompenzációs kifizetések 112
4.4.19. Erdő területeknek nyújtott Natura 2000 kompenzációs kifizetések 114

4.4.20. Mezőgazdasági üzemek fejlesztése 116
4.4.21. Mezőgazdasági Károk Enyhítése beavatkozásai 118
4.4.22. Erdőtelepítési és fásítási beruházások támogatása valamint Erdőtelepítési beruházások ápolása és jövedelempótló támogatása 120
4.4.23. Versenyképes erdőgazdálkodást szolgáló beruházások (for-profit) 122
4.4.24. Az erdőgazdálkodás környezeti fenntarthatóságát szolgáló beruházások (non-profit) 124
4.4.25. Vidéki infrastruktúra fejlesztését szolgáló beavatkozások 125
4.4.26. Fiatal mezőgazdasági termelők és erdőgazdálkodók támogatásai 128
4.4.27. Vízfelhasználás hatékonyságát javító mezőgazdasági öntözési közösségek támogatása 129
4.4.28. Erdőtüzek megelőzésének és kockázatcsökkentésének együttműködés alapú támogatása 133
4.4.29. Termelői csoportok és termelői szervezetek támogatása 134
4.4.30. Együttműködés 134
4.4.31. Képzés, tanácsadás, bemutatóüzem, minőségbiztosítás, digitalizáció 136
4.4.32. Vidékfejlesztési együttműködés a Rövid Ellátási Láncok fejlesztéséért 137
4.4.33. Vidékfejlesztési együttműködés a társadalmi vállalkozások fejlesztéséért 139
4.4.34. Vidékfejlesztési együttműködés a térségi aktív-és ökoturisztikai fejlesztésért 140
4.4.35. Vidékfejlesztési együttműködés a biomassza alapú gazdaság fejlesztéséért 142
4.4.36. Vidékfejlesztési együttműködés a vadgazdálkodás területén 144
4.4.37. LEADER stratégiák elkészítése és végrehajtása 145
4.4.38. Európai Innovációs Partnerség (EIP) együttműködés 147
4.5. A fennálló környezeti konfliktusok, problémák leírása és mindezek várható alakulása, ha a KAP Stratégiai Terv nem valósulna meg 150
4.5.1. Az alapállapot jövőbeli alakulása a KAP Stratégiai Terv megvalósulása esetén 151
4.5.2. A fennálló környezeti konfliktusok, problémák várható alakulása, ha a KAP Stratégiai Terv nem valósulna meg 153
4.6. A KAP Stratégiai Terv megvalósítása esetén várható, a környezetet érő közvetlen és közvetett hatások, környezeti következmények előrejelzése 154
4.6.1. Éghajlatváltozás mérséklése, az ahhoz való alkalmazkodás, fenntartható energia hasznosításának terjesztése 155
4.6.2. A talajminőség védelme, talajerózió megelőzése 159
4.6.3. Felszíni és felszín alatti vizek tápanyag- és peszticid szennyezésekkel szembeni védelme, mennyiségi védelme 161
4.6.4. Levegőminőség javítása, fenntartható hulladékgazdálkodás és körforgásos gazdaság előmozdítása 168
4.6.5. Biológiai sokféleség védelme, ökoszisztéma szolgáltatások gyarapítása, élőhelyek és Natura 2000 hálózat védelme 172

4.6.6. Vidéki táj megőrzése, táji elemek védelme és épített környezet védelme 176

4.6.7. Fenntartható fejlődés, emberi egészségvédelem, társadalmi igazságosság, kulturális örökség 179

5. JAVASLATOK A TERVBEN SZEREPLŐ INTÉZKEDÉSEK NEGATÍV KÖRNYEZETI HATÁSAINAK KIKÜSZÖBÖLÉSÉRE ÉS A KÖRNYEZETI HATÉKONYSÁG JAVÍTÁSÁRA 184

6. A KAP STRATÉGIA TERV KAPCSOLATA MÁS TERVEKKEL ÉS PROGRAMOKKAL 203

7. A KAP STRATÉGIAI TERV MONITOROZÁSI JAVASLATAINAK ÉRTÉKELÉSE 207

8. MELLÉKLETEK 208

1. melléklet: A Közös Agrárpolitika 2021–2027 közötti időszakára vonatkozó Stratégiai Terv So4, So5, So6 specifikus célkitűzésekre vonatkozó SWOT analízis SKV értékelése 209

2. melléklet: A KAP Stratégiai Terv beavatkozásainak csoportosítása 227

3. sz. melléklet A KAP Stratégiai Terv beavatkozásainak környezeti értékelése 235

RÖVIDÍTÉSEK JEGYZÉKE

AKG	Agrár- és Környezetgazdálkodás
AKIS	Agricultural Knowledge and Innovation Systems, (Agrárkutatási, Innovációs és Tudásmegosztási Rendszerek)
AM	Agrárminisztérium
AÖP	Agro-ökológiai alapprogram
DIMOP	Digitális Megújulás Operatív Program
EB/EUB	Európai Bizottság
EFOP	Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív Program
EIP	European Innovation Partnership (Európai Innovációs Partnerség)
EKV	Erdő-környezetvédelem
EMGA	Európai Mezőgazdasági Garancia Alap
EMVA	Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap
ENRD	European Rural Development Network (Európai Vidékfejlesztési Hálózat)
ETHA	Európai Tengerügyi és Halászati Alap
GAEC	Good Agriculture and Environmental Condition (Helyes Mezőgazdasági és Környezeti Állapot)
GINOP	Gazdaságfejlesztési és Innovációs Operatív Program
HACS	Helyi Akciócsoport
HFS	Helyi Fejlesztési Stratégia
HMKÁ	Helyes Mezpgazdasági és Környzeti Állapot
IH	Irányító Hatóság
IKOP	Integrált Közlekedésfejlesztési Operatív Program
KAP	Közös Agrárpolitika
KEHOP	Környezeti és Energiahatékonysági Operatív Program
KJT	Kvassay Jenő Terv
LCsT	Levegőminőségi Cselekvési Terv
LEADER	Liaison entre actions de développement de l'économie rurale (Kapcsolat a fejlesztési tevékenységek között a vidéki gazdaság fejlődése érdekében)
LULUCF	Földhasználati, földhasználat-megváltoztatási és erdőgazdálkodási szektor
MÁK	Magyar Államkincstár
MTÉT	Magas Természeti Értékű Területek
NAKP	Nemzeti Agrár-környezetvédelmi Program
NCST	Nemzeti Növényvédelmi Cselekvési Terv
NÉBIH	Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal
NÉS	Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégia
NTB	nem termelő beruházások
NVT	Nemzeti Vidékfejlesztési Terv
OHT	Országos Hulladékgazdálkodási Terv
OKT	Országos Környezetvédelmi Tanács
OLP	Országos Levegőterhelés-csökkentési Program
OP	Operatív Program
OVGT	Országos Vízgyűjtő-gazdálkodási Terv
PAF	Prioritized Action Framework (Priorizált Intézkedési Terv)
REL	Rövid Ellátási Lánc
SKV	Stratégiai Környezeti Vizsgálat
TOP	Terület- és Településfejlesztési Operatív Program

ÚMVP	Új Magyarország Vidékfejlesztési Program
ÜHG	Üvegházhatású gáz
VKGTT	Vízkészlet-gazdálkodási Térségi Terv
VKI	Víz Keretirányelv
VOP	Végrehajtás Operatív Program
VP	Vidékfejlesztési Program

1. KÖZÉRTHETŐ ÖSSZEFOGLALÓ

A Közös Agrárpolitika (KAP) támogatási rendszere alapján kialakított magyar KAP Stratégiai Terv Magyarország környezeti állapotának megőrzése szempontjából alapvető jelentőségű, mivel szinte a teljes hazai mezőgazdasági területen befolyásolja a gazdálkodási gyakorlatot a 2023-2027 időszakban. A Közös Agrárpolitika cél- és eszközrendszere rendkívül szerteágazó módon, eltérő előjellel és eltérő mértékben, közvetlenül és közvetetten is hat a környezeti elemek állapotára. Magyarország természeti értékeinek túlnyomó többsége található mezőgazdasági területeken, vagy áll közvetlen kapcsolatban azokkal. Ezek a természeti értékek (pl.: termőföld, felszíni és felszín alatti vizek, biodiverzitás) biztosítják társadalmunk és gazdaságunk hosszútávú fenntarthatóságát. További sérülésük pedig közvetlen, rövidtávú, tömeges egészségi károsodást válhat ki.

Az új KAP 9 specifikus (3 gazdasági, 3 környezeti és 3 társadalmi), valamint egy horizontális, átfogó célkitűzést határoz meg. A tagállamok ezen célkitűzések mentén alakítják ki a KAP Stratégiai Tervük megvalósításához szükséges intézkedéseiket. Minden intézkedés esetében be kell mutatni, hogy mely uniós cél eléréséhez járul hozzá, milyen hazai szükségletre ad választ, illetve, hogy a támogatás hasznosulása hogyan lesz mérhető.

- A **gazdasági fenntarthatósági** célkitűzések középpontjában a versenyképesség növelése, a méltányos jövedelem és az erőviszonyok kiegyenlítése az élelmiszerláncban állnak.
- A **zöld fenntarthatósági** célkitűzésekben a klímaváltozás elleni fellépés, a környezetvédelem, illetve a tájkép és biodiverzitás megőrzése célok szerepelnek.
- A **társadalmi-vidéki fenntarthatósági** célkitűzések magukba foglalják a generációs megújulást, az élő vidéki területek megőrzését, az élelmiszer és egészség védelmét.
- Az **átfogó horizontális** (modernizációs) célkitűzés mindhárom korábbi célkitűzés megvalósításához hozzájárul az agrártudás és innovációs rendszer, a digitalizáció és innováció támogatása révén.

Az Európai Parlament és a Tanács 2018/392 számú, a közös agrárpolitika keretében a tagállamok által a 2021-2027 időszakra elkészítendő stratégiai tervhez (KAP Stratégia Terv) nyújtott, az Európai Mezőgazdasági Garanciaalap (EMGA) és az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap (EMVA) által finanszírozott támogatásra vonatkozó szabályok megállapításáról szóló rendelete alapján a KAP Stratégiai Terv kötelező tartalmi eleme a Stratégiai Környezeti Vizsgálat (továbbiakban: SKV) dokumentációja.

Az SKV folyamat átfogó célja a környezet és természet magas szintű védelmének biztosítása, valamint, hogy hozzájáruljon a környezeti, természetvédelmi szempontok beillesztéséhez a tervek és programok kidolgozása és elfogadása során, a fenntartható fejlődés elősegítése érdekében.

Az SKV folyamat részeként elkészült az SKV Tematikai Jelentés, melynek célja a hatósági egyeztetés és a partnerség megfelelő lebonyolításának előkészítése volt, a stratégiai környezeti vizsgálat tervezett folyamatának, vizsgálati szempontjainak bemutatásával és a vizsgálat módszertani alapjainak rögzítésével. Az SKV Tematikai Jelentés egyeztetése megtörtént, az érintett szervezetek észrevételei a tematikai jelentés véglegesítésének fázisában megfontolásra és indokolt esetben beépítésre kerülnek. A fenti dokumentumoknak megfelelően az SKV folyamat az ex ante vizsgálattal párhuzamosan követte a KAP Stratégiai Terv tervezési szakaszait, észrevételeivel és javaslataival a KAP Stratégiai Terv környezeti megfelelőségét és hozzáadott értékének növelését célozta.

A KAP Stratégiai Terv Stratégiai Környezeti Vizsgálata az alábbi környezeti vonatkozásokban értékelte a környezeti hatásokat:

- Éghajlatváltozás mérséklése, az ahhoz való alkalmazkodás, fenntartható energia hasznosításának terjesztése,
- A talajminőség védelme, talajerózió megelőzése,
- Felszíni és felszín alatti vizek tápanyag- és peszticid szennyezésekkel szembeni védelme, mennyiségi védelme,
- Levegőminőség javítása, fenntartható hulladékgazdálkodás és körforgásos gazdaság előmozdítása,
- Biológiai sokféleség védelme, ökoszisztéma szolgáltatások gyarapítása, élőhelyek és Natura 2000 hálózat védelme,
- Vidéki táj megőrzése, táji elemek védelme és épített környezet védelme,
- Fenntartható fejlődés, emberi egészségvédelem, társadalmi igazságosság, kulturális örökség.

A KAP Stratégiai Terv tervezési folyamata a stratégiai környezeti vizsgálat számára mindvégig nyitott és követhető volt. A tervezési részanyagok változatai a 2020. év közepétől az SKV szakértői csoportja számára elérhetők voltak.

A terv-változatok kapcsán az SKV folyamatban a következő részvizsgálatok történtek:

1. Helyzetelemzés, SWOT értékelés, szükségletelemzés SKV értékelése – 2020.12.15.
2. A KAP Stratégiai Terv zöld felépítményrendszeréhez kapcsolódó SKV észrevételek – 2021.05.15.
3. A KAP Stratégiai Terv beavatkozásainak előzetes környezeti értékelése – 2021.06.25.
4. A KAP Stratégiai Terv SWOT- és szükségletelemzésének, tervezett beavatkozásainak és zöld felépítményrendszerének összefoglaló környezeti értékelése – 2021.07.05.

Az értékelések során az átadott aktuális terv-változatok elemzése és a környezeti teljesítmény javítását szolgáló javaslatok kidolgozása történt meg. Az SKV értékelői a hivatalos jelentések mellett több alkalommal on-line és személyes egyeztetéseken vettek részt az Agrárminisztérium érintett szervezeti egységeivel.
Az SKV környezeti jelentés alapját az Agrárminisztérium által 2021.12.30-án benyújtott terv-változat (Magyarország KAP stratégiai terve, 2023-2027) képezte.

A KAP Stratégiai Terv SKV folyamatának főbb megállapításai az alábbiakban foglalhatók össze.

A KAP Stratégiai Terv beavatkozásainak hatásai az éghajlatváltozás mérséklésére, az ahhoz való alkalmazkodásra és fenntartható energia hasznosításának terjesztésére

Mindazon KAP Stratégiai Terv beavatkozások, amelyek a mezőgazdasági termelés fosszilis energiafogyasztásának csökkentésével járnak, támogatják a klímavédelmi célokat. Ide sorolhatjuk pl. Ökológiai gazdálkodás támogatása, az Agro-ökológiai földhasználat-váltást és fenntartást ösztönző kifizetés, a Natura 2000 mezőgazdasági területeknek nyújtott kompenzációs kifizetést és az Agro-ökológiai alapprogram előírásait.

Ezen beavatkozások hatásait egészítheti ki a biomassza gyarapodásából származó CO2-megkötés pozitív hatása, amelyet az Erdőkörnyezetvédelmi többéves kötelezettségvállalások, az Erdő-genetikai többéves kötelezettségvállalások, az Erdő területeknek nyújtott Natura 2000 kompenzációs kifizetések, az Erdőtelepítési és fásítási beruházások támogatása, valamint Erdőtelepítési beruházások ápolása és jövedelempótló támogatása nagymértékben szolgál.

Egyes intenzív mezőgazdasági technológiák a talaj levegőztetése, a növényi maradványok bekeverése és az aggregátumok aprítása által fokozza a szerves anyagok lebomlását. Ez a talaj szén készletének jelentős csökkenését, és ezzel együtt a művelési eljárásból adódó magasabb szén-dioxid kibocsátását eredményezi. A fenntarthatóságot elősegítő, alapszintű és átcsoportosítással nyújtható kiegészítő jövedelemtámogatás, a kifizetés egyik alapfeltételeként meghatározott mezőgazdasági tevékenység termelő tevékenységgel történő teljesítésén, valamint a megművelt területek maximalizálásán keresztül hozzájárulhat a mezőgazdasági területek intenzívebb használatához és a fent említett problémák fenntartásához, megjelenéséhez. Ezzel szemben e hatást tompítja, hogy az említett támogatás igénybevételére a mezőgazdasági termelő a terület kultúrállapotban tartásával (*„maintenance"*) is jogosult. Termelési kötelezettség tehát nem áll fenn.

Mindezek mellett a KAP Stratégiai Terv keretében bevezetésre kerülő, a korábbi időszakhoz képest érdemi környezeti előrelépést jelentő kondicionalitás szabályai védik a természeti erőforrásokat, amelyekre az éghajlatváltozás miatt egyre nagyobb nyomás nehezedik.

A „Vízfelhasználás hatékonyságát javító mezőgazdasági öntözési közösségek támogatása" beavatkozás egyes térségekben a feszült vízkészlet-gazdálkodást tovább nehezíthetik. Ezért csak az adaptív eljárások, földhasználat váltás és a biológiai alapokban rejlő lehetőségek kimerülése után indokolt az öntözött területek bővítése, öntözővizet biztosító műszaki berendezések telepítése. Különösen vízhiányos, aszály-érzékeny területeken korlátozni szükséges a nagy vízigényű kultúrák térnyerését, ezzel jelentősen csökkenthető a területi vízigény.

Mezőgazdasági üzemek/kisüzemek fenntarthatósági fejlesztése, az állattartás, különösen a takarmányozás és a tartástechnológia, valamint a trágyatárolás gyakorlatának ÜHG kibocsátást csökkentő irányba történő fejlesztése pozitív eredményeket hozhat.

Vidékfejlesztési együttműködés a biomassza alapú gazdaság fejlesztéséért beavatkozás keretében a térségben keletkező biomassza alapanyag hosszú távú hasznosítása valósul meg, amelynek következtében környezet-hatékony rendszereknél a fosszilis tüzelőanyag kiváltását követően jelentős ÜHG kibocsátáscsökkentés érhető el.

Összeségében a KAP Stratégiai Terv várható egyenlege az éghajlatváltozás mérséklése szempontjából nem állapítható meg egyértelműen jelenleg. A Terv jelentős számban tartalmaz olyan támogatási elemeket, amelyek csökkenthetik a mezőgazdasági kibocsátást, és növelhetik hazán területének szénmegkötő képességét. Ugyanakkor a támogatott beruházások tovább fokozhatják az alapanyag termelés intenzitását, amely nagyobb negatív hatást jelenthet, mint a kibocsátás csökkentés eredménye. Az eredő a támogatott projektek műszaki részleteitől, és a gazdálkodási gyakorlatra kifejtett ösztönzőktől függ. Ezekre a pályázati felhívások lesznek igazán hatással, ilyen szintű részleteket a KAP Stratégiai Terv műfajának megfelelően nem tartalmaz. Ezért fontos a Terv végrehajtása során a támogatási konstrukciók részletszabályainak kidolgozása során kiemelt szempontként kezelni az éghajlatváltozás mérséklését, és ennek eredményességét környezeti hatásmonitoringgal visszamérni.

A KAP Stratégiai Terv beavatkozásainak hatásai a talajminőség védelmére és a talajerózió megelőzésére

A talajok mennyiségi védelme érdekében egyrészt csökkenteni kell a termőföldek véglegesen más célú hasznosításának további növekedését, amely elsősorban a zöldmezős beruházások lassításával érhető el. A KAP Stratégia mindazon beavatkozásai, amelyek fenntartható módon őrzik meg a mező- és erdőgazdasági tevékenység versenyképességét, szolgálják a fenti célt. Talajvédelmi problémákat okozhatnak azonban az új infrastrukturális beruházások (pl. Mezőgazdasági üzemek fenntarthatósági fejlesztése), amennyiben az új épület, építmény építése, fejlesztése, korszerűsítése során nem veszik figyelembe a talajvédelmi elveket. Előtérbe kell helyezni a barnamezős beruházási megoldásokat,

amennyiben ez nem lehetséges, az adott tevékenység végzéséhez feltétlenül szükséges méretű és lehetőleg a legrosszabb minőségű (talaj, víz, táj és biodiverzitás együttes szempontjából) termőföldet kell átminősíteni.

A talajok mennyiségi védelmének másik nagy területe, az erózió és defláció sújtott területek kiterjedésének csökkentése. A szántók esetében a hosszabb ideig tartó talajtakarás biztosítása, a forgatás nélküli, illetve no-till technológiák alkalmazása, valamint, az ültetvények esetében a mulcsozás és (főként) a sorköztakaró növények alkalmazása egyaránt csökkenti a talajok víz- és széleróziójá t, segít megőrizni azok szerkezetét, tápanyag- és nedvességtartalmát. A KAP Stratégia beavatkozásai közül ide sorolhatók az Agro-ökológiai alapprogram, az Agrárkörnyezetgazdálkodási kifizetések (AKG), az Agro-ökológiai földhasználat-váltást és fenntartást ösztönző kifizetések, továbbá az Ökológiai gazdálkodás támogatása.

Ezzel ellentétes hatást válthatnak ki azon beavatkozások, amelyek a kifizetés alapfeltételeként művelésben tartási köztelezettség határoznak meg, amennyiben a beavatkozást kedvezőtlen termőhelyi adottságú területeken (pl. eróziós) veszik igénybe. A termőhelyi adottságoknak nem megfelelő földhasználat – az erőltetett szántóföldi hasznosítás - hozzájárul a talajerózió növekedéséhez. Ezt fokozhatja, hogy ezen beavatkozások a megművelt területek maximalizálására sarkallják az érintetteket, amely az eróziós folyamatokat csökkentő elemek eltüneséhez vezethetnek (pl. a mezőgazdasági ökológiai hálózat elemei). Ez kedvezőtlen folyamatokat tarthat fent, vagy alakíthat ki közvetett hatásai révén a „Termeléshez kötött - területalapú támogatások", a „Mezőgazdasági Károk Enyhítése" beavatkozásai beavatkozásai. A fenti negatív hatásokat jelentős mértékben tompíthatja a Kondicionalitás talajvédelmi vonatkozású előírásai (pl. HMKÁ 1., 5., 8.).

Bár a „Fenntarthatóságot elősegítő alapszintű és átcsoportosítással nyújtható kiegészítő jövedelemtámogatás" és a Fiatal mezőgazdasági termelők részére nyújtott kiegészítő jövedelemtámogatás igénybe vételéhez nem szükséges a mezőgazdasági területeken termelő tevékenység végzése – elegendő azok kultúrállapotban tartása a kifizetések igényléséhez – a tapasztalatok azt mutatják, hogy ezen beavatkozások is elősegítik a termőhelyi viszonyoknak nem megfelelő földhasználatot.

Közvetett módon további talajvédelmi hatásai lehetnek az „Agro-ökológiai földhasználat-váltást és fenntartást ösztönző" kifizetésnek, vízvédelmi célú nem termelő beruházások közül a vízvisszatartást, vízfolyások védelmét és a vizes élőhelyek létrehozást támogató beavatkozásoknak, amelyek csökkentik az erózió és defláció hatását és a villámárvizek nagyságát. A szél- és vízerózióval veszélyeztetettet területeken a folyamatos és jelentős felszínborítást biztosító földhasználatok kialakítása és fenntartása szintén a talajok védelmét szolgálják (Erdő területeknek nyújtott Natura 2000 kompenzációs kifizetések, az Erdőkörnyezetvédelmi többéves kötelezettségvállalások (EKV), az Erdőtelepítési és fásítási beruházások támogatása, valamint Erdőtelepítési beruházások ápolása és jövedelempótló támogatása).

A talajok mennyiségi védelme mellett kiemelendő azok minőségi védelme is. Mindazok a beavatkozások, amelyek megkövetelik a talajok állapotának ismerete alapján történő tápanyaggazdálkodást, direkt vagy indirekt módon csökkentik a talaj forgatását, fenntartják és növelik azok szervesanyag tartalmát, hozzájárulnak a talajok minőségének megőrzéséhez. Ide sorolható az „Agro-ökológiai alapprogram", az „Agrárkörnyezetgazdálkodási kifizetések" (AKG), az „Agro-ökológiai földhasználat-váltást és fenntartást ösztönző kifizetések", továbbá az „Ökológiai gazdálkodás támogatása" előírásai.

A „Vízfelhasználás hatékonyságát javító mezőgazdasági öntözési közösségek támogatása" beavatkozás következtében várhatóan növekedni fog az öntözött területek kiterjedése. Az öntözés következtében számolni kell a csepperózió okozta szerkezetromlással, a túlzott vízfelhasználásból adódó levegőtlen viszonyok kialakulásával és a rossz minőségű öntözővíz miatt kialakuló káros sótartalom megjelenésével

is. Amennyiben a „Vidékfejlesztési együttműködés a biomassza alapú gazdaság fejlesztéséért" beavatkozás keretében megvalósuló beruházás az alapanyag szükségletét mezőgazdasági hulladékokra és maradékokra alapozza és nem veszi figyelembe a talajok szervesanyag szükségletét, további minőség romlás okozója lehet.

A termelők közötti együttműködések és az edukáció elősegítheti a talajok mennyiségi és minőségi védelmét biztosító jó gyakorlatok elterjedését (pl. Képzések és bemutatóüzemi programok, továbbá az Európai Innovációs Partnerség (EIP) együttműködés hozzájárulhat új, innovatív technológiák, eljárások kidolgozásához.)

A talajminőség védelme és a talaj erózió megelőzése szempontjából várhatóan a KAP Stratégiai Terv előrelépést jelent. Ennek feltétele az, hogy a gazdálkodók jelentős nagyságú területen válasszanak a talaj minőségének megőrzését szolgáló előírásokat, elsősorban az Agroökológiai Alap Program keretében, és a talaj erózióval érintett területek művelése visszaszoruljon a kondicionalítás változása és az Agro-ökológiai földhasználat-váltást és fenntartást ösztönző kifizetések megjelenésének hatására. Mivel a talajok újratermelődése csak hosszú időtávon mérhető, ezért kiemelten fontos, hogy ezen a területen már ebben a támogatási periódusban legyen jelentős előrelépés. Ezért már a megvalósítás első éveitől, a kérelmek támogatása után érdemes majd vizsgálni a potenciális hatásokat, illetve a ciklus második felétől a hatásmonitoringon keresztül figyelni kell a talajállapotban megjelenő valós hatásokat is. A támogatási feltételek szigorítását addig kell fokozni, amíg el nem éri a mezőgazdaság a fenntarthatóságot a talaj állapota szempontjából is.

A KAP Stratégiai Terv beavatkozásainak hatásai a felszíni és felszín alatti vizek tápanyag- és peszticid szennyezésekkel szembeni védelmére és mennyiségi védelmére

Az EU Víz Keretirányelve (továbbiakban: VKI) 2015-ig írta elő a vizek jó állapotának elérését. Ez a határidő – megfelelő indoklás mellett – legfeljebb kétszer hat évig meghosszabbítható, így a környezeti célkitűzéseket legkésőbb 2027-ig el kell érnünk.
A KAP Stratégiai Tervben – szakértői megállapítások alapján – *jelentős pozitív* hozzájárulóként az alábbi beavatkozások nevesíthetők:

- Ökológiai gazdálkodás támogatása, Agro-ökológiai földhasználat-váltást és fenntartást ösztönző kifizetés, Natura 2000 mezőgazdasági területeknek nyújtott kompenzációs kifizetések.

A fenti beavatkozások területi kiterjedése a közvetlen területalapú támogatások által támogatott területek kb. 10 %-át érik el, így elmondható, hogy hiába jelentős a pozitív környezeti hatás, mivel a parcellák szórtan helyezkednek el és összességében kis kiterjedésűek, nem várhatjuk ezektől a beavatkozásoktól a környezeti ambíciók jelentős emelkedését.

Közvetlen *csekély pozitív* hatása van az alábbi beavatkozásoknak:

- Agro-ökológiai alapprogram, Zöldség-gyümölcs szektoriális beavatkozások, Agrárkörnyezetgazdálkodási kifizetések (AKG), Erdőkörnyezetvédelmi többéves kötelezettségvállalások (EKV), Erdő területeknek nyújtott Natura 2000 kompenzációs kifizetések, Erdőtelepítési és fásítási beruházások támogatás és azok ápolási és jövedelempótló támogatása, Az erdőgazdálkodás környezeti fenntarthatóságát szolgáló beruházások (non-profit), Erdőtüzek megelőzésének és kockázatcsökkentésének együttműködés alapú támogatása, Képzés, tanácsadás, bemutatóüzem, minőségbiztosítás, digitalizáció

Ezek a beavatkozások, jóllehet a fajlagos (egységnyi területre vonatkozó) hatásuk csekély, a nagy területi érintettség miatt mégis általánosnak mondható környezeti hatást eredményezhetnek. Az agrö-ökológiai alapprogram által támogatott területek várható kiterjedése kb. 2,5 millió hektárt, míg AKG-ban 2021-

ben 1,25 millió hektár támogatási igény érkezett be és az erdőterületek beavatkozásai is a legjelentősebb területi kiterjedésűek az erdészeti beavatkozások közül.

Közvetett negatív hatás az alábbi beavatkozásoknál azonosítható:

- Termeléshez kötött – területalapú támogatás (csekély), Termeléshez kötött – állategység alapú támogatás (csekély), Mezőgazdasági Károk Enyhítése beavatkozásai (csekély), A fenntarthatóságot elősegítő, alapszintű és átcsoportosítással nyújtható kiegészítő jövedelemtámogatás (jelentős).

Jelentős közvetett negatív hatás a teljes támogatható területen igényelhető közvetlen támogatás (A fenntarthatóságot elősegítő, alapszintű és átcsoportosítással nyújtható kiegészítő jövedelemtámogatás) esetében azonosítható. A támogatás – közvetett hatásaként - elősegíti a művelésben tartást, így a művelésre kevésbé alkalmas, akár sérülékeny vízgazdálkodású területek esetében is, adott esetben az ökológiai igényekkel és lehetőségekkel dacolva művelteti a területet, felesleges energia és vegyszer ráfordítással. Bár „A fenntarthatóságot elősegítő, alapszintű és átcsoportosítással nyújtható kiegészítő jövedelemtámogatás" igénybe vételéhez elvben a mezőgazdasági területek kultúrállapotban tartása is elegendő lenne, a tapasztalat azt mutatja, hogy a támogatások igénybe vételével az érintett területek jelentős részén –így az arra környezeti szempontból nem alkalmas területeken is - termelő tevékenység folyik.

Közvetlen csekély negatív hatást a „Mezőgazdasági üzemek fejlesztése" beavatkozás esetében, *közvetlen közepes negatív* hatást pedig a „Vízfelhasználás hatékonyságát javító mezőgazdasági öntözési közösségek támogatása" beavatkozás esetében azonosított a vizsgálat.

A „Mezőgazdasági üzemek fejlesztése" beavatkozás céljai több környezeti szempontot tartalmaznak (megújuló energiák használatának elterjesztése, energiahatékonyság növelése), azonban nem nevesítenek vízvédelmi célokat, mint pl. víztakarékos vízfelhasználás, fenntartható szennyvízkezelési eljárások, vízvisszatartást szolgáló beruházások stb.)

Magyarországon az öntözés a leginkább növekvő mennyiségi terhelést jelentő vízhasználat. A Vízkészlet-gazdálkodási Térségi Tervek (VKGTT) meghatározzák azokat a küszöbértékeket, kontingenseket, amelynél többet az adott vízkészletből – legyen az felszíni, vagy felszín alatti (víztest, vagy annak összefüggő része) – nem lehet kivenni anélkül, hogy az nem rontaná a vizek állapotát, ezért ezek figyelembe vétele mindenképpen indokolt.

Összegzésképpen azt lehet megállapítani, hogy a KAP Stratégiai Terv negatív és pozitív hatást is fog gyakorolni a vizek minőségére. Ezek eredője nem állapítható meg előre. A pozitív összhatás akkor érhető el, ha a vízvédelmi szempontok beépülnek a támogatási konstrukciók részletszabályaiba és bírálati szempontjaiba. Ebben az esetben is fontos mind a potenciális hatások becslése, mind a hatások visszamérése már a megvalósítás során.

A KAP Stratégiai Terv beavatkozásainak hatásai a levegőminőség javítására, a fenntartható hulladékgazdálkodásra és a körforgásos gazdaság előmozdítására

Egyes mezőgazdálkodási gyakorlatok, amennyiben a fenntarthatósági szempontokat irányadónak tekintik, hozzájárulhatnak a levegőszennyezés csökkenéséhez, főként a szilárd szemcsék és a levegőben szállított peszticidek esetében. Ezek közül kiemelendő az „Agro-ökológiai alapprogram", amely a választható előírásai közül a téli talajtakarás, a forgatás nélküli talajművelés és az ültetvények sorközének takarása a fedetlen talajfelszín minimalizálásával segíti a levegő minőségének védelmét. „Agro-ökológiai nem termelő beruházások", az azok fenntartását szolgáló „Agro-ökológiai földhasználat váltás fenntartását ösztönző kifizetések" és a „Vízfelhasználás hatékonyságát javító mezőgazdasági

öntözési közösségek támogatása" egyes elemei a talajfedettség növelésével, a szélsebesség csökkentésével és az öntözhető területek területének növelésén keresztül, lokálisan hozzájárulhatnak a levegő porszennyezettségének mérsékléséhez.

A természetközeli, egészséges erdőknek a levegő szűrésében, tisztításában és a levegőszennyeződés terjedésének meggátlásában kiemelkedő szerepe van. Ehhez járulnak hozzá az „Erdőtelepítési és fásítási beruházások", az „Erdő területeknek nyújtott Natura 2000 kompenzációs kifizetések", továbbá az „Erdőgazdálkodás környezeti fenntarthatóságát szolgáló beruházások" (non-profit).

Levegő minőségére negatívan hathatnak azok a beavatkozások, amelyek a terület adottságait és környezeti szempontokat nem veszik figyelembe, ezért az intenzív technológiák következtében nagy táblaméreteket, csökkenő talajfedettséget és a romló talajszerkezetet alakítanak ki, vagy tartanak fent (pl. A fenntarthatóságot elősegítő, alapszintű és átcsoportosítással nyújtható kiegészítő jövedelemtámogatás lehetséges közvetett hatásai).

A műtrágya-kijuttatás csökkentése és ezáltal az ammónia-emisszió mérsékléséhez járulhat hozzá az „Ökológiai gazdálkodás" beavatkozás és az „Agrár-környezetgazdálkodási kifizetések (AKG)" egyes előírásai (pl. talajvizsgálaton és levélanalízisen alapuló tápanyag-gazdálkodási terv készítése, nitrogén hatóanyag kijuttatás korlátozása, szerves trágya alkalmazása). az „Agro-ökológiai alapprogram" egyes a választható előírásai (pl. talajkondicionálók, mikrobiológiai készítmények alkalmazása) szintén csökkentik a műtrágya-kijuttatást, az ammónia-emissziót.

A „mezőgazdasági üzemek, kisüzemek fejlesztése" beavatkozás keretében a támogatandó intézkedések hozzájárulhatnak a mezőgazdasági eredetű ammónia-emisszió csökkentéséhez, amennyiben sor kerül az állattartó telepeken képződő trágya kezelését, tárolását, felhasználását szolgáló projektek, valamint gépbeszerzések megvalósítására. Azonban az állattartó kapacitás növelésének támogatása hozzájárulhat levegő szennyező anyag koncentrációjának növekedéséhez és a bűzanyagok terjedéséhez.

A peszticid felhasználás csökkentése, az ellátási láncok hosszának rövidülése (Vidékfejlesztési együttműködés a Rövid Ellátási Láncok fejlesztéséért), az ökológiai gazdálkodási elvek figyelembevétele (Ökológiai gazdálkodás támogatása) hozzájárulhat a veszélyes anyagok levegőbe jutásának elkerüléséhez. Az erdőtüzek megelőzése csökkenti a rákkeltő (pl. PAH) vegyületek levegőbe kerülésének kockázatát („Erdőtüzek megelőzésének és kockázatcsökkentésének együttműködés alapú támogatása"). A biomassza felhasználása (Vidékfejlesztési együttműködés a biomassza alapú gazdaság fejlesztéséért) - amennyiben az hozzájárul a zöldhulladékok nyílt téri elégetésének kivezetéséhez - úgy a beavatkozásnak lehet némi pozitív hatása a levegőminőségre, azonban a biomassza égetéssel történő hasznosítása járhat légszennyezéssel.

Általánosságban elmondható, hogy amennyiben a fenntarthatósági, illetve körkörös gazdálkodási szempontokat tekintik irányadónak a mezőgazdasági termelők tevékenységük során, azok hozzájárulhatnak a hulladékmennyiség és ezen belül a hulladékkezelés csökkenéséhez.

A mezőgazdasági eredetű, biológiai úton lebomló szervesanyag tartalmú hulladékok hasznosítását meg kell oldani a hasznosítható alkotóelemek biológiai körforgásba történő visszavezetése érdekében. Ezt a talajba történő bedolgozás, másodlagos feldolgozás és komposztálás fejlesztésével lehet elősegíteni. A körforgásos szemléletmód jegyében a tisztított szennyvíz, és - iszap, valamint a mederiszap és az abból készült komposzt, továbbá az „élelmiszerhulladék és/vagy biomassza újrahasznosítás lehetőségeinek megteremtése és ösztönzése a tápanyagutánpótlásban" stratégiai célt a KAP Stratégia az Ágazati beavatkozásokon belül a zöldség-gyümölcs esetében, a „Termelői szervezetek támogatása", az „Agrárkörnyezetgazdálkodási kifizetések (AKG)" és a „Ökológiai gazdálkodás támogatása" beavatkozáson keresztül részben támogatja. A korszerű agroökológiai, azaz az „alacsony

környezetterhelésű mezőgazdasági gyakorlatokat integrált szemléletben megközelítő szaktanácsadási rendszer kialakítása" stratégia cél teljesülését szolgálhatja a „zöldség-gyümölcsre vonatkozó tanácsadási szolgáltatások és technikai segítségnyújtás", „Falugazdászhálózat működtetése" és a „Tanácsadási szolgáltatások" beavatkozások egyes pontjaiban.

A KAP Stratégia „Agrárkörnyezetgazdálkodási kifizetések (AKG)" és az „Ökológiai gazdálkodás támogatása" beavatkozások célzottan is hozzájárulnak a mezőgazdasági kemikáliák okszerű felhasználásához, ezzel közvetve ezek hulladékainak (a műtrágyák csomagolóanyagai, veszélyes és nem-veszélyes növényvédőszer csomagolóanyagok,) mennyiségi csökkenéséhez, illetve a szerves trágyák, a növényi melléktermékek mezőgazdasági hasznosításához.

A fosszilis energiát, főként kőolaj származékokat, valamint a klasszikus peszticideket alkalmazó technológiák elkerülése jelentős mértékben csökkentheti a veszélyes hulladékok kezelésének szükségességét (pl. „Ökológiai gazdálkodás", „Agrár-környezetgazdálkodási kifizetések (AKG)" egyes előírásai).

Összeségében a KAP Stratégiai Tervtől pozitív hatás várható a levegőminőségre, a fenntartható hulladékgazdálkodásra és a körforgásos gazdaság megvalósítása szempontjából, főleg, ha a szemléletformáló akciókkal az előírások betartása mellett a gazdálkodók hozzáállását is sikerül megváltoztatni és ez érdemben kihat a gazdálkodási gyakorlatra.

A KAP Stratégiai Terv beavatkozásainak hatása a biológiai sokféleség védelmére, az ökoszisztéma szolgáltatások gyarapítására, valamint az élőhelyek és Natura 2000 hálózat védelmére

Európában valamennyi ökoszisztéma-típusból a mezőgazdasági ökoszisztémák természeti sokféleségét veszítjük el a legvészesebb ütemben; a korábban bevezetett intézkedések ellenére a csökkenés folyamatos és valamennyi releváns biodiverzitás-indikátorra jellemző, az Unió minden régiójában. Magyarországon is ugyanezek a tendenciák figyelhetők meg; a mezőgazdasági területekhez kötődő gyakori madárfajok és apróvad-fajok állományában csak az elmúlt két évtized alatt 30-40%-os csökkenés mérhető, illetve idehaza is detektálhatók a vad beporzó-fajok és a házi méhek állományait érintő negatív változások.

A Stratégiai Terv beavatkozásai közül a biodiverzitás és az ökoszisztéma szolgáltatások szempontjából a legmagasabb értékkel azok rendelkeznek, amelyek az ökológiai rendszerekre gyakorolt káros hatások mérséklése, és az élőhelyek helyreállítása felé mutató, igazoltan pozitív hatású intézkedéseket tartalmaznak, ugyanakkor a leginkább kompromisszum-mentesek, kevés bennük a semleges hatású intézkedés, illetve nem járnak együtt a terhelések növekedésével és a termelés intenzifikációjával.

Az AKG célzott intézkedései az elmúlt ciklusok tapasztalatai alapján képesek az élőhelyekre, egyes fajokra gyakorolt káros hatások mérséklésére. Fontos, hogy ebben a ciklusban újra megfelelő hangsúlyt kaphasson, illetve bővülhessen is a „Magas Természeti Értékű Területek" támogatásainak köre, mivel igazoltan ezek a célzott támogatások rendelkeznek a legnagyobb környezeti hozzáadott értékkel. Ezzel összefüggésben a kiválasztás során garantálni kell a legmagasabb szintű vállalásokat tevő termelők előnyben részesítését. Az AKG előírásait össze kell hangolni a KAP zöld felépítményének további elemeivel (kondicionalitás, AÖP, Natura 2000 kompenzáció, nem termelő beruházások) annak érdekében, hogy a kötelező és önkéntes előírások egymást kiegészítve a lehető legnagyobb fokú, legjelentősebb területi lefedettségű és leghosszabb távra ható ösztönzést jelenthessenek a gazdálkodók számára.

A Natura 2000 gyep- és erdőterületek ökológiai állapotának fenntartását, illetve a gyepterületek gyepként való megőrzését célzó kompenzációs kifizetések nemzetközi összevetésben is kiemelkedően sikeres támogatási formát jelentenek.

A mezőgazdasági területek ökológia hálózatának és magas ökológiai értékű tájelemeinek helyreállításában, illetve a szántóföldi művelésre korlátozottan alkalmas területek földhasználat-váltásának ösztönzésében kulcsfontosságú, és minden elemében ökológiai haszonnal járó támogatási forma az agro-ökológiai földhasználat-váltást ösztönző kifizetés. A mezőgazdálkodás környezeti terhelésének mérséklését, kiemelten a kémiai növényvédőszerek körének szűkítését és a kijuttatott mennyiség csökkentését szolgálja az ökológiai gazdálkodás támogatása, illetve a méhészeti beavatkozások egyes intézkedései. Utóbbi esetében külön ki kell emelni a méhegészségügyi és környezetterhelési vizsgálatok támogatását, ami hozzájárul a méhekre veszélyes növényvédőszerek azonosításához, hatásuk monitorozásához.

Az agro-ökológiai alapprogram valamennyi előírása hozzájárulhat a mezőgazdasági gyakorlat megváltoztatásához – így a környezetterhelés csökkentéséhez – a szántók, gyepterületek, illetve az ültetvények esetében, bár a hatás várható mértéke nagyon különböző lehet.

A klímaváltozás hatásai az utóbbi években egyre nyilvánvalóbbá váltak, az ezekhez való alkalmazkodás elképzelhetetlen a változatos biológiai alapok megőrzése, fenntartása nélkül. Ezen célokat a természetes biodiverzitás mellett kiemelkedően szolgálják az agro-biodiverzitás, azaz növényi és állati genetikai erőforrások sokféleségének megőrzését szolgáló beavatkozások.

A várhatóan jelentős negatív természetvédelmi hatással járó beavatkozások között első helyen említendő a mezőgazdasági öntözési közösségek támogatása, melynek célja a vízfelhasználás hatékonyságának javítása. Az öntözés és a hozzá kapcsolódó infrastruktúra (lineárok, öntöző árkok) közvetlen negatív természetvédelmi hatásokkal bír (pl.: földön fészkelő madárfajok fészkeinek, fiókáinak elpusztítása, ütközésveszély, ökológiai csapdák kialakulása). Az öntözés megnyitja a lehetőségét az intenzív szántóföldi és kertészeti kultúrák termesztése előtt azokon a területeken is, ahol korábban döntően extenzív szántóművelés zajlott, így az alkalmas élőhelyek tovább zsugorodnak. Vízhiányos területeken az öntözés a felszíni és felszín alatti vízkészletek további kimerülésével, a vízhiány fokozódásával járhat.

A fenntarthatóságot elősegítő, alapszintű és átcsoportosítással nyújtható kiegészítő jövedelemtámogatás egyik alapfeltételeként meghatározott mezőgazdasági tevékenység termelő tevékenységgel történő teljesítése a kedvezőtlen termőhelyi adottságú, így szántóművelésre korlátozottan alkalmas területek (aszályos, belvizes és eróziós) használatára, valamint a megművelt területek maximalizálására – így pl. a mezőgazdasági ökológiai hálózat elemeinek művelési célú igénybevételére – sarkallják az érintetteket, mely közvetlen és jelentős negatív hatásként értékelendő és ellentétes a biodiverzitás-stratégiák céljaival. E hatást tompítja, hogy az említett támogatás igénybevételére a mezőgazdasági termelő a terület kultúrállapotban tartásával (*„maintenance”*) is jogosult.

A mezőgazdasági hulladék (biomassza) energetikai felhasználása a Vidékfejlesztési együttműködés a biomassza alapú gazdaság fejlesztéséért beavatkozás keretében járhat kedvező hatással az ÜHG-kibocsátás mérséklése szempontjából, ugyanakkor az elsődlegesen energetikai célú biomassza-termelés jelentős többlet környezetterhelést is jelenthet a termelés intenzifikációja (talajdegradáció, növényvédelem), az élőhelyek átalakítása és elvesztése révén.

Közvetlen negatív hatással lehet a mezőgazdasági területek gerinctelen faunájára, valamint az ezekkel táplálkozó védett gerinces állatfajokra a kiskérődző és szarvasmarha-ágazat állatjóléti beavatkozásaiban

szereplő endo- és ektoparaziták elleni védekezés támogatása. A nem-szelektív szerekkel (piretroidok) történő rovarirtás a repülő rovarokkal táplálkozó madár- és denevérfajok táplálékforrását gyéríti, az ürülékkel talajba jutó hatóanyagok (pl. ivermectin) pedig a talajban, illetve a talaj felszínén élő faunára lehet káros hatással.

A KAP Stratégiai Tervtől remélhető számos korábban elpusztult mezőgazdasági élőhely visszaállítása, illetve a még megmaradtak érdemi védelme. Ha ez meg tud valósulni – és a közvetlen, valamint közvetett negatív hatással jellemezhető beavatkozások átalakításra kerülnek - az várhatóan kedvező hatással lehet a biodiverzitás alakulására is.

A KAP Stratégiai Terv beavatkozásainak hatása a vidéki táj megőrzésére, a táji elemek és kulturális örökség védelmére

Amennyiben a mezőgazdaság, mint a legnagyobb tájhasználó a táji, termőhelyi adottságokhoz igazítja földhasználatát, akkor a tájak képesek hosszútávon változatos szolgáltatásaikat nyújtani, képesek megőrizni diverzitásukat, amelyek erősítik a mezőgazdaság stabilitását és rezilienciáját. A tájgazdálkodás lehetővé teszi a hagyományos, a táj egyedi karakterét adó vagy azt erősítő gazdálkodási formák megőrzését vagy kialakítását. Ezen cél elérését szolgálják a KAP Stratégia „Agro-ökológiai alapprogram", „Agrárkörnyezetgazdálkodási kifizetések (AKG"), „Ökológiai gazdálkodás támogatása" , az „Agro-ökológiai földhasználat-váltást ösztönző kifizetés" és a „Natura 2000 mezőgazdasági területeknek nyújtott kompenzációs kifizetések" beavatkozásai.

Ezzel ellentétes hatást fejtenek ki az intenzív mezőgazdasági technológiákat fenntartó, kialakító beavatkozások, amelyek hatására nagytáblás, monokultúrás termesztési rendszerek alakulhatnak ki, táji, termőhelyi adottságokat figyelembe nem vevő fölhasználatok rögzülhetnek, háttérbe szorulhat a külterjes állattartás, csökkenhet a termőhelynek megfelelő kultúrák telepítése, tájfajták alkalmazása, a tájak mozaikossága. Ilyen hatásokat generálhat közvetett módon pl. „A fenntarthatóságot elősegítő, alapszintű jövedelemtámogatás", a „Termeléshez kötött - területalapú támogatás", a „Vízfelhasználás hatékonyságát javító mezőgazdasági öntözési közösségek támogatása", vagy a „Mezőgazdasági Károk Enyhítése" beavatkozások. A fenti negatív hatásokat tompíthatják a kondicionalitás szabályrendszerének egyes előírásai (GAEC 1, 2, 4, 7, 8, 9.) amelyek közvetlenül, vagy közvetetten képesek pozitívan hozzájárulni egyes tájkarakter tulajdonságok és konkrét tájképi elemek megőrzéséhez.

A táji adottságokhoz alkalmazkodó, klímaadaptív földhasználat elképzelhetetlen a változatos biológiai alapok megőrzése, fenntartása nélkül. Ezen célokat kiemelkedően szolgálják a növényi és állati genetikai erőforrások megőrzését szolgáló beavatkozások.

A táji diverzitás és mozaikos tájkarakter megőrzése szempontjából kiemelkedő szerepe van a mezőgazdasági táblák közé beékelődő, természetes, féltermészetes élőhelyek (pl. füves mezsgyék, sövények, mezővédő erdősávok, fasorok, vizes élőhelyek, vízvédelmi sávok) rendszerének. Ezen elemek megőrzését szolgálhatja az „Agro-ökológiai alapprogram", az „Agrárkörnyezetgazdálkodási kifizetések (AKG)" , az „Ökológiai gazdálkodás támogatása", az „Agro-ökológiai földhasználat-váltást ösztönző kifizetés", a „Natura 2000 mezőgazdasági- és erdőterületeknek nyújtott kompenzációs kifizetések" valamint a „Kondicionalitás" egyes előírásai.

Kiemelkedő értékét jelentenek a mezőgazdasági térben fennmaradt jellegzetes tájképi elemek, amelyek védelmét szolgálják a „Kondicionalitás" nem termelő tájképi elemekre vonatkozó előírásai. Tájképvédelmi problémákat okozhatnak az új infrastrukturális beruházások, amennyiben az ültetvény kialakítása, épület, építmény építése, fejlesztése, korszerűsítése során nem veszik figyelembe táj jellegét, karakterét.

Összeségében pozitív hatás remélhető a KAP Stratéglai Tervtől a vidéki táj megőrzése szempontjából, de ehhez szükség van arra is, hogy a gazdálkodók környezeti, táji tudatossága növekedjen ezen a területen és ne csak az előírások minimális teljesítése legyen a cél, hanem a gazdálkodó is kezelje értékként az általa művel területen fellelhető tájképi, természeti, kulturális értékeket. Ezt a szemléletformáló célú akcióktól lehet várni.

A KAP Stratégiai Terv beavatkozásainak hatása a fenntartható fejlődésre, az emberi egészségvédelemre, a társadalmi igazságosságra és a kulturális örökségre

Az emberi erőforrások szempontjából kiemelendő az „Ökológiai gazdálkodás támogatása", amely az ökológiai művelésbe vont területek arányának növelésén, illetve a már bevont területek fenntartásán keresztül nemcsak a vidéki táj megőrzését, a feltételesen megújuló természeti erőforrások (talaj, víz), a kulturális örökség védelmét szolgálják, hanem az ökológiai gazdálkodásból származó vegyszermentes élelmiszereken keresztül, közvetlenül járulnak hozzá az emberi egészség védelméhez.

A „Vidékfejlesztési együttműködés a Rövid Ellátási Láncok fejlesztéséért" beavatkozás azon keresztül, hogy a fogyasztók ellenőrizhetőbb minőségű, nagyobb valószínűséggel egészségesebb, jobb beltartalmi értékű élelmiszerekhez jutnak hozzá, szintén hozzájárul az emberi egészség védelméhez. Azonban javasolt az adott tájra jellemző fajok, fajták termesztését, tartását, hagyományos termesztés-technológiák alkalmazását, hagyományos termékek készítését felvállaló REL együttműködések kiemelt támogatása, továbbá a vegyszermentes és ökológiai termesztés, annak egészségre gyakorolt pozitív hatásai miatt. A beavatkozás a gazdasági erőforrás védelme szempontjából számos előnnyel járhat:

- nő a társadalmi kohézió a gazdák és fogyasztók együttműködése miatt, fokozódik a társadalmi bizalom;
- a helyi gazdaság fejlődik, a hasznok helyben maradnak, ezáltal nő a vidéki élet minősége;
- erősödik a térségek élelmiszerönrendelkezése, gazdasági és társadalmi önállátása, stabilitása.

A „Vidékfejlesztési együttműködés a biomassza alapú gazdaság fejlesztéséért" beavatkozás a fosszilis tüzelőanyag kiváltásán keresztül hozzájárulhat egy egészségesebb környezet kialakuláshoz, az emberi egészség védelméhez. Ugyanakkor az elsődlegesen energetikai célú mezőgazdasági termelés jelentős többlet környezetterhelést is jelenthet, a talaj, a víz, a biodiverzitás és az ökoszisztéma szolgáltatások minőségének, mennyiségének csökkenésén keresztül.

Az „Állatjóléti beavatkozások" hozzájárulhatnak ahhoz, hogy csökkenjen az állattartó telepek káros anyag kibocsátása, különös tekintettel a gyógyszermaradványokra; továbbá a fogyasztók kevesebb gyógyszermaradványt tartalmazó, stresszmentesebb életet élő állatokból származó élelmiszert fogyasszanak, ezzel egészségesebb élelmiszerhez jussanak. Ezen beavatkozások hozzájárulhatnak az állatokkal szembeni kegyetlenség csökkenése által a társadalom általános jó érzésének növeléséhez, a társadalmi boldogsághoz. Segítheti az állattartó telepeken dolgozók munkakörülményekkel való elégedettségének, örömérzetének növelését, továbbá a hagyományos állattartási formák gazdasági életképességének javulását, ezzel a múlt örökségének ápolását, a magyar identitás erősítését. A környezeti és társadalmi előnyök kihasználását csak a megfelelően szigorúan meghatározott minimum kritériumok és a támogatási összegek differenciálása biztosíthatja.

A „LEADER stratégiák elkészítése és végrehajtása" beavatkozás számos környezeti célt tartalmaz, amelyek jelentősen hozzájárulhatnak a vidéki térségek környezeti állapotának javulásához, a klímaváltozáshoz való alkalmazkodáshoz (például megújuló energia, klímabarát, víz visszatartási, környezetvédelmi megoldások alkalmazása helyi szinten). A fentiek közösségi tervezése már önmagában is jelentős fenntarthatósági potenciállal rendelkezik, a fenntarthatóság szempontjából előnyös magatartásminták megjelenésén, a bizalom infrastruktúrájának erősítésén és a múlt örökségének

ápolásán, az identitás megerősítésén keresztül. Fontos, hogy a LEADER csoportok segítése, mentorálása során kiemelt szempont legyen a környezeti és éghajlatvédelmi szempontok integrációja.

Az erdőállomány természetessége, egészségi állapota és ökoszisztéma szolgáltató képességének megőrzésén keresztül, szintén javulás várható az adott vidéki térség környezeti állapotában, az „erdő területeknek nyújtott Natura 2000 kompenzációs kifizetések" és az „erdőgazdálkodás környezeti fenntarthatóságát szolgáló beruházások (non-profit)" beavatkozások következtében.

Vidékfejlesztési együttműködés a társadalmi vállalkozások fejlesztéséért beavatkozás számos társadalmi erőforrásokra vonatkozó előnnyel jár:

- nő a társadalmi kohézió a gazdák és a társadalmi szereplők együttműködése miatt, fokozódik a társadalmi bizalom;
- erősödik a térségek önrendelkezése, gazdasági és társadalmi önállátása, stabilitása.

A szociális farm vagy szövetkezet önmagában nem garantálja, hogy a termelésnek, és általában a tevékenységeknek nem lesz negatív környezeti hatása, de a közösségi megközelítés miatt nagyobb a valószínűsége a környezetbarátabb termelésnek.

A „Vidékfejlesztési együttműködés a térségi aktív-és ökoturisztikai fejlesztésért (RD51_R11_TUC_77)" beavatkozás amennyiben nem okoznak többlet környezeti terhelést az adott régióban, a beavatkozás fenntarthatósági előnyökkel járhat:

- nő a társadalmi kohézió a társadalmi szereplők együttműködése miatt, fokozódik a társadalmi bizalom;
- a helyi gazdaság fejlődik, a hasznok helyben maradnak, ezáltal nő a vidéki élet minősége.

Fiatal mezőgazdasági termelők és erdőgazdálkodókra vonatkozó támogatások (4 beavatkozás) a vidéki foglalkoztatottság növelésén keresztül csökkentheti a fiatalok vidékről történő elvándorlását, illetve a fiatalabb, képzettebb és nyitottabb generáció hozzájárulhat egy fenntarthatóbb mezőgazdaság és vidék kialakulásához, az identitás megerősítéséhez.

A KAP Stratégiai Terv több téren járulhat hozzá egy fenntarthatóbb, igazságosabb társadalom kialakulásához. Ugyanakkor az ehhez biztosított források önmagukban nem elegendőek a fennálló problémák kezelésére. Ezért ezen a téren szükség van a többi fejlesztési program hathatós támogatására is.

Általános értékelés

A beavatkozások értékelésének eredményeként általánosságban elmondható, hogy a KAP Stratégiai Terv megvalósítása környezeti biztosítékokat teremt a zöld felépítmény garanciális elemeivel, elsősorban a kibővített kondicionalitás kötelező előírásaival. A környezeti irányelvek és a stratégai jelentőségű környezeti alapfeltételek betartásának megkövetelésével a hasznosított mezőgazdasági területeken a környezeti állapot romlása elvben megakadályozható.

A zöld felépítmény önkéntes elemeinek támogatásaival a Közös Agrárpolitika gazdasági szempontból is reális alternatívát teremt a környezetkímélő földhasználatot folytató mezőgazdasági termelők számára. Ezen támogatások hozzájárulhatnak a környezeti állapot javulásához szinte valamennyi környezeti tényező tekintetében.

Mindezek mellett a Közös Agrárpolitika támogatásai közvetlen vagy közvetett módon hozzájárulhatnak a mezőgazdasági termelés intenzívebbé válásához. A magasabb inputanyaghasználattal, hatékonyabb technológiával megvalósított agrártermelés számos környezeti probléma okozója. A támogatások által

fűtött irracionális földhasználat és a mezőgazdasági ökológiai hálózat elemeinek eróziója szintén részben a terv negatív környezeti hatásaihoz sorolandó.

A KAP Stratégiai Terv nélküli állapot megítélése tehát kettős. Egyrészt a környezeti garanciák és az önkéntes környezeti célú támogatások hiánya a környezetbarát földhasználat terét szűkítené. Másrészt a mezőgazdasági termelés intenzitására gyakorolt hatásának elmaradásával elképzelhető az inputanyagok használatának csökkenése továbbá az arra nem alkalmas földterületek megművelésének elmaradása. Ez bizonyosan környezeti előnyökkel járna. Mindemellett valószínűleg a földhasználat intenzitásának erős differenciálódása is következménye lehetne a terv hiányának: a jó minőségű termőterületek művelési intenzitása – többek között a környezeti garanciák hiánya miatt – tovább erősödne, míg a gyenge minőségű termőföldeken a művelés fennhagyása is elképzelhető a terv hiányában.

A KAP Stratégiai Terv beavatkozásaihoz a Stratégiai Környezeti Vizsgálat során tett legjelentősebb javaslatok az alábbiak:

1. A kondicionalitás garanciáinak további erősítése javasolt az alábbi részterületeken:
    a) az állandó legelők védelmének kiterjesztése javasolt, lehetőség szerint a hazai gyepek teljes területére;
    b) mihamarabb javasolt bevezetni a vizes élőhelyek és tőzeglápok védelmi kötelezettségét;
    c) további szigorítás javasolt a vízvédelmi sávok művelési szabályozása esetén;
    d) javasolt a belvizek, időszakos felszíni vizek megőrzésének előírása;
    e) javasolt a szántóföldi növénytermesztésre korlátozottan alkalmas területeken (aszály-, belvíz-, és erózióérzékeny területek, földhasználatváltási célterületek) a forgatásos talajművelés korlátozása;
    f) indokolt a védett tájképi elemek térmértékének növelése és újabb elemek bevezetése (régészeti lelőhelyek, külterületi feszületek, határjelző halmok).
2. A fenntarthatóságot elősegítő, alapszintű és átcsoportosítással nyújtható kiegészítő jövedelemtámogatás közvetett intenzitásnövelő hatásának ellensúlyozása szükséges. Elismerve e beavatkozások kötelező jellegét, gazdasági és társadalmi jelentőségét, a kondicionalitásban rögzített – a korábbi SAPS rendszerénél magasabb szintű – környezeti garanciákat, valamint azt, hogy a termelő ezen kifizetésekre a terület kultúrállapotban tartásával is ugyanúgy jogosult - a feltételezett közvetett negatív hatás továbbra is fennállhat. A potenciális hatások nyomonkövetése és elemzése javasolt a környezeti hatásmonitoring rendszer keretében. Negatív tendenciák azonosítása esetén a program időszakán belül kompenzációs intézkedések bevezetése javasolt, pl. az alábbi tevékenységekkel:
    - az agro-ökológiai területek kiterjesztésével
    - az agro-ökológiai nem termelő beruházások költségvetési keretének növelésével és ezáltal a környezeti szempontból kívánatos földhasználati módok kiterjesztésével
3. Az agro-ökológiai alapprogram előírásai között csak olyan előírások szerepeltetése javasolt, melyeknek közvetlen és alátámasztható környezeti hozzáadott értéke van. Ellenkező esetben ez az eszköz is hozzájárulhat a földterületek intenzívebb használatához.
4. A zöld felépítmény részét képező valamennyi beavatkozás (AKG, AÖP, agro-ökológiai nem termelő beruházások) koherens összehangolása szükséges a földhasználatváltási célterületeken a környezetkímélő földhasználat – kiemelten a vízvisszatartás, gyeptelepítés és természetes élőhelyek kialakítása – kiterjesztése érdekében, melyet a zöld tanácsadó hálózat szakmai támogatása segíthet.

5. Az agrár-környezetgazdálkodási kifizetések esetében garantálni javasolt a legmagasabb környezeti vállalásokkal jellemezhető zonális előíráscsoportok (MTÉT, aszály-, belvíz-, erózióvédelem) elérhetőségét és támogatását a mezőgazdasági termelők számára.
6. A rendelkezésre álló pénzügyi eszközökkel segíteni kell az ökológiai gazdálkodás további terjedését.
7. Az agro-ökológiai nem termelő beruházások esetén a mezőgazdasági termelők csatlakozási hajlandóságának növelése szükséges a kondicionalitás előírásainak javasolt módosításával, célzott tanácsadási tevékenységgel és a földhasználatváltásból eredő valós költségeknek (termőföld értékcsökkenés, termelési érték csökkenés) támogatási összegben történő kompenzációjával.
8. A Natura 2000 területek földhasználati szabályozásában döntést hozó 28/2017. (X. 25.) számú Alkotmánybírósági határozatnak megfelelően javasolt a „Natura 2000 szántóterületek földhasználati szabályozásának bevezetése és a kapcsolódó kompenzáció kifizetése" beavatkozás KAP Stratégiai Tervben történő tervezése.
9. A tekintettel a felszíni és felszín alatti vizek mezőgazdasági eredetű terheléseire, szükséges a Víz Keretirányelvből eredő gazdálkodási hátrányok kompenzációs kifizetése lehetőségének a megteremtése.
10. Az erdőtelepítések támogatása esetén a klimatikus szempontok kiemelt figyelembevétele szükséges, tekintettel arra, hogy a nem megfelelő éghajlati adottságokkal jellemezhető területeken kivitelezett erdőtelepítések a talaj víztartalmára és a felszín alatti vizek mennyiségére negatív hatást gyakorolhatnak.
11. Tekintettel környezeti kockázataira, csak az adaptív eljárások, földhasználat váltás és a biológiai alapokban rejlő lehetőségek kimerülése után – a Vízkészlet-gazdálkodási Térségi Tervek előírásainak betartásával – javasolt az öntözött területek bővítése, öntözővizet biztosító műszaki berendezések telepítése.
12. Védett természeti területeken és Natura 2000 területeken az öntözésfejlesztést szolgáló beruházások - azok közvetlen élőhelyátalakító hatása miatt - nem összeegyeztethetők a hazai természetvédelmi célokkal és az EU Madár- és Élőhelyvédelmi Irányelveivel. Fentiek okán az öntözésfejlesztési beruházásokat ezeken a területek nem javasolt támogatni.
13. A bioenergia termelést a lehető legnagyobb mértékben a mezőgazdasági hulladékokra és maradékokra kell alapozni. Az intenzív gazdálkodásból származó, elsődlegesen energetikai felhasználásra termelt biomassza felhasználása annak negatív kumulatív környezeti hatásai miatt kerülendő.
14. Tekintettel a zöld felépítmény rendszerének összetettségére, és az elérni kívánt környezeti célok össztársadalmi jelentőségére elengedhetetlennek mondható a környezetkímélő támogatási lehetőségek kapcsán a tudás- és információátadás garantálását egy – a piaci szereplők rendszeréhez mérten is versenyképes – zöld szaktanácsadói rendszer kiépítésével.

2. A KÖRNYEZETI ÉRTÉKELÉS KIDOLGOZÁSI FOLYAMATÁNAK ISMERTETÉSE

2.1. Előzmények, az értékelés tartalma

A KAP Stratégiai Terv Rendelet 103. cikk (1) bekezdése alapján a KAP Stratégiai Terv „I. melléklete tartalmazza a 125. cikkben említett utólagos értékelés, valamint a 2001/42/EK európai parlamenti és tanácsi irányelvben említett SKV főbb eredményeinek összefoglalását, továbbá azt, hogy azokat miként kezelték, vagy milyen okokból kifolyólag nem vették őket figyelembe, illetve egy linket is a teljes utólagos értékeléshez és az SKV-jelentéshez".

A bizonyos tervek és programok környezetre gyakorolt hatásainak vizsgálatáról szóló, az Európai Parlament és a Tanács 2001/42/EK számú irányelve (továbbiakban: SKV Irányelv) kötelezi a tagállamokat a tervek és programok környezeti hatásainak értékelésére. Az SKV Irányelv 3. cikke szerint környezeti vizsgálat elvégzése kötelező valamennyi olyan tervvel és programmal kapcsolatban, amely a mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászat, energetika, ipar, közlekedés, hulladékgazdálkodás, vízgazdálkodás, távközlés, idegenforgalom, területrendezés, illetve földhasználat terén készül. A KAP Stratégiai Terv Rendelet tervezete alapján a Stratégia Környezeti Vizsgálat a KAP Stratégiai Terv kötelező melléklete (SPR 125. cikk).

Az SKV folyamat átfogó célja a környezet és természet magas szintű védelmének biztosítása, valamint, hogy hozzájáruljon a környezeti, természetvédelmi szempontok beillesztéséhez a tervek és programok kidolgozása és elfogadása során, a fenntartható fejlődés elősegítése érdekében.

Ennek megfelelően az SKV

- azonosítja,
- leírja, és
- értékeli

azokat a valószínűsíthetően jelentős környezeti hatásokat, melyek a KAP Stratégiai Terv megvalósítása során jelentkeznek, és a tervezési folyamatban figyelembevételük szükséges. Az SKV információt biztosít a KAP Stratégiai Terv kapcsán felmerülő környezeti kihívások és megfontolások értékeléshez. Az SKV által szolgáltatott információ biztosítja azt, hogy a környezeti megfontolások megfelelően integrálódnak a döntéshozatali és végrehajtási folyamatba. Az SKV tevékenység része a KAP Stratégiai Terv tervezésének teljes időtartama alatt a terv és annak különböző változatai környezeti hatásainak becslése, javaslattétel a fenntarthatósági szempontok alapján a kedvező terv-változatok elfogadására és összességében a KAP Stratégiai Terv által meghatározott beavatkozások környezeti és társadalmi fenntarthatóságának javítása.

Az SKV olyan eszköz, amely eredetét tekintve a környezeti hatásvizsgálatokból (KHV) nőtt ki és önállósult. A beruházások környezeti hatásvizsgálata során a legfontosabb eldöntendő kérdés az, hogy adott emberi tevékenység gyakorlása miatt kialakuló új környezetállapot elfogadható-e vagy sem számunkra. Más a helyzet, ha feljebb lépünk az SKV tekintetében, ugyanis ezek nem egy-egy konkrét beruházásra vonatkoznak, ahol a terv elfogadása, vagy el nem fogadása a tét. A stratégiai hatásvizsgálatok alapját adó ágazati fejlesztési koncepcióknál, programoknál, területi terveknél és más, a beruházási szint felett elhelyezkedő terveknél, a döntés nem lehet a tervek el nem fogadása, csak a tervek megvalósítási módjának („hogyanjának") a befolyásolása[1].

2.2. A KAP Stratégiai Terv Stratégiai Környezeti Vizsgálatának jogszabályi háttere

Az Európai Parlament és a Tanács „bizonyos tervek és programok környezetre gyakorolt hatásainak vizsgálatáról" szóló, 2001/42/EK IRÁNYELVE (SKV Irányelv) meghatározza az SKV közösségi alapelveit. A KAP Stratégiai Terv Rendelet az SKV Irányelv előírásainak megfelelően elvégzendő SKV keretében

[1] STRATÉGIAI KÖRNYEZETI VIZSGÁLATOK - Egy lehetséges módszertan a Regionális Operatív Program környezeti szempontú ex-ante értékelésének megalapozásához (Tombácz et al. 2003)

vizsgálatra utalja azokat a környezeti tényezőket, melyek tekintetében a KAP Stratégia Tervtől eredményeket/hatásokat vár el.

E jogszabályok (KAP Stratégiai Terv Rendelet Javaslat XI. melléklet), vonatkozó EU-s stratégiai dokumentumok, valamint az SKV során figyelembe veendő hazai szabályozások és stratégiák a következők:

Az Európai Unió releváns jogszabályai, irányelvei:

- Az Európai Parlament és a Tanács 2009/147/EK irányelve (2009. november 30.) a vadon élő madarak védelméről;
- A Tanács 92/43/EGK Irányelve (1992. május 21.) a természetes élőhelyek, valamint a vadon élő állatok és növények védelméről;
- Az Európai Parlament és a Tanács 2000/60/EK irányelve (2000. október 23.) a vízpolitika terén a közösségi fellépés kereteinek meghatározásáról;
- A Tanács 91/676/EGK irányelve (1991. december 12.) a vizek mezőgazdasági eredetű nitrátszennyezéssel szembeni védelméről;
- Az Európai Parlament és a Tanács 2008/50/EK irányelve (2009. november 30.) a környezeti levegő minőségéről és a Tisztább levegőt Európának elnevezésű programról;
- Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2016/2284 irányelve (2016. december 14.) egyes légköri szennyező anyagok nemzeti kibocsátásainak csökkentéséről, a 2003/35/EK irányelv módosításáról, valamint a 2001/81/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről;
- A 2009/28/EK irányelv a megújuló energiaforrásból előállított energia támogatásáról;
- [Az Európai Parlament és a Tanács XXX irányelve az energiahatékonyságról szóló 2012/27/EU irányelv módosításáról];
- [Az Európai Parlament és a Tanács XXXX rendelete az Energiaunió irányításáról és a 94/22/EK irányelv, a 98/70/EK irányelv, a 2009/31/EK irányelv, a 663/2009/EK rendelet, a 715/2009EK rendelet, a 2009/73/EK irányelv, a 2009/119/EK tanácsi irányelv, a 2010/31/EU irányelv, a 2012/27/EU irányelv, a 2013/30/EU irányelv és az (EU) 2015/652 tanácsi irányelv módosításáról, az 525/2013/EU rendelet hatályon kívül helyezéséről], valamint a 96/82/EK tanácsi irányelv módosításáról és későbbi hatályon kívül helyezéséről szóló 2012/18/EU irányelvet. Ezen kívül javasolt megjeleníteni a veszélyes anyagokkal foglalkozó üzemek körül kijelölt veszélyességi övezetben tervezett fejlesztések esetén a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezéssel összefüggő feladatok figyelembevételét;
- Az Európai Parlament és a Tanács 2009/128/EK irányelve (2009. október 21.) a peszticidek fenntartható használatának elérését célzó közösségi fellépés kereteinek meghatározásáról;

Releváns hazai jogszabályok:

- 1995. évi LIII. törvény a környezet védelmének általános szabályairól
- 1995. évi LVII. törvény a vízgazdálkodásról
- 1996. évi LIII. törvény a természet védelméről
- 1996. évi LV. törvény a vad védelméről, a vadgazdálkodásról, valamint a vadászatról
- 2007. évi CXXIX. törvény a termőföld védelméről
- 2009. évi XXXVII. törvény az erdőről, az erdő védelméről és az erdőgazdálkodásról
- 2012. évi CLXXXV. törvény a hulladékról

- 2013. évi CII. törvény a halgazdálkodásról és a hal védelméről
- 2015. évi LVII. törvény az energiahatékonyságról;
- 314/2005. (XII. 25.) Korm. rendelet a környezeti hatásvizsgálati és az egységes környezethasználati engedélyezési eljárásról
- 306/2010. (XII. 23.) Korm. rendelet a levegő védelméről
- 220/2004 (VII. 21.) Korm. rendelet a felszíni vizek minősége védelmének szabályairól
- 219/2004 (VII. 21.) Korm. rendelet a felszín alatti vizek védelméről
- 50/2001. (IV. 3.) Korm. rendelet a szennyvizek és szennyvíziszapok mezőgazdasági felhasználásának és kezelésének szabályairól
- 306/2010. (XII. 23.) Korm. rendelet a levegő védelméről
- 275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről
- 269/2007. (X. 18.) Korm. rendelet a NATURA 2000 gyepterületek fenntartásának földhasználati szabályairól
- 27/2006. (II. 7.) Korm. rendelet a vizek mezőgazdasági eredetű nitrátszennyezéssel szembeni védelméről;
- 61/2017. (XII. 21.) FM rendelet az erdőről, az erdő védelméről és az erdőgazdálkodásról szóló 2009. évi XXXVII. törvény végrehajtásáról
- 79/2004. (V.4) FVM rendelet, a 1996. évi LV. törvény végrehajtásának szabályairól
- 2001. évi LXIV. törvény a kulturális örökség védelméről

Az Európai Unió releváns stratégiai dokumentumai:

- AZ EURÓPAI PARLAMENT ÉS A TANÁCS 1386/2013/EU HATÁROZATA (2013. november 20.) a „Jólét bolygónk felélése nélkül” című, a 2020-ig tartó időszakra szóló általános uniós környezetvédelmi cselekvési programról;
- Európai Zöld Megállapodás (European Green Deal)
- Termőföldtől az asztalig Stratégia (Farm to Fork Strategy)
- Az EU Biodiverzitás Stratégiája 2030
- A tisztább és versenyképesebb Európát szolgáló körforgásos gazdaságra vonatkozó új cselekvési terv

Releváns hazai stratégiák:

- IV. Nemzeti Környezetvédelmi Program (2015-2020)
- IV. Nemzeti Természetvédelmi Alapterv (2015-2020)
- A biológiai sokféleség megőrzésének 2015-2020 közötti időszakra szóló nemzeti stratégiája
- Nemzeti Tájstratégia (2017-2026)
- Nemzeti Erdőstratégia (2016-2030)
- Nemzeti Vidékstratégia (2012 – 2020)
- Magyarország Nemzeti Energia- és Klímaterve
- Nemzeti Vízstratégia (Kvassay Jenő Terv), (2017-2030)

- Országos Vízgyűjtő-gazdálkodási Terv (2016-2021)
- Országos Hulladékgazdálkodási Terv (2014-2020)
- Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégia (2018-2030)
- Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégia (2012-2024)
- Új Nemzeti Energiastratégia
- Jelentés az éghajlatváltozás Kárpát-medecére gyakorolt esetleges hatásainak tudományos értékeléséről szóló dokumentum
- 5. Nemzeti Környezetvédelmi Program tervezete
- Nemzeti építészetpolitika (2015)
- Nemzeti Turizmusfejlesztési Stratégia 2030
- Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégia 3. Előrehaladási Jelentés megállapításai
- Szennyvíziszap Kezelési és Hasznosítási Stratégia (2018-2023)

2.3. A tervezési folyamat más részeihez (SWOT, szükségletelemzés, beavatkozási logika stb.) való kapcsolódás

Az SKV elvégzése a magyar KAP Stratégiai Terv esetében szorosan kapcsolódik az előzetes (ex ante) értékelés feladatához. A két folyamat összekapcsolását számos módon el lehet érni. A jelenlegi esetben a szakértői csoportok folyamatos konzultációja és a szakértői körök részbeni átfedése garantálta a két feladat összehangolt kivitelezését, mely természetesen nem csorbította az SKV értékelés függetlenségét és önállóságát a környezeti elemzések tekintetében.

Az Európai Vidékfejlesztési Értékelési Információs Szolgálat által kiadott útmutató[2] szerint az **1. ábrán** látható mérföldkövek esetében érdemes kiemelt figyelmet fordítani az SKV és ex-ante folyamat összhangjára. Ebben a példában mind az előzetes értékelés, mind pedig az SKV a KAP Stratégiai Terv készítésének korai szakaszában megkezdődik és lépésről lépésre, fejezetenkénti visszacsatolásokkal segíti a folyamatot. A magyar KAP Stratégiai Terv SKV készítése során a javasolt módszertan került megvalósításra, így volt biztosítható a környezeti javaslatok rendszer-szintű beillesztése a tervezési folyamatba. Az SKV folyamat ütemezése természetesen igazodott a KAP Stratégiai Terv tervezési folyamataihoz, így szükség esetén a tervezett mérföldkövektől eltérő menetrend is megvalósulhatott.

[2] http2: https://enrd.ec.europa.eu/evaluation/preparing-ex-ante-evaluation-nutshell_en

1. ábra: Az SKV és az előzetes értékelés szakaszai a KAP Stratégiai Terv tervezési folyamatában (ENRD Helpdesk)

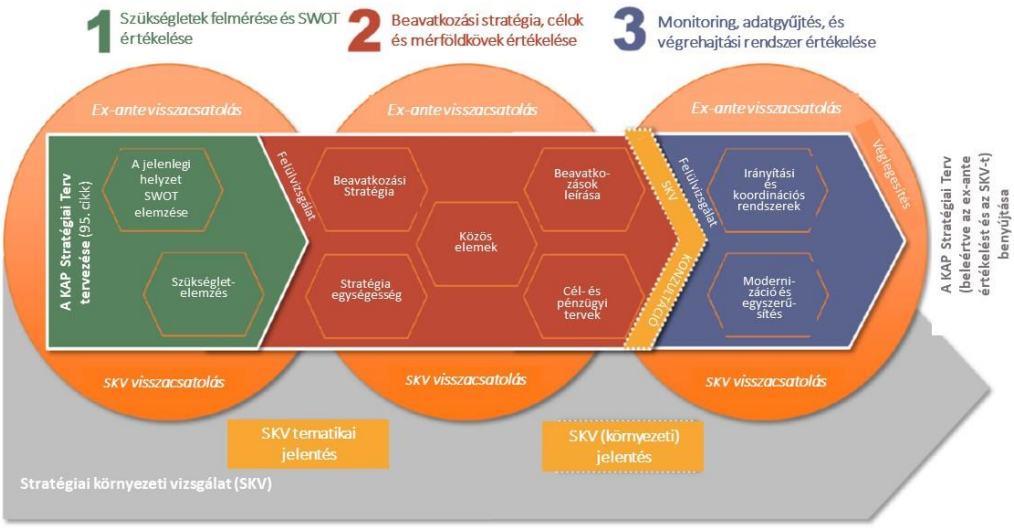

Az SKV speciális feladatai elsősorban a KAP Stratégiai Terv készítése során nyújtott környezeti értékelésben és a tervet befolyásoló ajánlások kidolgozásában rejlenek. Az SKV Irányelv 4. cikkének megfelelően a környezeti értékelés a KAP Stratégiai Terv készítése során, és az elfogadását megelőzően készül. Ennek okán az SKV több, egymásra épülő lépésből álló folyamat, mely lehetővé teszi az iteratív és adaptív visszacsatolásokat az SKV, a tervezés és az előzetes értékelés között. Ugyanakkor az SKV iteratív jellege miatt több alkalommal is indokolt jelentésekkel támogatni a tervezési folyamatot. Ezen jelentések adott esetben – igazodva a KAP Stratégiai Terv készültségéhez – csak az ábrán vázolt jelentés tartalmak egyes részeire terjednek ki, vagy csak a KAP Stratégiai Terv egyes – átadott – részeire vonatkozóan készülnek majd el.

Így tulajdonképpen az SKV folyamat a SKV Irányelvnek és vonatkozó hazai jogszabályoknak megfelelő tartalom (tematikai jelentés, környezeti jelentés) mellett a KAP Stratégiai Terv tervezési szakaszaihoz igazítva, a tartalomra (SWOT értékelés, beavatkozási logika, intézkedések leírása) releváns módon is vizsgálta a lehetséges környezeti hatásokat és biztosított javaslatokat a terv kidolgozója felé.

2.4. A környezeti értékelés készítése során tett javaslatok hatása a KAP Stratégiai Terv alakulására

Az SKV környezeti értékelésének folyamatában köztes jelentések (SWOT és helyzetértékelés, Beavatkozások értékelése, Zöld felépítmény értékelése, lásd. később) javaslatai épülhettek be a KAP Stratégiai Terv tervezési folyamatába. A környezeti javaslatokkal kapcsolatban az SKV szakértői csoport on-line és személyes egyeztetéseken is részt vett a terv kidolgozásért felelős Agrárminisztérium képviselőivel. Az SKV javaslatok beépülését a SWOT és helyzetértékelés szakaszokra vonatkozóan az 1. sz. melléklet tartalmazza.

A környezeti javaslatok részben beépültek, ezzel a KAP Stratégiai Terv környezeti hozzáadott értéke várhatóan javulni fog.

2.5. A környezet védelméért felelős szervek és az érintett nyilvánosság bevonása, az általuk adott véleményeknek, szempontoknak a környezeti értékelés készítése során történő figyelembevétele

A stratégiai környezeti vizsgálat folyamatában az érintett szervezetek és a nyilvánosság bevonásának különösen nagy jelentősége van. Ezt a tevékenységet – az SKV csapat részeként – a témában jelentős referenciákkal és hitelességgel bíró Magyar Természetvédők Szövetsége bonyolítotja.

A társadalmi egyeztetés **előkészítési szakaszában** az érintett társadalmi csoportok meghatározása valósult meg, mely során a korábbi tapasztalatok és az ENRD vonatkozó ajánlása alapján legalább 300 civil, tudományos, mezőgazdasági, üzleti szervezet elérhetőségi adatbázisának elkészítése történt meg. A Magyar Természetvédők Szövetsége, mint a társadalmi egyeztetésért felelős szervezet honlapján (www.mtvsz.hu) aloldalt fog létrehozni a KAP Stratégiai Terv SKV folyamatának társadalmi egyeztetéséhez, valamint a www.facebook.com közösségi oldalon zárt csoportot hoz létre az egyeztetés megkönnyítéséhez.

Az **SKV tematikai jelentés egyeztetése** során a környezet védelméért felelős szervek szakmai véleményének kikérésére is sor került. A környezet védelméért felelős szervektől érkezett vélemények feldolgozásával és összefoglalásával került véglegesítésre az SKV tematikai jelentés.

Az **SKV környezeti jelentés egyeztetése** során a KAP Stratégiai Terv elkészítéséért felelős Agrárminisztérium megküldi a KAP Stratégiai Terv egyeztetési dokumentációját a környezeti értékeléssel a környezet védelméért felelős szerveknek és az Országos Környezetvédelmi Tanácsnak (továbbiakban: OKT). Ezzel párhuzamosan sajtóközlemény és egy országos lapban sajtóhirdetés készül majd, továbbá Facebook bejegyzés jelenik meg SKV környezeti jelentés társadalmi egyeztetéséről. Megvalósul az érintett társadalmi csoportok közvetlen elektronikus levélben történő értesítése és a releváns információk az aloldalon, zárt Facebook csoporton való megjelenítése. Kérésre papír alapú hozzáférés is biztosított lesz folyamatosan. A személyes véleményezés lehetőségét partnerségi műhelytalálkozók (4 db: 1 Budapest és 3 vidéki helyszín) biztosítják majd, amennyiben koronavírus okozta járványügyi helyzet következtében életbe lépő intézkedések ezt lehetővé teszik. Amennyiben a személyes rendezvények megszervezése nem lehetséges, úgy online rendezvény formában valósul meg majd a közvetlen tájékoztatás. A környezet védelméért felelős szervektől és az OKT-tól érkezett, valamint a társadalmi egyeztetés során beküldött vélemények feldolgozásával, a szükséges visszajelzésekkel és az észrevételek összefoglalásával kerül majd véglegesítésre az SKV környezeti jelentés. Az egyeztetésre rendelkezésre álló határidő legalább 30 nap.

A KAP Stratégiai Terv tartalmát és valószínűsíthető környezeti hatásait tekintve a következő, a környezet védelméért felelős szervek megkeresése valósul majd meg:

- az országos környezetvédelmi és természetvédelemi hatóság
- az országos tisztifőorvos
- az erdőgazdálkodásért, talajvédelemért, termőföld mennyiségi védelméért és agrár-környezet-védelemért felelős miniszter
- Belügyminisztérium Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság
- a bányászati ügyekért felelős miniszter
- Budapest Főváros Kormányhivatala
- a kulturális örökség védelméért felelős miniszter

- Belügyminisztérium Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság

- A társadalmi egyeztetés során közvetlenül bevont szakterületek és szervezetek:
- A Vidékfejlesztési Program Monitoring Bizottságban képviselt szervezetek
- Mezőgazdasági érdekvédelmi és szakmai szervezetek
- Az Agrár-gazdasági Tanácsban képviselt szervezetek
- A Nemzeti Fenntartható Fejlődési Tanácsban képviselt szervezetek
- Természetvédelmi és környezetvédelmi civil szervezetek
- A KAP Stratégiai Terv céljai és beavatkozásai szerint érintett állami, gazdálkodói, civil és önkormányzati szervezetek és érdekcsoportokat képviselő szervezetek

2.6. A környezeti értékelés készítéséhez felhasznált adatok forrása, az alkalmazott módszer és annak korlátai

A KAP Stratégia Terv Stratégiai Környezeti Vizsgálata során alkalmazandó módszertanok a következő dokumentumok alapján kerültek meghatározásra:

- az Európai Vidékfejlesztési Értékelési Információs Szolgálat (ENRD Helpdesk) által közzétett útmutatók,
- Handbook on SEA for Cohesion Policy (A kohéziós politika SKV kézikönyve) 2007-2013,
- Guidance on Integrating Climate Change and Biodiversity into Strategic Environmental Assessment (Iránymutatás a klímaváltozás és biodiverzitás integrálására a stratégiai környezeti vizsgálatba)
- a hazai SKV módszertani javaslatok,
- a Közös Agrárpolitika korábbi vidékfejlesztési programozási időszakra vonatkozó stratégiai környezeti vizsgálatainak módszertani elemei.

Az SKV értékelés a módszertani javaslatok alapján a teljes KAP Stratégiai Terv tervezési folyamatot végig kísérte.

A Stratégiai Környezeti Vizsgálat során a környezeti hatások becslése szerencsére nem előzmények nélküli. A KAP Stratégiai Terv a korábbi támogatási időszakokban is alkalmazott agrártámogatások megreformált változataként annak folytatásaként értelmezhető, így bizonyos esetekben – a hasonló tartalmú intézkedések vonatkozásában – a korábbi hatásértékelések eredményei hasznosíthatók voltak. A környezeti hatások becslése során tehát az SKV folyamat nagyban támaszkodott a korábbi támogatási ciklusok (Új Magyarország Vidékfejlesztési Program – 2007-2013; Vidékfejlesztési Program – 2015-) értékeléseiben megállapított környezeti hatásokra, mint elsődleges adatforrásra. Azon esetekben, ahol a KAP Stratégiai Terv feltételezhető környezeti hatásai nem voltak levezethetők a korábbi értékelésekből (pl. az adott beavatkozás korábban nem került értékelésre), a környezeti hatások becslése során az NKP IV. adott környezeti elemre meghatározott környezeti mutatójának lehetséges változásaival történt a hatások valószínűsítése.

A tervezési folyamat különböző lépései érdemben különböző módszertani megközelítéseket igényelnek. Az alábbi táblázat bemutatja az egyes tervezési szakaszokban alkalmazott módszertanokat.

KAP Stratégiai Terv tervezési szakasz	SKV folyamat során alkalmazott folyamatok
Helyzetelemzés, SWOT értékelés, szükségletelemzés	- Megfelelésvizsgálat a vonatkozó EU, nemzetközi és hazai stratégiákkal és jogszabályokkal (lásd: 4.3 fejezet) - Hiányterületek azonosítása a SWOT elemzésben és javaslatok megfogalmazása - Környezeti szempontú koherenciavizsgálat az egyes specifikus célkitűzések SWOT megállapításai között
Beavatkozási stratégia, pénzügyi egységesség, közös elemek	- Megfelelésvizsgálat a vonatkozó EU, nemzetközi és hazai stratégiákkal és jogszabályokkal (lásd: 4.3 fejezet) - Hiányterületek azonosítása és javaslatok megfogalmazása - Környezeti szempontú koherenciavizsgálat a tervezési folyamat előző szakaszaival
Beavatkozások leírása	- A korábbi támogatási időszakok (ÚMVP, VP) hatásértékelései alapján az egyes beavatkozások várható környezeti hatásainak becslése, ahol ez lehetséges (felhasznált indikátorok: CMEF/PMEF) - A hatásértékelési előzménnyel nem rendelkező beavatkozások esetén szakértői hatásbecslés (felhasznált indikátorok: CMEF/PMEF, NKP-IV környezeti mutatórendszere) - Kiválasztási szempontrendszer környezeti szempontú értékelése és javaslatok megfogalmazása - - A kedvezőtlen környezeti hatások elkerülésére, csökkentésére vagy ellentételezésére vonatkozó intézkedések környezeti hatékonyságának értékelése, javaslatok egyéb szükséges intézkedésekre
Cél- és pénzügyi tervek	- Változatelemzés (beavatkozások becsült hatása) - A KAP Stratégiai Terv összesített hatásainak elemzése a beavatkozások várható környezeti hatásai alapján
Irányítási- és koordinációs rendszerek/ Modernizáció és egyszerűsítés	- Az irányítási- és koordinációs rendszerek környezeti szempontú értékelése, különös tekintettel a környezeti monitoringrendszerre

A Közös Agrárpolitika kifizetései az agrárgazdaság és a vidékies területek egészét érintik, így a várható hatások tekintetében az agrárium, vidékfejlesztés által befolyásolt szinte valamennyi környezeti, természeti elem érintett lehet.

Az SKV által vizsgált környezeti hatások köre ezért több elemzési módszer kombinálásával került meghatározására a teljeskörűségre törekedve:

- **A KAP Stratégiai Terv Rendelet XI. mellékletében felsorolt jogszabályok alapján érintett környezet-, természet- és éghajlatvédelmi célkitűzések figyelembevétele**: a Közös Agrárpolitika alapjaiban integrálja az EU környezeti célok elérésének ambícióját (lásd 4., 5. és 6. stratégiai célkitűzés) és az EU környezeti irányelveinek való megfelelést, mely irányelvek és jogszabályok a KAP Stratégiai Terv Rendelet XI. mellékletében kerültek feltüntetésre.

- A környezetet, természetet és az agrárgazdaságot egyaránt érintő EU stratégiai dokumentumok, hazai stratégiák és jogszabályok elemzése: a KAP Stratégiai Terv XI. mellékletében felsorolt jogszabályok alapvetően meghatározzák azon környezeti vonatkozásokat, melyek vizsgálata az SKV folyamatában kiemelt jelentőségű. A kiemelt környezeti vonatkozások mellett az SKV környezeti fókuszának meghatározása során figyelembevételre kerültek az előző fejezetben felsorolt EU szintű Stratégiai Dokumentumok, továbbá főbb hazai stratégiák és jogszabályok is.
- A Közös Agrárpolitika jelenlegi és tervezett környezeti, természetvédelmi indikátorainak figyelembevétele: a Közös Agrárpolitika vidékfejlesztési pillérére vonatkozóan az elmúlt támogatási ciklusokban kidolgozásra került egy ún. Közös Monitoring és Értékelési Keret (Common Monitoring and Evaluation Framework – CMEF), melyben a környezeti vonatkozásokat illetően számos indikátor került meghatározásra. Az SKV folyamatában már a környezeti fókusz meghatározásában kiemelt jelentősége volt ezen indikátorok ismeretének, így ezeket is figyelembe vettük.
- A korábbi támogatási időszakok hatásértékelési jelentéseinek elemzése: a stratégiai környezeti vizsgálat feladata szempontjából a KAP Stratégiai Terv előzményének tekinthetők a hazai vidékfejlesztési programozási dokumentumok (Új Magyarország Vidékfejlesztési Program, Vidékfejlesztési Program). Ezek kapcsán több értékelés készült már el, amelyek számos hasznosítható tapasztalatot, hatásvizsgálati eredményt tartalmaznak. Érdemes kiemelni az ÚMVP mid-term és ex-post értékelését, illetve a VP 2019 évben elkészült tematikus értékeléseit, mint amelyek számos, az SKV folyamatban is fontos környezeti, természeti, társadalmi szempont vizsgálatát végezték el.
- A Vidékfejlesztési Program SKV folyamata során érkezett hatósági és partnerségi észrevételek, javaslatok elemzése: a stratégiai környezeti vizsgálat feladata szempontjából a KAP Stratégiai Terv előzményének tekinthetők a hazai vidékfejlesztési programozási dokumentumok (Új Magyarország Vidékfejlesztési Program, Vidékfejlesztési Program). A KAP Stratégiai Terv SKV tematikájának meghatározásakor a korábbi tervezési időszak SKV dokumentumai és az azokra az érintett szakmai szervezetektől érkezett vélemények is figyelembevételre kerültek.
- A KAP Stratégiai Terv rendelet által nevesített beavatkozások a potenciális, a környezetre, természetre gyakorolt hatásmechanizmusainak azonosítása: a KAP Stratégiai Terv rendeletben nevesített, a tagállami tervekhez választható beavatkozásokhoz a Tematikus Jelentés elkészítése során – az előző pontokban bemutatott tevékenységek révén - hozzárendelésre kerültek potenciális hatásmechanizmusok a környezet, természet szempontjából. Ezen potenciális hatásmechanizmusok azonosítása is segítette az SKV vizsgálati szempontjainak meghatározása esetében a teljeskörűség biztosítását. Az SKV folyamatában az azonosított hatásmechanizmusok képezték az egyik alapját a beavatkozás-specifikus javaslatok megfogalmazásának.

A fenti elemzési módszerek alapján meghatározásra kerültek az SKV folyamat alatt alkalmazandó vizsgálati szempontok.

Fentieknek megfelelően a KAP Stratégiai Terv Stratégiai Környezeti Vizsgálata a következő környezeti vonatkozásokban értékelte a környezeti hatásokat:

- Éghajlatváltozás mérséklése, az ahhoz való alkalmazkodás, fenntartható energia hasznosításának terjesztése,
- A talajminőség védelme, talajerózió megelőzése,
- Felszíni és felszín alatti vizek tápanyag- és peszticid szennyezésekkel szembeni védelme, mennyiségi védelme
- Levegőminőség javítása, fenntartható hulladékgazdálkodás és körforgásos gazdaság előmozdítása,

- Biológiai sokféleség védelme, ökoszisztéma szolgáltatások gyarapítása, élőhelyek és Natura 2000 hálózat védelme,
- Vidéki táj megőrzése, táji elemek védelme és épített környezet védelme,
- Fenntartható fejlődés, emberi egészségvédelem, társadalmi igazságosság, kulturális örökség.

3. A KAP STRATÉGIAI TERV ÉS A KIDOLGOZÁSAKOR VIZSGÁLT VÁLTOZATOK RÖVID ISMERTETÉSE

3.1. A KAP Stratégiai Terv céljainak, tartalmának összefoglaló ismertetése

3.1.1. Az EU irányelvei és javaslatai a KAP stratégiai Tervre vonatkozóan

Az EU 2021/2115 számú, a KAP Stratégiai Terv készítésére vonatkozó rendelete a következők szerint határozza meg a KAP céljait (5. cikk):

„Az EMGA-ból és az EMVA-ból nyújtott támogatásoknak a mezőgazdasági termelés, az élelmiszer-ágazat és a vidéki térségek fenntartható fejlődésének további előmozdítására és a következő általános célkitűzések megvalósítására kell irányulniuk:

a) az élelmezésbiztonságot garantáló intelligens, reziliens és diverzifikált mezőgazdasági ágazat előmozdítása;

b) a környezetvédelem és az éghajlat-politikai fellépések előmozdítása, valamint hozzájárulás az Unió környezetvédelmi és éghajlattal kapcsolatos célkitűzéseinek teljesítéséhez;

c) a vidéki térségek társadalmi-gazdasági szerkezetének megerősítése.

Az említett célkitűzéseket az ágazat korszerűsítésére irányuló, az ismeretek gyarapításának és megosztásának, az innovációnak és a digitalizációnak a mezőgazdaságban és vidéki térségekben történő előmozdításán keresztül megvalósítandó átfogó célkitűzés egészíti ki.”

Az új KAP 9 specifikus (3 gazdasági, 3 környezeti és 3 társadalmi), valamint egy horizontális, átfogó célkitűzést határoz meg. A tagállamok ezen célkitűzések mentén alakítják ki a KAP Stratégiai Tervük megvalósításához szükséges intézkedéseiket. Minden intézkedés esetében be kell mutatni, hogy mely uniós cél eléréséhez járul hozzá, milyen hazai szükségletre ad választ, illetve, hogy a támogatás hasznosulása hogyan lesz mérhető.

- A **gazdasági fenntarthatósági** célkitűzések középpontjában a versenyképesség növelése, a méltányos jövedelem és az erőviszonyok kiegyenlítése az élelmiszerláncban állnak.
- A **zöld fenntarthatósági** célkitűzésekben a klímaváltozás elleni fellépés, a környezetvédelem, illetve a tájkép és biodiverzitás megőrzése célok szerepelnek.
- A **társadalmi-vidéki fenntarthatósági** célkitűzések magukba foglalják a generációs megújulást, az élő vidéki területek megőrzését, az élelmiszer és egészség védelmét.
- Az **átfogó horizontális** (modernizációs) célkitűzés mindhárom korábbi célkitűzés megvalósításához hozzájárul az agrártudás és innovációs rendszer, a digitalizáció és innováció támogatása révén.

A Magyarország számára készült bizottsági ajánlásban a Bizottság a következőket írta elő Magyarország számára:

1) A gazdaságok életképességének javítása: átcsoportosítás a KAP közvetlen támogatásokon belül a kistermelők számára.

2) A mezőgazdasági és agrár-élelmiszer- ipari ágazat piacorientáltságának és versenyképességének előmozdítása logisztikai és feldolgozási beruházásokkal.

3) A mezőgazdasági termelők együttműködés-alapú megerősítése a termelői szervezeteken keresztül; innováció; valamint új piacok kiépítése.

4) Az előállított élelmiszerek hozzáadott értékének növelése révén a mezőgazdasági ágazat ellenálló képességének (rezílienciájának) fejlesztése.

5) A biológiai sokféleség csökkenésének megállítása és visszafordítása, többek között tájképi elemek megőrzésével és visszaállításával.

6) A mezőgazdaság felkészítése a vízgazdálkodást érintő kihívásokra, ideértve az öntözési beruházásokon túl a talajok vízmegtartó képességének és a víz újrafelhasználásának növelését.

7) A tápanyag-gazdálkodás hatékonyságának növelése a veszteségek, valamint a talaj-, lég- és vízszennyezés csökkentése érdekében.

8) Az ökológiai gazdálkodásra való fenntartható átállás támogatása.

9) Az éghajlatváltozás mérséklését szolgáló gyakorlatok és az azokhoz való alkalmazkodást célzó eszközök támogatása, az erdőtelepítést, a talaj szénmegkötésének ösztönzését és a talajerózió csökkentését javadalmazó széngazdálkodással.

10) Magyarország vidéki térségeit jellemző elnéptelenedési és elöregedési tendenciák megfordítása, többek között az alapvető szolgáltatásokhoz és infrastruktúrákhoz való hozzáférést célzó beruházások támogatása révén.

11) Újonnan gazdálkodni kezdők számára a mezőgazdasági ágazat vonzóbbá tétele.

12) Antimikrobiális szerek mezőgazdaságban való használatának jelentős csökkentése.

13) Állatjólét – különösen a sertések vonatkozásában – javítása.

14) Növényvédő szerek mennyiségének és kockázatainak csökkentése, különösen az integrált növényvédelmi gyakorlatok elterjedésének biztosításán keresztüli elősegítse révén.

15) Vidéki térségek gyors, szélessávú internetkapcsolat általi lefedettségére irányuló beruházások.

16) Tudás-, készség- és technológiai fejlesztés, információcsere, kutatás, tanácsadás, digitalizáció és innovációs projektek ösztönzésén keresztül a mezőgazdasági termelők, agrár-élelmiszeripari vállalkozások és a vidéki térségekben élők szerepének erősítése.

3.1.2. A hazai KAP Stratégia Terv céljai

A hazai KAP stratégia – megfelelve az uniós elvárásoknak, egyúttal folytatva a korábbi hasonló tervek hármas tagoltságát – a következő kategóriákban fogalmazza meg céljait:

1) Gazdasági fejlődést szolgáló szakpolitikai célok

2) Zöld jövőt szolgáló szakpolitikai célok

3) A megújuló vidéket szolgáló szakpolitikai célok

A **gazdasági fejlődést szolgáló szakpolitikai célok** tekintetében a legfontosabb fejlesztési prioritás az élelmiszeripar, a mezőgazdaságban pedig egyrészt az egy hektárra vetített hozzáadott érték emelése, másrészt a termelés költséghatékonyságának növelését célzó beruházástámogatási struktúra megteremtése.

A **Zöld jövőt szolgáló szakpolitikai célok** tekintetében az alábbiak az irányadóak:

1) Szénmegkötés, ÜHG-emisszió csökkentése

2) A talaj szervesanyag-tartalmának védelme, talajpotenciál megőrzése

3) Talajvédelem és erózió elleni védelem

4) Vízvisszatartás a talajban és a tájban

5) Víztestek mennyiségi és minőségi védelme

6) Biodiverzitás és tájkép védelme

A KAP Stratégiai Terve **megújuló vidéket szolgáló** legfontosabb szakpolitikai céljai a következők:

1) az életszínvonalat meghatározó alapszolgáltatások fejlesztése és az infrastrukturális beruházások ösztönzése
2) a nem mezőgazdasági tevékenységek támogatása révén a termelők diverzifikációjának ösztönzése
3) a gazdatársadalom alkalmazkodóképességének növelése, melynek egyik pillérét az információkat hatékonyan közvetítő tudáshálózat megteremtése jelentheti
4) az együttműködő települések önálló helyi stratégiaalkotásának támogatása a Stratégiai Terv öt évére vonatkozóan (a LEADER program a terven belül)
5) az ún. okos falu stratégia előmozdítása, ahol egyetlen település tudja majd megalkotni – előtérbe helyezve a digitális megoldásokat – a saját fejlesztési stratégiáját

A KAP I. és II. pillérből áll. A korábbi időszakokhoz képes a jelenlegi ciklus legnagyobb eltérése az, hogy ezúttal a KAP mindkét pillérére vonatkozóan kell tervet készíteni (korábban csak a II. pillérre kellett). A KAP Stratégia Terv tehát a KAP mindkét pillérére vonatkozik. Az alábbiakban az egyes pillérek mentén ismertetjük a hazai KAP Stratégiai Terv intézkedéseit.

KAP I. pillér intézkedései

Közvetlen támogatások gazdasági fenntarthatóságot szolgáló intézkedései (Gazdasági fejlődés)

- Fenntarthatóságot elősegítő alap jövedelemtámogatás (BISS): A támogatás a zöldítés jogcímet és a jelenlegi egységes területalapú támogatást váltja fel. Előreláthatólag körülbelül a támogatás 160 ezer termelő tudja igényelni, a pontos támogatási összeg még nem ismert, mivel maradványelven kerül majd kiszámításra.
- Fenntarthatóságot elősegítő, kiegészítő, átcsoportosítással nyújtható jövedelemtámogatás (redisztributív támogatás) (CRISS): Ez egy teljesen új támogatás, mely most került bevezetésre, ehhez hasonló támogatás a kistermelők egyszerűsített támogatása.
- Termeléstől függő jövedelemtámogatás (CIS): Ez a támogatás megmaradt a mostani ismert formájában, apró változtatásokat eszközöltek benne. Fontos, hogy a kedvezményezett ágazatok köréből a burgonyatermesztés kikerült.
- Átmeneti nemzeti támogatás (ÁNT): A nemzeti támogatások folytatása.
- Fiatal gazda támogatás (YFS): Az intézkedés megemelt támogatási összeggel fog folytatódni, a maximum 40 éves gazdák 170 eurót igényelhetnek hektáronként és a maximális birtok méret 300 hektár lehet.

Piaci támogatások gazdasági fenntarthatóságot szolgáló intézkedései (Gazdasági fejlődés)

- Szőlő-bor ágazat: Bor Nemzeti Támogatási Program kapcsán az előző időszak intézkedései folytatódnak: szőlőültetvények szerkezetátalakítása és átállítása, borászati gépek, technológiai berendezések beszerzése, borászati termékek harmadik országokban megvalósuló promóciójának támogatása, borászati termékek tájékoztatási tevékenységének támogatása, borászati melléktermékek lepárlásának támogatása.
- Méhészet: Méhészeti Nemzeti Program keretében 2021- től 36%-kal több támogatást kaphatnak a méhészek az előző évhez képes (eszközbeszerzés, méhegészségügyi erőfeszítések és szakmai ismeretek bővítése, szervezeti élet élénkítését, tudományos kutatás).
- Zöldség-gyümölcs termelői szervezetek támogatása: A termelői szervezetek támogatásának esetében a támogatás maximális mértéket a termelői szervezetek által kínált termékek értékének 4,1%-a lehet.
- Iskolaprogramok

Közvetlen támogatások környezeti fenntarthatóságot szolgáló intézkedései (Zöld jövő)

- Agrárökológiai Alapprogram (AÖP): A gazdálkodók az éghajlat- és környezetvédelmi célokat szolgáló, önkéntesen vállalt és környezetvédelmet szolgáló gyakorlatok elvégzéséért évente egyösszegű hektáralapú kifizetésben részesülhetnek.

KAP II. pillér intézkedései

Gazdasági fenntarthatóságot szolgáló intézkedések (Gazdasági fejlődés)

- Mezőgazdasági üzemek fejlesztése
- Élelmiszer-feldolgozás fejlesztése a mezőgazdasági termékek értéknövelésével
- Induló vidéki vállalkozások támogatása
- Mezőgazdasági kisüzemek támogatása
- Tevékenységdiverzifikáció mezőgazdasági üzemen belül és kívül
- Mezőgazdasági üzemen belüli és kívüli vízgazdálkodási beruházások
- Mezőgazdasági öntözési közösségek támogatása
- Mezőgazdasági növénybiztosítási díjtámogatás
- Mezőgazdasági krízisbiztosítási rendszer
- Országos mezőgazdasági jégkármérséklő rendszer digitális átállása
- Generációs megújulás támogatása

Környezeti fenntarthatóságot szolgáló intézkedések (Zöld jövő)

- Környezet- és éghajlatvédelmi, valamint egyéb gazdálkodási kötelezettségvállalások (AKG)
- Ökológiai gazdálkodás támogatása
- Agroökológiai nem termelő beruházások
- Natura 2000 gyepterületek kompenzációs kifizetése
- Mezőgazdasági génmegőrzés
- Állatjóléti intézkedések
- Erdő-környezetvédelmi többéves kötelezettségvállalások (EKV)
- Erdőgenetikai többéves kötelezettségvállalások
- Erdőtüzek megelőzésének és kockázatcsökkentésének együttműködés-alapú támogatása
- Erdőtelepítési és fásítási beruházások és fenntartásuk támogatása
- Versenyképes és fenntartható erdőgazdálkodás beruházásai (forprofit és nonprofit)

Vidékfejlesztést szolgáló intézkedések (Megújuló vidék)

- Kistelepülések és tanyák infrastruktúra-fejlesztése
- Termelői csoportok és termelői integrációs szervezetek támogatása
- Minőségrendszerek létrehozása, a csatlakozás támogatása és promóciója
- Minőségbiztosítási és minőségirányítási rendszerekhez való csatlakozás
- Rövid Ellátási Lánc együttműködések támogatása
- Társadalmi agrárvállalkozások együttműködései:

- Térségi aktív és ökoturisztikai együttműködések
- Biomassza-potenciál lokális közcélú felhasználásának támogatása
- Vadgazdálkodási együttműködések támogatása
- Vidékfejlesztési digitalizáció támogatása
- LEADER
- Képzések és bemutatóüzemi programok
- Tájékoztatási szolgáltatások
- Tudásátadási szolgáltatások
- Innováció – Európai Innovációs Partnerség támogatása

A KAP Stratégia Terv a 2023-2027 közötti időszakra vonatkozik, de a források tekintetében a 2021-2023 közötti átmeneti időszak is az új ciklus pénzügyi kereteit terheli (a VP bizonyos intézkedéseinek folytatása révén). Ezáltal az új ciklus két időszakra oszlik: a 2021-2023 közötti két évre, és a 2023-2027 közötti 5 évre. Az alábbi táblázat ebben a felosztásban mutatja a KAP hazai forrásallokációját (2021.12.30-i terv-változat alapján).

Megnevezés	2021- 2022	2023-2027	Összesen
	Uniós és hazai (millió euró)		
KAP I. és II. pillér összesen	6 997,0	14 628,0	21 625,0
I. Pillér összesen*:	2 627,0	6 808,0	9 433,0
• Közvetlen támogatások	2 551,0	6 633,0	9 184,0
• Piaci intézkedések	76,0	175,0	251,0
II. Pillér forrása*:	4 370,0	7 820,0	12 190,0
• Vidékfejlesztés	4 067,0	7 820,0	11 887,0
• NGEU	303,0	0,0	303,0

*Pillérek közötti átcsoportosítás után

3.2. A KAP Stratégiai Terv terv-változatainak ismertetése

A KAP Stratégiai Terv tervezési folyamata a stratégiai környezeti vizsgálat számára mindvégig nyitott és követhető volt. A tervezési részanyagok változatai a 2020. év közepétől az SKV szakértői csoportja számára elérhetők voltak.

A terv-változatok kapcsán az SKV folyamatban a következő részvizsgálatok történtek:

5. Helyzetelemzés, SWOT értékelés, szükségletelemzés SKV értékelése – 2020.12.15.
6. A KAP Stratégiai Terv zöld felépítményrendszeréhez kapcsolódó SKV észrevételek – 2021.05.15.
7. A KAP Stratégiai Terv beavatkozásainak előzetes környezeti értékelése – 2021.06.25.
8. A KAP Stratégiai Terv SWOT- és szükségletelemzésének, tervezett beavatkozásainak és zöld felépítményrendszerének összefoglaló környezeti értékelése – 2021.07.05.

Az értékelések során az átadott aktuális terv-változatok elemzése és a környezeti teljesítmény javítását szolgáló javaslatok kidolgozása történt meg. Az SKV értékelői a hivatalos jelentések mellett több alkalommal on-line és személyes egyeztetéseken vettek részt az Agrárminisztérium érintett szervezeti egységeivel.

Az SKV környezeti jelentés alapját az Agrárminisztérium által 2021.12.30-án benyújtott terv-változat (Magyarország KAP stratégiai terve, 2023-2027) képezte.

4. A KAP STRATÉGIAI TERV MEGVALÓSÍTÁSA KÖRNYEZETI HATÁSAINAK, KÖVETKEZMÉNYEINEK FELTÁRÁSA

4.1. A jelenlegi környezeti helyzet releváns, a KAP Stratégiai Tervvel összefüggésben lévő elemeinek ismertetése[3]

4.1.1. Éghajlatváltozás mérséklése, az ahhoz való alkalmazkodás, fenntartható energia hasznosításának terjesztése

A NÉS előrejelzése szerint a XXI. században Magyarországon mindenképpen az átlaghőmérséklet emelkedése várható, amelynek mértéke 2021–2050 közötti időszakra minden évszakban szinte az ország egész területén eléri az 1 °C -ot, az évszázad végére pedig a nyári hónapokban a 4 °C-ot is meghaladhatja. Továbbá, a hőmérséklettel kapcsolatos szélsőségek is a melegedés irányába mozdulnak el, ami azt jelenti, hogy a fagyos napok száma csökkenni, a nyári napok és a hőhullámos napok előfordulása növekedni fog. A csapadék éves összegében nem várhatóak nagy változások, azonban az eddigi évszakos eloszlás átrendeződik. Elsősorban a nyári csapadék csökkenése várható: a következő évtizedekben 5%-al, az évszázad végére pedig akár 20 %-al. Ezt a kiesést azonban az őszi és a téli csapadék növekedése nagy valószínűséggel ki fogja egyenlíteni. A csapadék tekintetében is várható a szélsőséges események növekedése: „a nagymennyiségű és intenzív csapadékos jelenségek várhatóan elsősorban ősszel lesznek gyakoribbak, a száraz időszakok hossza pedig nyáron fog leginkább növekedni." (NÉS2)

Magyarország helyzete az üvegházhatású gázok (ÜHG) kibocsátása szempontjából az Európai Unión belül kedvező, hiszen az 2016. évi üvegházhatású gáz kibocsátása csupán 61,5 millió tonna CO2 egyenérték volt és ha figyelembe vesszük az erdők által elnyelt szén-dioxidot is, az ország (nettó) kibocsátása 57,2 millió tonna CO2 egyenértékre csökkent. 2017 és 2019 között az kibocsátás az erdők széndioxid-megkötésével együtt tekintve stagnált és 2019-re 58,8 millió tonna CO2 egyenértéket ért el. A széndioxid kibocsátása 76%-ot tett ki és elsősorban a fosszilis tüzelőanyagok használatából adódott, amibe a közlekedés kibocsátása is bele tartozott. A metán részesedése csupán 13% és fő kibocsátói a depóniák és állattartó telepek, valamint a földgáz hálózat voltak. A N2O részesedése még alacsonyabb, 8%, melynek forrása a mezőgazdasági talajművelés és trágyagazdálkodás volt (NIR 2019). Az egy főre vonatkoztatott magyarországi kibocsátás 6 tonna körüli, ami alacsonyabb a 8 tonna/fő fölötti európai átlagértéknél. Ez többnyire „az alacsony egy főre eső energiafogyasztásnak, továbbá az energiatermelésen belül az atomenergia és a relatíve alacsony fajlagos kibocsátású földgáz dominanciájának köszönhető." (NÉS2)

A különböző ÜHG-kibocsátási forgatókönyvek és jelenlegi trendek alapján 2030-ra Magyarországon akár 64%-os, de legalább 29%-os ÜHG-csökkentés lenne elérhető. 2050-re a maximális csökkenés 85% a minimális pedig 34% lehet (NÉS2). Ez azt jelenti, hogy az eddigi erőfeszítések nem lesznek elegendőek ahhoz, hogy 2050-re az ország klímasemleges legyen.

A klímavédelem tekintetében igen eltérő az egyes szektorok szerepe. A NÉS szerint az ipar és a mezőgazdaság csak kisebb mértékben tud hozzájárulni a dekarbonizációs törekvésekhez, így a dekarbonizáció megvalósítása nem jelent versenyképességi korlátot ezen ágazatoknak. A mezőgazdaság ÜHG kibocsátása a harmadik legmagasabb az országban, részesedése 11-12%-ra tehető, azonban az ágazat ÜHG kibocsátása bázisévhez (1985) képest 40,6%-al csökkent. A LULUCF (földhasználati, földhasználat-megváltoztatási és erdőgazdálkodási) szektor nyelése viszont erősen fluktuáló jelleget mutatott. (NIR 2019) A szektor ÜHG kibocsátásának alakulását az alábbi ábra mutatja, mely szerint 1985-1995 között drasztikus csökkenés, 2010-2015 között enyhe növekedés és 2016-2019 között stagnálás

[3] A földrajzilag lehatárolt tervezési terület esetén, illetve, ha a hatásterület földrajzilag lehatárolható (az ország teljes területe), a terület azon környezeti jellemzőinek azonosítása, amelyeket a KAP Stratégiai Terv megvalósítása valószínűleg jelentősen befolyásol

volt jellemző. Az ábra alapján jól látható az is, hogy a LULUCF szektor nyelése adott esetben a teljes mezőgazdasági szektor kibocsátását is kompenzálni képes, pl. 2005 és 2010 években.

2. ábra: A LULUCF szektor ÜHG kibocsátásának alakulása

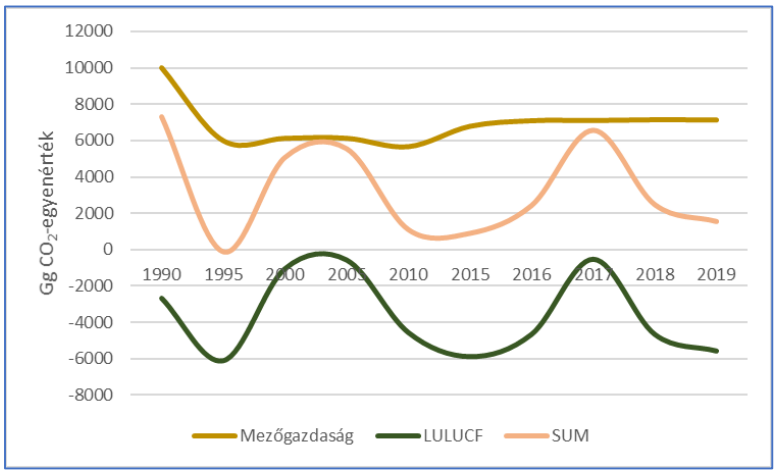

Forrás: NIR 2019

Magyarországon a mezőgazdasági ÜHG kibocsátás nagyságát 2019-ben jelentős részben a talajművelés során képződő N2O határozza meg (3.D-52,25%4), amelyben a legmeghatározóbb szerepet az alkalmazott műtrágya használata játssza. Második legfontossabb ÜHG forrás az állattartáshoz kapcsolódó CH4 és N2O kibocsátások, mint pl. az emésztőrendszeri fermentáció (3.A-28,83%), valamint az állati trágya kezeléséből adódó kibocsátás (3.B-15,32%) (NIR 2019, NÉS2).

[4] A 2019 évi mezőgazdasági ÜHG kibocsátást, amely az országos kibocsátás 11,1%-át tette ki, 100%-nak tekintve.

4.1.2. A talajminőség védelme, talajerózió megelőzése

Az országban a felszínfedettség változásának üteme emelkedő tendenciát mutat. 1990 óta Magyarország területének 10 %-án változott meg a felszínfedettség típusa, amely meghaladja az európai átlagot. A természeti erőforrások használatánál nem veszik figyelembe a megújuló-képességet, jellemzően a gazdasági haszon a meghatározó. Ez degradációhoz vezet. A mezőgazdasági vagy egyéb használatra elérhető talajok területe folyamatosan csökken az utak és egyéb infrastruktúra állandó építésével. Hiányzik a mezőgazdasági területeken, kiemelten a szántókon történő művelés tervezése, így művelésre alig alkalmas területeken is folytatják az indokolatlan talajművelést.

Magyarországon az elmúlt 25 évben kb. 1,2 millió hektárral csökkent a mezőgazdasági terület. Csökkenő termőterülete ellenére hazánk európai viszonylatban élenjáró a termőterület nagyságát/arányát illetően. Az okszerű földhasználat helyett megjelenik a környezeti adottságoknak nem megfelelő területhasználatok térnyerése és a kedvezőtlen területhasználati szerkezetek fennmaradása.

Mezőgazdasági termelés intenzifikációja tovább nő, növekszik a nagytáblás, monokultúrás termesztés aránya, ami ipari jellegű termesztésként jelenik meg a tájban, illetve elősegíti a tájak mozaikosságának, szegély-élőhelyek, földutak, mezsgyék, mezővédő erdősávok további csökkenését

Az elmúlt évtizedekben a zöldinfrastuktúra hálózat részét képező élőhelyek a tájhasználat átalakulásával – a zöldmezős beruházások térnyerése, illetve a mezőgazdasági termelés intenzifikációja miatt – nagymértékben felszámolásra kerültek. Az így eltűnő füves mezsgyék, sövények, mezővédő erdősávok, fasorok és más, félig természetes elemek jelentős mértékben növelik a talajok degradációját.

A mezőgazdasági területek használata intenzifikálódik, mozaikos jellege csökken, amely nem kedvez a talajminőség megőrzésének.

A 4,3 millió hektár szántóterületnek mintegy 10-15%-át gyakran évenként időszakosan belvíz borítja. A belvízzel borított terület nagyságának növekedését részben a nem megfelelő talajművelés, az állandó növényi kultúrák hiánya okozza. A jó területi vízgazdálkodás igazodik a táji adottságokhoz és elősegíti a táji adottságokon alapuló felelős tájhasználat megvalósulását. A jó termőképességű területeken elő kell segíteni a mezőgazdasági művelés lehetőségét a megfelelő vetésszerkezet és a művelési mód tájhoz leginkább illeszkedő megválasztásával is. A vízjárta, termésbiztonság szempontjából veszélyeztetett területeken pedig támogatni kell a megfelelő területhasználati mód megválasztását.

Az NVS szerint a mezőgazdasági terület mintegy 25%-án művelési ág és földhasználati intenzitás-váltásra lehet szükség.

A mezőgazdasági termelést szabályozó jogi normák sok esetben összhangban vannak a talajvédelmi célkitűzésekkel, betartatásuk azonban hiányos.

4.1.3. Felszíni és felszín alatti vizek tápanyag- és peszticid szennyezésekkel szembeni védelme, mennyiségi védelme

A felszíni vizek esetében a tápanyagterhelést okozó mezőgazdasági területek nagyságrendje az OVGT3 8-6. melléklete (Tápanyagterhelés forrásainak összegzése) alapján vizsgálható az egyes vízgyűjtőkön található szántóterületek nagysága alapján. Az OVGT3 értékelése alapján abban az esetben, ha bármelyik terjedési útvonalon a becsült terhelés önmagában képes a jó állapot eléréséhez, abban az esetben „jelentős”, ha több, mint 25 százalékban képes hozzájárulni a terhelés csökkentéshez „fontos”-ként került minősítésre.

Az 1072 db felszíni víztestből jelenleg az 581 db összes nitrogén és/vagy összes foszfor tápanyag-terhelés miatt nem jó állapotú, 355 db víztest esetében a mezőgazdasági terhelésből származó erózió vagy felszíni lefolyás jelentős vagy fontos terhelési tényező, illetve 377 db víztest esetében a felszín alatti vizekből beszivárgó terhelés okoz vízminőségi problémát, amely terhelés egy része szintén mezőgazdasági terhelésre vezethető vissza. Az átfedések figyelembevételével összesen mintegy 431 víztest esetében okoznak terhelést a mezőgazdasági területek, amelyek vízgyűjtőjén mintegy 1,98 millió

hektár szántóterület található. Általánosságban azonban megállapítható, hogy nem feltétlenül szükséges a teljes vízgyűjtő területre valamilyen tápanyag-mérséklő intézkedés bevezetése, hanem a legfontosabb „hot-spot" területekre célszerű koncentrálni (pl. ahol az erózió kockázata magas).

A VGT3 a hosszirányú morfológiai módosítások (vonalvezetés, mederforma, parti sáv) tekintetében a mezőgazdasági ágazatot országos és víztest szinten is jelentős hatásúnak minősítette. A parti sáv felszínborítottsága és az árnyékoltság hiánya a 886 vízfolyás víztestből 557 víztesten (63%) okoz jónál rosszabb állapotot, míg a hullámtér/nyílt ártér nem megfelelő felszínborítottsága 675 esetben (76%). Az állóvíz víztestek esetében a vízfelszín növényzettel való nem megfelelő borítottsága (lebegő, illetve a gyökerező növényzet, ideértve a sásos, nádas, gyékényesfelületeket is) a 186 db állóvízből 50 esetben (27%) okoz jónál rosszabb állapotot, míg a parti sáv nem megfelelő növényzete 78 állóvíznél (42%).

A Víz Keretirányelv (VKI) felszíni vizek állapotértékelése során egyes növényvédő szerek két állapotminősítési kategóriában is szerepelnek, egyrészt az ökológiai állapotot meghatározó ún. specifikus szennyezők között, másrészt a kémiai állapotot meghatározó ún. elsőbbségi listás és egyéb szennyezőanyagok (továbbiakban együttesen: veszélyes anyagok) között. Bármely víztest állapotát az ökológiai, illetve a kémiai állapota közül a rosszabb határozza meg.

A két csoportban összesen 31 db növényvédőszer alapján vizsgálták a vizek állapotát, amelyből jelenleg 14 db az engedélyezett növényvédőszer. A vizsgálatok 109 db víztest esetében mutatták ki a növényvédőszer jelenlétét olyan mértékben, ahol a komponens nem megfelelő állapotot okoz, amely a felszíni víztestek 10,2%-a. A jelenleg engedélyezett növényvédőszerek összesen 32 db víztest esetében okoztak problémát, amely a víztestek 3,0%-át érinti. Figyelemre méltó tény azonban, hogy a Magyarországon soha nem engedélyezett, jelentősen toxikus heptaklór és heptaklór-epoxid 61 vízfolyásban és 2 állóvízben volt kimutatható Magyarországon a nem jó állapotot okozó mértékben, amely az 1072 db felszíni víztest 5,9%-a.

A Nébih szerforgalmi adatai alapján az elmúlt 10 évben a TOP10 leggyakrabban használt növényvédőszerek listáján szereplő 17 db növényvédőszer közül azonban 8 db nem szerepel a monitoring programban, így a különösen nagy mennyiségben használt glifozát, kén és réztartalmú készítmények sem, és többségük nem is került vizsgálatra az OVGT3 3-2. háttéranyag 1. függelék: Az újonnan azonosított vízgyűjtő specifikus szennyezők kiválasztása c. háttéranyagban a vizsgálandó anyagok körében.

A vízhasználatok szerinti osztályba sorolás alapján a vízfolyás víztestek túlnyomó része, vagyis 815 kapott jónál nem rosszabb értékelést. A jónál rosszabb mennyiségi állapotú vízfolyás víztestek száma 71. Fontos szem előtt tartani, hogy ez a mennyiségi állapot – a Víz Keretirányelv logikájának megfelelően – nem azt mondja meg, hogy sok vagy kevés a szabad vízkészlet a vízhálózat valamely pontján, hanem azt, hogy a már engedélyezett vízhasználatok okoznak-e az ökológiai vízmennyiséget érintő vízelvonást. Egy kisvízfolyás például lehet, hogy kiváló mennyiségi állapotú, mert nem terheli vízelvonás, ugyanakkor hasznosítható vízkészlete egészen jelentéktelen, amely érdemi vízkivételre nem nyújt fedezetet.

A felszín alatti víztestek esetében az OVGT3 szerint a 185 felszín alatti víztest közül 129 jó állapotú, 36 állapota gyenge és 20 víztest a „jó, de fennáll a gyenge állapot kockázata" minősítést kapta a kémiai minősítés szerint.

A felszín alatti víztestek mennyiségi állapotát ötféle teszttel vizsgálják (süllyedési teszt, vízmérleg teszt, felszíni víz teszt, víztől függő ökoszisztémák teszt, intrúziós teszt). A mennyiségi állapot kritérium rendszerében kiemelt szerepet kapnak a felszín alatti víztől függő ökoszisztémák, mivel ezek érzékenyen reagálnak a vízellátottság változásaira. Az elvégzett tesztek alapján a 185 felszín alatti víztest közül 43 állapota gyenge (a korábbi 37-tel szemben), míg 31 darab (a VGT2-ben meghatározott 20-hoz képest) víztest a „jó, de fennáll a gyenge állapot kockázata" minősítést kapta. A VGT2 és a VGT3 mennyiségi állapotra vonatkozó vizsgálati eredményeit összevetve megállapítható, hogy 18 – többségében sekély porózus – víztest esetében romlott a víztestek mennyiségi állapota, míg mindössze 7 víztest esetében mutatható ki pozitív változás. A többi víztest esetében – az előző vizsgálati időszakhoz (2008-2013) képest – nem történt változás.

Az öntözési célú vízkivételek 95,9%-a sekély vagy sekély porózus felszíni vízből történik, amely 86 db víztestet érint. Ebből 33 db víztest állapota gyenge minősítésű mennyiségi szempontból, amelyből 11 db víztest állapota még jó értékelést kapott a megelőző időszakban. A közvetlen vízkivételek közül (ivóvíz, ipari, energetikai, bányászati, mezőgazdasági öntözés, egyéb mezőgazdasági, fürdés, rekreáció, egyéb) 12 db esetében 25%-nál nagyobb az öntözési célú vízkivétel aránya, és 6 db víztest esetében az öntözési célú vízkivételek több, mint 50%-os részarányt képvisel a teljes közvetlen vízkivételből (ezek: Duna-Tisza közi hátság - Duna-vízgyűjtő déli rész; Alsó-Tisza-völgy; Jászság, Nagykunság; Nyírség keleti perem; Nyírség - Lónyay-főcsatorna-vízgyűjtő; Maros-hordalékkúp). A KAP Stratégiai Terv rendelete szerint azonban azon víztestek esetében sem támogathatók az öntözött területek nettó növekedését eredményező beruházások, ahol nem mezőgazdasági okok miatt kapott az adott víztest jónál rosszabb minősítést vízmennyiséggel kapcsolatos okok miatt. Összességében az öntözési célú vízkivételek a teljes vízkivételek 1,5%-át teszik ki, amelynél lényegesen jelentősebb terhelést jelentenek egyes víztesteken az engedély nélküli vízkivételek (a teljes vízkivételek mintegy 9,9%-a) vagy a drénező hatást kifejtő belvíz és megcsapoló csatornák által elvezetett vízmennyiség (21,5%).

4.1.4. Levegőminőség javítása, fenntartható hulladékgazdálkodás és körforgásos gazdaság előmozdítása

Az Országos Légszennyezettségi Mérőhálózat friss és történelmi adatokkal is szolgál országszerte a levegőminőségről. Hatvanegy automata levegőminőség mérőállomás működik Magyarországon, ebből 12 Budapesten. Egy mobil levegőminőség mérőállomás is rendelkezésre áll olyan helyeken, ahol nincs automata mérőállomás. A mérőállomások városi közlekedési, ipari vagy háttér), külvárosi (nagyforgalmú helyen üzemelő, iparterületi vagy háttér) és vidéki (háttér vagy ipar) területeken helyezték el. A vizsgált légszennyező anyagok a nitrogén-oxidok (NO, NO2, NOx), kén-dioxid, szén- monoxid, ózon és PM10 minden mérőállomáson. Ezen túl egyes mérőállomások mérik a PM2.5, PM1 és BTEX (benzol, toluol, etilbenzol és xilol) koncentrációt. Minden adat (óránkénti átlag) elérhető az Országos Légszennyezettségi Mérőhálózat weboldalán. Az összegyűjtött anyagokat a Nemzeti Népegészségügyi Központ Levegőhigiénés Laboratóriuma elemzi naponta. A lakosságot minden nap tájékoztatják a levegőminőség egészséghatásáról a Levegőhigiénés Index segítségével. Az LHI 4 kategóriából áll: 1: elfogadható; 2: kifogásolt; 3: egészségtelen; 4 veszélyes), ezt minden mérőállomásra vonatkozóan kiszámítják, ennek alapján a napi levegőegészségügyi helyzetet.

A mérési eredmények alapján jellemzően, a nagyobb forgalom miatt a szilárd szemcsék (PM10) koncentrációja és a NO2 koncentráció magasabb a fővárosban, mint vidéken. Magyarországnak tipikus kontinentális éghajlata van hideg telekkel és meleg nyarakkal. Ennek megfelelően sok légszennyezőanyag koncentrációja (pl. PM10, O3, CO) szezonális ingadozást mutatott. A téli időszakban a PM10 tömegkoncentráció értékek gyakran túllépik a 24-órás határértéket.

4.1.5. Biológiai sokféleség védelme, ökoszisztéma szolgáltatások gyarapítása, élőhelyek és Natura 2000 hálózat védelme

Az elmúlt fél évszázadban a különböző emberi tevékenységek a világ szárazföldi területeinek 75%-át jelentős mértékben átalakították; ezek legelterjedtebb formája a mezőgazdálkodás, amely a szárazföldek kb. egyharmadát érinti. A jégmentes szárazföldek 12%-án növénytermesztés, 25%-án pedig legeltetéses állattartás zajlik. 1961 és 2017 között a gabonafélék termésmennyisége 240%-kal lett több, az öntözésre használt víz mennyisége kétszeresére, a kijutott N-műtrágya mennyisége pedig nyolcszorosára növekedett.5 Az egyre intenzívebb területhasználat következtében mára a bolygó termőterületeinek egynegyede degradálódott és beporzó rovarok eltűnése okozta veszteség éves szinten 250-550 milliárd dolláros veszteséggel fenyeget. Az emberi tevékenység következtében világszerte a növény- és állatfajok mintegy negyedét fenyegeti veszély, közel 1 millió faj kipusztulása

5 IPCC, 2019: Summary for Policymakers. In: Climate Change and Land: an IPCC special report on climate change, desertification, land degradation, sustainable land management, food security, and greenhouse gas fluxes in terrestrial ecosystems

várható az elkövetkező néhány évtizedben. A sokféleség eltűnése nem csupán a vadon élő fajokat érinti; a háziasított állat- és növényfajták kipusztulása, illetve ezek vadon élő őseinek eltűnése fokozza a mezőgazdasági rendszerek sérülékenységét, és csökkenti az élelmiszerbiztonságot.

Európában a mezőgazdasági területek aránya rendkívül magas. Az agrár-ökoszisztémák az Európai Unió szárazföldi területeinek csaknem felét (48%) teszik ki; a növénytermesztésbe fogott földek ebből 36,4%-ot, a gyepek 11,4%-ot képviselnek. A gyepes élőhelyek 46%-a tartozik a Natura 2000 hálózatba.6 A mezőgazdasági biodiverzitás vonatkozásában kiemelkedő szerepe van a természetszerű gyepterületeknek, ezért a mezőgazdasági ökoszisztémában tulajdonképpen a ritka vagy mára nem fellelhető élőhelytípusok helyettesítői (Vera, 1999), mint a természetes tájban lévő nyílt területek. Svédországi vizsgálatok alapján a veszélyeztetett növényfajok 70 %-a a gazdálkodással érintett területekhez köthető (Beaumond&Barnett, 1996). Az agrár-ökoszisztémák között találjuk a legfajgazdagabb élőhelyeket; az európai növény- és állatfajok fele kötődik valamilyen mértékben a mezőgazdasági területekhez. Magyarországon a mezőgazdasági területek aránya az uniós átlag feletti, kb. 56%, amelynek 15%-a, mintegy 800 ezer ha a gyepterület, amelynek igen jelentős része: 60%-a tartozik a Natura 2000 hálózatba. A hazai gyepek természetvédelmi jelentősége szintén kiemelkedő – a magyarországi védett növényfajok 75%-a, a védett állatfajok 50%-a kötődik a gyepekhez.7

Európában valamennyi ökoszisztéma-típusból a mezőgazdasági ökoszisztémák természeti sokféleségét veszítjük el a legvészesebb ütemben; a bevezetett intézkedések ellenére a csökkenés folyamatos és valamennyi releváns biodiverzitás-indikátorra jellemző, az Unió minden régiójában. A mezőgazdasági területek madárfajainak állományindexe (Farmland Bird Index - FBI) 40 év alatt csaknem 60%-os csökkenést mutat az EU 28 tagországának összesített adataiban; a legnagyobb mértékű zuhanás Nyugat-Európára jellemző, itt egy évtized alatt 20% fölötti csökkenés tapasztalható. A gyepterületek nappalilepke-állományát mérő indikátor (Grassland Butterfly Indicator) hasonló csökkenést mutat az elmúlt 3 évtizedben. A csökkenés üteme az utóbbi 5-7 évben mindkét indikátor esetében mérséklődni látszik. Az Európai Környezetvédelmi Ügynökség (EEA) 2019-ben megjelentetett jelentése8 számos tanulmány eredményeit összefoglalva a rovarok európai állományainak igen jelentős csökkenéséről számol be, amelynek okaként az intenzív mezőgazdálkodást, azon belül a növényvédőszerek jelentős mértékű használatát jelöli meg. Németországi vizsgálatok alig 3 évtized alatt 75%-os fogyatkozást mértek a repülő rovarok biomasszájában9; a csökkenés természetesen nem csupán a nappali lepkéket, de a vadbeporzókat és a háziméh-állományokat is érinti. A jelentés a gyakori madárfajok és nappali lepkék állományváltozását leíró indikátorok esetében további csökkenést vetít előre 2030-ig. Az EEA jelentés egyértelművé teszi, hogy a természeti sokféleség csökkenése a klímaváltozással egyenértékű, katasztrofális gazdasági és társadalmi következményekkel jár.

Magyarországon az MME Monitoring Központjának legfrissebb adatai alapján a mezőgazdasági élőhelyekhez kötődő madárfajok összesített állományindexe (FBI_HU) két évtized alatt 37%-kal csökkent;10 a jelenség a mezőgazdasági területek gyakori, közismert madarait érinti leginkább. A madarak mellett más élőlénycsoportokban is kataklizma-szerű változások tapasztalhatók. A mezei nyúl évtizedek óta tartó állománycsökkenésének11 okai ugyancsak a mezőgazdaságban keresendők olyannyira, hogy e fontos apróvad-fajuk a következő években akár védelemre is szorulhat.

---

[6] Maes *et al.* 2020 - Mapping and assessment of Ecosystems and their Services: An EU ecosystem assessment, EUR 30161 EN, Publications office of the European Union, Luxembourg, 2020.

[7] Rezneki Rita, 2019. Természetközeli gazdálkodási gyakorlatok útmutatója – Gazdálkodás Natura 2000 gyepterületeken, MME, 2019.

[8] The European Environment – state and outlook 2020. Knowledge for transition to a sustainable Europe. European Environment Agency, 2019.

[9] Hallmann CA, Sorg M, Jongejans E, Siepel H, Hofland N, Schwan H, et al. (2017) More than 75 percent decline over 27 years in total flying insect biomass in protected areas. PLoS ONE 12(10): e0185809.

[10] Szép Tibor és mtsai, 2019.

[11] Csányi S., Márton M., Köteles P., Lakatos E. A. és Schally G. 2019. – Vadgazdálkodási Adattár 1960-2018/2019. Országos Vadgazdálkodási Adattár, Gödöllő

4.1.6. Vidéki táj megőrzése, táji elemek védelme és épített környezet védelme

Az országban a felszínfedettség változásának üteme emelkedő tendenciát mutat. 1990 óta Magyarország területének 10 %-án változott meg a felszínfedettség típusa, amely meghaladja az európai átlagot.

A magyarországi tájak kb. fele átlagos táj, negyede degradált, intenzíven hasznosított, leromlott állapotú. A fennmaradó kb. negyede olyan extenzíven művelt, illetve természetközeli táj, amely átlagosnál nagyobb esztétikai élményt nyújt. A magyarországi épített örökségállomány színvonalát, értékeit tekintve európai, nemzetközi rangú, azonban sokszor ezek állapota, tudományos értékű helyreállításának hiánya, környezetének rendezetlensége, össze nem egyeztethető vagy hiányzó hasznosítása miatt korlátozott esztétikai élményt nyújt.

Általánosságban elmondható, hogy a természeti adottságokon alapuló használatok intenzitását jelenleg nem a természeti erőforrások megújuló képessége, teherbíró képessége határozza meg, hanem a mindenkori gazdasági igény. A táj terhelhetőségét figyelmen kívül hagyva, nem mértékletes módon használjuk természeti erőforrásainkat, sőt gyakran tapasztalható a természeti adottságokkal ellentétes tájhasználati érdekek megjelenése.

Magyarországon az elmúlt 25 évben kb. 1,2 millió hektárral csökkent a mezőgazdasági terület. Csökkenő termőterülete ellenére hazánk európai viszonylatban élenjáró a termőterület nagyságát/arányát illetően. Az okszerű földhasználat helyett megjelenik a környezeti adottságoknak nem megfelelő területhasználatok térnyerése és a kedvezőtlen területhasználati szerkezetek fennmaradása.

Mezőgazdasági termelés intenzifikációja tovább nő, növekszik a nagytáblás, monokultúrás termesztés aránya, ami ipari jellegű termesztésként jelenik meg a tájban, illetve elősegíti a tájak mozaikosságának, szegély-élőhelyek, földutak, mezsgyék, mezővédő erdősávok további csökkenését

Az elmúlt évtizedekben a zöldinfrastuktúra hálózat részét képező élőhelyek a tájhasználat átalakulásával – a zöldmezős beruházások térnyerése, illetve a mezőgazdasági termelés intenzifikációja miatt – nagymértékben felszámolásra kerültek. Az így eltűnő füves mezsgyék, sövények, mezővédő erdősávok, fasorok és más, félig természetes elemek a hagyományos, mozaikos tájszerkezet eltűnéséhez, a tájkarakter megváltozásához vezettek.

A jellegzetes magyar tájgazdálkodási örökség, a hagyományos tájhasználat (pl. legeltetés, szőlőművelés, gyümölcs- és zöldségtermesztés, tanyás gazdálkodás) visszaszorul, emiatt a táj egyre kisebb területen mozaikos jellegű. Hazánk még számtalan, a helyi környezeti viszonyokhoz alkalmazkodott és környezetkímélő módon termeszthető/tartható tájfajtával rendelkezik, amelyek ökológiai gazdálkodásban is jól alkalmazhatóak, és amelyek megőrzése, nyilvántartásba vétele magyarországi génbankokban biztosított.

A fogyasztói piacon új igények megjelenésével – tömegtermékek helyett a minőségi élelmiszer – a tájhoz köthető fajták kereslete és kínálata is egyre inkább előtérbe került. A tájhoz kapcsolódó gazdálkodás és a rövid élelmiszerláncok fejlődése nem csak egészségesebb élelmet biztosíthat, hanem új lehetőséget teremt a megnövelt értékű termékek kibocsátására.

A 4,3 millió hektár szántóterületnek mintegy 10-15%-át gyakran évenként időszakosan belvíz borítja. A belvízzel borított terület nagyságának növekedését részben a nem megfelelő talajművelés, az állandó növényi kultúrák hiánya okozza. A jó területi vízgazdálkodás igazodik a táji adottságokhoz és elősegíti a táji adottságokon alapuló felelős tájhasználat megvalósulását. A jó termőképességű területeken elő kell segíteni a mezőgazdasági művelés lehetőségét a megfelelő vetésszerkezet és a művelési mód tájhoz leginkább illeszkedő megválasztásával is. A vízjárta, termésbiztonság szempontjából veszélyeztetett területeken pedig támogatni kell a megfelelő területhasználati mód megválasztását.

Hazánkban összességében jelentősen lecsökkent az állatállomány, és jelentős koncentrációt mutat. A termeléshez kötött uniós forrású támogatások és a kiegészítő átmeneti nemzeti támogatások némileg

javítottak az arányokon. A legeltetéses állattartás különösen erőteljesen visszaszorult, így az általuk fenntartott táji adottságokon alapuló extenzív rendszerek is eltűnőben vannak.

A tájterhelhetőséget figyelmen kívül hagyó gazdasági érdekek miatt jelentős a túlhasznosítás. Az NVS szerint a mezőgazdasági terület mintegy 25%-án művelési ág és földhasználati intenzitás-váltásra lehet szükség.

A mezőgazdasági termelést szabályozó jogi normák azonban sok esetben nincsenek összhangban a tájvédelmi célkitűzésekkel, amelyek megvalósulását a tulajdonjogok és a gazdasági ösztönzők is meghatározzák. Fontos, hogy a tájhasználatok befolyásolásánál a korlátozások helyett a terhelhetőségi szempontokat is figyelembe vevő pozitív gazdasági ösztönzők kerüljenek előtérbe.

4.1.7. Fenntartható fejlődés, emberi egészségvédelem, társadalmi igazságosság, kulturális örökség

Egészségi állapot

A Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégia szerint a magyarok egészségi állapota rosszabb, mint ami gazdasági fejlettségi szintünkön elvárható lenne, és mint a szomszédos országok lakóié. A halandóság csökkentésében a közép-európai régiós átlaghoz való felzárkózás a cél, ezzel együtt a betegségteher túlnyomó részét adó, jelentős mértékben az életmódtól függő krónikus, nem fertőző megbetegedések számának csökkentése, az egészségkockázatos magatartási formák arányának, valamint a környezeti kockázati tényezők mérséklése. 2000 és 2019 között a férfiaknál 5,6, a nőknél 3,5 évvel emelkedett a születéskor várható élettartam. Magyarországon 2017-ben a születéskor várható egészségben eltöltött élettartam a férfiak esetén 59,6, a nőknél 60,9 év. 2000 és 2017 között mindegyik régióban emelkedett a születéskor várható egészségben eltöltött élettartam. A legnagyobb javulás a férfiaknál Pest régióban következett be, ahol a születéskor várható élettartam 6,3 évvel nőtt, míg Észak-Magyarországon csak 4,3 évvel. A nőknél Budapesten volt a legjelentősebb növekedés, itt a születéskor várható élettartam 4,1 évvel emelkedett, miközben Észak-Magyarországon 2,8 évvel. 2000–2017 között a 65 éves korban még várható élettartam is emelkedett valamennyi régióban. A legnagyobb mértékű javulást a férfiaknál (2,2 év) Budapesten, a nőknél (2,3 év) Dél-Dunántúlon mérték. 2015-ben a legjelentősebb csökkenés a férfiaknál Észak-Magyarországon (0,2 év), a nőknél Pest régióban (0,7 év) történt.

3.ábra: Születéskor várható élettartam alakulása, nemenként

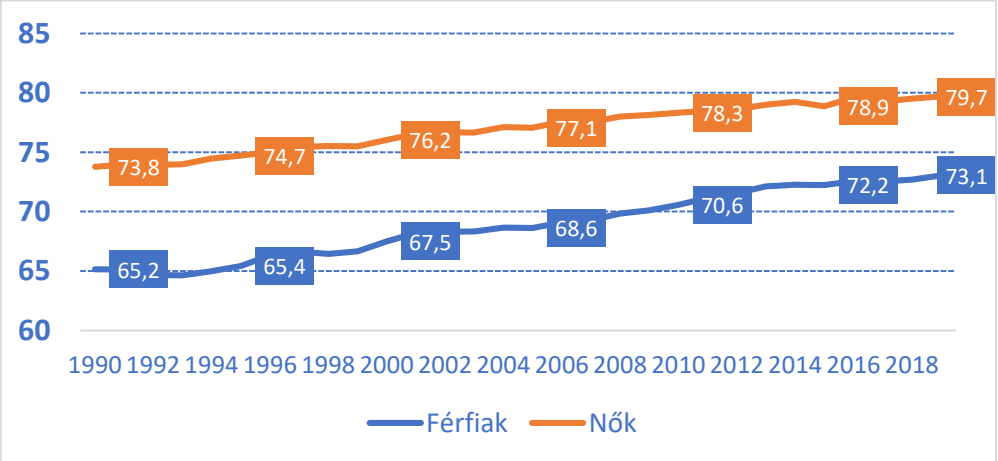

Forrás: Eurostat

A Nemzeti Fenntartható Fejlődési Stratégia kiemelten fontosnak tartja, hogy készüljön olyan népegészségügyi stratégia, amely nem az egészségügyi ellátórendszerre fókuszál. Az egészségtudatosság, egészségmagatartás pozitív irányba történő befolyásolása, egészségműveltség fejlesztése kezeléséhez a lakosságot megcélzó országos egészségkommunikációs stratégia és program kidolgozása szükséges.

Társadalmi erőforrások: civil szervezetek

A civil szféra erejét a civil szervezetek száma, szervezettsége és tevékenysége mutatja meg. A KSH adatai alapján 2019-ben 60.890 civil szervezet működött Magyarországon, a 2017-es adathoz képest 261 szervezettel működik kevesebb.

2019-ben is folytatódott a civil szervezetek összbevételének növekedése: a nonprofit szervezetek összes bevétele több, mint 2,4 ezer milliárd forint volt, ez folyó áron 12%-kal, reálértéken pedig 8,1%-kal haladja meg az előző évi értéket. Az 500 ezer forint alatti bevétellel rendelkező szervezetek aránya 35% volt, ez a klasszikus civil szervezetek esetében fordul elő leggyakrabban. A szektoron belül nagy a bevételi koncentráció: a rendelkezésre álló források óriási része a szektor egy nagyon kis részének a kezében összpontosul. 2019-ben a szektorban tevékenykedő önkéntes segítők becsült száma 366 ezer fő volt, ők összesen 46 millió munkaórát teljesítettek. Ez 22,3 ezer teljes munkaidős foglalkoztatott munkaidejének felel meg, munkájuk becsült értéke pedig 73 milliárd forintra tehető.

Társadalmi erőforrások: A bizalom infrastruktúrájának erősítése

A társadalmi tőke egyik fontos összetevője az általánosított bizalom, vagyis az emberek és emberi kapcsolatok megbízhatóságával kapcsolatos általános vélekedés. A releváns szakirodalom szerint a nagyfokú általános bizalom a civil társadalom rétegződéséhez és a társadalmi tolerancia megerősödéséhez is nagymértékben hozzájárul.

Magyarország az általánosított bizalom tekintetében hagyományosan az alsó középmezőnyben helyezkedik el az európai országok körében. Az általános bizalom szintje 2018-ban 4,9 volt az ország általános bizalmi szintje, ez abszolút értékben és helyezésben is előrelépést jelentett, ezzel az értékkel az ESS országain belül Magyarország hátulról a 12. helyen áll. A magyarok jogrendszerbe vetett bizalma alacsony, amit jelez, hogy egy 2015-ös kérdőíves kutatásban a válaszadók alig több, mint fele válaszolta azt, hogy súlyos konfliktus esetén a jog eszközéhez fordulna[12].

4. ábra: Általános bizalom az emberekben 0-10 fokú skálán Magyarországon és az Európai Társadalmi Felmérésben szereplő országokban (2018)[13]

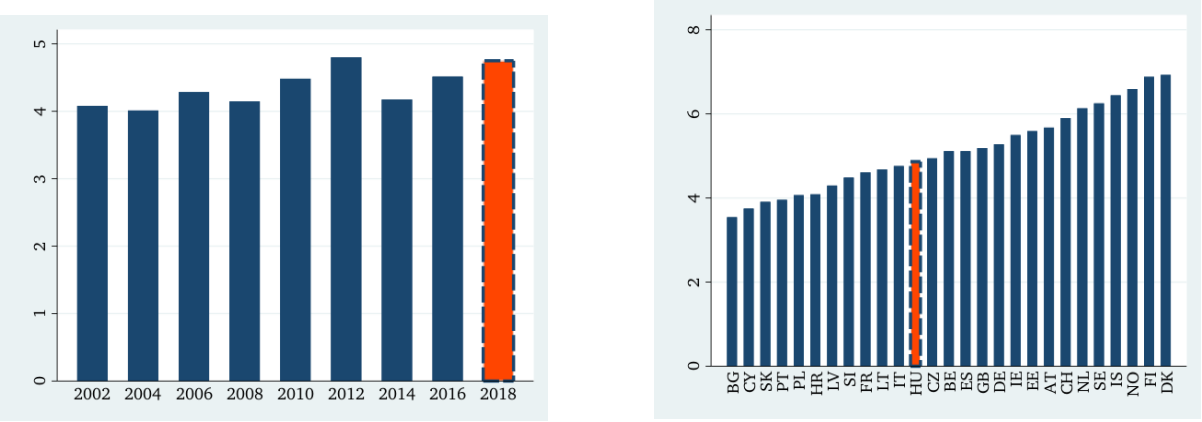

Forrás: Európai Társadalmi Felmérés (European Social Survey, ESS)

[12] Jakab, A. – Gajduschek, Gy. (2018): Jogállamiság, jogtudat, normakövetés megj: Kolosi T. és Tóth I. Gy. (szerk): Társadalmi Riport 2018. Budapest: Tárki,, 397-413.

[13] Adatforrás: Európai Társadalmi Felmérés (European Social Survey, ESS).

Gazdasági erőforrások: munkaerőpiac

A 20-64 éves népesség foglalkoztatottsági rátája fokozatosan emelkedett Magyarországon: 2010-hez képest több mint 15 százalékkal 77,5 százalékra. Ez az érték meghaladja már az EU2020 stratégiában vállalt 75 százalékos célértéket. Az elmúlt évtized foglalkoztatási bővülésében több tényező is szerepet játszott többek között a közfoglalkoztatás is, amely az inaktívak egy olyan rétegét is integrálta a munkaerőpiacra, akik évek óta legfeljebb alkalmi munkából és szociális ellátásból tartották el magukat. A közfoglalkoztatásból főként a magasabban képzettek, a jobb közlekedési kapcsolatokkal rendelkező vagy munkahelyekkel jobban ellátott településen élők tudtak kilépni, amelyből az következik, hogy a leghátrányosabb helyzetű kistérségekben sokak számára még mindig a közfoglalkoztatás az egyetlen munkaerőpiaci alternatíva.

5. ábra: 20-64 éves korcsoport foglalkoztatás mutatója, 2020

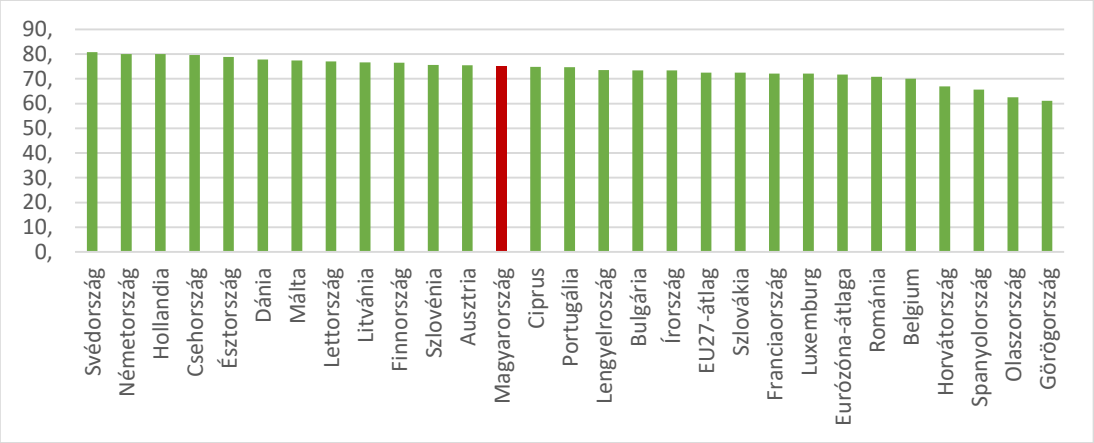

Forrás: Eurostat

4.1.8. A környezeti állapot egyéb jellemzőinek leírása (hulladékgazdálkodás)

Az elmúlt évtizedek során megváltozott a háztartások fogyasztási szerkezete, a fogyasztott termékek előállítása, beszerzési forrása, egyén általi hasznosíthatósága. Egyre kevesebb olyan fogyasztási cikket találunk, amelyek akár otthon, akár a szolgáltatók által megjavíthatók, átalakítással más célra használhatók. Megerősödtek azok a társadalmi elvárások, melyek a fogyasztási eszközök mennyiségét növelik és azok gyors amortizációjához vezetnek. A műanyag felhasználása szinte minden területen általánossá vált. A lineáris gazdálkodási rendszerről át kell állni a körforgásos gazdálkodási modell kialakítására. Az Európai Bizottság jelentése (COM (2019) 190 final) szerint a körforgásos tevékenységek – többek között a javítás, az újrafelhasználás, valamint az újrafeldolgozás – 2016-ban közel 147 milliárd euró hozzáadott értéket, illetve mintegy 17,5 milliárd euró értékű beruházást eredményeztek. Az átállás anyagi fedezetét az európai strukturális és beruházási alapok, a Horizont 2020, az Európai Stratégiai Beruházási Alap (ESBA) valamint a LIFE program (az Európai Unió környezetvédelmipolitikáját támogató pénzügyi eszköz) biztosítják.

A hulladékgazdálkodás területén számos új típusú, és sok esetben jelentős kockázatot hordozó hulladék fordul elő a mezőgazdasági tevékenységekkel kapcsolatban: műtrágyák, növényvédőszerek, olajszármazékok, mikroműanyagok. Ezen hulladéktípusok környezetbe jutásának megakadályozása folyamatos feladatot jelent, amelyre sok esetben nincsennek kellőképpen felkészülve/felkészítve a termelők.

4.2. A KAP Stratégiai Terv céljainak összevetése a releváns nemzetközi, közösségi és országos szinten kitűzött környezet- és természetvédelmi célokkal

4.2.1. Éghajlatváltozás mérséklése, az ahhoz való alkalmazkodás, fenntartható energia hasznosításának terjesztése

Nemzetközi stratégiák, szakpolitikák és céljaik

A legfontosabb nemzetközi és EU-s stratégiák közé sorolható a Párizsi Megállapodás (Paris Agreement, COP21), az Európai Zöld Megállapodás (European Green Deal) és a megújuló energiaforrásokból előállított energia használatának előmozdításáról szóló Irányelv (Renewable Energy Directive) 2001/2018. Mindhárom stratégia, illetve szakpolitikai szabályozás részben eltérő célokra helyezi a hangsúlyt. A Párizsi Megállapodás fő célja természetesen az, hogy a Föld átlagos hőmérséklet emelkedése ne érje el a 2 °C-ot, illetve max. 1,5 °C legyen. Ennek érdekében alcélként a globális metánkibocsátás 2030-ig 30%-kal történő csökkentését is előírták. Az Európai Zöld Megállapodás az EU szintjén fogalmaz meg a Párizsi Megállapodás elérése érdekében fontos célkitűzéseket, mint az ÜHG kibocsátás 40%-os csökkentése, a megújuló energiaforrások részesedésének növelése 32%-al, és az energiahatékonyság 32,5%-os növelése 2030-ig. Továbbá az EU 2050-re klímasemleges kíván lenni. A megújuló energiaforrásokból előállított energia használatának előmozdításáról szóló Irányelv még konkrétabb célokat ír elő a megújuló energiatermelés terén, melynek hátterében szintén a Párizsi Megállapodás célkitűzéseinek elérése áll. Az Irányelv célként fogalmazza meg, hogy 2030-ban az Unió teljes bruttó energiafogyasztásának legalább 32 %-át megújuló energia képezze. Ennek érdekében a tagállamok integrált nemzeti energia- és éghajlat-politikai terveik részeként nemzeti vállalásokat határoznak meg. Ennek egyik legfontosabb eleme, hogy a tagállamok teljes bruttó energiafogyasztásán belül a megújuló energiaforrásokból előállított energia részarányának el kell érnie legalább az ezen irányelv I. mellékletének A. részében szereplő táblázat harmadik oszlopában megadott alap-részarányt. Ez Magyarország esetében 13%-ot tesz ki. Továbbá, a megújuló energia a közlekedési ágazatban történő használata általánossá tételének érdekében minden tagállam kötelezi az üzemanyag-forgalmazókat annak biztosítására, hogy 2030-ra a megújuló energia a közlekedési ágazat teljes energiafogyasztásának legalább 14 %-át tegye ki. Ezen belül a fejlett bioüzemanyagok és biogázok részesedésének 2022-ben a közlekedési ágazat teljes energiafogyasztása legalább 0,2 %-nak, 2025-ben legalább 1 %-nak, 2030-ban pedig 3,5 %-nak kell lennie. Részcélként került még megfogalmazásra, hogy az üvegházhatású gázok kibocsátásában a nem biológiai eredetű, megújuló energiaforrásokból származó, folyékony vagy gáznemű, közlekedési célú üzemanyagok használatából eredően elért megtakarításnak 2021. január 1-jétől el kell érnie legalább a 70 %-ot.

Magyar stratégiák és szakpolitikák és céljaik

Az éghajlatváltozással kapcsolatos nemzetközi és EU-s stragégiák valamint szakpolitikai rendelkezések természetesen a magyar stratégiai dokumentumokban és szakpolitikai rendelkezésekben is megjelentek. A négy legfontosabb ilyen dokumentum a Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégia, a Nemzeti Energiastratégia, Magyarország Nemzeti Energia- és Klímaterve és a 2020. évi XLIV. Törvény.

Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégia

A leginkább átfogó jellegű dokumentumnak a Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégia (NÉS) tekinthető, mely megáévá teszi a Párizsi Megállapodás céljait és azokra magyar válaszokat igyekszik megfogalmazni. A NÉS alapvető célja a dekarbonizáció, melynek alapján „a költséghatékony és egyúttal a fenntartható fejlődés elérését támogató magyarországi dekarbonizációnak 2050-re 52-85% közé kell esnie (1990-hez képest)" (NÉS2). Ezen cél elérése érdekében a mezőgazdaságon belül az alacsonyabb energia és hatékonyabb műtrágyahasználattal járó termelési rendszerek elterjesztése, a termelési szerkezet a helyi ökológiai adottságokhoz való igazítása, a rövid ellátási láncok kialakítása, az ökológiai gazdálkodási módok elterjesztése kerül a dokumentumban megfogalmazásra. Továbbá fontos intézkedések még az állattartás esetében a fajlagos metántermelés csökkentése, az ÜHG-hatékony trágyakezelés és

energetikai (főképp biogáz üzemekben történő) hasznosításának elősegítése, átalánosságban a műtrágyázási igény csökkentése és a fenntarthatósági kritériumok meghatározása a talajhasznosítás (széntartalom növelése) és a bioenergia területén. A mitigációs lépések mellett a NÉS az alkalmazkodás és felkészülés területén is meghatároz fontos lépéseket, mint az adekvát terület és tájhasználat kialakítása, az országos ivó és öntözővíz igények körültekintő felmérése, tervezése, szabályozása, a természetes csapadék talajba jutásának, tározásának, hasznosulásának elősegítése, a természetközeli vízpótlás (árvízi víztöbblet tározása, ártéri tájgazdálkodási rendszerek) kialakítása, a környezetvédelmi szempontból fenntartható, víztakarékos öntözőrendszerek telepítése, a szikesedés és talajsavanyodás megelőzése, a szélsőséges hatásokat jobban tűrő fajták előnyben részesítése és a fenntartható mezőgazdasági termelés megvalósítása az ország teljes területén, illetve általánosságban az ökológiai gazdálkodás előnyben részesítése.

Nemzeti Energiastratégia

A Nemzeti Energiastratégia elsősorban az energiatakarékosság (a primer energiafelhasználás max. 1150 PJ 2030-ra) és az erőműkorszerűsítés (a villamosenergiatermeléshez kapcsolt jelenlegi CO2-intenzitásnak 370 gramm CO2/kWh szintről közelítőleg 200 gramm CO2/kWh-ra való csökkentése) fogalmaz meg fontos célokat.

Magyarország Nemzeti Energia- és Klímaterve

Harmadik stratégiai dokumentumként a Magyarország Nemzeti Energia- és Klímaterve említhető, amely a nemzetközi és EU-s célokkal összhangban az üvegházhatású gázok kibocsátását legalább 40%-kal kívánja csökkenteni 2030-ig a 1990 évi bázishoz képest. Ennek érdekében a sérülékeny ágazatok (többek között a mező- és erdőgazdálkodás) rugalmas és innovatív alkalmazkodásának megvalósítása elengedhetetlen. A megújuló energiaforrások tekintetében 2030-ig legalább 21%-ra kívánja azok részesedését emelni a bruttó végső energia-felhasználás arányában. Ezen belül Magyarország a villamosenergia-fogyasztásban a megújuló alapú energiatermelés arányát 2030-ra legalább 20%-ra kívánja növelni.

2020. évi XLIV., a klímavédelemről szóló törvény

További konkrét célokat tartalmaz a 2020. évi XLIV., a klímavédelemről szóló törvény. Ennek értelmében Magyarország az üvegházhatású gázok kibocsátását legalább 40%-kal csökkenti 2030-ig az 1990. évhez képest és 2050. évre eléri a teljes klímasemlegességet, azaz az üvegházhatású gázok még fennmaradó hazai kibocsátása, valamint elnyelése a 2050. évre egyensúlyba kerül. Ehhez járul hozzá, hogy Magyarország mársékli a karbonintenzív energiafogyasztás növekedését és 2030-at követően a végső energiafelhasználás 2005. évi szintet meghaladó növekedése esetén a növekményt kizárólag karbonsemleges energiaforrásból biztosítja. Ennek érdekében fontos, hogy a megújuló energiatermelés esetén Magyarország a bruttó végső energiafogyasztásban legalább 21%-os megújuló energiaforrás részarányt ér el a 2030. évig.

4.2.2. A talajminőség védelme, talajerózió megelőzése

Nemzetközi stratégiák, szakpolitikák és céljaik

Az EU Talajvédelmi Stratégiája 2030-ig

Az EU új, 2030-ig szóló Talajvédelmi stratégiája (COM(2021)699) felváltja a korábbi, 2006-os Talajvédelmi stratégiát (COM(2006)231). A talajjal kapcsolatos új jövőkép a 2030-ig tartó időszakra szóló uniós biodiverzitási stratégiában és az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodásra vonatkozó stratégiában van rögzítve.

EU biodiverzitás stratégiája 2030-ig

A mezőgazdaságot is érintő intézkedések és kötelezettségvállalások közvetlenül, vagy közvetetten kihatnak a talajok állapotára is. Kiemelendő a KAP Stratégiai Tervvel összefüggésben:

A mezőgazdasági területek legalább 10 %-án helyre kell állítani a magas biodiverzitású tájelemeket (pl. védősávok, a parlag akár vetésforgóban, akár attól függetlenül, a sövények, a nem termő fák, a kőfalak és a tavak);

A mezőgazdasági területek legalább 25 %-án ökológiai gazdálkodás folyik, az agroökológiai gyakorlatok sokkal elterjedtebbé válnak;

Az erdőterület növelése, az erdők állapotának és rezilienciájának javítása: faültetés különösen a városokban előnyös, de vidéken is jól használható az agrárerdészeti rendszerekben, tájképi elemként és a szénmegkötés javítására.

Termőföldtől az asztalig Stratégia

Az Európai Bizottság 2020. május 20-án tette nyilvánossá az Európai Zöld Megállapodás részét képező „Termőföldtől az asztalig" Stratégiát (Farm to Fork Strategy), amelynek célja az uniós mezőgazdaság fenntartható élelmiszerrendszerré alakítása. A természeti erőforrások, köztük a talaj az agrárgazdasági termelés alapját képezik.

KAP rendelet

KAP Stratégiai Tervről szóló, Horizontális, valamint az Egységes Közös Piacszervezés módosításáról szóló uniós rendelet adja a 2023-2027-es időszaki Közös Agrárpolitika kereteit.

Talajaink minősége szempontjából kiemelkedik a zöld fenntarthatósági célkitűzések közé sorolt 6. cél, amely a biológiai sokféleség védelméhez, az ökoszisztéma-szolgáltatások gyarapításához, valamint az élőhelyek és tájak megőrzéshez való hozzájárulást nevezi meg.

Magyar stratégiák és szakpolitikák és céljaik

Nemzeti Tájstratégia (2017-2026)

Jövőképe alapján az NTS átfogó céljaként fogalmazza meg a táji adottságokon alapuló felelős tájhasználatot.

A KAP Stratégiai Tervvel összefüggésben kiemelendők az alábbi célok:

I.3. alcél: A táji adottságokon alapuló tájhasznosítás integrálása a döntési mechanizmusokba: A táji adottságokon alapuló tájhasználat követelményének lehetőség szerinti integrálása a támogatási rendszerekbe.

II.3. alcél: Táji adottságokon alapuló termelési funkciók:

- Mezőgazdasági funkciójú területek tájhasználatának felülvizsgálata, konszenzusos minőségi célkitűzések megfogalmazása.
- Erdőgazdálkodási célt szolgáló területek tájhasználatának felülvizsgálata, konszenzusos minőségi célkitűzések megfogalmazása.
- Termőhelynek megfelelő kultúrák telepítése, tájfajták alkalmazásának elősegítése.
- Agroökológiai potenciálon alapuló mezőgazdálkodási gyakorlat elősegítése.
- A mezőgazdaság diverzifikációjának előtérbe helyezése

A biológiai sokféleség megőrzéséré vonatkozó, 2021-2030 közötti időszakra szóló nemzeti stratégia (tervezet 2021)

- A biológiai sokféleség megőrzését és a környezet- és tájvédelmi szempontokat szem előtt tartó fenntartható és mozaikos mezőgazdálkodás elterjesztése, valamint a biológia sokféleség megőrzés szempontjainak érvényesítése a Közös Agrárpolitikában.
- A zöldinfrastruktúra elemeinek összehangolt fejlesztése, fenntartása és javítása.

V. Nemzeti Természetvédelmi Alapterv (Az 5. Nemzeti Környezetvédelmi Program 1. melléklete) (tervezet 2020)

- A természetvédelmi oltalom alatt nem álló területeken előforduló védett fajok oltalma érdekében a gyepterületek megőrzését támogató agrártámogatások fenntartása és fejlesztése.

- Erdőterületen kívüli faállományok, fasorok, facsoportok, faegyedek arborétumok, parkok megőrzése, különös tekintettel az idősebb, odvas fákra.

II. Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégia (2018-2030)

A talajok és a KAP Stratégiai Tervvel összefüggésben kiemelendők az alábbi célok:

- Növelni kell a tájak mozaikosságát, biológiai változatosságát, ami sérülékenységüket csökkenti.
- Szükséges a Vásárhelyi Terv Továbbfejlesztése Program folytatása. Minden kialakítandó tározóterületen biztosítani kell a rendszeres, sekélyvízi elöntéshez igazodó ártéri tájgazdálkodási rendszerek kialakításának és az állandó tározásnak a vízgazdálkodási, illetve támogatási feltételeit.
- Ártéri tájgazdálkodási mintaterületek kialakítása javasolt az erre alkalmas területeken, különös tekintettel az aszállyal, belvízzel, illetve árvízzel veszélyeztetett területekre.
- Olyan terület- és tájhasználat kialakítása szükséges, amely hozzájárul az időjárási szélsőségek hatásainak csökkentéséhez, illetve az azokhoz való alkalmazkodáshoz. A termelést a változó éghajlati, ökológiai feltételekhez kell igazítani.
- Különös figyelmet kell fordítani az őshonos, régen honosult tájfajtáink lehetőség szerinti újra termesztésbe vonására, amihez a génbankjaink adnak alapot
- A hagyományos tájgazdálkodás elemeinek (gyepek kaszálása, legeltetése) fenntartása vagy újraélesztése, kisvízfolyások és partjaik revitalizációja és mindezek fokozottabb beépítése a támogatási rendszerekbe.

4.2.3. Felszíni és felszín alatti vizek tápanyag- és peszticid szennyezésekkel szembeni védelme, mennyiségi védelme

Nemzetközi stratégiák, szakpolitikák és céljaik

Víz Keretirányelv

Az Európai Parlament és a Tanács 2000/60/EK irányelve (2000. október 23.) a vízpolitika terén a közösségi fellépés kereteinek meghatározásáról – Víz Keretirányelv (továbbiakban VKI) – 2000. december 22-én lépett hatályba az EU tagországaiban. Az Európai Unióhoz való csatlakozásunk óta Magyarországra nézve is kötelező az ebben előírt feladatok végrehajtása. Magyarország a VKI és a kapcsolódó irányelvek, rendeletek előírásait átültette a hazai vízgazdálkodási, vízvédelmi szabályozásba.

A Víz Keretirányelv célja, hogy a felszíni és felszín alatti vizek, valamint a vizekkel kapcsolatban lévő védett területek „jó állapotba” kerüljenek. Emellett a következő általános célokat is kitűzi:

- a vízi és vizes élőhelyek romlásának megakadályozása, védelme, állapotok javítása,
- a fenntartható vízhasználat elősegítése a hasznosítható vízkészletek hosszú távú védelmével,
- a vízminőség javítása a szennyezőanyagok kibocsátásának csökkentésével, veszélyes anyagok fokozatos kiiktatása,
- a felszín alatti vizek szennyezésének fokozatos csökkentése és további szennyezésük megakadályozása,
- az árvizek és aszályok kedvezőtlen hatásainak mérséklése.

Az EU Víz Keretirányelve 2015-ig írta elő a vizek jó állapotának elérését. Ez a határidő – megfelelő indoklás mellett – legfeljebb kétszer hat évig hosszabbítható, így a környezeti célkitűzéseket legkésőbb 2027-ig el kell érnie Magyarországnak is. Mindez azt jelenti, hogy a KAP Stratégiai Terv (2023-2027) időszakában minden, még szükséges intézkedést meg kell tenni a mezőgazdasági eredetű terhelések csökkentése érdekében.

Termőföldtől az asztalig és a Biodiverzitás Stratégia

Az Európai Zöld Megállapodás keretében elfogadott „Termőföldtől az asztalig” Farm to fork, F2F) és a Biodiverzitás Stratégiákban foglalt célkitűzések – összhangban a Víz-Keretirányelvben meghatározott beavatkozásokkal – nagymértékben hozzájárulhatnak a fenti célok eléréséhez, amelyek a következők:

„Termőföldtől az asztalig" Stratégia:

- A kémiai növényvédő szerek használatát illetően a Bizottság azok 50%-kal történő csökkentését írja elő 2030-ig.
- A Bizottság legalább 50 %-kal kívánja csökkenteni a tápanyagveszteségeket, ügyelve arra, hogy a talajok természetes állapota és termékenysége ne romoljon, 2030-ra pedig legalább 20 %-kal kevesebb műtrágyahasználatot irányoz elő.
- A Bizottság kiemelt szerepet szán az ökológiai gazdálkodás alatt álló területek növelésének, így azt 2030-ig uniós szinten a jelenlegi kb 8 %-ról legalább 25 %-ra emelné.

Biodiverzitás Stratégia:

- A védett területek és tengerek arányát legalább 30 %-ra kell emelni. A védett területek legalább harmadát pedig fokozottan védettnek kell tekinteni.
- A vadon élő állatok, növények, beporzók és természetes kártevők elleni védelem érdekében a mezőgazdasági területek legalább 10 %-át magas diverzitású tájképi jellemzőként kell visszaállítani.

Magyar stratégiák és szakpolitikák és céljaik

Kvassay Jenő Terv

A Kvassay Jenő Terv (a továbbiakban: KJT) – a Nemzeti Vízstratégia – a magyar vízgazdálkodás 2030-ig terjedő keretstratégiája és 2020-ig terjedő középtávú intézkedési terve. A KJT feladata a vizek kezelésével és állapotával kapcsolatos célok kijelölése, az ezek eléréséhez szükséges intézkedések, feladatok azonosítása, valamint a végrehajtás feltételeinek és módjának a meghatározása

Kvassay Jenő Terv releváns céljai a következőkben foglalhatók össze:

- 1.cél: Vízvisszatartás a vizeink jobb hasznosítása érdekében.
- 1.2 A vizek területen tartását biztosító és az ehhez alkalmazkodó agrárgazdálkodási formák elterjedése:
    - 1.4 A vízszolgáltatási rendszerek (belvízi és öntözési vízhálózat) fejlesztése, illetve többfunkciós vízrendszerek számának növelése (belvízelvezetés, medertározás, vízpótlás),
    - 1.6 Jó gyakorlatok kidolgozása a vízvisszatartás alkalmazására, a helyben keletkező vízkészletek hasznosítására (csapadékvíz-gazdálkodás) és a tisztított használtvizek elvezetési gyakorlatának megváltoztatására,
    - 1.7 Helyi meder- és területi vízvisszatartás, a természetes lehetőségek kiaknázása, a tározási lehetőségek megőrzése, kis tározók építése, kialakítása.
- 3. cél: A vizek állapotának fokozatos javítása, a jó állapot elérésére

4.2.4. Levegőminőség javítása, fenntartható hulladékgazdálkodás és körforgásos gazdaság előmozdítása

Nemzetközi stratégiák, szakpolitikák és céljaik

ENSZ határokon átterjedő nagy távolságú légszennyezésről szóló egyezménye

Az ENSZ határokon átterjedő nagy távolságú légszennyezésről szóló egyezménye a környezet védelmének egyik központi eszköze. Az egyezmény volt az első olyan nemzetközi jogilag kötelező érvényű eszköz, amely széles körben és regionális alapon foglalkozott a levegőszennyezés problémáival. Az egyezmény lefektette a légszennyezés csökkentésére irányuló nemzetközi együttműködés általános elveit, és olyan intézményi keretet hozott létre, amely egyesíti a kutatást és a politikát. Az egyezményt számos jegyzőkönyvvel bővítették. Az KAP szempontjából relevánsak a következők:

1. Szófiai Egyezmény: A nitrogén-oxidok kibocsátásának vagy határokon átterjedő áramlásának szabályozásáról szól és előírja az aláíró feleknek, hogy fagyasszák be a NOx-kibocsátást és csökkentsék a nitrogénvegyületek, köztük az ammónia kibocsátását;
2. Genfi Egyezmény: A nagy távolságra jutó, országhatáron átterjedő légszennyezésről szóló egyezmény volt az első környezetvédelmi egyezmény, mely napjainkban is megtartotta vezető szerepét a levegőtisztaság-védelem területén. A Genfi Egyezmény volt az első politikától független, szakmai együttműködést megalapozó nemzetközi környezetvédelmi egyezmény. Az Egyezmény keretében szakmai munkacsoportok, szakértői bizottságok alakultak, együttműködési programok indultak.
3. Az 1998-as Aarhusi POP Jegyzőkönyvet a környezetben tartósan megmaradó szerves szennyezőanyagok (Persistent Organic Pollutants: POP-ok) légköri kibocsátásának csökkentése érdekében alkották meg. A POP-ok által okozott problémák kezelési lehetőségeit elsőként vette számba. A Jegyzőkönyv célja, hogy a közismert, nagy mennyiségben előforduló légszennyező anyagok mellett kiterjessze a Genfi Egyezmény hatályát a sokkal kisebb volumenben kibocsátott, de igen mérgező, nem lebomló POP-ok korlátozására is. A Jegyzőkönyv egyes anyagok, termékek gyártását és felhasználását betiltja, míg más anyagok felhasználását korlátozza.
4. Az ugyancsak 1998-ban fogadták el Aarhusi Nehézfém Jegyzőkönyvet, amelynek feladata a nehézfémek légköri emissziójának korlátozása, a kadmium, az ólom és a higany ipari forrásokból, technológiai folyamatokból, hulladékok égetéséből és a közlekedésből származó kibocsátásának csökkentése.
5. Az 1999-es Göteborgi Jegyzőkönyv a savasodás, az eutrofizáció és a talajközeli ózon csökkentéséről rendelkezik, amely 2010-től meghatározza a kén-dioxid (SO2), nitrogén-oxidok (NOx), nem metán illékony szerves vegyületek (NMVOC) és ammónia (ammónia) kibocsátási határértékeit.

Clean Air for Europe (CAFE)

A Clean Air for Europe (CAFE) program felülvizsgálta a levegőminőség kezelését az EU13-ban, és felváltotta az EU 1996/62/EK keretirányelvét, valamint a kapcsolódó 1999/30/EK15, 2000/69/EK16, 2002/3/. EC17, valamint az 1997/101/EK tanácsi határozat egyetlen jogi aktussal, a Környezeti levegő minőségéről és a Tisztább levegő Európában 2008/50/EK irányelvével. A „Tiszta bolygót mindenkinek stratégia" (COM(2018) 773 final, bizottsági közlemény) és az Európai Zöld Megállapodás (European Green Deal) az Európai Bizottság 2021-ben a levegőre, a vízre és a talajra vonatkozó szennyezőanyag-mentességről szóló cselekvési tervet fogadott el, amelyben meghatározza a jelenlegi helyzethez képest a szennyezés forrásainál 2030-ig teljesíteni kívánt fő célokat. A cselekvési terv a levegőminőség olyan mértékű javítását célozza, hogy a légszennyezés okozta korai elhalálozások száma az évtized végére 55 százalékkal csökkenjen az Európai Unióban. A légszennyezés 25 százalékkal való csökkentését kívánja elérni ott, ahol a környezeti levegő minősége veszélyezteti a biológiai sokféleséget.

Hulladék Keretirányelv

A Hulladék Keretirányelv – a hulladékokról szóló 2008/98/EK irányelv –határozza meg a hulladékgazdálkodással kapcsolatos alapfogalmakat és definíciókat: pl. hulladék, újrafeldolgozás és a hasznosítás. Ismerteti, hogy a hogy a hulladék mikor válik másodlagos nyersanyaggá és hogyan lehet megkülönböztetni a hulladékot és a melléktermékeket. Az irányelv meghatározza a hulladékhierarchiára egyes területeit (hulladékpiramis) és magyarázza a szennyező fizet elvet.

EU hulladékkeletkezés megelőzésére és a hulladékok újrafeldolgozására irányuló tematikus stratégiája

Az EU hulladékkeletkezés megelőzésére és a hulladékok újrafeldolgozására irányuló tematikus stratégiája olyan hosszú távú stratégia, amelynek célja, hogy Európa újrahasznosító társadalommá váljon, amely a hulladékok keletkezésének elkerülésére törekszik, és a keletkező

hulladékokat erőforrásként használja. A stratégia célja a hulladékok kezelésének fejlesztése, valamint rendelkezéseivel elősegíti a hatékonyabb újrahasznosítást.

Az anyagkörforgás megvalósítása - a körforgásos gazdaságra vonatkozó uniós cselekvési terv
Az Európai Bizottság 2015 decemberében, "Az anyagkörforgás megvalósítása - a körforgásos gazdaságra vonatkozó uniós cselekvési terv" címen (COM(2015) 614 final) kiadott közleményében a körforgásos gazdaságra való áttérést javasolja, amelyben a termékek, alapanyagok és erőforrások értéke a lehető legtovább megmarad a gazdaságban, a hulladék keletkezése pedig minimálisra csökken. 2020. március 11-én az Európai Bizottság egy újabb cselekvési tervet hirdetett ki, melynek címe: "A tisztább és versenyképesebb Európát szolgáló, körforgásos gazdaságra vonatkozó új cselekvési terv"(COM (2020) 98 final). E jogalkotási kezdeményezés részeként a Bizottság javasolja többek között a termékek tartósságának, újrafelhasználhatóságának és javíthatóságának fejlesztését, a szén- és környezeti lábnyom csökkentését, valamint az egyszer használatos termékek korlátozását. Újdonságként az Európai Bizottság bevezetné a „javításhoz való jogot", amellyel pótalkatrészeket és a javításhoz való hozzáférést biztosítana a fogyasztók számára.

Magyar stratégiák és szakpolitikák és céljaik

Magyarországon először az Európai Unióhoz történő csatlakozáskor, 2004-ben készültek levegőtisztaság-védelmi intézkedési programok, melyeket a területileg illetékes környezetvédelmi, természetvédelmi és vízügyi felügyelőségek állítottak össze. Ezek tartalmaznak minden olyan intézkedést, mely az adott zóna, terület levegőminőségének javításához hozzájárul. A mentességi kérelmek részeként 2008-ban születtek felújított változatok.

A 2008-ban elfogadott (2008/50/EK) levegőminőségi irányelv, illetve az azt átültető, a levegő védelméről szóló 306/2010. (XII.23.) Kormányrendelet előírásaihoz igazodó, új tervek készültek el. Nemcsak elnevezésük változott levegőminőségi tervekre, de egyéb szabályozási változásokat is figyelembe vettek. A tervekben foglalt intézkedések adják a levegőminőség javítására vonatkozó munka keretét az elkövetkező években.

2013-ban, a 'levegő évében', minden levegőminőségi terv felülvizsgálatra került:

1. zóna - Budapest és környéke
2. zóna - Győr-Mosonmagyaróvár
3. zóna - Komárom-Tatabánya-Esztergom
4. zóna - Székesfehérvár-Veszprém
5. zóna - Dunaújváros
6. zóna - Pécs
8. zóna - Sajó-völgy
9. zóna - Debrecen
10. zóna - Egyéb területek
11. zóna - Kijelölt városok

Néhány terv esetén 2016-ban újabb, részleges felülvizsgálat történt, mely településekre koncentrált: Békéscsaba, Budapest, Debrecen, Eger, Miskolc, Pécs (Kaposvár), Szolnok (Karcag), Szombathely, Tatabánya. 2019-2020 folyamán felülvizsgálatra került tervek: Budapest, Dunaújváros, Miskolc, Pécs.

Országos Levegőterhelés-csökkentési Program (OLP)

A helyi intézkedéseket kiegészítik a 1231/2020. (V. 15.) Korm. határozattal elfogadott Országos Levegőterhelés-csökkentési Program (OLP) intézkedései. Az OLP-ben 2020–2029 és 2030 utáni időszakokra határoztak meg kibocsátáscsökkentéseket a 2005-ös bázisévhez képest kisméretű részecskére, ammóniára, kén-dioxidra, nitrogén-dioxidra és a nem metán illékony szerves anyagokra vonatkozóan. Ezeket azarányokat tartalmazza az alábbi táblázat:

Nemzeti kibocsátáscsökkentési kötelezettségek a 2005-ös bázisévhez viszonyítva (%-ban)	SO_2	NO_2	NMVOC	NH_3	$PM_{2,5}$
2020-29	-46%	-34%	-30%	-10%	-13%
2030 után	-73%	-66%	-58%	-32%	-55%

Országos Hulladékgazdálkodási Terv (2021-2027)

Az Országos Hulladékgazdálkodási Terv (2021-2027) (innentől OHT) célja, hogy Magyarország fokozatosan áttérjen a körforgásos gazdaságra és a magyar hulladékgazdálkodási ágazat mintaértékű modell legyen Európában. Ennek érdekében megújítja a hazai hulladékgazdálkodási ágazatot és olyan rendszert vezet be, amely nyersanyagként kezeli a hulladékot. A körforgásos gazdaságra való átállást, az illegális hulladéklerakók felszámolását, a hulladékot illegálisan elhelyezők szigorúbb büntetését, a visszaváltási rendszer és kiterjesztett gyártói felelősségi rendszer kialakítását, valamint a hulladékgazdasági tevékenység racionalizálását szolgáló jogszabályi módosítások hozzájárulnak ahhoz, hogy megóvja a természeti környezetünket, azok értékeit és megtisztuljon az ország.

Az OHT részét képezi a Cselekvési Program, amely a konkrét szükséges beavatkozásokat azonosítja, megjelölve az adott beavatkozáshoz kapcsolódó célkitűzést, intézkedést, indikátort, forrásigényt és támogatási lehetőséget. Szintén az OHT részét képezi az Országos Megelőzési Program (OMP) is, amely tartalmazza a hulladékképződés megelőzésével kapcsolatos célkitűzéseket és az ezek elérése érdekében megvalósítandó intézkedéseket. Az OMP egyik fő célja a szükségleteken alapuló, észszerű gazdasági növekedés és a hulladékképződés által okozott környezeti hatások közötti összefüggés megszüntetése. Az OMP átfogó célja olyan intézkedések bevezetése, amelyek elősegítik az erőforrás-használat és a szükségleteken alapuló, észszerű gazdasági növekedés szétválasztását, csökkentik az anyagfelhasználást és a hulladék képződését, hozzájárulnak a hatékonyabb erőforrás-gazdálkodás megvalósításához, és a termékek életciklusának növeléséhez, elősegítik az életciklusuk során a környezetre a lehető legkisebb hatást gyakorló megoldások alkalmazását és a munkahelyteremtést.

4.2.5. Biológiai sokféleség védelme, ökoszisztéma szolgáltatások gyarapítása, élőhelyek és Natura 2000 hálózat védelme

Globális célkitűzések

A természeti sokféleség védelméről szóló legmagasabb politikai szintű nemzetközi egyezmény az 1992-es Biológiai Sokféleség Egyezmény (Convention on Biological Diversity, CBD), amely az egyezményt aláíró része államok számára előírja a szárazföldi, tengeri és más vízi-ökológiai rendszerek és az ezeket magukban foglaló ökológiai komplexumok védelmét, illetve fenntartható használatát. Az egyezmény külön foglalkozik a mezőgazdasági biológiai sokféleség megőrzésével – ideértve a vadon élő, illetve a termesztett növények és tenyésztett állatfajok sokféleségét is14.

Az egyezmény végrehajtását a 2020 utáni időszakra összefoglaló ambiciózus biodiverzitás-megőrzési keretstratégia15 jelenleg kidolgozás alatt áll, elfogadása 2022 második felében várható. A keretstratégia 21 tervezett célja közül a 10-es célkitűzés foglalkozik a mezőgazdasági rendszerekkel16. Ennek alapján az egyezmény részes országainak „gondoskodniuk kell arról, hogy minden mezőgazdasági, akvakultúra, halászati, erdőgazdálkodási és egyéb termelési célú terület fenntartható módon legyen hasznosítva, különösen a biológiai sokféleség fenntartható használatán keresztül; hozzájárulva e rendszerek hosszú

[14] https://www.cbd.int/decision/cop/?id=11644
[15] https://www.cbd.int/conferences/post2020
[16] https://www.cbd.int/doc/c/50c9/a685/3844e4030802e9325bc5e0b4/wg2020-03-07-en.pdf

távú hatékonyságához, termelékenységéhez és ellenálló képességéhez, megőrizve és helyreállítva a biológiai sokféleséget és az ökoszisztéma szolgáltatásait."

Az ENSZ által 2015-ben elfogadott Fenntartható Fejlődés Keretrendszer célkitűzései (Sustainable Development Goals) közül a biológiai sokféleség védelemének mezőgazdálkodással való összefüggését az éhezés megszüntetéséről szóló 2-es számú célkitűzésben találjuk meg:

Ez alapján „2030-ig olyan fenntartható élelmiszer-termelési rendszerek létrehozásának biztosítása és rugalmas mezőgazdasági gyakorlatok alkalmazása, amelyek növelik a termelékenységet és a termelési volument, segítenek az ökoszisztémák fenntartásában, erősítik a klímaváltozással, szélsőséges időjárással, szárazsággal, árvizekkel és egyéb katasztrófákkal kapcsolatos alkalmazkodási képességet, valamint fokozatosan javítják a föld és a talaj minőségét."

II. Európai célkitűzések

Az Európai Unió természeti sokféleséggel kapcsolatos célkitűzéseinek jelenleg érvényes alapdokumentuma az Európai Zöld Megállapodás (Green Deal) részét képező Biodiverzitás 2030 Stratégia17. A mezőgazdaság és élelmiszertermelés vonatkozásában ezzel szoros összefüggésben áll a Termőföldtől az Asztalig (Farm to Fork) Stratégia18.

A Biodiverzitás Stratégia 2030 központi célkitűzése, hogy Európa biológiai sokfélesége 2030-ra a helyreállás útján járjon az emberek, a bolygó, az éghajlat és a gazdaság érdekében, összhangban a 2030-ig tartó időszakra vonatkozó fenntartható fejlődési menetrenddel és a Párizsi Megállapodással. A mezőgazdaság a természetes élőhelyek nagyarányú átalakítását, elvesztését okozta világszerte, amit a védett területek kijelölése és kezelése nem képes ellensúlyozni, ezért a hangsúly a helyreállításon van (2.2.2) – „vissza kell hozni a természetet a mezőgazdaságba". A stratégia értelmében elkészül az élőhelyek helyreállításának EU-szintű alapdokumentuma az uniós természet-helyreállítási terv.

2030-ig összességében 50%-kal kell csökkenteni a vegyi növényvédőszerek használatát és kockázatát; a legkockázatosabb növényvédőszerek használatát 50%-kal kell csökkenteni;

A mezőgazdasági területek legalább 10%-án helyre kell állítani a magas biodiverzitású tájelemeket (így pl.: védősávok, a parlag akár vetésforgóban, akár attól függetlenül, a sövények, a nem termő fák, a kőfalak és a tavak) a vadon élő állatok és a növények, a beporzók és a természetes kártevőirtók élőhelyeinek biztosítása érdekében;

Az EU mezőgazdasági területének legalább 25 %-át ökológiai gazdálkodás alá kell vonni 2030-ra;

Meg kell fordítani a genetikai sokféleség (az agrobiodiverzitás) hanyatlását – megkönnyítve a hagyományos növény és állatfajták termelésben való használatát

A Termőföldtől az Asztalig Stratégia célja az élelmiszerbiztonsághoz, élelmiszer-egészséghez kapcsolódó célkitűzések mellett a fenntartható élelmiszer-rendszerekre való átállás felgyorsítása, amely nem terheli a környezetet, lassítja a klímaváltozást és segít alkalmazkodni a kibontakozó hatásokhoz valamint visszafordítja a biodiverzitás csökkenését. Kiemelt jelentőségű célkitűzés a vegyi növényvédőszerek használatának és kockázatának 50%-os mérséklése, a kijuttatott tápanyag-inputok veszteségének 50%-os csökkentése, emellett a műtrágyahasználat 20%-os csökkentése, valamint az antimikrobiális szerek használatának 50%-os csökkentése a 2030-as határdátumig.

III. Magyarországi célkitűzések

A biológiai sokféleség megőrzésének legfőbb hazai stratégiai dokumentuma a Nemzeti Biodiverzitás Stratégia 2015-202019, amely a biológiai sokféleség egyezmény, illetve az uniós biodiverzitás stratégia

[17] https://ec.europa.eu/environment/strategy/biodiversity-strategy-2030_hu
[18] https://ec.europa.eu/food/horizontal-topics/farm-fork-strategy_en

[19] Az Országgyűlés 28/2015. (VI. 17.) OGY határozata

hazai stratégiai szintű leképezése, értelmezése. Fő célkitűzése – a nemzetközi dokumentumok alapján - , hogy a biológiai sokféleség csökkenését és az ökoszisztéma szolgáltatások további hanyatlását 2020-ig megállítsa, állapotukat javítsa, különös tekintettel hazánk egyedi élővilágára, különleges élőhelyeire és fajaira, továbbá vadon élő és termesztett növények, ill. haszonállatok genetikai sokféleségére. A Nemzeti Biodiverzitás Stratégia (NBS) önálló dokumentum, amely célkitűzései és azok megvalósítása szintjén összhangban van a 4. Nemzeti Környezetvédelmi Programmal (NKP). Az NBS 2015-2020 természetvédelemmel kapcsolatos gyakorlati kérdéseit a 4. Nemzeti Természetvédelmi Alapterv (NTA)20 tartalmazza.

A 2020 utáni időszakra vonatkozó stratégiai dokumentumok elkészítése, illetve elfogadása jelenleg folyamatban van, ezek egyelőre csupán tervezet formájában érhetőek el.

Az 5. Nemzeti Környezetvédelmi Program tervezetének 5.2 pontja foglalkozik a természeti értékek és erőforrások védelmével, fenntartható használatával. A mezőgazdálkodással összefüggésben kiemelt célként fogalmazódik meg a talajok és vízkészletek védelme és fenntartható használata, valamint környezetkímélő termelés ösztönzése. Külön fejezet tárgyalja az agrárgazdaság környezeti aspektusait (5.3.6), ebben célként fogalmazódik meg a mezőgazdaság eredetű környezeti terhelések csökkentése, valamint a természet- és környezetkímélő gazdálkodási módok elterjesztése.

A 3. Nemzeti Biodiverzitás Stratégia a 2021-2030-as időszakra vonatkozó legfontosabb céljai összhangban vannak az uniós Biodiverzitás Stratégia valamint a készülő globális stratégia célkitűzéseivel; kulcsfogalom a biológiai sokféleség helyreállítása. A stratégia több célterületen és célkitűzésében is kiemelten foglalkozik a természetkímélő mezőgazdaság egyes aspektusaival, így pl. a 10. célkitűzés: A biológiai sokféleség megőrzését és a környezet- és tájvédelmi szempontokat szem előtt tartó fenntartható és mozaikos mezőgazdálkodás elterjesztése, valamint a biológiai sokféleség megőrzés szempontjainak érvényesítése a Közös Agrárpolitikában.

A Natura 2000 területek természetvédelmi helyzetének fenntartásával, illetve javításával kapcsolatos prioritásokat, stratégiai célkitűzéseket, a szükséges beavatkozásokat és az ezekhez illeszkedő uniós finanszírozási lehetőségeket, kapcsolódó programokat foglalják össze a Natura 2000 priorizált intézkedési tervek (Prioritised Action Framework, PAF)21. A jelenleg érvényben lévő hazai PAF a 2021-2027-es pénzügyi tervezési időszakra vonatkozik.

4.2.6. Vidéki táj megőrzése, táji elemek védelme és épített környezet védelme

Nemzetközi stratégiák, szakpolitikák és céljaik

Európai Táj Egyezmény

Az Európai Táj Egyezmény célja, hogy elősegítse a táj védelmét, kezelését és tervezését, valamint, hogy hozzájáruljon a tájak vonatkozásában megvalósuló európai együttműködéshez. Ezzel az európai táji örökség megőrzését szolgálja. Az Európa Tanács 2020. október 20-án elfogadta az ún. Lausannei Nyilatkozatot, amely sürgeti a feleket, hogy a táj dimenzióját szisztematikusan integrálják, biztosítsák a táj értékeinek és funkcióinak figyelembevételét, gondolják át mind a horizontális és mind a vertikális integrálást.

EU biodiverzitás stratégiája

Mivel a táji és biológiai diverzitás nem választható el egymástól, ezért a biológiai diverzitást védelmét szolgáló, mezőgazdaságot is érintő intézkedések és kötelezettségvállalások közvetlenül, vagy közvetetten kihatnak a tájak állapotára is. Kiemelendő a KAP Stratégiai Tervvel összefüggésben:

- A mezőgazdasági területek legalább 10 %-án helyre kell állítani a magas biodiverzitású tájelemeket (pl, védősávok, a parlag akár vetésforgóban, akár attól függetlenül, a sövények, a nem termő fák, a kőfalak és a tavak);

[20] Az Országgyűlés 27/2015. (VI. 17.) OGY határozata

[21] https://termeszetvedelem.hu/natura-2000-finanszirozas-2021-2027/

- A genetikai sokféleség hanyatlását is meg kell fordítani, részben azáltal, hogy megkönnyítjük a hagyományos növény- és állatfajták használatát;
- A mezőgazdasági területek legalább 25 %-án ökológiai gazdálkodás folyik, az agroökológiai gyakorlatok sokkal elterjedtebbé válnak;
- Az erdőterület növelése, az erdők állapotának és rezilienciájának javítása: faültetés különösen a városokban előnyös, de vidéken is jól használható az agrárerdészeti rendszerekben, tájképi elemként és a szénmegkötés javítására.

Termőföldtől az asztalig Stratégia

Az Európai Bizottság 2020. május 20-án tette nyilvánossá az Európai Zöld Megállapodás részét képező „Termőföldtől az asztalig" Stratégiát (Farm to Fork Strategy), amelynek célja az uniós mezőgazdaság fenntartható élelmiszerrendszerré alakítása. Tekintettel arra, hogy az agrárgazdaság számottevő kihatással van a szárazföldi ökoszisztémák állapotára és ezen keresztül biológiai- és táji sokféleség, illetve a természeti erőforrások az agrárgazdasági termelés alapját képezik, a stratégia célkitűzései összhangban és átfedésben vannak a fentebb említett Biodiverzitás Stratégiával.

KAP rendelet

KAP Stratégiai Tervről szóló, Horizontális, valamint az Egységes Közös Piacszervezés módosításáról szóló uniós rendelet adja a 2023-2027-es időszaki Közös Agrárpolitika kereteit. Az új KAP 9 specifikus (3 gazdasági, 3 környezeti és 3 társadalmi), valamint egy horizontális, átfogó célkitűzést határoz meg. A tagállamok ezen célkitűzések mentén alakítják ki a KAP Stratégiai Tervük megvalósításához szükséges intézkedéseiket.

A tájak szempontjából kiemelkedik a zöld fenntarthatósági célkitűzések közé sorolt 6. cél, amely a biológiai sokféleség védelméhez, az ökoszisztéma-szolgáltatások gyarapításához, valamint az élőhelyek és tájak megőrzéshez való hozzájárulást nevezi meg.

Magyar stratégiák és szakpolitikák és céljaik

Nemzeti Tájstratégia (2017-2026)

Jövőképe alapján az NTS átfogó céljaként fogalmazza meg a táji adottságokon alapuló felelős tájhasználatot.

A KAP Stratégiai Tervvel összefüggésben kiemelendők az alábbi célok:

I.3. alcél: A táji adottságokon alapuló tájhasznosítás integrálása a döntési mechanizmusokba
- A táji adottságokon alapuló tájhasználat követelményének lehetőség szerinti integrálása a támogatási rendszerekbe.

II.3. alcél: Táji adottságokon alapuló termelési funkciók
- Mezőgazdasági funkciójú területek tájhasználatának felülvizsgálata, konszenzusos minőségi célkitűzések megfogalmazása.
- Erdőgazdálkodási célt szolgáló területek tájhasználatának felülvizsgálata, konszenzusos minőségi célkitűzések megfogalmazása.
- Termőhelynek megfelelő kultúrák telepítése, tájfajták alkalmazásának elősegítése.
- Agroökológiai potenciálon alapuló mezőgazdálkodási gyakorlat elősegítése.
- A mezőgazdaság diverzifikációjának előtérbe helyezése

III.1. alcél: Fogékonyság, társadalmi felelősségvállalás növelése
- A jellegzetes magyar tájgazdálkodási örökséggel kapcsolatos ismeretek, a hagyományos tájhasználat dokumentálása és integrálása a képzésbe, különösen egyes ritka, eltűnőben lévő, közvetlenül a tájhasználattal kapcsolatos mesterségek.

A biológiai sokféleség megőrzéséré vonatkozó, 2021-2030 közötti időszakra szóló nemzeti stratégia (tervezet 2021)

- A biológiai sokféleség megőrzését és a környezet- és tájvédelmi szempontokat szem előtt tartó fenntartható és mozaikos mezőgazdálkodás elterjesztése, valamint a biológia sokféleség megőrzés szempontjainak érvényesítése a Közös Agrárpolitikában.
- A zöldinfrastruktúra elemeinek összehangolt fejlesztése, fenntartása és javítása.

V. Nemzeti Természetvédelmi Alapterv (Az 5. Nemzeti Környezetvédelmi Program 1. melléklete) (tervezet 2020)

- A természetvédelmi oltalom alatt nem álló területeken előforduló védett fajok oltalma érdekében a gyepterületek megőrzését támogató agrártámogatások fenntartása és fejlesztése.
- Erdőterületen kívüli faállományok, fasorok, facsoportok, faegyedek arborétumok, parkok megőrzése, különös tekintettel az idősebb, odvas fákra (elhalt faanyagot fogyasztó fajok és denevérek érdekében).

II. Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégia (2018-2030)

A hazai tájak és a KAP Stratégiai Tervvel összefüggésben kiemelendők az alábbi célok:

- Növelni kell a tájak mozaikosságát, biológiai változatosságát, ami sérülékenységüket csökkenti.
- Szélsőségekre kevésbé érzékeny őshonos, régen honosult, valamint tájfajták alkalmazása.
- Szükséges a Vásárhelyi Terv Továbbfejlesztése Program folytatása. Minden kialakítandó tározóterületen biztosítani kell a rendszeres, sekélyvízi elöntéshez igazodó ártéri tájgazdálkodási rendszerek kialakításának és az állandó tározásnak a vízgazdálkodási, illetve támogatási feltételeit.
- Ártéri tájgazdálkodási mintaterületek kialakítása javasolt az erre alkalmas területeken, különös tekintettel az aszállyal, belvízzel, illetve árvízzel veszélyeztetett területekre.
- Olyan terület- és tájhasználat kialakítása szükséges, amely hozzájárul az időjárási szélsőségek hatásainak csökkentéséhez, illetve az azokhoz való alkalmazkodáshoz. A termelést a változó éghajlati, ökológiai feltételekhez kell igazítani.
- Különös figyelmet kell fordítani az őshonos, régen honosult tájfajtáink lehetőség szerinti újra termesztésbe vonására, amihez a génbankjaink adnak alapot
- A hagyományos tájgazdálkodás elemeinek (gyepek kaszálása, legeltetése) fenntartása vagy újraélesztése, kisvízfolyások és partjaik revitalizációja és mindezek fokozottabb beépítése a támogatási rendszerekbe.

4.2.7. Fenntartható fejlődés, emberi egészségvédelem, társadalmi igazságosság, kulturális örökség

Magyar stratégiák és szakpolitikák és céljaik

Emberi erőforrások:

A Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégia releváns céljai:

- C1.11 egészségtudatos magatartásminták kialakítása
- C3.6 Az embert érő környezeti terhelés csökkentése

Releváns NFFS teendők:

- T1.22 egészségtudatos magatartásmintákat közvetítő programok támogatása (pl. az oktatási intézményrendszeren keresztül)
- T1.23 egészségre káros termékekkel kapcsolatos tájékoztatás, azok tiltása vagy adóztatása

Társadalmi erőforrások:

A Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégia releváns céljai:

- C2.3 A fenntarthatóság szempontjából előnyös magatartásmintákat követő szervezetek (civil, szakmai, egyházi) támogatása

- C2.4 A bizalom infrastruktúrájának erősítése
- C2.5 A munkakörülményekkel való elégedettség, örömérzet növelése
- C2.6 A múlt örökségének ápolása, az identitás megerősítése

Releváns NFFS teendők:

- T2.7 a társadalmi szervezetek támogatása a civil társadalom önszerveződésének segítéséért
- T2.8 A nevelési intézmények, civil szervezetek, egyházak családi értékeket közvetítő tevékenységeinek támogatása
- T2.9 A korrupció elleni fellépés
- T2.10 A kulturális közintézmények forrásainak növelése

Gazdasági erőforrások
A Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégia releváns céljai:

- C4.1 A lokalizáció és a nemzetközi együttműködés egyensúlya: Vállalkozásoknak kedvező környezet kialakítása – párhuzamosan a külföldi befektetőknek adott különös kedvezmények leépítése;
- C4.2 A helyi gazdasági kapcsolatok (pl. város és vidéke) erősítése
- C4.3 A bizalom infrastruktúrájának megerősítése a gazdaságban
- C4.4 A vállalkozásra nehezedő terhek csökkentése
- C4.5 Az innovációs ráfordítások növelése
- C4.6 A foglalkoztatottság növelés

Releváns NFFS teendők (többek között):

- T 4.6 A helyi gazdasági kapcsolatok erősítésére eszközök bevezetése, a lokális ellátási láncok fejlesztése
- T4.3 Lokális termelési rendszerek előnyben részesítése, helyi, térségi gazdasági kapcsolatok erősítése

4.3. A környezetvédelmi célok és szempontok megjelenése, illetve figyelembevétele a SWOT elemzésben, a helyzetértékelésben és a szükségletelemzésben

A KAP Stratégiai Terv keretében specifikus célkitűzésenként (SO) elkészített helyzetértékelési és SWOT munkaanyagok 2020. augusztus 3-án megküldött változata az SKV Tematikai Jelentésben meghatározott módszertani megközelítések (megfeleltetés-vizsgálat, hiányterületek azonosítása, koherencia-vizsgálat) alkalmazásával, az érintett SO-k (SO4, SO5, SO6) tekintetében elemzésre került, amelyről szóló jelentésünk „A Közös Agrárpolitika 2021–2027 közötti időszakára vonatkozó Stratégiai Terv Stratégiai Környezeti Vizsgálat, Első jelentés, Helyzetelemzés, SWOT értékelés, szükségletelemzés SKV értékelése" címmel, 2020. december 15-én a Megbízó részére átadásra került. Ezen jelentés egyrészt általános, másrészt - specifikus célkitűzésenként - részletes szakértői észrevételeket, javaslatokat tartalmazott a helyzetértékelési és SWOT dokumentációhoz kapcsolódóan.

Jelen elemzés tárgya a 2021. 12. 30-án benyújtott Magyarország KAP stratégiai terve, 2023-2027 1.0 változat Igényfelmérés és beavatkozási stratégia fejezetén (IV. Melléklet) belül megjelenő érintett SO-k (SO4, SO5, SO6) SWOT analízisének (4.5.-4.7. alfejezet) ismételt (második) szakértői értékelése, melynek eredményei az **1. mellékletben** találhatók.

Megvizsgálva a Közös Agrár Politika 2023-2027 Nemzeti Stratégiai Terv vonatkozó fejezeteit (1.0), általánosságban megállapítható, hogy a korábbi SWOT dokumentációra vonatkozó SKV szakértői megállapítások és javaslatok részben figyelembe lettek véve.

Az alábbiakban specifikus célkitűzésenként jelenítjük meg azokat a javaslatainkat, amelyeket továbbra is megfontolandónak tartunk a terv környezeti teljesítményének javítása, és a belső koherencia erősítése érdekében.

SO4: Hozzájárulás az éghajlatváltozás mérsékléséhez és az ahhoz való alkalmazkodáshoz, valamint a fenntartható energia hasznosításának terjesztéséhez

Az alábbi új elemekkel javasoljuk fejleszteni a SWOT-ot:

- L.14. A hazai mezőgazdasági biogázkapacitás tovább növelhető.
- L.15. A mezőgazdasági üzemekben a napenergia közvetlen hasznosítására alkalmas jelentős kihasználatlan felület áll még rendelkezésre.
- L.16. Az állattartás klímaváltozás okozta problémái hatékony épületgépészeti megoldásokkal az állatjóléti feltételek együttes javítása mellett orvosolhatóak.
- F.10. A mezőgazdaság energiaintenzitása tovább nő és ennek következtében az ÜHG kibocsátás is tovább emelkedik.
- F.11. A mezőgazdasági területek öntözése sokszor nem szakszerűen valósul meg és ezért a talajok termőképessége romlik.

SO5: A fenntartható fejlődés és a természeti erőforrásokkal – például a vízzel, a talajjal és a levegővel – való hatékony gazdálkodás támogatása

Gy.14. Integrált és környezettudatos növényvédelmi technológiák és az azokon alapuló szaktanácsadási rendszer sem európai, sem tagállami szinten még nem áll rendelkezésre a drasztikus növényvédőszer-kivonások élelmiszer-biztonsági és gazdasági hatásainak mérséklésére, különösen a kontinentális klíma gabonatermesztése és a kiskultúrák esetében.

> Helyzetelemzés nem is említi a szaktanácsadási rendszer hiányosságát és a hatásokat nem részletezi.
>
> Javaslat: Gy.14. Integrált és környezettudatos növényvédelmi technológiák és az azokon alapuló szaktanácsadási rendszer mind európai, mind tagállami szinten fejlesztésre szorul a drasztikus növényvédőszer-kivonások élelmiszer-biztonsági és gazdasági hatásainak mérséklésére, különösen a kontinentális klíma gabonatermesztése és a kiskultúrák esetében.

L.1. A víz keretirányelv (VKI) által előírt vízgyűjtő-gazdálkodási tervek és az azokban foglalt intézkedési javaslatok felülvizsgálata.

> A vízgyűjtő-gazdálkodási tervek jogszabály szerint kötelezően felülvizsgálandók, az abban foglalt javaslatok ágazati és társadalmi szinten egyeztetett megállapításokat tartalmaznak.
>
> Javaslat: Törölni vagy pontosítani javasoljuk a szakértői megállapítást.

L.8. Meglévő adatbázisok integrálása (pl. DAS, Kockázatkezelési adatbázis, Vizek, Aszálymonitoring, Belvíztérképek, Talajweb, nemzeti laboratórium hálózat).

> Javaslat: L.8. Meglévő adatbázisok integrálása (pl. DAS, Kockázatkezelési adatbázis, Vizek, Aszálymonitoring, Belvíztérképek, Talajweb, nemzeti laboratórium hálózat) és hozzáférhetőségének biztosítása.

L.13. A fás szárú kultúrák vízvédelmi, talajvédelmi és mikroklimatikus szempontból is kedvező hatással vannak a mezőgazdasági művelésben álló földterületekre.

Megjegyzés: Az arra érzékeny térségekben az erdősítésnek lehetnek talajvízre kedvezőtlen hatásai is (pl. csökkenő talajvízszint miatt veszélyeztetett területek).

Javaslat: L.13. A fás szárú kultúrák vízvédelmi, talajvédelmi és mikroklimatikus szempontból is, az arra érzékeny területeken kívül, kedvező hatással vannak a mezőgazdasági művelésben álló földterületekre.

L.18. A talaj vízraktározási képességének jobb kihasználását segítő és a talajok szervesanyag-megkötését elősegítő agrotechnológiai módszerek és a természetes vízmegtartó megoldások elfogadottsága nő a gazdálkodók és a szakpolitika részéről is.

Ezzel párhuzamosan a Kvassay Jenő Terv (KJT) megállapítását is figyelembe véve javasoljuk az alábbi gyengeséget is megfogalmazni:

Gy19. Olyan földterületek is szántóföldi művelésben vannak, amelyek arra nem alkalmasak, a vízkárok oka igen sok helyen a vízrajzi adottságokhoz nem igazodó földhasználat.

F.7. A vízfolyások vízgyűjtőjének magasabb fekvésű területein fokozódik az intenzív mezőgazdasági művelés, eltűnnek a gyep- és erdőterületek, fokozódnak a talajdegradációs folyamatok.

Megjegyzés: Nem indokolt a magasabb fekvésű területekre történő szűkítés.

Javaslat: F.7. Az intenzíven művelt területek esetleges további növelése következtében csökkennek a gyep- és erdőterületek, fokozódnak a talajdegradációs folyamatok

F.1. Megújuló (vagy rendelkezésre álló) vízkészletek csökkenése.

Javaslat: F.1. Megújuló (vagy rendelkezésre álló) vízkészletek csökkenése a klímaváltozás miatt és ezzel párhuzamosan a mezőgazdaság (öntözés, halastavak, termálvíz hasznosítás, állattenyésztés) területén rövidtávon is jelentősebb mértékű vízigénynövekedés megjelenése.

Az alábbi új elemekkel javasoljuk fejleszteni a SWOT-ot:

- Gy20. A mezőgazdasági vízgazdálkodással (vízmegőrzés, kezelés) kapcsolatos gazdálkodói ismeretek (elméleti és gyakorlati) általában hiányosak.
- Gy.21. Sok a magas (>50 kgN/ha/év) nitrogén tápanyag-mérlegű tábla, ami hosszabb távon a felszíni vizek és a talajvíz nitrát szennyeződését okozza.
- L22. A mező- és erdőművelés alatt álló területek vízrendezése, vízmegtartó képességének növelése és a talajok víz-háztartásának javítása érdekében.
- L23. A kialakuló Operatív Aszály- és Vízhiánykezelő Rendszer egy hatékony vízkészlet gazdálkodáshoz, vízigény kielégítéshez és kármegelőzéshez járulhat hozzá, amely javíthatja a mezőgazdaság alkalmazkodóképességét a klímaváltozáshoz.
- L24. A tározási lehetőségek fejlesztése az öntözésfejlesztéshez kapcsolódóan.

SO6: Hozzájárulás a biológiai sokféleség védelméhez, az ökoszisztéma-szolgáltatások gyarapítása, valamint az élőhelyek és a tájak megőrzése

E.8. Országos szinten számottevő kiterjedésű ökológiai hálózat (egymástól elszigetelt élőhelyek összekapcsolását szolgáló megoldások).

Megjegyzés: Szakértői vizsgálatok és a Vidékfejlesztési Program biológiai sokféleségre vonatkozó tematikus értékelése a biodiverzitás szempontjából jelentős agrár-élőhelyek jelentős csökkenését mutatják. Ezért javasoljuk az F.6 és F12. pontokat kiegészíteni:

Eredeti: F.6. Élőhely-degradáció további fokozódása, különösen az ökoszisztéma-átmenetek tekintetében (pl. erdőszegélyek, facsoportok eltűnése, kis vízfelületek).

Javaslat: F.6. Élőhely-degradáció további fokozódása, különösen az ökoszisztéma-átmenetek (pl. erdőszegélyek, facsoportok eltűnése, kis vízfelületek) és az ökológiai hálózat elemeinek tekintetében.

és

Eredeti: F.12. A mezőgazdasági termelés intenzifikációja tovább nő, növekszik a nagytáblás, monokultúrás termesztés aránya.

Javaslat: F.12. A mezőgazdasági termelés intenzifikációja és a nagytáblás, monokultúrás termesztés aránya tovább nő és ezzel párhuzamosan az ökológiai hálózat elemei csökkennek.

E.16. A beépített területek terjedésének üteme lassul.

A mezőgazdasági élőhelyek és tájak egyik legjelentősebb átalakító tényezője a beépítés. Ebből szemszögből a beépített területek terjedésének üteme lassulása nem erősség, inkább egy gyengülő veszélyeztető tényezőnek minősül.

Eredeti: F.10. Zöldmezős beruházások még mindig jelentősek.

Javaslat: F.10. Bár a beépített területek terjedésének üteme lassul, a zöldmezős beruházások aránya még mindig jelentős.

L.2. Natura 2000 szabályozás átalakítása az okszerű, differenciált és az adott élőhely igényeinek megfelelő gyepgazdálkodás tekintetében.

A lehetőség kiegészítését tartjuk szükségesnek, tekintettel arra, hogy a Natura 2000 szabályozás módosításának jelentősebb feladata a további művelési ágakra történő kiterjesztés, a 28/2017. (X. 25.) számú Alkotmánybírósági határozatban foglaltak alapján.

Javaslat: L.2. Natura 2000 szabályozás átalakítása és kiegészítése a 28/2017. (X. 25.) számú Alkotmánybírósági határozatban foglaltak alapján további művelési ágakra vonatkozóan.

L.13. A táji adottságoknak megfelelő gazdálkodás vízvisszatartó ereje jelentős.

A lehetőség módosítását tartjuk szükségesnek, mivel ebben a formájában inkább erősségnek értelmezhető. A lehetőségben a táji adottságoknak megfelelő gazdálkodás térbeli kiterjedésének növelését tartjuk szükségesnek feltüntetni.

Javaslat: L..13. A táji adottságoknak megfelelő, ezáltal jelentős vízvisszatartó erővel bíró gazdálkodás területi kiterjedésének növelése.

Az alábbi új elemekkel javasoljuk fejleszteni a SWOT-ot:

- E.22. A táji adottságokhoz alkalmazkodó hagyományos gazdálkodási rendszerek, természeti értékekben és kulturális hagyományokban gazdag – szinte csak hazánkra jellemző és csak hazánkban megőrizhető – egyedi tájkarakter típusokat hoztak létre és tartanak fent.
- L.18. A biodiverzitás csökkenését lassítását/megállítását szolgáló beavatkozások (Natura 2000 kompenzáció, Magas Természeti Értékű Területek programja) kibővítése és térbeli kiterjesztése.
- L.19. A vadon élő állatok és a növények, a beporzók és a természetes kártevőirtók életterét biztosítandó a mezőgazdasági területek legalább 10 %-án helyreállításra kerülnek a magas biodiverzitású tájelemek.

A helyzetértékelés és szükségletelemzés tervezési szakaszokhoz az SKV folyamat az időszakos jelentései keretében tett javaslatokat az Agrárminisztérium felé, melynek részletezése a Környezeti Jelentés terjedelmi korlátai miatt itt nem történik meg.

4.4. A környezetvédelmi célok és szempontok megjelenése, illetve figyelembevétele a KAP Stratégiai Terv beavatkozásaiban

4.4.1. A beavatkozások értékelési módszere

A KAP Stratégiai Terv Stratégiai Környezeti Vizsgálatának egyik ismétlődő feladata a terv-változatokban folytonosan alakuló beavatkozások környezeti értékelése. A beavatkozások első környezeti értékelésére 2021. júniusában került sor, a KAP Stratégiai Terv akkor állapotának megfelelő beavatkozások vonatkozásában. Az értékelés eredményei *A KAP Stratégiai Terv zöld felépítményrendszeréhez kapcsolódó SKV észrevételek* (2021.05.15) és *A KAP Stratégiai Terv beavatkozásainak előzetes környezeti értékelése* (2021.06.25.) jelentések keretében átadásra kerültek a kidolgozó Agrárminisztérium számára. A Stratégiai Környezeti Vizsgálat Környezeti Jelentésében az Agrárminisztérium által 2021. 12. 30-án benyújtott tervváltozat beavatkozásainak elemzése történt meg.

Tekintettel a beavatkozások rendkívüli részletezettségére, azok csoportosítása képezte az értékelés első lépését. A beavatkozások hasonló tartalom és hasonló várt környezeti hatás alapján kerültek csoportosításra, így az elemzés alapszintjét az így összevont beavatkozáscsoportok képezték. A beavatkozások csoportosítását a …. sz. melléklet tartalmazza.

A beavatkozások értékelése során azok előzetes besorolása történt meg a potenciálisan érintett környezeti tényezők szerint, és az ennek megfelelő szakértői tudással rendelkező szakértők végezték az értkelés érdemi részét. Valamennyi beavatkozás-csoport környezeti szempontú elemzése megtörtént, ám csak azok esetében került sor részletes környezeti vizsgálatra, melyek esetében közvetlen, vagy közvetett környezeti hatások voltak feltételezhetők. A részletes környezeti vizsgálat tartalmi elemei a következők voltak:

A beavatkozások vizsgálati szempontjai:

1. A beavatkozás értékelése

Környezeti hatás értékszáma:

Jelölés	Jelentés
0	Nincs/nem beazonosítható hatás
1	Közvetett csekély pozitív
2	Közvetett közepes pozitív
3	Közvetett jelentős pozitív
4	Közvetlen csekély pozitív
5	Közvetlen közepes pozitív
6	Közvetlen jelentős pozitív
-1	Közvetett csekély negatív
-2	Közvetett közepes negatív
-3	Közvetett jelentős negatív
-4	Közvetlen csekély negatív
-5	Közvetlen közepes negatív
-6	Közvetlen jelentős negatív

1.1. Környezeti hatás leírása
1.2. A beavatkozás keretében beérkezett pályázatok támogatásra történő kiválasztási szempontrendszerének környezeti szempontú értékelése
1.3. Stratégiai megfeleltetésvizsgálat

2. A beavatkozáshoz kapcsolódó javaslattétel

2.1. A várhatóan fellépő környezetre káros hatások elkerülésére, csökkentésére vagy ellentételezésére vonatkozó javaslatok

2.2. A beavatkozás környezeti hatékonyságának javítására vonatkozó javaslatok

2.3. Javaslattétel a kiválasztási szempontrendszerre

2.4. Javaslattétel a hatások/hatékonyság értékelésre vonatkozó mutatókra/monitoringra

4.4.2. Kondicionalitás

A beavatkozás értékelése

Környezeti hatás leírása:

A kondicionalitás szabályrendszere a KAP Stratégiai Terv környezeti irányelveknek való megfeleltetésének alappillére, így a környezeti hatása minden tényező esetében pozitívnak mondható. A kondicionalitás szabályainak betartása valamennyi támogatást igénylő mezőgazdasági termelő számára kötelező, így ez a szabályrendszer elviekben garantálja a közvetlen környezeti károkozás és a közösségi agrártámogatásokból való részesedés egyidejű fennállását. Az előző támogatási időszakhoz viszonyítva a kondicionalitás környezeti ambíció-szintje növekedett, így a jelentősebb környezeti hatásai az alábbiak szerint azonosíthatók:

- A gyepterületek és a vizes élőhelyek védelmével hozzájárul a biológiai sokféleség megőrzéséhez és a szénmegtartó kapacitások bővítéséhez
- A természetes vegetáció (gyepek, vizes élőhelyek) védelmével hozzájárul a talajok megőrzéséhez, a klímaváltozás elleni küzdelemhez és a tájképi jelleg megőrzéséhez
- A növényi maradványok égetésének tilalma a talaj megőrzését, a klímaváltozás elleni küzdelme és a levegőminőség-védelmi célokat támogatja
- A vízfolyások pufferterületén alkalmazott előírások a vizek mezőgazdasági eredetű szennyezéséhez járulnak hozzá
- Az erózió elleni intézkedések hozzájárulnak a talajromlás elkerüléséhez, a talajkészletek megőrzéséhez
- A talajtakarásra vonatkozó előírások erózió elleni védekezést, a szénmegkötést és a vízvesztés megelőzését segítik, illetve talajtakaró növény termesztésével hozzájárulnak a talaj szervesanyag tartalmának növeléséhez, a talajszerkezet és a talajpotenciál javításához.
- A vetésváltásra vonatkozó előírások hozzájárulnak a talajpotenciál megőrzéséhez, valamint a helyes növénysorrend kialakításával és a nagyobb terménydiverzitással csökkenthető a növényvédőszerek felhasználása.
- A nem termelő tájképi elemek és az agro-ökológiai célú, növényvédő-szer mentesen művelt másodvetések, N-megkötő növények hozzájárulnak a biológiai sokféleség védeléméhez, az élőhelyek és tájak megőrzéséhez, illetve a talajok védelméhez.
- A Natura 2000 gyepterületek védelme hozzájárul a biológiai sokféleség, az élőhelyek és a tájak megőrzéséhez.

A beavatkozás keretében beérkezett kérelmek támogatásra történő kiválasztási szempontrendszerének környezeti értékelése: nem releváns.

Stratégiai megfeleltetésvizsgálat:

A kondicionalitás az Európai Unió alábbi irányelveinek való megfeleltetést szolgálja:

- Az Európai Parlament és a Tanács 2009/147/EK irányelve (2009. november 30.) a vadon élő madarak védelméről;
- A Tanács 92/43/EGK Irányelve (1992. május 21.) a természetes élőhelyek, valamint a vadon élő állatok és növények védelméről;
- Az Európai Parlament és a Tanács 2000/60/EK irányelve (2000. október 23.) a vízpolitika terén a közösségi fellépés kereteinek meghatározásáról;
- A Tanács 91/676/EGK irányelve (1991. december 12.) a vizek mezőgazdasági eredetű nitrátszennyezéssel szembeni védelméről;

Az irányelveknek való megfeleltetés garantálásával a kondicionalitás a vonatkozó hazai és nemzetközi stratégiáknak megfelel, azok megvalósítását támogatja.

A beavatkozáshoz kapcsolódó javaslattétel

1. A várhatóan fellépő környezetre káros hatások elkerülésére, csökkentésére vagy ellentételezésére vonatkozó javaslatok

   Tekintettel arra, hogy a kondicionalitás az alapvető környezeti elvárások megfogalmazását tartalmazza, ezért negatív környezeti hatásai nem várhatók.

2. A beavatkozás környezeti hatékonyságának javítására vonatkozó javaslatok

   HMKÁ1. Állandó gyepterületek megőrzése tagállami szinten

   Az előírás céljai messzemenőkig támogatható, ugyanakkor fontos olyan lépések megtétele, melyek a jelenlegi gyepterületek megőrzését biztosítják. Az állandó gyepek országos arányának megőrzése alapvető cél, ugyanakkor természetvédelmi szempontból kiemelt jelentőségű a régen gyepesedett, állandósult ökológiai állapotú füves területek feltörésének megakadályozása.

   Ebben a tekintetben az előírás további szigorítása (nem csupán az országos arányok rögzítése) indokoltnak mondható (gyepterületek gazdaság szintű megőrzése kötelező, vagy gyepterületek feltörése tilos). A hazai gyepterületek jelentős természeti értékek hordozói, kiterjedésük folyamatosan csökken az elmúlt évtizedekben. Talajadottságaik és termőképességük jellemzően gyenge, így egyre gyakrabban válnak a földhasználatváltás (pl. gyepek erdősítése), vagy a művelésből való kivonás (pl. fejlesztési területek, zöldmezős beruházások) áldozataivá. A közvetlen és a vidékfejlesztési támogatások elérhetővé válásával jelentős kiterjedésben váltak szántóvá, mivel a szántóterületek magasabb támogatási összegben részesülhetnek (2004-től TOP-UP támogatásokkal, később pedig pl. a magasabb szintű szántóterületekre vonatkozó vidékfejlesztési támogatásokkal).

   HMKÁ2. Vizes élőhelyek és tőzeglápok védelme

   A vonatkozó előírás mielőbbi bevezetése indokolt.

   HMKÁ4. Vízvédelmi sávokra vonatkozó előírások

   Megítélésünk szerint a vízfolyások mentén védelmi sávok kialakítása során jelenleg érvényben lévő szabályozás szigorítása szükséges. Az előírásnak a tápanyagutánpótlás során felhasznált alapanyagok és a növényvédőszerek kijuttatásának korlátozása mellett vagy:

1. a puffersáv szélességének növelésével (min. 5 m általános szabályként), vagy
2. a művelési mód megváltoztatásával (pl. 6 méter szélességű mezsgyék, gyepes sávok létrehozásának kötelezettségével)

kell garantálni a közvetlen és diffúz vízszennyezés megakadályozását.

A vízvédelmi sávok létrehozásának kötelezettségét a kondicionalitás keretében érdemes rögzíteni, melyek fenntartását a KAP Stratégiai Terv egyéb eszközeiből lehet finanszírozni (pl. agrár-környezetvédelmi kifizetések).

A vízvédelmi sávokra vonatkozó előírások keretében a belvíz veszélyeztetett és aszályérzékeny területeken megfontolandónak tarjuk a belvíz és csapadékvíz elvezetése tilalmának bevezetését, valamint az aszályérzékeny területeken a nagy vízigényű növénykultúrák tilalmának előirányozását.

HMKÁ 5. A talajromlás kockázatát korlátozó talajművelés vagy más megfelelő agrotechnológia, figyelembe véve a lejtőszöget is

A hazai agrárterületeken a növényvédőszer- és műtrágyahasználat jelentős, akár két-háromszoros mennyiségi és területi növekedésével egyre kiterjedtebbé és egyre nagyobb mértékűvé válik a környezeti terhelés és a károkozás kockázata.

A hazai mezőgazdasági termelés során – különösen a környezeti adottságokhoz mérten – túlzottan hangsúlyos a forgatásos talajművelésre alapozott szántóföldi növénytermesztés. Ennek során a nyílt talajfelszín kitett az időjárás viszontagságainak, így a hirtelen lezúduló csapadék és a szélviharok okozta talajvesztésnek is. A konvencionális szántóföldi művelés során jelentős mennyiségű üvegházgáz jut a légkörbe, tovább erősítve a klímaváltozást, amelynek hatásai sokszorosan sújtják a teljes ágazatot. A felszántott talajjal borított nagy kiterjedésű mezőgazdasági táblák emellett lényegében alkalmatlan élőhelyek a madárállományok számára akár a fészkelés, akár a vonulás és telelés időszakában.

Mindezek a folyamatok együttesen eredményezték a mezőgazdaság természeti sokféleségének drasztikus (15 év alatt kb. 30%-os) csökkenését, valamint az apróvadfajok (mezei nyúl, fogoly, fácán) és a rovarfajok – köztük a beporzó rovarok - állományainak összeomlását.

A Közös Agrárpolitika (KAP) támogatási rendszere a mezőgazdasági földhasználat befolyásolása tekintetében alapvető jelentőségű, mivel a hazai mezőgazdasági bevételek közel fele ebből a forrásból származik. A területalapú támogatások azon tulajdonsága, mely a megművelt területek kiterjedéséhez köti az igényelhető támogatás összességét, előidézte a gyenge adottságú, környezetileg érzékeny mezőgazdasági területek – elsősorban szántóföldi - művelését.

A termőhelyi adottságoknak nem megfelelő földhasználat – az erőltetett szántóföldi hasznosítás - hozzájárul a talajerózió növekedéséhez, a gazdasági eredményhez viszonyítottan indokolatlan, ugyanakkor környezetszennyező növényvédőszer- és műtrágyahasználathoz és a túlzott üvegházhatású gáz kibocsátáshoz.

A termőhelynek nem megfelelő erőltetett szántóföldi művelés megszűntetésére és az ehhez kapcsolódó földhasználatváltás elősegítésére irányuló kezdeményezések eleddig csekély eredménnyel zárultak. Az eredménytelenség okai között azonosíthatók a berögzült termelési struktúrák, a termőföldek művelési ág váltás okán elszenvedett forgalmiérték-csökkenése és a megváltozott művelési ágú területek termelékenységének csökkenése.

Tekintettel arra, hogy ez az ésszerűtlen gazdálkodási gyakorlat számos közérdek ellen is hat, indokolt az erőltetett szántóföldi művelésben tartott területek környezeti terheltség alapján történő

lehatárolása és a földhasználatváltást elősegítő szabályozás megalkotása. Ennek egy lehetséges formája a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület által elkészített javaslat megfontolása és végrehajtási rendszerbe történő beillesztése.

A szakmapolitikai javaslat alapját adó elemzés a hazai aszályérzékenységi, erózió- és belvízveszélyeztetettségi, valamint talajalkalmassági térinformatikai adatbázis alapján meghatározta azt a hozzávetőlegesen 300-400 ezer hektár mezőgazdasági területet – az ún. földhasználatváltási célterületeket - melyeken a szántóföldi művelés folytatása a gazdasági hasznokkal aránytalan környezeti károkat okoz.

6 ábra: A földhasználat-váltás potenciális célterületei hazánkban, 2022, Skutai és mtsai alapján, Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület

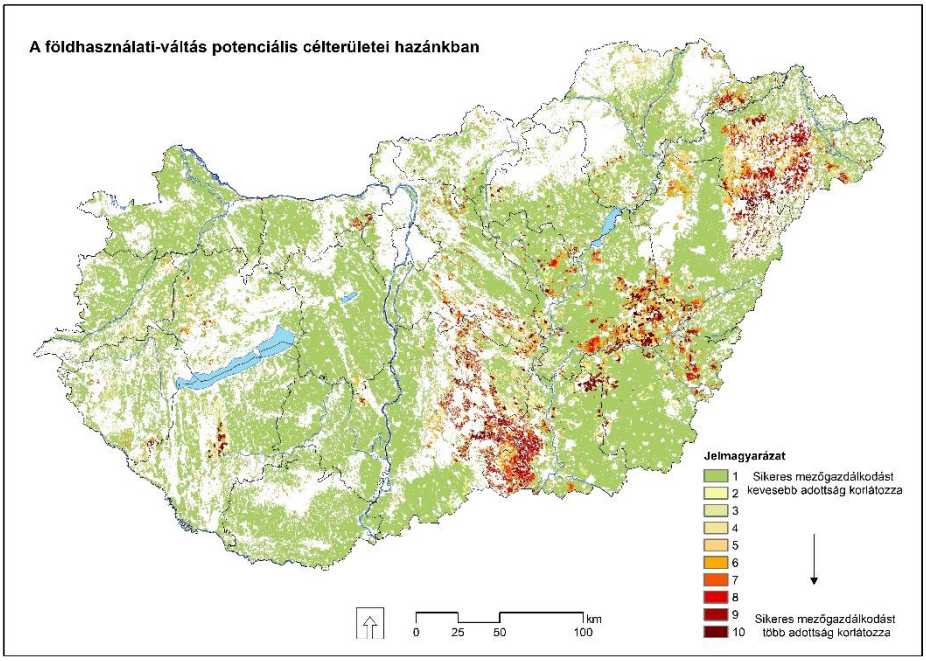

Annak érdekében, hogy az közérdekek alapján indokolt földhasználatváltás megindulhasson és oly módon történhessen meg, hogy az érintett földhasználók és tulajdonosok anyagi érdekei ne sérüljenek, koherens és egymásra épülő szabályozási és támogatáspolitikai változások szükségesek, melynek első eleme a HMKÁ5 előírások körébe illesztendő.

A szántóföldi művelés korlátozása az arra alkalmatlan területeken

A mezőgazdaság jelenlegi piaci és támogatási körülményei között a mezőgazdasági termelők a termőhelyi adottságaik alapján magas termelési kockázattal jellemezhető területeken is gyakran folytatnak szántóföldi növénytermesztést. A magas termelési kockázat mellett ezeken a területeken jellemzően magas, illetve az előállított javakhoz képest aránytalanul nagy a környezeti terhelés kockázata, így szabályozási beavatkozás szükséges.

Az erőltetett művelésben tartással jellemezhető, a térképi lehatárolással érintett szántóterületek művelésének korlátozása akár jogszabályban kimondva is indokolt lehet, de – tekintettel annak átfogó és egész ágazatot befolyásoló hatása miatt – alkalmas erre a KAP Stratégiai Terv alapvető szabályozásának, a kondicionalitásnak a megfelelő kialakítása is.

Fentiek okán a HMKÁ5 előírásait kiegészíteni javasoljuk a következő előírással:

A földhasználatváltási célterületeken a forgatásos talajművelés nem megengedett.

A HMKÁ5 előírás bevezetése a földhasználatváltási célterületeken átgondolásra készteti a mezőgazdasági földhasználókat a művelés módjának megváltoztatására. A javaslat nem tiltja a szántóföldi növénytermesztést, ugyanakkor forgatásos talajművelés tilalma erózió- és éghajlatvédelmi szempontból kedvező hatással lehet. A javaslat várhatóan megnöveli a környezeti szempontból kedvező hatású önkéntes jellegű beavatkozások iránti gazdálkodói érdeklődést, így összességében emeli a KAP Stratégiai Terv környezeti hozzáadott értékét. A javaslat esetleges bevezetésével egyidőben szükséges azon KAP Stratégiai Terv beavatkozások megnyitása is, melyek az érintett mezőgazdasági termelők számára megfelelő lehetőségeket kínálnak a környezeti szempontból kedvező és gazdaságos földhasználati módok támogatására.

Fentiek mellet ebben a kondicionalitás keretben megfontolásra javasoljuk a táblaméretek maximalizálására vonatkozó korlátozás bevezetését, az alábbiak szerint:

szántóföldi művelésben tartott táblák maximális mérete 30 hektár

A táblaméretek maximalizálására vonatkozó javaslat már ismert a csehországi példákból, klimatikus és talajvédelmi előnyei mellett nagy jelentősége lehet a táblaszegélyek hosszának növekedésében, mely hozzájárul a biodiverzitás megőrzéséhez.

HMKÁ 8. Nem termelő tájképi elemek védelme

A Közös Agrárpolitika területalapú támogatásainak minél nagyobb térmértékben történő igénylése miatt jellemző a mezőgazdaság ökológiai hálózatának (fasorok, mezsgyék, földutak, parlagok) súlyos megfogyatkozása és hálózatosságuk felbomlása. Ezen hálózat összes kiterjedése összes kiterjedése 2013 és 2020 között jelentősen, 16,42 %-kal (Vidékfejlesztési Program tematikus értékelés, 2021) csökkent a hazai mezőgazdasági területeken.

Ezen kedvezőtlen tendenciák miatt indokolt a kondicionalitás eme szakaszában a nem termelő tájképi elemek százalékos arányának emelése (3 %-ról legalább 4 %-ra).

A zöldítés keretében kialakításra került ökológiai fókuszterületek jelentős részben nitrogénmegkötő növények alkalmazásával történtek. Bár ezen növénykultúrák alkalmazása kétségtelenül kedvező hatással van a talaj tápanyagtartalmára, sok esetben nem eredményezte a földhasználat intenzitásának csökkenését, így a biodiverzitásra gyakorolt pozitív hatása nem igazolható. Annak érdekében, hogy a mezőgazdasági termelők nagyobb figyelmet fordítsanak a biodiverzitás számára kedvezőbb növénykultúrák kialakítására*, a nitrogénmegkötő növények súlyozási értékének csökkentését javasoljuk (1 pontról 0,5 pont értékre).*

A nem termelő tájképi elemek előírásai közé javasoljuk beilleszteni a mezőgazdasági területeken *elhelyezkedő tájképi jelentőségű régészeti lelőhelyek megőrzésének előírását, mely hozzájárul kulturális örökségünk hosszútávú megőrzéséhez*.

Megfontolásra javasoljuk továbbá a mezőgazdasági hasznosítású területeken elhelyezkedő feszületek és határjelző kőhalmok megőrzését célzó előírás bevezetését.

Javaslattétel a kiválasztási szempontrendszerre: nem releváns

Javaslattétel a hatások/hatékonyság értékelésre vonatkozó mutatókra/monitoringra: nem releváns

4.4.3. A fenntarthatóságot elősegítő, alapszintű és átcsoportosítással nyújtható kiegészítő jövedelemtámogatás

A beavatkozás értékelése

Környezeti hatás leírása:

A beavatkozás előzményeként értelmezendő SAPS kifizetések biodiverzitásra gyakorolt hatása meglehetősen sokoldalú, mely előrevetíti a BISS potenciális hatásait is. A területhasználat elmaradásának megakadályozása miatt a beavatkozás hozzájárulhat a természetvédelmi szempontból nem kívánatos szukcessziós folyamatok és a felhagyás megakadályozásához. A kifizetés egyik alapfeltételeként meghatározott mezőgazdasági tevékenység termelő tevékenységgel történő teljesítése a kedvezőtlen termőhelyi adottságú területek (aszályos, belvizes és eróziós) használatára, valamint a megművelt területek maximalizálására – így pl. a mezőgazdasági ökológiai hálózat elemeinek művelési célú igénybevételére – sarkallják az érintetteket, mely közvetett és jelentős negatív hatásként értékelendő. A beavatkozás a jövedelemviszonyok javítása okán közvetett módon hozzájárulhat a mezőgazdasági területek intenzívebb használatához. Ezzel szemben e hatást tompíthatja, hogy az említett támogatás igénybevételére a mezőgazdasági termelő a terület kultúrállapotban tartásával (*„maintenance”*) is jogosult. Termelési kötelezettség tehát elvben nem áll fenn.

Az alapszintű jövedelemtámogatási rendszer tájra gyakorolt hatása kettős. Egyrészt hozzájárul a táji adottságokhoz nem alkalmazkodó, a táji diverzitást és konnektivitási viszonyokat rontó mezőgazdasági gyakorlatok fenntartásához, vagy elősegíti ezen területek kiterjedésének növekedését, így a vidéki táj megőrzése, táji elemek védelme szempontjából a környezeti hatása negatív. Másrészt azonban a támogatható terület fogalmának agro-ökológiai területekkel történő bővítésével, illetve egyes kondicionalitási előírásokkal (GAEC 1, 2, 4, 7, 8, 9.) közvetlenül, vagy közvetetten képesek pozitívan hozzájárulni egyes tájkarakter tulajdonságok és konkrét tájképi elemek megőrzéséhez.

Mindezek mellett a beavatkozás az állandó jövedelemtámogatással és az alapkövetelmények környezeti kötelezettségeivel orientálja a gazdákat a fenntarthatósági elveknek megfelelő gazdálkodási gyakorlatok irányába. A feltételesség célja a fenntartható mezőgazdaság megteremtése, méghozzá annak elérése révén, hogy a kedvezményezettek nagyobb mértékben legyenek tudatában annak, hogy az említett alapvető előírásoknak meg kell felelni. Emellett további célja a környezetre, a közegészségügyre, a növényegészségügyre és az állatjólétre vonatkozó célkitűzésekkel való nagyobb fokú összhang kialakítása.

A földterületek jó mezőgazdasági és környezeti állapotára vonatkozó előírások (GAEC) a KAP Stratégiai Terv rendelete szerint az alábbi fő témákat érintik:

- Éghajlatváltozás (mérséklés és alkalmazkodás)
- Víz
- Talaj (védelem és minőség)
- Biológiai sokféleség és táj (védelem és minőség)

Az alapszintű fenntarthatósági követelmények betartásával csökkenhet a mezőgazdaság talajeredetű és fosszilis üzemanyag eredetű ÜHG kibocsátása, így az éghajlatváltozás szempontjából is várhatók bizonyos pozitív hatások.

A vízvédelem szempontjából kedvező környezeti hatás, hogy a zöldítés korábbi elemei közül az állandó gyepterületek fenntartása (1. sz. GAEC előírás) beépül az alapfeltételek közé, továbbá HMKÁ előírás lesz

a MePAR-ban vizes élőhelyként lehatárolt objektumok fenntartása (2. sz. HMKÁ előírás). A KAP stratégiai terv rendelete a tagállamok számára megengedi, hogy ez a HMKÁ előírás csak a 2024-es vagy 2025-ös igénylési évtől legyen alkalmazandó, ha a tagállamok igazolják, hogy erre a késedelemre az irányítási rendszer – részletes tervezés alapján történő – létrehozása miatt van szükség. Magyarország 2025-től kívánja alkalmazni ezt az előírást. A vízvédelmi sávokra vonatkozó korábbi előírás változtatás nélkül a jövőben is megmarad.

A vízvédelemre az erózióvédelem okán kedvező hatást jelent (5. sz. HMKÁ előírás), hogy a 12% feletti lejtőn termeszthető növények termesztésének korlátozása kibővítésre kerül valamennyi kapás növényre, így a legnagyobb területen termesztett napraforgóra és kukoricára is, illetve az őszi káposztarepcére (24 cm-nél nagyobb sortávolságon való termesztés esetében). Ezek a növények csak szintvonalas művelés és/vagy a rétegvonalakkal párhuzamos, illetve az eróziós jegyeket mutató lefolyási útvonalakon, lefolyást gátló füvesített vagy fás védősávok kialakítása mellett lesznek termeszthetők.

A korábban ökológiai fókuszterületként elszámolható, egyes tájképi elemek szintén a HMKÁ részei lesznek, amelyek szintén eróziómérséklő és felszíni lefolyást csökkentő hatásúak, így szigorúbb védelemben részesülnek (táblaszegély, erózióvédelmi sáv, fa- és bokorcsoportok, fás-cserjés sáv).

A jogszabályban foglalt gazdálkodási követelmények (JFGK) köre kibővül a foszfátok diffúz szennyezése elleni védelemmel, amely a vizeink további védelmét szolgálja. A Terv szerint „a vonatkozó hazai jogszabály kidolgozása még folyamatban van, azonban annak tartalma összhangban lesz a nitrátszennyezés elleni védekezés részét képező Helyes Mezőgazdálkodási Gyakorlat lejtős területekre vonatkozó trágyakijuttatási szabályaival, kiterjesztve a nem nitrátérzékeny lejtős területekre is”.

Mivel a beavatkozás jelentős hatással van a területek művelésben tartására, ezért sok esetben jelenik meg nem kedvező hatása a talajokra vonatkozóan. A forgatásos talajművelés az arra nem alkalmas területeken talajeróziót és humuszvesztést eredményez. A nem megfelelő domborzati viszonyok esetén vízerózióval kell számolni, míg a rossz táblaszerkezetű, nyílt területeken erős a deflációs eredetű talajvesztés. Ez hosszú távon a talaj lepusztulását eredményezi. A termelés eredményessége érdekében végzett túlzott kemizálás lerontja a talajéletet, csökkenti a talajok természetes puffer kapacitását. A nem megfelelő talajművelés, az erőltetetten művelésben tartott területek sok esetben vis major vagy kárenyhítési adminisztratív és gazdasági terhet jelentenek a végrehajtás számára.

A talajvédelemre az előző tervezési ciklusból átvezetett GAEC intézkedések hatnak, melyek értelmében fenn kell tartani a minimális talajborítást a nyári és őszi betakarítású kultúrák lekerülése után, vagy őszi kultúra vetésével, vagy a tarló szeptember 30-ig történő megőrzésével vagy legfeljebb sekély tarlóhántás és ápolás, illetve középmély vagy mély talajlazítás elvégzésével, kivéve a nitrátérzékeny területeken termesztett tavaszi vetésű kultúrák esetében, ahol a szintvonalakkal párhuzamos talajelőkészítő munkák elvégzése szeptember 1-től megengedett.

Az agro-ökológia területek megjelenése kedvezően csökkentheti az erőltetett művelésben tartott területeket, melynek kedvező talajvédelmi hatásai is lesznek.

A levegő védelme miatt is szükséges a tarlóégetés tiltása; mezővédő erdősávok, természetközeli élőhelyek fenntartása, minimális talajborítás helyett a minimális talajborítás folyamatos fenntartása; a fosszilis energiahasználat és növényvédőszerek mennyiségének mérséklése; tűz- és zajhatás mérséklése, valamint a mezőgazdasági tevékenységgel kapcsolatos hulladékképződés mérséklése – kapcsolódás a körforgásos gazdasághoz.

A környezeti hatások értékelése mellett meg kell említeni, hogy a beavatkozás a Közös Agrárpolitika egyik legmeghatározóbb területalapú intézkedése, mely elsősorban gazdasági és társadalmi

jelentőséggel bír. A beavatkozás a tagállamok körében általánosan alkalmazott eleme az agrártámogatási rendszernek és a korábbi ex-post értékelések alapvetően a beavatkozás jogelődjének minősülő SAPS támogatások negatív környezeti hatásait állapították meg. A KAP Stratégiai Terv keretében a változó – és markánsabb környezeti garanciákat lefektető – kondicionalitás eredményezheti a beavatkozás negatív környezeti hatásainak csökkenését a korábbi SAPS rendszerhez viszonyítva.

A beavatkozás keretében beérkezett kérelmek támogatásra történő kiválasztási szempontrendszerének környezeti értékelése

A támogatás alapfeltételeként megjelenő HMKÁ és JFGK előírások számos ponton tartalmaznak a környezeti tényezőkre releváns kötelezettségeket, a KAP zöld felépítményének alappillérét képezik. Az alapfeltételek környezeti vállalásainak kis mértékű emelése komoly környezeti hozzájárulás-növekedést eredményezhet, tekintettel arra, hogy a teljes ágazat jövedelmi viszonyait meghatározó szabályrendszert érint.

A gazdasági fenntarthatóság helyett a környezeti fenntarthatóság alapelveinek megfelelően működő gazdaságok támogatása szükséges.

Stratégiai megfeleltetésvizsgálat:

A HMKÁ és a JFGK előírások hozzájárulnak a Natura 2000 jelölő fajok és élőhelyek károsításának elkerüléséhez, így az erre vonatkozó stratégiai célokhoz is. A beavatkozás hozzájárulhat a körkörös gazdálkodás céljainak elősegítéséhez, a klímaváltozással kapcsolatos célok eléréséhez, a levegőszennyezettség csökkentésélhez, a talaj termőképességének megőrzéséhez, a növényvédőszer-használat csökkentéséhez.

Az új KAP a következő konkrét célkitűzés teljesítését kell, hogy szolgálja: hozzájárulás a biológiai sokféleség védelméhez, az ökoszisztéma-szolgáltatások gyarapítása, valamint az élőhelyek és a tájak megőrzéséhez. A tárgyalt beavatkozás, a támogatható terület fogalmának agro-ökológiai területekkel történő bővítésével és az egyes GAEC előírásokon keresztül a fenti célhoz, részben hozzájárul.

Az Országos Vízgyűjtő-gazdálkodási Terv (OVGT3) tervezete rámutat arra, hogy a mezőgazdasági területekre vonatkozó három előírásrendszer (a jogszabályban foglalt gazdálkodási követelményekben (JFGK), és Helyes Mezőgazdasági és Környezeti Állapotban (HMKÁ), a SAPS „zöldítést" felváltó „agroökológiai feltételek" (eco-scheme), valamint az önkéntes célprogramok között úgy kell meghatározni a vízvédelmi szabályokat, hogy az a lehető legnagyobb mértékben biztosítsa vizeink jó állapotát a 2027-re előírt határidőig.

A foszfátok diffúz szennyezőforrásainak ellenőrzésére vonatkozó kötelező követelményeket az OVGT jogszabályi hátterét jelentő EU Víz-Keretirányelv (az Európai Parlament és a Tanács 2000/60/EK irányelve (2000. október 23.) a vízvédelmi politika terén a közösségi fellépés kereteinek meghatározásáról) a 11. cikk (3) bekezdésének e) pontja és a 11. cikk (3) bekezdésének h) pontja alapján kell bevezetni.

A beavatkozáshoz kapcsolódó javaslattétel

A várhatóan fellépő környezetre káros hatások elkerülésére, csökkentésére vagy ellentételezésére vonatkozó javaslatok

Biodiverzitás, valamint talajminőség- és erózióvédelmi szempontból indokolt a beavatkozás azon hatásának kiküszöbölése, mely a gazdaságos termelésre alkalmatlan, viszont magas környezeti kockázattal jellemezhető földhasználatot élénkíti. El kell kerülni a beavatkozás mezőgazdasági ökológiai hálózat elemeire (szegélyek, fasorok, mezsgyék, bokorsávok) gyakorolt negatív hatásait.

Talajminőség védelme, talajerózió szempontjából fontos a talajminőséget javító intézkedések bevezetésének és szigorításának az átgondolása (nagyobb meredekségű területek kizárása a termelésből, célzott intézkedések bevezetése).

Alapvető fontosságú, hogy a korábban a „zöldítésben" szereplő ökológiai fókuszterületként kijelölhető, víz- és erózióvédelmet is szolgáló ökológiai táji elemek megőrzése kötelező legyen minden gazdálkodó számára, különösen annak fényében, hogy alapvetően inkább a korábbi szabályozás is inkább a meglévő elemek megtartására, semmint bővítésére ösztönzött.

A támogatások következtében akár növekedhet is a mezőgazdasági termelés intenzitása, ami a talajemissziók, a fosszilis üzemanyaghasználat és a műtrágyahasználat okozta ÜHG kibocsátásokat egyaránt növelheti.

A beavatkozással kapcsolatban a vizsgálati szakterülettel (levegőminőség, hulladékgazdálkodás, zajvédelem) többlet káros hatás akkor kerülhető el, ha gazdasági fenntarthatóság helyett a környezeti fenntarthatóság elvei mentén értékeljük a támogatás lehetőségét.

A potenciálisan kedvezőtlen környezeti hatások azonosítása érdekében az agrárterületek élőhelyi viszonyainak rendszeres (éves) – a költségvetési ciklus teljes időtartamát felölelő – vizsgálata indokolt. A negatív tendenciák esetében kompenzációs intézkedések bevezetése javasolt (pl. a nem termelő beruházások támogatási forrásainak növelése, az agro-ökológiai támogatható területek kiterjesztése).

A beavatkozás környezeti hatékonyságának javítására vonatkozó javaslatok

Indokolt a mezőgazdasági ökológiai hálózat elemeinek fokozott védelme, ezen területek művelésből való kizárásával, vagy új típusú támogatható területként – művelési kötelezettség nélkül – támogatásra jogosulttá tételével.

Egyes mezőgazdasági területek erőltetett művelésben tartása ellentétes a víz- és erózióvédelem céljaival olyan területek esetében, amelyek halmozottan a VP által lehatárolt erózió-, nitrát, belvíz-, aszály érzékeny területekre esnek. Ezeken a területeken elsősorban a művelési ág váltása, gyepesítés, vizes élőhely létrehozása érheti el a legnagyobb eredményt.

Ezért javasolható, hogy az alaptámogatás jogosultsági feltételeinek esetleges módosítása mellett lényegesen több és nagyobb ösztönző jellegű támogatások legyenek elérhetők a művelés ág vagy mód megváltoztatására (beleértve az időszakos művelésben tartást is, azaz akkor művelje csak a területet, ha nem sújtja belvíz, aszály stb. kár). Természetesen ez esetben is el kell ismerni a terület fenntartásáért, gyommentes állapotban tartásáért végzett ökológiai szolgáltatást a gazdálkodók számára megfelelő ellentételezéssel.

Környezeti hatásokra figyelmet nem fordító, intenzív mezőgazdasági gyakorlatot folytató gazdálkodók támogatásának kizárása/mérséklése.

Javaslattétel a kiválasztási szempontrendszerre

A termőhelyi adottságaik alapján nem, vagy kockázatosan művelhető területek (aszály, belvíz és erózióérzékeny területek) esetén indokolt lehet a beavatkozás alapfeltételeinek módosítása és művelési korlátok beépítése (pl. kapás kultúrák termesztési tilalmának bővítése, forgatásos talajművelés tilalma), mely elősegítheti a földhasználat-váltást és szinte valamennyi vizsgált környezeti elem szempontjából pozitív hatása lehet. Környezeti hatásokra figyelemmel lévő (pl. peszticid elsodródás, zajszennyezés mérséklő – precíziós) gazdálkodási módszerek alkalmazásának preferálása fontos, elérendő cél, ezért a beavatkozás keretében is törekedni kell ezek megvalósítására.

Javaslattétel a hatások/hatékonyság értékelésre vonatkozó mutatókra/monitoringra

Ki kell dolgozni a környezeti fenntarthatóság elveinek megfelelő gazdálkodási rendszer értélkeléséhez szükséges monitoringrendszert.

Javasolt mutatók:

- Talajminőség védelme, talajerózió szempontjából jó indikátor a szervesanyag mennyiségének és minőségének, valamint a talaj- és tápanyaglemosódás nagyságának a változása.
- Vizes élőhelyek, vízborította és vízjárta területek arányának változása.
- Mezőgazdasági területek és ökológiai jelentőségű területek gazdaságokon belüli aránya.
- Egybeművelés távérzékelés alapú ellenőrzése.
- A gazdálkodás komplex környezeti teljesítménye („zöld-pont" értékek alapján)

4.4.4. Fiatal mezőgazdasági termelők részére nyújtott kiegészítő jövedelemtámogatás

A beavatkozás értékelése

Környezeti hatás leírása:

A beavatkozás környezeti hatása megegyezik "A fenntarthatóságot elősegítő, alapszintű jövedelemtámogatás" környezeti hatásaival, azonban a területi kiterjedése csekély, ennek csupán 0,4 %-a. A támogatás az alaptámogatásra épülő támogatás, így az értékelés minden tekintetben azonos "A fenntarthatóságot elősegítő, alapszintű jövedelemtámogatás" környezeti hatásainak értékelésével.

Két közvetett hatás kiemelendő azonban: részben a beavatkozás az egységköltség emelése kapcsán erősebb ösztönzőerővel bír majd a potenciális jogosultak körében (a beavatkozás a jövedelemviszonyok jelentősebb javítása okán közvetett módon hozzájárulhat a mezőgazdasági területek intenzívebb használatához), részben pedig, mivel a támogatottak a fiatalabb, képzettebb generációból kerülnek ki, így feltételezhető a tudatosabb gazdálkodás, a fenntartható gazdálkodási elvek iránti nyitottabb gondolkodás, mely hozzájárulhat az agro-ökológiai területek térnyerőbb kialakításához.

A beavatkozás előzménye a SAPS-hoz kapcsolódó jövedelemkiegészítő támogatás, ezért a biológiai sokféleségre gyakorolt hatása várhatóan azzal megegyező. A területhasználat elmaradásának megakadályozása miatt a beavatkozás hozzájárulhat a természetvédelmi szempontból nem kívánatos szukcessziós folyamatok és a felhagyás megakadályozásához. A kifizetés egyik alapfeltételeként meghatározott mezőgazdasági tevékenység termelő tevékenységgel történő teljesítése a kedvezőtlen termőhelyi adottságú területek (aszályos, belvizes és eróziós) használatára, valamint a megművelt területek maximalizálására – így pl. a mezőgazdasági ökológiai hálózat elemeinek művelési célú igénybevételére – sarkallják az érintetteket, mely közvetett és jelentős negatív hatásként értékelendő. A beavatkozás a jövedelemviszonyok javítása okán közvetett módon hozzájárulhat a mezőgazdasági területek intenzívebb használatához. Ezzel szemben e hatást tompíthatja, hogy az említett támogatás igénybevételére a mezőgazdasági termelő a terület kultúrállapotban tartásával (*„maintenance"*) is jogosult. Termelési kötelezettség tehát elvben nem áll fenn.

Mivel az alapszintű jövedelemtámogatási rendszer tájra gyakorolt hatása kettős, ugyanezt erősíti jelen beavatkozás is. Egyrészt hozzájárul a táji adottságokhoz nem alkalmazkodó, a táji diverzitást és konnektivitási viszonyokat rontó mezőgazdasági gyakorlatok fenntartásához, vagy elősegíti ezen

területek kiterjedésének növekedését, így a vidéki táj megőrzése, táji elemek védelme szempontjából a környezeti hatása negatív. Másrészt azonban a támogatható terület fogalmának agro-ökológiai területekkel történő bővítésével, illetve egyes kondicionalitási előírásokkal (GAEC 1, 2, 4, 7, 8, 9.) közvetlenül, vagy közvetetten képesek pozitívan hozzájárulni egyes tájkarakter tulajdonságok és konkrét tájképi elemek megőrzéséhez.

Mindezek mellett a beavatkozás az állandó jövedelemtámogatással és az alapkövetelmények környezeti kötelezettségeivel orientálja a gazdákat a fenntarthatósági elveknek megfelelő gazdálkodási gyakorlatok irányába. A feltételesség célja a fenntartható mezőgazdaság megteremtése, méghozzá annak elérése révén, hogy a kedvezményezettek nagyobb mértékben legyenek tudatában annak, hogy az említett alapvető előírásoknak meg kell felelni. Emellett további célja a környezetre, a közegészségügyre, a növényegészségügyre és az állatjólétre vonatkozó célkitűzésekkel való nagyobb fokú összhang kialakítása.

A földterület jó mezőgazdasági és környezeti állapotára vonatkozó előírások (GAEC) a KAP Stratégiai Terv rendelete szerint az alábbi fő témákat érintik:

- Éghajlatváltozás (mérséklés és alkalmazkodás)
- Víz
- Talaj (védelem és minőség)
- Biológiai sokféleség és táj (védelem és minőség)

Az alapszintű fenntarthatósági követelmények betartásával csökkenhet a mezőgazdaság talajeredetű és fosszilis üzemanyag eredetű ÜHG kibocsátása, így az éghajlatváltozás szempontjából is várhatók bizonyos pozitív hatások.

A vízvédelem szempontjából kedvező környezeti hatás, hogy a zöldítés korábbi elemei közül az állandó gyepterületek fenntartása (1. sz. GAEC előírás) beépül az alapfeltételek közé, továbbá HMKÁ előírás lesz a MePAR-ban vizes élőhelyként lehatárolt objektumok fenntartása (2. sz. HMKÁ előírás). A KAP stratégiai terv rendelete a tagállamok számára megengedi, hogy ez a HMKÁ előírás csak a 2024-es vagy 2025-ös igénylési évtől legyen alkalmazandó, ha a tagállamok igazolják, hogy erre a késedelemre az irányítási rendszer – részletes tervezés alapján történő – létrehozása miatt van szükség. Magyarország 2025-től kívánja alkalmazni ezt az előírást. A vízvédelmi sávokra vonatkozó korábbi előírás változtatás nélkül a jövőben is megmarad.

A vízvédelemre az erózióvédelem okán kedvező hatást jelent (5. sz. HMKÁ előírás), hogy a 12% feletti lejtőn termeszthető növények termesztésének korlátozása kibővítésre kerül valamennyi kapás növényre, így a legnagyobb területen termesztett napraforgóra és kukoricára is, illetve az őszi káposztarepcére (24 cm-nél nagyobb sortávolságon való termesztés esetében). Ezek a növények csak szintvonalas művelés és/vagy a rétegvonalakkal párhuzamos, illetve az eróziós jegyeket mutató lefolyási útvonalakon, lefolyást gátló füvesített vagy fás védősávok kialakítása mellett lesznek termeszthetők.

A korábban ökológiai fókuszterületként elszámolható, egyes tájképi elemek szintén a HMKÁ részei lesznek, amelyek szintén erózió mérséklő és felszíni lefolyást csökkentő hatásúak, így szigorúbb védelemben részesülnek (táblaszegély, erózióvédelmi sáv, fa- és bokorcsoportok, fás-cserjés sáv).

A jogszabályban foglalt gazdálkodási követelmények (JFGK) köre kibővül a foszfátok diffúz szennyezése elleni védelemmel, amely a vizeink további védelmét szolgálja. A Terv szerint „a vonatkozó hazai jogszabály kidolgozása még folyamatban van, azonban annak tartalma összhangban lesz a

nitrátszennyezés elleni védekezés részét képező Helyes Mezőgazdálkodási Gyakorlat lejtős területekre vonatkozó trágyakijuttatási szabályaival, kiterjesztve a nem nitrátérzékeny lejtős területekre is".

Mivel a beavatkozás jelentős hatással van a területek művelésben tartására, ezért sok esetben jelenik meg nem kedvező hatása a talajokra vonatkozóan. A forgatásos talajművelés az arra nem alkalmas területeken talajeróziót és humuszvesztést eredményez. A nem megfelelő domborzati viszonyok esetén vízerózióval kell számolni, míg a rossz táblaszerkezetű, nyílt területeken erős a deflációs eredetű talajvesztés. Ez hosszú távon a talaj lepusztulását eredményezi. A termelés eredményessége érdekében végzett túlzott kemizálás lerontja a talajéletet, csökkenti a talajok természetes puffer kapacitását. A nem megfelelő talajművelés, az erőltetetten művelésben tartott területek sok esetben vis major vagy kárenyhítési adminisztratív és gazdasági terhet jelentenek a végrehajtás számára.

A talajvédelemre az előző tervezési ciklusból átvezetett GAEC intézkedések hatnak, melyek értelmében fenn kell tartani a minimális talajborítást a nyári és őszi betakarítású kultúrák lekerülése után, vagy őszi kultúra vetésével, vagy a tarló szeptember 30-ig történő megőrzésével vagy legfeljebb sekély tarlóhántás és ápolás, illetve középmély vagy mély talajlazítás elvégzésével, kivéve a nitrátérzékeny területeken termesztett tavaszi vetésű kultúrák esetében, ahol a szintvonalakkal párhuzamos talajelőkészítő munkák elvégzése szeptember 1-től megengedett.

Az agro-ökológia területek megjelenése kedvezően csökkentheti az erőltetett művelésben tartott területeket, melynek kedvező talajvédelmi hatásai is lesznek.

A levegő védelme miatt is szükséges a tarlóégetés tiltása; mezővédő erdősávok, természetközeli élőhelyek fenntartása, minimális talajborítás helyett a minimális talajborítás folyamatos fenntartása; a fosszilis energiahasználat és növényvédőszerek mennyiségének mérséklése; tűz- és zajhatás mérséklése, valamint a mezőgazdasági tevékenységgel kapcsolatos hulladékképződés mérséklése – kapcsolódás a körforgásos gazdasághoz.

A beavatkozás keretében beérkezett pályázatok támogatásra történő kiválasztási szempontrendszerének környezeti szempontú értékelése:

A támogatás alapfeltételeként megjelenő HMKÁ és JFGK előírások számos ponton tartalmaznak a környezeti tényezőkre releváns kötelezettségeket, a KAP zöld felépítményének alappillérét képezik. Az alapfeltételek környezeti vállalásainak kis mértékű emelése komoly környezeti hozzájárulás-növekedést eredményezhet, tekintettel arra, hogy a teljes ágazat jövedelmi viszonyait meghatározó szabályrendszert érint.

A gazdasági fenntarthatóság helyett a környezeti fenntarthatóság alapelveinek megfelelően működő gazdaságok támogatása szükséges.

Stratégiai megfeleltetésvizsgálat:

A HMKÁ és a JFGK előírások hozzájárulnak a Natura 2000 jelölő fajok és élőhelyek károsításának elkerüléséhez, így az erre vonatkozó stratégiai célokhoz is. A beavatkozás hozzájárulhat a körkörös gazdálkodás céljainak elősegítéséhez, a klímaváltozással kapcsolatos célok eléréséhez, a levegőszennyezettség csökkentésélhez, a talaj termőképességének megőrzéséhez, a növényvédőszer-használat csökkentéséhez.

Az új KAP a következő konkrét célkitűzés teljesítését kell, hogy szolgálja: hozzájárulás a biológiai sokféleség védelméhez, az ökoszisztéma-szolgáltatások gyarapítása, valamint az élőhelyek és a tájak megőrzéséhez. A tárgyalt beavatkozás, a támogatható terület fogalmának agro-ökológiai területekkel történő bővítésével és az egyes GAEC előírásokon keresztül a fenti célhoz, részben hozzájárul.

Az Országos Vízgyűjtő-gazdálkodási Terv (OVGT3) tervezete rámutat arra, hogy a mezőgazdasági területekre vonatkozó három előírásrendszer (a jogszabályban foglalt gazdálkodási követelményekben (JFGK), és Helyes Mezőgazdasági és Környezeti Állapotban (HMKÁ), a SAPS „zöldítést" felváltó „agroökológiai feltételek" (eco-scheme), valamint az önkéntes célprogramok között úgy kell meghatározni a vízvédelmi szabályokat, hogy az a lehető legnagyobb mértékben biztosítsa vizeink jó állapotát a 2027-re előírt határidőig.

A foszfátok diffúz szennyezőforrásainak ellenőrzésére vonatkozó kötelező követelményeket az OVGT jogszabályi hátterét jelentő EU Víz-Keretirányelv (az Európai Parlament és a Tanács 2000/60/EK irányelve (2000. október 23.) a vízvédelmi politika terén a közösségi fellépés kereteinek meghatározásáról) a 11. cikk (3) bekezdésének e) pontja és a 11. cikk (3) bekezdésének h) pontja alapján kell bevezetni.

A beavatkozáshoz kapcsolódó javaslattétel

A várhatóan fellépő környezetre káros hatások elkerülésére, csökkentésére vagy ellentételezésére vonatkozó javaslatok:

Biodiverzitás, valamint talajminőség- és erózióvédelmi szempontból indokolt a beavatkozás azon hatásának kiküszöbölése, mely a gazdaságos termelésre alkalmatlan, viszont magas környezeti kockázattal jellemezhető földhasználatot élénkíti. El kell kerülni a beavatkozás mezőgazdasági ökológiai hálózat elemeire (szegélyek, fasorok, mezsgyék, bokorsávok) gyakorolt negatív hatásait.

Talajminőség védelme, talajerózió szempontjából fontos a talajminőséget javító intézkedések bevezetésének és szigorításának az átgondolása (nagyobb meredekségű területek kizárása a termelésből, célzott intézkedések bevezetése).

Alapvető fontosságú, hogy a korábban a „zöldítésben" szereplő ökológiai fókuszterületként kijelölhető, víz- és erózióvédelmet is szolgáló ökológiai táji elemek megőrzése kötelező legyen minden gazdálkodó számára, különösen annak fényében, hogy alapvetően inkább a korábbi szabályozás is inkább a meglévő elemek megtartására, semmint bővítésére ösztönzött.

A támogatások következtében akár növekedhet is a mezőgazdasági termelés intenzitása, ami a talajemissziók, a fosszilis üzemanyaghasználat és a műtrágyahasználat okozta ÜHG kibocsátásokat egyaránt növelheti.

A beavatkozással kapcsolatban a vizsgálati szakterülettel (levegőminőség, hulladékgazdálkodás, zajvédelem) többlet káros hatás akkor kerülhető el, ha gazdasági fenntarthatóság helyett a környezeti fenntarthatóság elvei mentén értékeljük a támogatás lehetőségét.

A beavatkozás környezeti hatékonyságának javítására vonatkozó javaslatok:

Indokolt a mezőgazdasági ökológiai hálózat elemeinek fokozott védelme, ezen területek művelésből való kizárásával, vagy új típusú támogatható területként – művelési kötelezettség nélkül – támogatásra jogosulttá tételével.

Egyes mezőgazdasági területek erőltetett művelésben tartása ellentétes a víz- és erózióvédelem céljaival olyan területek esetében, amelyek halmozottan a VP által lehatárolt erózió-, nitrát, belvíz-, aszály érzékeny területekre esnek. Ezeken a területeken elsősorban a művelési ág váltása, gyepesítés, vizes élőhely létrehozása érheti el a legnagyobb eredményt.

Ezért javasolható, hogy az alaptámogatás jogosultsági feltételeinek esetleges módosítása mellett lényegesen több és nagyobb ösztönző jellegű támogatások legyenek elérhetők a művelés ág vagy mód megváltoztatására (beleértve az időszakos művelésben tartást is, azaz akkor művelje csak a területet, ha nem sújtja belvíz, aszály stb. kár). Természetesen ez esetben is el kell ismerni a terület fenntartásáért, gyommentes állapotban tartásáért végzett ökológiai szolgáltatást a gazdálkodók számára megfelelő ellentételezéssel.

Környezeti hatásokra figyelmet nem fordító, intenzív mezőgazdasági gyakorlatot folytató gazdálkodók támogatásának kizárása/mérséklése.

Javaslattétel a kiválasztási szempontrendszerre: nem releváns

Javaslattétel a hatások/hatékonyság értékelésre vonatkozó mutatókra/monitoringra: nem releváns

4.4.5. Agro-ökológiai alapprogram

A beavatkozás értékelése

Környezeti hatás leírása:

Az Agro-ökológiai alapprogram (AÖP) valamennyi előírása (jó gyakorlata), illetve ezek kombinációi, ha különböző mértékben is, de hozzájárulhatnak a mezőgazdasági gyakorlat megváltoztatásához a szántók, gyepterületek, illetve az ültetvények esetében, ami több-kevesebb környezeti haszonnal mindenképpen jár. Az egyes előírások ugyanakkor jelentősen különböznek a várható környezeti hatás tekintetében, így a gazdálkodó által ténylegesen kiválasztott előírás/kombináció, és ezzel a beavatkozás összesített környezeti haszna igen tág határok között változhat.

Az AÖP előírásainak átlagos ambíció-szintje a kondicionalitás (GAEC) és az AKG előíráscsoportjai közé illeszkedik, a kalkulálható környezeti hatás is ennek megfelelően alakul. Tekintettel ugyanakkor arra, hogy a kondicionalitás környezeti ambíciójának szintje a korábbi zöldítés számos elemének integrálásával növekedett, az AKG pedig a 2021-2024 időszakban a korábbival azonos szintű előírásokkal folytatódik, az AÖP lehetőségei korlátozottak. Ezzel függhet össze az is, hogy az AÖP egyes előírásai inkább a károkozás elkerülését, semmint a környezeti teljesítmény növelését szolgálják, így ezeket inkább a kondicionalitás előírásai között lenne indokolt szerepeltetni. Példaként említhető a gyepterületek tábla szintű megőrzése, ami tényszerűen a gyepek feltörésének, kiszántásának korlátozását írja elő, semmint bármilyen környezeti fejlesztést.

Az AÖP jelentősebb *közvetlen* pozitív hatása leginkább a talajok védelme, elsősorban a talajerózió mérséklése, illetve a biológiai sokféleség védelme tekintetében, kisebb mértékben pedig a felszíni és felszín alatti vízkészletek mennyiségi és minőségi védelme tekintetében várható. *Közvetett* pozitív hatás az éghajlatváltozás és az alkalmazkodás, valamint az egészségvédelem tekintetében valószínűsíthető.

A szántók esetében a hosszabb ideig tartó talajtakarás biztosítása, a forgatás nélküli, illetve no-till technológiák alkalmazása, valamint, az ültetvények esetében a mulcsozás és (főként) a sorköztakaró növények alkalmazása egyaránt csökkenti a talajok víz- és szélerózióját, segít megőrizni azok szerkezetét, tápanyag- és nedvességtartalmát, illetve csökkenti az ÜHG-kibocsátást is. A terménydiverzifikációra vonatkozó előírások segítségével csökkenthető az inputanyagok (tápanyag-utánpótlás és a növényvédőszer) mennyisége, ami a talajok mellett a felszíni és felszín alatti vizek minőségére, és a biológiai sokféleségre is pozitív hatást gyakorol.

A táblaméret csökkentése, a magas ökológiai értékű, védett táji elemek megőrzése, illetve a beporzókra nézve káros növényvédőszerek alkalmazásának korlátozása a szántók és ültetvények biológiai sokféleségére általában is pozitív hatással lehet. A környezeti ambíció szintje ugyanakkor itt sem egységes a kapcsolódó előírások esetében. Példaként: a magas ökológiai értéket képviselő tájelemek, mikroélőhelyek - pl. vizes élőhelyek, táblaszegélyek, mezővédő erdősávok - 10% térmértékben való megőrzése valóban emeli a szántóterület természetességét. Az ökológiai jelentőségű másodvetés és a nitrogénmegkötő növények ültetése ugyanakkor nem képviseli ugyanezt a szintet és nem jelent szignifikáns változtatást sem a gazdálkodási gyakorlatban. Mivel az AÖP minimum követelménye ezekkel is teljesíthető, a gazdálkodó nem kap kellő ösztönzést magasabb környezeti vállalások megtételére.

Az AÖP a mezőgazdasági eredetű légszennyezés, illetve ÜHG-kibocsátás csökkentésére gyakorolt hatása közvetett és nem tekinthető jelentősnek. Ez különösen annak fényében problémás, hogy a mind az Európai Bizottság ajánlásai, mind a vonatkozó tervezés-előkészítő anyagok (SWOT, szükségletelemzés) kiemelten felhívják a figyelmet az ammónia-kibocsátás magas szintjére és a csökkentésre vonatkozó hazai kötelezettségekre.

A beavatkozás keretében beérkezett pályázatok támogatásra történő kiválasztási szempontrendszerének környezeti szempontú értékelése:

Amint erre fentebb már utaltunk, a kiválasztási szempontrendszerrel kapcsolatban környezeti szempontból a legfőbb problémát az jelenti, hogy a pontozási rendszer nem árazza be megfelelően az előírások várható környezeti hatását, így a hozzárendelt pontértékeknek megfelelően azonos szintre

kerülnek a várható környezeti hatás/haszon szempontjából egymástól nagymértékben különböző előírások.

A rugalmas kombinációs lehetőségeknek köszönhetően a támogatás igénybevételéhez minimálisan szükséges pontérték emiatt úgy is teljesíthető, hogy a vállalt előírás vagy előírás-kombináció nem jár együtt a gazdálkodási gyakorlat érdemi megváltoztatásával, illetve a kalkulálható környezeti hatás nem különbözik jelentősen attól, ami már a kondicionalitással is elérhető. A hozzáadott pozitív környezeti hatás így jelentéktelen marad, a kifizetési összeg azonban ugyanaz, mint a magasabb környezeti vállalások esetében. Félő, hogy ez a típusú értékelési/kiválasztási szempontrendszer a gazdálkodókat a könnyebb ellenállás, a "fájdalommentes" megoldások felé tereli, ami összességében csökkenti a pozitív környezeti hatás szintjét.

Ezeket az anomáliákat az egyes előírások szintjén az alábbi táblázatban gyűjtöttük össze. Az előírásokkal kapcsolatos változtatási javaslatainkat a *beavatkozáshoz kapcsolódó javaslattétel* pontban ismertetjük.

Előírás (2021. december 30-i állapot)	Pont	Környezeti értékelés
Amennyiben a mezőgazdasági üzemen belül a szántóterületek össznagysága meghaladja az 50 ha-t, a szántóföldi művelésben tartott táblák maximális mérete nem haladhatja meg a 40 hektárt.	1	A 40 hektárban maximált táblaméret nem bontja meg érdemben a nagy kiterjedésű szántóterületek egyhangúságát, nem eredményezi az agrárélőhelyek változatosságának táji léptékű növekedését, így nem jelent érdemi környezeti hozzáadott értéket sem.
A szántóterületek legalább 30 %-án talajkondicionáló, növénykondicionáló vagy mikrobiológiai készítmények alkalmazása.	1	Az előírás a jelen megfogalmazás szerint - nem zárja ki a konvencionális kiegészítő inputok, illetve növényvédelmi módszerek egyidejű alkalmazását, azaz nem jár automatikusan az inputok csökkenésével.
10 ha feletti szántóterület esetében a szántóterületek 10%-ának megfelelő - a HMKÁ 8 előírás alapján védett táji elemek; - mezővédő erdősávok, fasorok; - táblaszegélyek, erózióvédelmi sávok - szántóföldi művelés alatt nem álló vízvédelmi sávok; - teraszok, erózióvédelmi létesítmények; - MePAR-ban rögzített vizes élőhely; - parlagon hagyott földterület - a pihentetés időszaka alatt gondoskodni kell a talaj takarásáról növényborítottsággal vagy a tarlómaradványok fennhagyásával; - ökológiai jelentőségű másodvetés növényvédő szer használata nélkül; - nitrogénmegkötő növényekkel bevetett terület növényvédő szer használata nélkül; vagy ezek kombinációjának fenntartása	2	A zöldítés tapasztalatai alapján a mezőgazdasági termelők előszeretettel váltják ki a termelés csökkentésére vonatkozó kötelezettségeiket (pl. zöldítés ökológiai fókuszterületek kialakítása) nitrogénmegkötő növények, vagy ökológiai másodvetés termelésével. Ezek ugyanakkor nem igénylik a gazdálkodási gyakorlat érdemi megváltoztatását, illetve nem járulnak hozzá a mezőgazdasági területek ökológiai hálózatának megőrzéséhez és helyreállításához.
Forgatás nélküli művelésmód (minimum művelés, zero-till, direktvetés) alkalmazása	2	A forgatás nélküli művelésmódok nagy kiterjedésben történő alkalmazása

Előírás (2021. december 30-i állapot)	Pont	Környezeti értékelés
a művelésbe vont mezőgazdasági terület legalább 50 %-án.		jellemzően együtt jár a növényvédőszer-használat növekedésével a terület gyommentesítése érdekében, ami az eredeti szándékkal ellentétes, negatív környezeti hatással járhat.
A gyepterületek megőrzése tábla szinten az előző évi állandó gyepterületekhez viszonyítva. A gyepek feltörése, szántása tilos.	2	A gyepterületek táblaszintű megőrzése, a gyep feltörésének korlátozása csupán a nyilvánvaló környezeti kár elkerülését célozza, nem a környezeti haszon növelését.
Mikroöntözési technológiák alkalmazása az ültetvényterület legalább 50 %-án.	2	A mikroöntözéssel nem rendelkező ültetvények pusztán az AÖP-nek való megfelelés miatt nem fogják kiépíteni ezt a technológiát, ugyanakkor azok számára, akik már alkalmazzák, nem jelent semmilyen hozzáadott értéket, miközben a kívánt pontszámot így is teljesítik.
Az ültetvényterület legalább 50 %-án talajkondicionáló, növénykondicionáló vagy mikrobiológiai készítmények alkalmazása.	1	Az előírás a jelen megfogalmazás szerint - nem zárja ki a konvencionális kiegészítő inputok, illetve növényvédelmi módszerek egyidejű alkalmazását, azaz nem jár automatikusan az inputok csökkenésével.
Az ökológiai gazdálkodásban engedélyezett biológiai ágensek alkalmazása az ültetvényterület legalább 50 %-án.	2	Az előírás a jelen megfogalmazás szerint - nem zárja ki a konvencionális növényvédelem egyidejű alkalmazását, azaz nem jár automatikusan a növényvédőszerek használatának csökkenésével.

Stratégiai megfeleltetésvizsgálat:

Az AÖP-ben szereplő előírások hozzájárulhatnak a vonatkozó EU-stratégiák és irányelvek, a nemzeti kibocsátáscsökkentési kötelezettségvállalásokról szóló irányelv (NECD) célkitűzéseinek megvalósításához, és hasonlóképpen az ezekből levezetett nemzeti stratégiák és jogszabályok teljesítéséhez.

- Az Európai Parlament és a Tanács 2009/147/EK irányelve (2009. november 30.) a vadon élő madarak védelméről;
- A Tanács 92/43/EGK Irányelve (1992. május 21.) a természetes élőhelyek, valamint a vadon élő állatok és növények védelméről;
- Az Európai Parlament és a Tanács 2000/60/EK irányelve (2000. október 23.) a vízpolitika terén a közösségi fellépés kereteinek meghatározásáról;
- A Tanács 91/676/EGK irányelve (1991. december 12.) a vizek mezőgazdasági eredetű nitrátszennyezéssel szembeni védelméről;
- Az Európai Parlament és a Tanács 2009/128/EK irányelve (2009. október 21.) a peszticidek fenntartható használatának elérését célzó közösségi fellépés kereteinek meghatározásáról
- Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2016/2284 irányelve (2016. december 14.) egyes légköri szennyező anyagok nemzeti kibocsátásainak csökkentéséről

Kérdéses ugyanakkor, hogy a hozzájárulás várható mértéke arányban áll-e az AÖP beavatkozás keretében tervezett hektáronkénti kifizetéssel, illetve a teljes AÖP-keretösszeggel. Az AÖP előírások tartalmi vizsgálata alapján elmondható, hogy a legtöbb előírás hasonló formában, de magasabb szintű környezeti ambícióval szerepel a VP egyéb intézkedéseiben – elsősorban az AKG-ban. A ST nem ad egyértelmű magyarázatot arra, hogy az AÖP miképpen erősíti majd a gazdálkodók hajlandóságát a konvencionális gazdálkodási gyakorlatokon túlmutató, magasabb környezeti haszonnal járó változtatások, vállalások irányába.

Az AÖP által lefedett terület célértéke 2.500.000 hektár, ami a teljes magyarországi hasznosított mezőgazdasági terület felét jelenti. Az AÖP előírások tartalma és a javasolt kifizetési arány alapján a célérték reálisnak tűnik. A KAP ST nem tartalmaz részletes leírást arról, hogy az egyes művelési típusok várhatóan milyen arányban szerepelnek majd az AÖP-ben.

A beavatkozáshoz kapcsolódó javaslattétel

A várhatóan fellépő környezetre káros hatások elkerülésére, csökkentésére vagy ellentételezésére vonatkozó javaslatok:

Negatív környezeti hatás a beavatkozás vonatkozásában nem merül fel.

Ugyanakkor annak érdekében, hogy bármely előírás vagy előírás-kombináció a gazdálkodás módjának érdemi megváltoztatását, ezzel a környezeti állapot valós fejlesztését eredményezze, szükség van az egyes előírások pontosítására, a környezeti ambíció szintjének növelésére, illetve az előírások várható környezeti hatásának kiegyensúlyozására, a hozzájuk rendelt pontértékeknek megfelelő szintekhez illeszkedő beállítására.

A beavatkozás környezeti hatékonyságának javítására vonatkozó javaslatok:

Előírás (2021. december 30-i állapot)	Jelenlegi pont	Javaslat az előírás módosítására	Javasolt pont
Amennyiben a mezőgazdasági üzemen belül a szántóterületek össznagysága meghaladja az 50 ha-t, a szántóföldi művelésben tartott táblák maximális mérete nem haladhatja meg a 40 hektárt.	1	A művelésben tartott táblák maximális méretét javasoljuk **20 hektárban** meghatározni	1
A szántóterületek legalább 30 %-án talajkondicionáló, növénykondicionáló vagy mikrobiológiai készítmények alkalmazása.	1	A szántóterületek legalább 30 %-án **kizárólag** talajkondicionáló, növénykondicionáló vagy mikrobiológiai készítmények alkalmazása.	1
Mikroöntözési technológiák alkalmazása az ültetvényterület legalább 50 %-án.	2	Javasoljuk az előírás törlését	-
10 ha feletti szántóterület esetében a szántóterületek 10%-ának megfelelő - a HMKÁ 8 előírás alapján védett táji elemek; - mezővédő erdősávok, fasorok; - táblaszegélyek, erózióvédelmi sávok - szántóföldi művelés alatt nem álló vízvédelmi sávok;	2	Javasoljuk, hogy az előírás nitrogénmegkötő növényekkel és/vagy ökológiai másodvetéssel ne legyen teljesíthető, illetve az ezekkel a kultúrákkal történő	2 (1)

Előírás (2021. december 30-i állapot)	Jelenlegi pont	Javaslat az előírás módosítására	Javasolt pont
- teraszok, erózióvédelmi létesítmények; - MePAR-ban rögzített vizes élőhely; - parlagon hagyott földterület - a pihentetés időszaka alatt gondoskodni kell a talaj takarásáról növényborítottsággal vagy a tarlómaradványok fennhagyásával; **- ökológiai jelentőségű másodvetés növényvédő szer használata nélkül;** **- nitrogénmegkötő növényekkel bevetett terület növényvédő szer használata nélkül;** vagy ezek kombinációjának fenntartása		teljesítés értéke 1 pontra csökkenjen.	
Forgatás nélküli művelésmód (minimum művelés, zero-till, direktvetés) alkalmazása a művelésbe vont mezőgazdasági terület legalább 50 %-án.	2	Javasoljuk az előírás kiegészítését a növényvédőszerek alkalmazására vonatkozó korlátozással	2
A gyepterületek megőrzése tábla szinten az előző évi állandó gyepterületekhez viszonyítva. A gyepek feltörése, szántása tilos.	2	Szükséges a jelenlegi előírás kondicionalitás keretében történő előírása (HMKÁ 1), vagy pontértékének csökkentése. Javasolt a gyepterületekre vonatkozó előírások/jó gyakorlatok kiegészítése: pl. **extenzív legeltetéses állattartás, őshonos haszonállatfajták legeltetése**	2 (1)
Az ültetvényterület legalább 50 %-án talajkondicionáló, növénykondicionáló vagy mikrobiológiai készítmények alkalmazása.	1	Az ültetvényterület legalább 50 %-án **kizárólag** talajkondicionáló, növénykondicionáló vagy mikrobiológiai készítmények alkalmazása.	1
Az ökológiai gazdálkodásban engedélyezett biológiai ágensek alkalmazása az ültetvényterület legalább 50 %-án.	2	Az ökológiai gazdálkodásban engedélyezett biológiai ágensek **kizárólagos** alkalmazása az ültetvényterület legalább 50 %-án.	2

A gyepterületek esetében önálló előírásként javasoljuk a minimális tarlómagasság szabályozását, az alábbiak szerint:

A kaszálás során minimálisan 10 centiméteres tarlómagasság fennhagyása kötelező.

Indoklás: A tarlómagasság szabályozása hozzájárul a biodiverzitás megőrzéséhez, mivel a túlzottan alacsonyan járó kasza csökkenti a gyepterületek faunájának túlélési esélyeit a kaszálás során. A tarlómagasság ilyen jellegű szabályozása fenntartja a gyepek mikrodomborzatát, így hozzájárul a rovarfauna megőrzéséhez. Az emelt tarlómagasság nagyobb talajtakarást eredményez kaszálást követően is, amely a gyepterületek vízháztartása szempontjából is kedvező hatású. Az emelt tarlómagassággal csökken a gyepfelszín megsértésének kockázata, mely az inváziós növényfajok terjedését lassítja. A javasolt pontszám: 1

A beavatkozás hosszútávú környezeti teljesítményének biztosítása, és a végrehajtás rugalmasságának megőrzése céljából indokolt lenne az AKG előírásokkal való potenciális átfedések gazdaságszintű kiszűrése. Ezzel az AÖP előírások köre jelentősen bővülhetne, és összehangolhatóvá válna az AKG támogatási rendszerrel oly módon, hogy a kettős finanszírozás elkerülhető.

Javaslattétel a kiválasztási szempontrendszerre:

A kiválasztási kritériumokat és/vagy a pontozási rendszert úgy kell összeállítani, hogy bármely, a minimum követelményeket teljesítő előírás vagy előírás-kombináció választása a gazdálkodási gyakorlat tényleges, és a kifizetéssel arányos megváltoztatásával járjon együtt. Erre vonatkozó javaslatunkat a fenti táblázatban ismertettük.

A KAP ST zöld felépítményében az egyes környezeti ambíció-szinteket (kondicionalitás, AÖP, AKG), illetve az ezekhez kapcsolódó kötelező és önkéntes előírásokat egymáshoz képest is szükséges összehangolni. Annak érdekében, hogy az AÖP számára nagyobb tér nyíljon a felépítményben, indokoltnak látszik az AKG környezeti vállalásainak növelése is.

Javaslattétel a hatások/hatékonyság értékelésre vonatkozó mutatókra/monitoringra: nem releváns

4.4.6. Termeléstől függő jövedelemtámogatás - területalapú támogatás

A beavatkozás értékelése

Környezeti hatás leírása:

A Kap Stratégiai dokumentum az alábbi termeléstől függő jövedelemtámogatásokról rendelkezik területi alapon:

- Cukorrépa termesztés támogatása
- Rizstermesztés támogatása
- Zöldségnövény termesztés támogatása
- Ipari zöldségnövény termesztés támogatása
- Ipari olajnövény termesztés támogatása
- Gyümölcstermesztés támogatása (Extenzív)
- Gyümölcstermesztés támogatása (Intenzív)
- Szemes fehérjetakarmány-növény termesztés támogatása
- Szálas fehérjetakarmány-növény termesztés támogatása

A termeléstől függő jövedelemtámogatások hozzájárulhatnak a növénytermesztéssel kapcsolatos közvetlen környezeti problémák előidézéséhez (növényvédőszer- és műtrágyahasználat) és a szántóföldi művelés területi arányának és intenzitásának növekedéséhez. Mind a levegő- és talajminőség, mind a hulladékgazdálkodás, illetve zajvédelem szempontjai alapján az intenzív mezőgazdálkodási gyakorlatok támogatása nem segíti a környezeti célok megvalósulását (pl. rizstermesztés víz-, cukorrépa agrotechnika- és talajigénye, valamint az intenzív gyümölcstermesztés peszticid felhasználása).

A növénytermesztési ágazatban alkalmazandó, termeléshez kötött közvetlen támogatási rendszer gyakran az adott táji adottságokhoz nem alkalmazkodó, a táji diverzitást és a konnektivitási viszonyokat rontó mezőgazdasági gyakorlatot tart fent és elősegíti ezen területek kiterjedésnek növekedését.

Amennyiben a támogatások a termelés intenzitását, így ezáltal a műtrágya használat és talajművelés fokozását eredményezik, növekszik az ezen forrásokból származó ÜHG kibocsátás.

A beavatkozás hozzájárulhat a növényvédőszerhasználat fokozódó kockázatához, melynek kedvezőtlen hatásai ismertek a talaj- és vízminőségére és az emberi egészségre.

Egyes támogatott ágazatokban folytatott termelés jelentős vízigénnyel jár (Cukorrépa termesztés, Rizstermesztés, Ipari zöldségnövény termesztés, Zöldségnövény termesztés), amelyek növelik a vízfelhasználást. A probléma akkor jelentkezik, ha a vízigény mennyiségi szempontból eleve nem jó állapotú víztesten történik.

A beavatkozással kapcsolatban a vizsgálati területtel (levegőminőség, hulladékgazdálkodás, zajvédelem) többlet káros hatás nem azonosítható. Mind a levegőminőség, mind a hulladékgazdálkodás, illetve zajvédelem szempontjai alapján az intenzív mezőgazdálkodási gyakorlatok támogatása nem segíti a célok megvalósulását (pl. rizstermeszés víz-, cukorrépa agrotechnika- és talajigénye, valamint az intenzív gyümölcstermesztés peszticid felhasználása). Az extenzív művelésmódoknak előnyt kell élvezniük.

A beavatkozás keretében beérkezett pályázatok támogatásra történő kiválasztási szempontrendszerének környezeti értékelése

A támogatás alapfeltételeként megjelenő HMKÁ és JFGK előírások számos ponton tartalmaznak a környezeti tényezőkre releváns kötelezettségeket, a KAP zöld felépítményének alappillérét képezik. Az alapfeltételek környezeti vállalásainak kis mértékű emelése komoly környezeti hozzájárulás-növekedést eredményezhet, tekintettel arra, hogy a teljes ágazat jövedelmi viszonyait meghatározó szabályrendszert érint.

A KAP Stratégiai Tervben ismertetni szükséges, hogy a termeléstől függő jövedelemtámogatás keretébe tartozó beavatkozások hogyan egyeztethetők össze a 2000/60/EK irányelvvel.

A jelentős vízigényű ágazatok jövedelemtámogatása ösztönzi újabb jelentős vízfelhasználást igénylő területek termesztésbe vonását. Korábban HMKÁ előírás volt az „2. Öntözési célú vízhasználatra vonatkozó előírások: Engedélyköteles öntözési célú vízhasználat csak érvényes vízjogi üzemeltetési engedély alapján végezhető." Kedvezőtlen változás, hogy ez kikerül a HMKÁ előírások köréből.

Stratégiai megfeleltetésvizsgálat:

A beavatkozás az Európai Unió alábbi irányelveinek való megfeleltetést szolgálja:

- Az Európai Parlament és a Tanács 2009/147/EK irányelve (2009. november 30.) a vadon élő madarak védelméről;
- A Tanács 92/43/EGK Irányelve (1992. május 21.) a természetes élőhelyek, valamint a vadon élő állatok és növények védelméről;
- Az Európai Parlament és a Tanács 2000/60/EK irányelve (2000. október 23.) a vízpolitika terén a közösségi fellépés kereteinek meghatározásáról;
- A Tanács 91/676/EGK irányelve (1991. december 12.) a vizek mezőgazdasági eredetű nitrátszennyezéssel szembeni védelméről.

Az új KAP a következő konkrét célkitűzés teljesítését kell, hogy szolgálja: hozzájárulás a biológiai sokféleség védelméhez, az ökoszisztéma-szolgáltatások gyarapítása, valamint az élőhelyek és a tájak megőrzéséhez. A HMKÁ és a JFGK előírások hozzájárulnak a Natura 2000 jelölő fajok és élőhelyek károsításának elkerüléséhez, így az erre vonatkozó stratégiai célokhoz is. A Nemzeti Tájstratégia (2017-2026) a termőhelynek megfelelő kultúrák telepítését, tájfajták alkalmazásának elősegítését, az agroökológiai potenciálon alapuló mezőgazdálkodási gyakorlat elősegítését, továbbá a mezőgazdaság diverzifikációjának előtérbe helyezését nevezi meg kiemelendő célként (II.3. alcél). A tárgyalt beavatkozás nem szolgálja ezen célok maradéktalan megvalósulását.

A beavatkozás potenciális negatív hatással lehet a NÉS – mezőgazdasági ÜHG kibocsátások csökkentésére és a Nemzeti Energia- és Klímastratégia mezőgazdaság dekarbonizációjára vonatkozó célkitűzéseivel. Azonban alapkövetelményein keresztül hozzájárulhat a körkörös gazdálkodás céljainak elősegítéséhez és a klímaváltozással kapcsolatos célok felé történő elmozduláshoz.

A növénytermesztés vegyszerhasználata ütközik a Nemzeti Fenntartható Fejlődési Stratégia C3.6 „Az embert érő környezeti terhelés csökkentése" és C1.11 „egészségtudatos magatartásminták kialakítása" célokkal, különösen, ha a területalapú támogatás nem differenciál a vegyszerhasználati mérték szerint.

A Nemzeti Vízstratégiával összhangban – a tárcák és a Nemzeti Agrárgazdasági Kamara kezdeményezésére – a kormány 2017-ben, a 1744/2017. számú kormányhatározatban az öntözésfejlesztési stratégia megalkotásáról döntött, amely az öntözött területek jelentős növelését irányozta elő. Elfogadott Öntözésfejlesztési Stratégia még nincs, de készült egy megalapozó anyag (továbbiakban ÖFS). E szerint kitűzött cél az öntözött területek közel 400.000 hektárral történő növelése, ezen belül is a vetőmag, a kertészeti kultúrák, a szőlő- és gyümölcsültetvények arányának növelése elsősorban felszíni vízkészletek felhasználásával, a felszín alatti vízkészlet igénybevételének átláthatóvá és mérhetővé tételével, víztakarékos öntözési technológiák alkalmazása mellett. A jövedelemtámogatást és az öntözésfejlesztés támogatást össze kell hangolni oly módon, hogy az ösztönző rendszerek biztosítsák a termőhelyi adottságok, valamint a rendelkezésre álló vízkészletek és vízrendszerek figyelembevételét.

A beavatkozáshoz kapcsolódó javaslattétel

A várhatóan fellépő környezetre káros hatások elkerülésére, csökkentésére vagy ellentételezésére vonatkozó javaslatok

A növénytermesztés által előidézett környezeti kihívások kezelése (növényvédőszer és műtrágyahasználat növekedés, földhasználat intenzitásának növekedése) a KAP Stratégiai Terv más beavatkozásaival szinergiákat alkotva (pl. természetes élőhelyek megőrzése az új típusú támogatható területek bevezetésével, nem termelő beruházások keretében természetközeli élőhelyek létrehozása, extenzív gazdálkodási rendszerek támogatása az agrár-környezetgazdálkodási kifizetéseken keresztül) indokolt.

Lehetőség szerint ökológiai gazdálkodás kapjon fokozottan nagyobb, illetve az integrált növényvédelmi megoldások alkalmazása kapjon nagyobb támogatási mértéket, mint a konvencionális növényvédőszeres termelés.

A vízfelhasználással járó jövedelemtámogatással érintett ágazatok esetében alapvetően az a cél tűzhető ki, hogy a jövedelemtámogatás ne ösztönözzön a jelenleginél nagyobb mértékű vízfelhasználásra, mennyiségi szempontból jónál rosszabb mennyiségű víztesten gazdálkodók esetében. Ilyen víztesten gazdálkodók számára szüksége lenne előírni a jelenlegi fajlagos vízfelhasználás szinten tartását, a vízfelhasználással járó művelt területek növelésének tilalmát. Mivel a vízfelhasználás jelenlegi szinten tartása korlátozással járhat a gazdálkodó számára a jó állapotú víztesten gazdálkodókkal szemben, ezért differenciált jövedelemtámogatás biztosítása lehet indokolt e területen.

A beavatkozás környezeti hatékonyságának javítására vonatkozó javaslatok

A rendszerre vonatkozó alap követelmények (HMKÁ vagy JFGK) segítségével növelni kell a vízkészletek megőrzését és fenntartható használatát biztosító, a táji adottságokhoz alkalmazkodó, a táji diverzitást és konnektivitási viszonyokat fenntartó és javító mezőgazdasági gyakorlatok/ felületek arányát.

Környezeti hatásokra figyelemmel lévő (pl. peszticid elsodródás, zaj szennyezés mérséklő precíziós gazdálkodási módszerek) alkalmazásának preferálása, a művelés intenzitásának mérséklése támogatandó.

Levegőminőség- és klímavédelmi szempontból fontos a mezővédő erdősávok fenntartása, talajvédelemre vonatkozó előírások betartása. Minimális talajborítás helyett minimális talajborítás folyamatos fenntartása javasolt; fosszilis energiahasználat és növényvédőszerek mennyiségének mérséklése; bűz- és zajhatás mérséklése. További cél a mezőgazdasági tevékenységgel kapcsolatos hulladékképződés mérséklése – kapcsolódás a körforgásos gazdasághoz.

Javaslattétel a kiválasztási szempontrendszerre

A vegyszermentes és csökkentett vegyszerhasználatú termelés előnyben részesítése indokolt lehet a beavatkozás során.

Javasoljuk, hogy az új támogatott területek esetében csak azon területek kapjanak ezen ágazatokban támogatást, amelyek öntözési célú vízhasználat tekintetében érvényes vízjogi üzemeltetési engedéllyel rendelkeznek és feleljenek meg az Öntözési Stratégiában foglalt elvárásoknak, miszerint: „A jelenlegi támogatási rendszert úgy kell átalakítani, hogy az differenciáljon az öntözésfejlesztési beruházások között oly módon, hogy a víz- és energiatakarékos, a talajszerkezetre kedvező hatást kifejtő beruházás kapjon támogatást; illetve az a fejlesztés, amelyik a helyi adottságokhoz igazodó növény öntözését kívánja megoldani. A támogatásoknak preferálni kell a termőhelyi adottságok figyelembevételét: a vízgyűjtő szintű vízkészletek és vízminőség javítása, agroökológiai szélsőségek hatásának csökkentése, valamint a terület-használat, tájökológia harmóniájának megteremtése érdekében.”

Ezen kívül előnyt jelentsen a

- Körkörös gazdálkodásból származó termékek használata.
- Ökológiai gazdálkodási módok intenzívebb használata.

Javaslattétel a hatások/hatékonyság értékelésre vonatkozó mutatókra/monitoringra

- a támogatott területeken az öntözési célú vízfelhasználás változása
- Ökológiai gazdálkodók száma
- Ki kell dolgozni a fenntarthatóság elveinek megfelelő gazdálkodási rendszer értélkeléséhez szükséges monitoringrendszert

4.4.7. Termeléstől függő jövedelemtámogatás- állategység alapú támogatás

A beavatkozás értékelése

Környezeti hatás leírása:

A Kap Stratégiai dokumentum az alábbi termeléstől függő jövedelemtámogatásokról rendelkezik állategység alapon:

- Anyajuhtartás támogatása
- Anyatehéntartás támogatása
- Hízott bika támogatás
- Tejhasznú tehéntartás támogatása

A beavatkozás az állandó jövedelemtámogatással és az alapkövetelmények környezeti kötelezettségeivel orientálhatja a gazdákat a fenntarthatósági elveknek megfelelő gazdálkodási gyakorlatok irányába. A beavatkozással kapcsolatban a vizsgálati területtel (levegőminőség, hulladékgazdálkodás, zajvédelem) többlet káros hatás nem azonosítható. Klímaváltozás szempontjából a szarvasmarhatartás támogatása (tekintettel a metán kibocsátásra) kérdéseket vet fel.

A beavatkozás keretében beérkezett pályázatok támogatásra történő kiválasztási szempontrendszerének környezeti értékelése:

Az állattartás ösztönzésével a beavatkozás hozzájárulhat az azzal kapcsolatos közvetlen környezeti problémák előidézéséhez (növekvő ÜHG kibocsátás, bűz- és zajhatás, trágyakibocsátás növekedése), valamint közvetett módon – a takarmányigény növekedésével – a szántóföldi művelés területi arányának és intenzitásának növekedéséhez. Ugyanakkor szerves trágya növekvő felhasználása csökkenti a műtrágyafelhasználásból adódó N2O kibocsátást, hiszen a szerves trágyák használata összességében alacsonyabb ÜHG kibocsátással jár, mint a műtrágyáké. A támogatás alapfeltételeként megjelenő HMKÁ és JFGK előírások számos ponton tartalmaznak a környezeti tényezőkre releváns kötelezettségeket, amelyek a KAP zöld felépítményének alappillérét képezik. Az alapfeltételek környezeti vállalásainak kis mértékű emelése komoly környezeti hozzájárulás-növekedést eredményezhet, tekintettel arra, hogy a teljes ágazat jövedelmi viszonyait meghatározó szabályrendszert érint.

Levegőminőség védelem: Fosszilis energiahasználat mérséklése. Bűz- és zajhatás mérséklése, a túllelgeltetés elkerülése. Hulladék: Mezőgazdasági tevékenységgel kapcsolatos hulladékképződés mérséklése – kapcsolódás a körforgásos gazdasághoz.

Stratégiai megfeleltetésvizsgálat:

A beavatkozáshoz kötődő HMKÁ és a JFGK előírások hozzájárulnak a Natura 2000 jelölő fajok és élőhelyek károsításának elkerüléséhez, így az erre vonatkozó stratégiai célokhoz is. A beavatkozás

alapkövetelményei okán hozzájárulhat a körkörös gazdálkodás céljainak elősegítéséhez és a klímaváltozással kapcsolatos célok eléréséhez.

A beavatkozással kapcsolatos fontos stratégiai célok: Körkörös gazdálkodás céljainak elősegítése, a klímaváltozással kapcsolatos célok elérése, levegőszennyezés mérséklése.

A beavatkozáshoz kapcsolódó javaslattétel

A várhatóan fellépő környezetre káros hatások elkerülésére, csökkentésére vagy ellentételezésére vonatkozó javaslatok

Az állattartással kapcsolatos közvetlen környezeti problémák kezelése indokolt (növekvő ÜHG kibocsátás, bűz- és zajhatás, trágyakibocsátás növekedése).

A beavatkozás környezeti hatékonyságának javítására vonatkozó javaslatok

A beavatkozás állattartó ágazatra gyakorolt pozitív hatása mellett a potenciálisan megnövekvő környezeti hatások (ÜHG kibocsátás, zaj-, bűz-, hulladékterhelés növekedése) kezelése a KAP Stratégiai Terv más beavatkozásaival szinergiában fontos feladat (pl. állattartó telepek környezeti terhelését csökkentő beruházások támogatásával).

A támogatható állattenyésztés körébe a hal-, illetve (takarmány-, táplálék- és beporzó/méztermelő) rovartenyészetek működtetését is integrálni szükséges.

Javaslattétel a kiválasztási szempontrendszerre

Körforgásos gazdálkodásból származó termékek használata. Ökológiai gazdálkodók, magas minőségű, háztáji (kézműves) termékelőállítók és családi gazdaságok fokozott támogatása.

Javaslattétel a hatások/hatékonyság értékelésre vonatkozó mutatókra/monitoringra

Indokolt lehet a beavatkozás keretében változó ÜHG kibocsátás mérése a gazdasági/ágazati előnyök és a környezeti terhek egyensúlyának nyomon követése érdekében, ezen kívül az állati eredetű termékdiverzitás növekedésének nyomon követése.

4.4.8. Zöldség-gyümölcs szektoriális beavatkozások

A beavatkozás értékelése

Környezeti hatás leírása:

A zöldség-gyümölcs ágazat fejlesztését célzó beavatkozások közül legjelentősebb környezeti hatása a gazdálkodási gyakorlati paramétereit érintő beavatkozásoknak lehet. A talajművelést és talajvédelmet, a növényvédőszer-használatot, a tápanyag-utánpótlást, a vízfelhasználást, valamint a faj- és fajtahasználatot, illetve ezek megváltoztatását célzó támogatások nagymértékben képesek befolyásolni – ideális esetben csökkenteni – a gyümölcs- és zöldségtermesztés környezeti elemekre, a természeti sokféleségre, valamint az éghajlatváltozásra gyakorolt hatását.

A feldolgozási és tárolási kapacitások fejlesztése többlet területfoglalással, megnövekedő energiahasználattal és hulladékképződéssel jár, ugyanakkor a helyi/térségi együttműködéseket erősítve a rövidebb és fenntarthatóbb élelmiszerláncok kerülhetnek előtérbe.

A beavatkozás-csoporthoz tartozó tanácsadási, képzési, továbbá a termékek piacra jutását segítő kommunikációt, promóciót és fogyasztói tájékoztatást célzó tevékenységek, illetve az ezekhez kapcsolódó alapkutatások – a tartalom függvényében – közvetett pozitív környezeti hatással bírhatnak.

A termékek eredetét, tisztaságát és minőségét garantáló, továbbá az ellátási láncok teljes átláthatóságát és lekövethetőségét megteremtő minőségbiztosítási rendszerekhez való csatlakozás piaci előnyhöz juttathatja a környezetkímélő módszereket alkalmazó gazdaságokat és erősítheti a fogyasztói bizalmat az ismert, hazai forrásokból származó zöldségek és gyümölcsök iránt.

A beavatkozás keretében beérkezett pályázatok támogatásra történő kiválasztási szempontrendszerének környezeti szempontú értékelése:

A pályázatok kiválasztása során a technikai jogosultsági feltételek teljesülése mellett általános irányelveként annyi jelenik meg, hogy azok a korábbi állapothoz képest legalább 15%-os csökkenést eredményezzenek a nem megújuló energiák használata, a levegő-, víz- és talajszennyezés, valamint a hulladékok keletkezése terén. Elfogadhatóak továbbá azon beruházások is, amelyek legalább 7%-os csökkenést eredményeznek a felsorolt területeken, de legalább egy további környezeti előnnyel járnak.

A kiválasztási szempontrendszer ennél részletesebb, egzaktabb környezeti elvárásokat nem tartalmaz.

Stratégiai megfeleltetésvizsgálat:

A beavatkozás az Európai Unió biodiverzitás 2030, illetve a termőföldtől az asztalig stratégiáinak célkitűzéseit részben integrálják, ám azoknál jóval kevésbé ambiciózus célokat, illetve kiválasztási kritériumokat határoznak meg.

A beavatkozás megfelelő hangolása esetén összhangban van a Nemzeti Fenntartható Fejlődési Stratégia „T4.6 A helyi gazdasági kapcsolatok erősítésére eszközök bevezetése, a lokális ellátási láncok fejlesztése" és „T4.3 Lokális termelési rendszerek előnyben részesítése, helyi, térségi gazdasági kapcsolatok erősítése" pontjaival.

A beavatkozáshoz kapcsolódó javaslattétel

A várhatóan fellépő környezetre káros hatások elkerülésére, csökkentésére vagy ellentételezésére vonatkozó javaslatok:

A területfoglalással járó infrastrukturális beruházások esetén (pl. feldolgozó, hűtőház) javasoljuk kerülni, illetve minimalizálni a zöldmezős beruházásokat. Az épületek és berendezések működtetésének energiaigényét javasoljuk megújuló energiaforrásból (napenergia) fedezni és ezt támogatni.

A beavatkozás környezeti hatékonyságának javítására vonatkozó javaslatok:

A zöldség- és gyümölcságazat a többi agrárágazathoz viszonyítva is rendkívüli mértékben kitett a klímaváltozás hatásainak (szélsőséges időjárási események), valamint a biológiai sokféleség csökkenésének (vadbeporzók és házi méhek számának csökkenése). A támogatásban ezért feltétlen előnyt kell biztosítani azoknak a fejlesztéseknek és beruházásoknak, amelyek hosszú távú, természetalapú megoldásokat kínálnak ezeknek a problémáknak, a negatív környezeti hatásoknak a mérséklésére. Ide tartozik az betegségekkel, időjárási szélsőségekkel szemben ellenállóbb fajok/fajták használata, a csökkentett növényvédőszer-használat, a talajtakarás, természetes élőhely-elemek és természetvédelmi berendezések telepítése, a biológiai védekezés megerősítése.

Friss kutatási eredmények alapján a hazai forgalomban lévő gyümölcsök és zöldségek igen nagy arányban, sokszor az uniós átlag fölött tartalmaznak egészségügyi kockázatot jelentő, ezért ún. helyettesítésre kijelölt növényvédőszer-maradványokat. A növényvédőszer-használat érdemi, jelentős csökkentését célzó, illetve az ökológiai átállást segítő beruházások ezért kiemelt hangsúlyt kell, hogy kapjanak a beavatkozások feltételrendszereiben, illetve a pályázatok kiválasztása során - a biodiverzitás 2030 és a termőföldtől az asztalig stratégiákban leírtaknak megfelelően.

A zöldség és gyümölcságazatban az öntözés alapvető eleme a technológiának, ezért a gazdálkodást minden esetben össze kell hangolni a térségi vízgyűjtő-gazdálkodási tervekben foglaltakkal, az öntözővíz forrása, volumene, valamint a felszíni és felszín alatti vízkészleteket érintő potenciális szennyezések tekintetében.

Javaslattétel a kiválasztási szempontrendszerre:

A kiválasztási szempontrendszer tekintetében egzakt és részletes környezeti elvárások megfogalmazását javasoljuk, a stratégiai céloknak megfelelően (így pl. a biodiverzitás 2030 és termőföldtől az asztalig stratégia) annak érdekében, hogy egyértelműen szűrni és rangsorolni lehessen az pályázatokat a környezeti alkalmasság, illetve a várható környezeti teljesítmény szempontjából.

Javaslattétel a hatások/hatékonyság értékelésre vonatkozó mutatókra/monitoringra: nem releváns

4.4.9. Méhészeti beavatkozások

A beavatkozás értékelése

Környezeti hatás leírása:

A hazai és nemzetközi szakmai párbeszédet, a tudás megszerzését és átadását segítő rendezvények, képzések, tanulmányutak közvetett pozitív hatással lehetnek az ágazat környezeti teljesítményére. Környezeti szempontból kiemelendő a különböző kutatások – így pl. a fenológiai és meteorológiai megfigyelő hálózatok működtetése, méhegészségügyi és környezetterhelési vizsgálat – támogatása, amely a környezeti tényezők változásából (pl. klímaváltozás), illetve a kedvezőtlen mezőgazdasági gyakorlatokból (pl. méhekre veszélyes növényvédőszerek alkalmazása, élőhelyek átalakítása) eredő veszélyforrások felmérését és az eredmények közzétételét célozza.

A méhcsaládok egészségének megőrzése – gyógyszerek, eszközök beszerzése – hozzájárul a beporzás, mint alapvető ökoszisztéma-szolgáltatás fenntartásához.

A méhészeti termékekkel kapcsolatos tájékoztatás, promóció, marketing, illetve a laborvizsgálatokra alapozott minőségbiztosítás segíthet a fogyasztói tudatosság növelésében, a minőségi, szermaradványoktól mentes, és magas szintű állatjóléti intézkedések betartásával termelt mézek piaci pozícióinak erősítésében.

A beavatkozás keretében beérkezett pályázatok támogatásra történő kiválasztási szempontrendszerének környezeti szempontú értékelése:

A kiválasztási szempontrendszer környezeti szempontokat nem tartalmaz.

Stratégiai megfeleltetésvizsgálat:

A méhegészségügyi és környezetterhelési vizsgálatok támogatása hozzájárul a méhekre veszélyes agrártechnológiák – így pl. egyes növényvédőszerek azonosításához, használatuk kiterjedtségének és kedvezőtlen hatásának monitorozásához. A méhcsaládok fenntartása hozzájárul a pollináció, mint alapvető fontosságú ökoszisztéma szolgáltatás fenntartásához, illetve helyreállításához. A fentiek támogatják az Európai Unió biodiverzitás 2030, illetve a termőföldtől az asztalig stratégiáinak megvalósulását.

A házi méhek állományaira pozitív hatással levő környezeti változások (növényvédőszer-használat mérséklése) a vad beporzók számára is előnyös, így ez összhangban van a beporzókkal kapcsolatos uniós kezdeményezéssel[22] is.

A beavatkozás megfelelő hangolása esetén összhangban van a Nemzeti Fenntartható Fejlődési Stratégia „T4.6 A helyi gazdasági kapcsolatok erősítésére eszközök bevezetése, a lokális ellátási láncok fejlesztése" és „T4.3 Lokális termelési rendszerek előnyben részesítése, helyi, térségi gazdasági kapcsolatok erősítése" pontjaival.

A beavatkozáshoz kapcsolódó javaslattétel

A várhatóan fellépő környezetre káros hatások elkerülésére, csökkentésére vagy ellentételezésére vonatkozó javaslatok:

A beavatkozás vonatkozásában környezetre káros hatás nem merül fel.

A beavatkozás környezeti hatékonyságának javítására vonatkozó javaslatok:

A méhészeti képzési anyagok fejlesztése vonatkozásában indokolt a természetvédelmi ágazat állami és civil szereplőinek bevonása, egyfelől a közös célkitűzések kihangsúlyozása és közös programok kidolgozása (pl. méhek szempontjából veszélyes növényvédőszerek használatának szigorú tilalma), valamint a szakmai ellentétek (pl. egyes jól mézelő idegenhonos és inváziós növényfajok megítélése, egyes védett madárfajok kártétele) tisztázása érdekében.

Javaslattétel a kiválasztási szempontrendszerre:

A kiválasztási szempontrendszer vonatkozásában érdemi módosító javaslat környezeti szempontból nem indokolt.

Javaslattétel a hatások/hatékonyság értékelésre vonatkozó mutatókra/monitoringra: nem releváns

4.4.10. Szőlészeti-borászati beavatkozások

A beavatkozás értékelése

Környezeti hatás leírása:

A lokális talaj- és éghajlati jellemzőkhöz illeszkedő fajták telepítése környezeti szempontból kedvezőbb agrotechnikai megoldásokat helyezhet előtérbe (csökkentett talajművelés és növényvédelem). Az évtizedek óta felhagyott egykori termőhelyek újratelepítése ugyanakkor jó természetességű másodlagos élőhelyek megszüntetésével járhat együtt.

A termelőeszközök és feldolgozó üzemek korszerűsítése energiatakarékosabb működést és csökkentetett hulladékképződést eredményez, ami a járulékos negatív környezeti hatásokat képes mérsékelni. A borászati üzemek informatikai fejlesztése, a feldolgozás digitalizációja – mint minden IKT-fejlesztés – jelentős ökológiai lábnyommal jár a berendezések gyártásához és szállításához kapcsolódó negatív externáliák, az újrahasznosítás nehézségei, illetve a megnövekedő energiafogyasztás révén.

A zöldszüret támogatása a fenntarthatósági szempontokkal ellentétes, hiszen a művelésből származó környezeti terhelés jelentkezik, ugyanakkor ezt semmilyen gazdasági megtérülés nem indokolja, így a támogatás nettó környezeti kárral jár.

[22] https://ec.europa.eu/environment/nature/conservation/species/pollinators/index_en.htm

A beavatkozás keretében beérkezett pályázatok támogatásra történő kiválasztási szempontrendszerének környezeti szempontú értékelése:

A kiválasztási szempontrendszerben érdemi környezeti kritériumok nem jelennek meg.

Stratégiai megfeleltetésvizsgálat:

A beavatkozás az Európai Unió biodiverzitás 2030, illetve a termőföldtől az asztalig stratégiáinak célkitűzéseit csekély részben integrálják, azoknál jóval kevésbé ambiciózus célokat határoznak meg; a kiválasztási kritériumok között környezeti szempontok nem jelennek meg.

A beavatkozás megfelelő hangolása esetén összhangban van a Nemzeti Fenntartható Fejlődési Stratégia „T4.6 A helyi gazdasági kapcsolatok erősítésére eszközök bevezetése, a lokális ellátási láncok fejlesztése" és „T4.3 Lokális termelési rendszerek előnyben részesítése, helyi, térségi gazdasági kapcsolatok erősítése" pontjaival.

A beavatkozáshoz kapcsolódó javaslattétel

A várhatóan fellépő környezetre káros hatások elkerülésére, csökkentésére vagy ellentételezésére vonatkozó javaslatok:

Az újratelepítések és ültetvény-átalakítások során javasoljuk előnyben részesíteni a környezetkímélő agrotechnikai megoldásokat: pl. a talajbolygatás minimalizálása, gyepes sorközök kialakítása, csökkentett növényvédőszer-használat.

Az újratelepítések tervezése és engedélyezése során környezeti hatásvizsgálat, illetve Natura 2000 hatásbecslés elvégzése szükséges annak érdekében, hogy az élőhelyek természetessége, illetve az élőhelyeket, fajokat érintő veszteség mértéke megítélhető legyen. Beállt természetes élőhelyek (pl. gyepek) megszüntetése nem támogatható, illetve az élőhelyek megszüntetése egykori szőlőterületek visszaállítása érdekében nem tekinthető újratelepítésnek/átalakításnak.

A beavatkozás környezeti hatékonyságának javítására vonatkozó javaslatok:

A gépek és az informatikai berendezések beszerzése során a lehetőségekhez mérten törekedni kell a hazai gyártású, hosszú élettartamú, hosszú garanciaidővel, illetve stabil hazai szervizháttérrel rendelkező eszközök megvásárlására; az ár nem lehet az egyetlen döntési szempont.

Javasoljuk a zöldszüreti támogatás megszüntetését. Ez a tisztán piacszabályozó támogatási forma környezeti fenntarthatósági szempontból nem indokolható, hiszen a művelésből származó negatív környezeti externáliák (gépek kibocsátása, növényvédelem) jelentkeznek, ám ezek nem ellensúlyozódnak semmilyen gazdasági megtérüléssel: a támogatás tehát nettó környezeti terhelést okoz.

Javaslattétel a kiválasztási szempontrendszerre:

A kiválasztási szempontrendszerben a környezeti szempontok jogosultsági feltételként való megjelenítése, ill. az értékelés során esetlegesen markáns pontszámmal való érvényesítése javasolt.

Javasoljuk, hogy a fenntarthatósági (környezeti, társadalmi) szempontok érvényesítésének szempontjai mellett további előnyt jelentsen, ha a beavatkozás program kifejezetten hozzájárul az EU 2020/852 rendelete (Taxonómia rendelet) megvalósításához. E rendelet szerint egy gazdasági tevékenység akkor tekinthető fenntarthatónak, ha a tevékenység lényegesen hozzájárul a meghatározott környezeti célkitűzések valamelyikéhez és ezzel egyidejűleg nem okoz jelentős kárt (DNSH) a környezetvédelmi célkitűzések egyikében sem, amelyek a következők:

1) éghajlatváltozás mérséklése;
2) az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodás;
3) a víz és a tengeri erőforrások fenntartható használata és védelme;
4) a körforgásos gazdaságra való áttérés;
5) a szennyezés megelőzése és ellenőrzése;
6) a biológiai sokféleség és az ökoszisztémák védelme és helyreállítása.

Javaslattétel a hatások/hatékonyság értékelésre vonatkozó mutatókra/monitoringra: nem releváns

4.4.11. Agrárkörnyezetgazdálkodási kifizetések (AKG)

A beavatkozás értékelése

Környezeti hatás leírása:

A KAP Stratégiai Terv keretében tervezett agrár-környezetgazdálkodási kifizetések szerkezetüket és tartalmukat tekintve azonosnak mondhatók a Vidékfejlesztési Program keretében meghirdetett támogatási előzményekkel. Ennek okán a potenciális környezeti hatások azonosítása során mind a korábbi programértékelések (pl. ÚMVP ex-post), mind a Vidékfejlesztési Program tematikus értékelései támpontot nyújtanak.

A beavatkozás keretében beérkezett pályázatok támogatásra történő kiválasztási szempontrendszerének környezeti szempontú értékelése:

Az agrár-környezetgazdálkodási intézkedések biodiverzitásra gyakorolt hatásai a mezőgazdasági élőhelyek madárállományainak változása – az ún. Farmland Bird Index (FBI) - alapján kerülnek értékelésre, melynek bemeneti adatait a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület Monitoring Központja által működtetett Mindennapi Madarak Monitoring Programja biztosítja.

A vizsgálat megállapította, hogy azon mintavételi – SAPS által támogatott – területeken, ahol alacsony volt az AKG programokban való részvétel, csökkenő FBI értékek mutathatók ki. Azon területeken, ahol az AKG programokban való részvétel közepes/magas volt, stabil FBI értékek voltak a jellemzők.

Fentiek alapján feltételezhető az agrárkörnyezetgazdálkodási kifizetések általános kedvező hatása a biodiverzitás-változásra.

Az értékelés külön figyelmet fordított a horizontális tematikus előíráscsoportok által lefedett területek elemzésére, mely az általános megállapításokkal azonos eredményekkel zárult (alacsony AKG lefedettség esetén csökkenő biodiverzitás trend, míg közepes/magas lefedettség esetén stabil trend).

A zonális, természetvédelmi célú tematikus előíráscsoportok esetén az agrárkörnyezetgazdálkodási kifizetések fokozott jelentősége igazolódott. Ezen intézkedések jelentősen hozzájárulhatnak a biológiai sokféleség megőrzéséhez.

Az agrárkörnyezetgazdálkodási kifizetések felszíni és felszín alatti vizekre gyakorolt hatása[23]

[23] *A vízgazdálkodást érintő beavatkozások eredményessége és hatékonysága. Vidékfejlesztési Program Tematikus Értékelési Jelentés, 2021. Az értékelés együtt vizsgálta az agrárkörnyezetgazdálkodási kifizetéseket, az ökológiai gazdálkodás támogatásával érintett területeket és a Natura 2000 kompenzációs kifizetéssel érintett területeket.*

Az N és P tápanyagmérlegekben tapasztalt változások

A támogatott területekre, a gazdálkodási naplók alapján számolt, vetésterülettel súlyozott ΔN (kgN/ha) átlagértékek csökkenést mutatnak a 2010-2014 évi átlaghoz képest. A hivatalos adatok szerint a 2015-2017 évek átlagos tápanyagmérlegei gyakorlatilag azonosak a 2010-2014 évek átlagával, tehát országos szinten nem volt időbeli változás.

A táblánként eltérő körülmények (szerves- és műtrágya használatok, talajminőség, termésátlag stb.) miatt, a gazdálkodási naplókból (GN) számolt ΔN és ΔP adatoknak nagy a szórása, ami csökkenti az átlagértékek összehasonlításának megbízhatóságát. A gazdálkodási naplók között nagyon sok a megkérdőjelezhető adat, ami bizonytalanabbá teszi az értékelést, ezért a naplókat beküldők felelősségét növelni kellene.

A foszfor tápanyagmérlege nem mutat változást a 2010-2014 évi átlagértékhez képest. A tartósan alacsony P tápanyag-mérlegek potenciális talajminőség romlási veszélyt jeleznek. Ugyanakkor a talajvíz P szennyeződésének kockázata még pozitív ΔP esetén sem lenne nagy, mivel a foszfor túlnyomó része megkötődik a talajban, amit a talajvíz gyakorlatilag nulla P tartalma is jelez, a vízminőségi monitoring pontjain.

A tápanyagmérlegek eloszlásának vizsgálata kimutatta, hogy rendkívül sok a negatív ΔN és ΔP érték, ahol több tápanyagot visznek el a földekről, mint amennyit pótolnak. Ugyanakkor még mindig sok a potenciálisan talajvízszennyezést okozó, 30 kgN/hektárnál nagyobb tápanyagtöbbletű táblák aránya.

Az intézkedések hatása a felszín alatti vizek minőségére

A felszín alatti vizek nitrát-szennyezettségének elemzése alapján megállapítható, hogy a támogatott területeken folytatott tápanyag-gazdálkodás hozzájárul a vízminőség javulásához. Jelenleg azonban az intézkedéseknek csak mintegy 50 - 60 %-a esik a nem megfelelő vízminőségi állapotú víztestekre, de minthogy ez közelítőleg egyezik a gyenge állapotú víztestek területi arányával, az összefüggés véletlen jellegű is lehet. Az intézkedések által érintett területeknek csak kb. 10 %-a esik gyenge állapotú víztestre. A VP gyakorlati megvalósítása során a jelenleginél hatékonyabban kell érvényesíteni a területi sajátosságokat.

Az intézkedések hatása a felszíni vizek minőségére

A nitrogén tartalom szerint az AKG mintavízgyűjtőkön a víztestek 71%-a a VKI célkitűzést eléri (kiváló vagy jó állapotú), 19 % mérsékelt és 10% a gyenge és rossz állapotúak aránya. A kontroll területeken ezek az arányszámok rendre 68%, 14% és 18% A foszfor koncentrációkra készített minősítés eredménye az AKG mintavízgyűjtőkön: 53% kiváló-jó, 33% mérsékelt és 14% gyenge, rossz. A kontroll területeken ezek az arányok rendre 42%, 36%, 22%.

Az elemzés alapján megállapítható, hogy az AKG támogatási területeket reprezentáló vízgyűjtőkön a vizek nitrát, nitrit és ammónium tartalma valamelyest kisebb, a foszfor koncentrációk tekintetében azonban nincs érdemi különbség a két csoportban. A VKI minősítés tápanyagokra vonatkozó kritériuma alapján a vízfolyások állapota arányaiban jobb, mint a kontroll területeken. A különbséget azonban nem lehet szignifikánsnak tekinteni az adatok nagy szórása és az eltérő adatszámból származó statisztikai bizonytalanság miatt (a kontroll területeken nagyobb arányban fordulnak elő extrém, kiugróan szennyezett víztestek, melyeken feltehetően lokális szennyezőforrások okoznak kiugróan magas tápanyag koncentrációkat, mely értékek a statisztikai paramétereket torzítják).

A kontroll (referencia) vízgyűjtők és a támogatott területekre reprezentatív mintavízgyűjtők közötti összehasonlító értékelés alátámasztja, hogy az intézkedéseknek van kismértékű kedvező hatása a felszíni vizek minőségére.

Az agrárkörnyezetgazdálkodási kifizetések talajállapotra gyakorolt hatása

A 2018. évi Éves Végrehajtási Jelentésben a talajvédelmi vonatkozásokban a szervesanyagtartalom és az erózió elleni védelem tekintetében történtek elemzések. Az elemzések döntően az igénybe vett AKG támogatás illetve azok előírásainak térbeli lefedettségére koncentrált. Általánosságban a megállapítást nyertek a következők:

a) a támogatott AKG területek többsége nem lejtős terület, szerény az erózióvédelmi célú beavatkozások területi kiterjedése;

b) a gazdálkodók nem feltétlenül a jó minőségű szántóföldekkel pályáznak az AKG intézkedésekre;

c) vannak kedvelt és kevésbé kedvelt talajvédelmi intézkedések, amelyek mozgatórugója nem ismert;

Mind a korábbi, mind a 2018. évi vizsgálatok az AKG intézkedés kedvező talajminőségre gyakorolt hatását támasztja alá.

Az AKG intézkedés tematikus előíráscsoportjainak előírás-szintű környezeti szempontú értékelése a KAP Stratégiai Terv környezeti eredményindikátorainak tervezése során megtörtént. A környezeti eredményindikátorok rendszerében a szakértői értékelés az AKG előírások által lefedett területek tekintetében a következő mértékű hozzájárulást határozta meg (Egy-egy előírás több indikátorhoz is hozzájárulhat, ezért az indikátor-hozzájárulások összesített mértéke a 100 %-ot meghaladhatja.)

Klímavédelem	Szénmegkötés	Talajminőség védelme	Levegőminőség védelme	Vízminőség megőrzése	Tápanyag-gazdálkodás	Racionális vízhasználat	Peszticid-használat csökk.	Élőhely-védelem	Táji elemek megőrzése
10,76%	17,89%	64,61%	18,20%	39,69%	28,57%	6,88%	31,40%	44,68%	5,96%

A KAP Stratégiai Terv agrár-környezetgazdálkodási intézkedéseinek előzményei és a fent ismertetett hatásértékelési elemzések eredményei alapján az intézkedés valamennyi vizsgált környezeti tényezőre vonatkozóan pozitív hatással vannak. A hatás közvetett, illetve közvetlen mivolta, valamint a hatás mértéke – az AKG intézkedés előírásainak tartalmából eredően – környezeti tényezőnként eltérő lehet.

Általánosan elfogadott nézet – melyet az eddigi környezeti értékelések is alátámasztanak – hogy az ún. AKG horizontális tematikus előíráscsoportok környezeti hozzáadott értéke alacsonyabb a lehatárolt célterületeken elérhető ún. zonális előíráscsoportokénál. A horizontális AKG előíráscsoportok környezeti teljesítéséhez jelentősen hozzájárulhat a választható előírások felvétele. A 2021. évi AKG pályázati felhívásra beérkezett támogatási kérelmek elemzése rámutatott arra, hogy a mezőgazdasági termelők által igényelt terület 86,6 %-án a választható előírások legalább felét (több, mint hat választható előírást) igényeltek. Tíz, tizenegy, vagy tizenkettő választható előírást igényeltek a gazdálkodók a kérelmezett területek 46,8 %-án. Ezen eredmények erősítik azt a feltevést, hogy:

1. a választható előírásokkal érdemben javítható az AKG környezeti teljesítménye

2. a választható előírásrendszer hozzájárul a mezőgazdasági termelők rugalmas, gazdasághoz igazított AKG kérelmeinek összeállításához.

Az intézkedés kedvező környezeti hatásai mellett meg kell említeni azon közvetett potenciális negatív hatást is, mely – a környezeti vállalásokat nem kellően elváró AKG előírások mellett – a gazdálkodás intenzívebbé válását eredményezheti.

A beavatkozás keretében beérkezett pályázatok támogatásra történő kiválasztási szempont-rendszerének környezeti értékelése

Bár a 2021. évi AKG pályázati felhívás bírálata során a szakmai kiválasztási szempontrendszer (a környezeti hozzáadott érték) alkalmazására nem került sor, a KAP Stratégiai Terv tervezetében feltüntetett kiválasztási alapelvek vonatkozásában a következők állapíthatók meg:

- A környezeti vállalások szerinti kiválasztási szempontrendszer megjelenik az alapelvek között (a választott előírások környezeti hozzáadott értéke).

- A kérelmezett területek környezeti meghatározottsága megjelenik az alapelvek között.

Nem szerepel a kiválasztási szempontrendszer alapelvei között az, hogy a támogatott területek kiválasztása során előnyt élveznek azon területek, ahol korábban AKG kifizetést igényeltek, holott környezeti szempontból indokolt lehet egy-egy terület hosszabb időtávon keresztül folytatott támogatása.

A korábbi támogatási időszakban – hasonló kiválasztási alapelvek programszintű rögzítése mellett – előfordult, hogy nem a maximális környezeti hozzáadott értékkel jellemezhető kérelmek és mezőgazdasági termelők kerültek támogatottként kiválasztásra. Ennek az eljárásnak az elmaradó környezeti hasznok mellett komoly morális kihatásai érzékelhetők az érintett kedvezményezettek körében. Az intézkedés környezeti hozzáadott-értékének garantálása érdekében a KAP Stratégiai Tervben további biztosítékok szükségesek arra, hogy a legmagasabb környezeti vállalásokat önkéntesen felvállaló mezőgazdasági termelők juthassanak elsősorban támogatáshoz.

Stratégiai megfeleltetésvizsgálat:

Az AKG intézkedés az Európai Unió alábbi irányelveinek való megfeleltetést szolgálja:

- Az Európai Parlament és a Tanács 2009/147/EK irányelve (2009. november 30.) a vadon élő madarak védelméről;

- A Tanács 92/43/EGK Irányelve (1992. május 21.) a természetes élőhelyek, valamint a vadon élő állatok és növények védelméről;

- Az Európai Parlament és a Tanács 2000/60/EK irányelve (2000. október 23.) a vízpolitika terén a közösségi fellépés kereteinek meghatározásáról;

- A Tanács 91/676/EGK irányelve (1991. december 12.) a vizek mezőgazdasági eredetű nitrátszennyezéssel szembeni védelméről;

A beavatkozáshoz kapcsolódó javaslattétel

A várhatóan fellépő környezetre káros hatások elkerülésére, csökkentésére vagy ellentételezésére vonatkozó javaslatok

Az agrár-környezetgazdálkodási intézkedések esetében közvetlen negatív környezeti hatások nem várhatók. A beavatkozás tervezése során törekedni kell olyan környezeti vonatkozású előírások megfogalmazására, melyek valós környezeti hozzáadott értékkel jellemezhetők.

A beavatkozás környezeti hatékonyságának javítására vonatkozó javaslatok

Az agrár-környezetgazdálkodási kifizetések keretében gondoskodni kell a speciális földhasználatot igénylő környezeti problémák kezelésének támogatási lehetőségeiről az alábbiak szerint:

1. A továbbiakban is biztosítani kell a Magas Természeti Értékű Területek természetvédelmi célú földhasználatának támogatását. Az MTÉT program szükséges felülvizsgálata és bővítése hozzájárul a biodiverzitás csökkenés lassításához. Indokolt a rendszer bővítése a speciális földhasználatot igénylő fajok védelmét szolgáló tematikus előíráscsomagokkal (pl. rákosi vipera védelmét szolgáló előíráscsomag bevezetése, a túzokvédelmi földhasználatot segítő előíráscsomag továbbfejlesztése, ún. gyeprezervátum előíráscsomag elindítása, Birds@Farmland projekt eredményeinek beillesztése).

2. A zonális jellegű környezeti problémák (pl. aszály, belvíz, erózió) megoldási lehetőségeinek további támogatása a beavatkozás keretein belül prioritást kell, hogy élvezzen.

3. A vízvisszatartást segítő előíráscsoportok megőrzése és bővítése. A mezőgazdasági területeken történő vízmegtartás kiemelt jelentőségűvé válik, ezért a beavatkozás keretein belül minden lehetséges eszközzel segíteni kell a mezőgazdasági termelők által végzett vízvisszatartási tevékenységeket, különösen azokon a területeken, ahol a vonatkozó szabályozás (pl. a Vízgyűjtőgazdálkodási Tervek) erre vonatkozóan iránymutatást tesznek.

4. A horizontális tematikus előíráscsoportok keretében indokolt az apróvad- és beporzóvédelmi előírások markáns megjelenítése, akár önálló tematikus előíráscsoport formájában is.

5. Az agrár-környezetgazdálkodási kifizetések keretében indokoltnak mondható a választható előírások rendszerének megőrzése. A hatásértékelések előzetes eredményei alapján ezeknek jelentősége lehet a környezeti teljesítmény szempontjából, így megtartásuk/bővítésük indokolt.

6. A környezeti hatások maximalizálása érdekében megfontolandó egy-egy terület hosszabb távú (az öt éves támogatási cikluson túlmutató) támogatásának kivitelezése a beavatkozás keretein belül. Ez vagy a támogatási szerződések időtartamának meghosszabbításával, vagy a kiválasztási szempontrendszerben a korábban támogatott területek előnyben részesítésével megvalósítható.

7. A beavatkozás összehangolása szükséges, célterületi, tartalmi és végrehajtási szempontból a KAP Stratégiai Terv más, környezetbarát földhasználatot és földhasználatváltást szolgáló intézkedéseivel (pl. nem termelő beruházások beavatkozás).

Javaslattétel a kiválasztási szempontrendszerre:

1. A kiválasztási szempontrendszerben a beavatkozás valamennyi előíráscsoportja tekintetében összességében (nem tematikus előíráscsoportonként) garantálni kell a legmagasabb környezeti vállalásokat tévő mezőgazdasági termelők előnyben részesítését.

2. A kiválasztási szempontrendszerben előnyt kell, hogy élvezzenek azon mezőgazdasági termelők, akik környezetvédelmi célú földhasználatváltás fenntartása érdekében igényelnek agrár-környezetgazdálkodási támogatást.

3. A kiválasztási szempontrendszerben előnyt kell, hogy élvezzenek azon mezőgazdasági termelők, amelyek olyan területekkel pályáznak, melyek korábban is kaptak agrár-környezetgazdálkodási kifizetést.

Javaslattétel a hatások/hatékonyság értékelésre vonatkozó mutatókra/monitoringra:

A KAP Stratégiai Terv vonatkozó indikátor mutatói az AKG intézkedések várt hatásait képesek kimutatni. A környezeti hatások kimutatása szempontjából kiemelt jelentőségű a megfelelő reprezentativitást biztosító környezeti adatgyűjtés a támogatási ciklus teljes időtartamára.

4.4.12. Ökológiai gazdálkodás támogatása

A beavatkozás értékelése

Környezeti hatás leírása:

Ökológiai és ökológiai szemléletű gazdálkodási módok fenntartása és integrálása mezőgazdasági rendszerekbe a klímaváltozás hatásainak mérséklése, a környezeti elemek védelme és a természetes ökoszisztémák megőrzése érdekében.

A beavatkozás tartalmát tekintve hasonló az (NAKP)-NVT-ÚMVP AKG alatt futó ökológiai gazdálkodási célprogramokhoz (Ökológiai szántóföldi növénytermesztési cp., Ökológiai gyepgazdálkodási cp., Ökológiai gyümölcs és szőlőtermesztés cp.), ahol szintén megkülönböztetésre kerültek az átállás alatti és átállt területek. Szerkezetében azonban különböző, hiszen a VP időszak óta külön beavatkozásként jelenik meg, ezzel nagyobb hangsúlyt kapva. A VP időszak alatt kétszer is megnyitásra került a bevatkozás, így a 2018-ban csatlakozottakkal együtt 192.000 ha-ra nőtt a támogatott területek nagysága.

Az ökológiai művelésbe vont területek arányának növekedése, illetve a már bevont területek fenntartása vidéki táj megőrzése, táji elemek védelme, a vízvédelem, a talajvédelem továbbá a kulturális örökség védelme és a minőségi beltartalmú élelmiszerek előállítása szempontjából támogatandó, hiszen

- az ökológiai gazdálkodás faj/fajta, technológia és földhasználat választása a táji és agroökológiai adottságok figyelembevételén alapul, így közvetlenül növeli/fenntartja a táji diverzitást, hozzájárul a tájjelleg, tájkarakter megőrzését biztosító tájhasználat fenntartásához,

- a műtrágya használat csökkentését szolgáló tápanyag-gazdálkodási eljárások bevezetésével közvetlenül elősegítheti a vizeink védelmét, az extenzív/hagyományos tájgazdálkodási formák széleskörű elterjedését, fennmaradását,

- a mezőgazdaságból eredő szennyező anyagok csökkentésén keresztül közvetetten hozzájárulhat felszíni vizek, mint tájkarakter meghatározó elem mennyiségi, minőségi megőrzéshez,
- hagyományos gyepkezelési eljárásokon keresztül nemcsak a gyepek ökológiai adottságait, hanem értékes tájképi elemeket és az adott tájra jellemző paraszti kultúra kultúrtörténeti emlékeit (természetes, épített) is komplex módon megőrizheti.
- az ökológiai gazdálkodásból származó vegyszermentes élelmiszerek közvetlenül járulnak hozzá az emberi egészség védelméhez.

Az ökológiai gazdálkodás fosszilis energiafelhasználása és trágyahasználata előnyösebb a klímavédelem szempontjából a konvencionális mezőgazdaságénál, és ÜHG kibocsátás elkerüléssel jár. További közvetett kibocsátáselkerülést jelent az ökológiai gazdálkodás talajvédő hatásából adódó talajeredetű kibocsátás csökkenése. Talajminőség védelme, talajerózió szempontjából is pozitív hatás várható.

A beavatkozás keretében beérkezett pályázatok támogatásra történő kiválasztási szempontrendszerének környezeti értékelése

A KAP Stratégia Terv értékelt változata az ökológiai gazdálkodás alá vont területek minél szélesebb körű bevonása érdekében csak abban az esetben javasol pontozási rendszer használatot, amennyiben forráshiány áll fent, ezért kiemelten fontos a tervezés korai szakaszában megfelelő forrás allokálása a beavatkozáshoz, hogy nehogy területi visszalépés történhessen.

A pontozási szempontok között megjelennek az egyéb természetvédelmi védelmi prioritások, mint Natura2000 terület, MTÉT, stb, azonban a vízvédelem, a talajminőség védelme, talajerózió szempontjából kiemelten fontosak azok a területek is, ahol jelentős mértékű javulás érhető el környezeti szempontból (erózióérzékeny területek, kis- és nagy szervesanyag-tartalmú területek stb.).

Stratégiai megfeleltetésvizsgálat:

A 2030-ig tartó időszakra szóló uniós biodiverzitási stratégia céljai alapján az EU mezőgazdasági területének legalább 25%-át ökológiai gazdálkodás alá kell vonni a stratégiai ciklus végéig. Ennek a célkitűzésnek az alapvető jelentőségű támogatója a beavatkozás.

Az ökológiai gazdálkodás beavatkozás az Európai Unió alábbi irányelveinek való megfeleltetést szolgálja alapvetően:

- 834/2007/EK rendelete az ökológiai termelésről és az ökológiai termékek címkézéséről;
- Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2018/848 Rendelete (2018. május 30.) az ökológiai termelésről és az ökológiai termékek jelöléséről, valamint a 834/2007/EK tanácsi rendelet hatályon kívül helyezéséről.

A beavatkozás elősegítheti továbbá a tájgazdálkodási örökséggel, a hagyományos tájhasználat kapcsolatos ismeretek megőrzését (Nemzeti Tájstratégia 2017-2026, III.1. alcél: Fogékonyság, társadalmi felelősségvállalás növelése).

A beavatkozás támogatja a Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégia emberi egészségvédelemmel kapcsolatos céljai (C1.11 egészségtudatos magatartásminták kialakítása; C3.6 Az embert érő környezeti terhelés csökkentése) és a Nemzeti Vidékstratégia élelmezéssel és élelmiszerbiztonsággal kapcsolatos

céljai (fenntartható, a környezeti szempontokat szem előtt tartó, jó minőségű és elegendő – az exportunkat is szolgáló – élelmiszert előállító élelmiszer-termelés) elérését.

Nemzeti Energia és Klímaterv-Dekarbonizáció céljaihoz hozzájárulhat a beavatkozás a mezőgazdasági termelés fosszilis energiafogyasztásának csökkentésével. A Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégia célkitűzésével összhangban az ÜHG kibocsátások csökkentését eredményezheti a beavatkozás.

Az Országos Vízgyűjtő-gazdálkodási Terv célul tűzi ki a műtrágya- és növényvédőszer használat mérséklését a jónál rosszabb minőségű felszíni és felszín alatti víztestek esetében. Ezeken a területeken történő ökológiai gazdálkodás kifejezetten előnyös e célok elérése érdekében.

A beavatkozáshoz kapcsolódó javaslattétel

A beavatkozás környezeti hatékonyságának javítására vonatkozó javaslatok

Az ökológiai gazdálkodás beavatkozások esetében közvetlen negatív környezeti hatások nem várhatók. Minél nagyobb a támogatás alá vont területek mértéke, annál jelentősebb környezeti pozitív hatás várható.

Javaslattétel a kiválasztási szempontrendszerre

Amennyiben nem elégséges az intézkedésre allokált forrás a természetvédelmi lokalizáción és a fiatal gazdák előnyben részesítésén kívül az alábbi kiválasztási szempontok is megfontolandók:

Előnyben részesíteni a vízvédelmi szempontból érzékeny területet (erózió-, belvíz-, aszály-, nitrát-érzékeny területek), beleértve az ivóvízbázisvédelmi célterületeket is.

Preferálni kell a fenntartható, illetve hagyományos növénytelepítési és ápolási rendszereket.

Preferálni kell azokat a gazdaságokat, ahol megújuló energiaforrásokat alkalmazó megoldások találhatók és/vagy törekednek a zéróhulladék elv megvalósítására.

Javaslattétel a hatások/hatékonyság értékelésre vonatkozó mutatókra/monitoringra

Lehetséges mutatók:

- Vízvédelmi szempontból érzékeny (erózió-, belvíz-, aszály-, nitrát-érzékeny) és ivóvízbázisvédelmi területen megvalósuló ökológiai gazdálkodás (hektár)
- Természetközeli növénytakaró változásának nyomonkövetése, szegélyélőhelyek aránya
- Diverzitás változás
- Levegőminőség változás
- Talajminőség változás
- a gazdálkodás komplex környezeti teljesítménye („zöld-pont” értékek alapján)

4.4.13. Agro-ökológiai földhasználat-váltást és fenntartást ösztönző kifizetés

A beavatkozás értékelése

Környezeti hatás leírása:

A KAP Stratégiai Terv keretében tervezett agro-ökológiai nem termelő beruházások valamennyi elemüket tekintve közvetlen pozitív hatással lehetnek az agrárkörnyezetre. Mind a földhasználatváltást elősegítő, mind a vízvédelmi, mind pedig a klímavédelmi vonatkozású javaslatcsomagok olyan környezeti szempontból előnyös változásokat idézhetnek elő, melyek a negatív környezeti tendenciák megfordítását eredményezhetik. Az agro-ökológiai nem termelő beruházások beavatkozás a korábbi, Új Magyarország Vidékfejlesztési Program, illetve a Vidékfejlesztési Program keretében meghirdetett nem termelő beruházások intézkedés szerves, kibővített tartalommal jellemezhető folytatása. Bár a nem termelő beruházások környezeti hatásai a fenti programok hatásértékelési eljárásai során a szerény mintaszám miatt nem voltak statisztikailag igazolhatók, ugyanakkor valamennyi értékelés rámutatott potenciális kedvező hatásaikra. A beavatkozás környezeti hatása arányos a támogatásban részesülő területek kiterjedésével. A beavatkozás a jogosultsági kritériumok között meghatározza a célterületeket, és a táji jelentőségű támogatási formák esetén az illetékes természetvédelmi szerv (nemzeti park igazgatóság) támogató nyilatkozatához köti a pályázatok benyújtását. Ezen intézkedések garantálják a közvetett környezeti kockázatok elkerülését.

Földhasználat váltást, illetve az élőhelyek helyreállítását elősegítő nem termelő beruházások a mezőgazdaság intenzitásának csökkentése, a területhasználat diverzifikációja révén növelik a táji diverzitást.

Vízvédelmi célú nem termelő beruházások közül a vízvisszatartást, vízfolyások védelmét és a vizes élőhelyek létrehozást támogató beavatkozások segíthetik egyes tájak karakterének megőrzését, adott tájkarakter egységre vonatkozó minőségi célkitűzések és kezelési irányelvek megvalósítását, csökkentik az erózió és defláció hatását és a villámárvizek nagyságát.

Környezeti vagy klímavédelmi célú agrár-erdészeti rendszerek telepítése az átjárhatóság növelésével a táji konnektivitás javításán keresztül csökkenti a tájak fragmentáltságát. Ezen elemek megőrzése, fejlesztése, nemcsak ökológiai, hanem tájképi szempontból is kiemelkedő. Az erdők jó felszínborítása növeli a csapadék beszivárgását a talajba, ezzel csökken az erózió és a tápanyagveszteség, valamint a defláció mértéke is.

Nem termelő agro-ökológiai beruházások növelhetik a biodiverzitást, a vízvisszatartást, mérsékelhetik a deflációs kárt és a talajromlást, valamint mérsékelhetik a klímaváltozás hatásait. Talajminőség védelme, talajerózió szempontjából pozitív hatás várható a beavatkozástól.

A beavatkozás eredményeként a termőhelyek rezilienciája, pufferkapacitása nő az éghajlatváltozás okozta károkkal szemben és kismértékben a szekvesztráció is növekedik.

A beavatkozás keretében beérkezett pályázatok támogatásra történő kiválasztási szempont-rendszerének környezeti értékelése

A KAP Stratégia Terv értékelt változata nem relevánsként jelöli meg a kiválasztási szempontrendszer alkalmazását. Tekintettel a korábbi támogatási ciklusok keretében tapasztalt folyamatokra – elsősorban a gazdálkodói érdeklődés mérsékelt mivoltára – a kiválasztási szempontrendszer hiánya nem jelenthet komoly akadályt, ám pótlása mindenképpen szükséges.

Stratégiai megfeleltetésvizsgálat:

Az agro-ökológiai nem termelő beruházások beavatkozás az Európai Unió alábbi irányelveinek való megfeleltetést szolgálja:

- Az Európai Parlament és a Tanács 2009/147/EK irányelve (2009. november 30.) a vadon élő madarak védelméről;
- A Tanács 92/43/EGK Irányelve (1992. május 21.) a természetes élőhelyek, valamint a vadon élő állatok és növények védelméről;
- Az Európai Parlament és a Tanács 2000/60/EK irányelve (2000. október 23.) a vízpolitika terén a közösségi fellépés kereteinek meghatározásáról;
- A Tanács 91/676/EGK irányelve (1991. december 12.) a vizek mezőgazdasági eredetű nitrátszennyezéssel szembeni védelméről;

A beavatkozás az Európai Zöld Megállapodás (Green Deal) részét képező Biodiverzitás 2030 stratégia valamint a Termőföldtől az Asztalig (Farm to Fork) Stratégia céljaival összhangban támogatja elsősorban a magas biodiverzitású tájelemek helyreállítását, ezzel összefüggésben a növényvédőszerek és a műtrágya használatának csökkentését.

A beavatkozás támogatja továbbá a jelenleg érvényben lévő 2. Nemzeti Biodiverzitás Stratégia (NBS) alapvető célkitűzéseit, illetve az elfogadás előtt álló 3. NBS 10. célkitűzését: A biológiai sokféleség megőrzését és a környezet- és tájvédelmi szempontokat szem előtt tartó fenntartható és mozaikos mezőgazdálkodás elterjesztése, valamint a biológiai sokféleség megőrzés szempontjainak érvényesítése a Közös Agrárpolitikában.

A beavatkozás összhangban van továbbá a termőföld védelméről, a természet védelméről, a vízgyűjtő-gazdálkodási tervekről, illetve az éghajlatváltozás elleni küzdelemről, illetve az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodásról szóló hazai jogszabályokkal.

A beavatkozáshoz kapcsolódó javaslattétel

A várhatóan fellépő környezetre káros hatások elkerülésére, csökkentésére vagy ellentételezésére vonatkozó javaslatok

Az agro-ökológiai nem termelő beruházások beavatkozások esetében közvetlen negatív környezeti hatások nem várhatók. A beavatkozás jogosultsági szempontrendszerében megjelenő paraméterek (térbeli meghatározottság, természetvédelmi szerv támogató nyilatkozata) garantálja az esetleges közvetett kockázatok elkerülését.

A beavatkozás környezeti hatékonyságának javítására vonatkozó javaslatok

1. A beavatkozás kedvező környezeti hatását korlátozza, hogy a mezőgazdasági termelők csatlakozási hajlandósága az önkéntes támogatási formához szerénynek mutatkozott az elmúlt támogatási ciklusokban. A csatlakozási hajlandóság növelése szükséges, az alábbi intézkedésekkel:

    a) A kondicionalitás keretében javasolt művelési korlátozások bevezetése az ún. földhasználatváltási célterületeken.

    b) Az agro-ökológiai nem termelő beruházásokkal érintett területek alaptámogatási jogosultságának hosszútávú megőrzése.

c) A támogatási összegek meghatározásakor a termőföld értékcsökkenés és a termelési érték csökkenésére vonatkozó kompenzáció alkalmazása.

2. A beavatkozás keretében támogatni tervezett tevékenységek jellemzően a földhasználat hosszútávú megváltoztatását eredményezik, ugyanakkor a tervezetben előírt fenntartási időszak jellemzően 5 évben került meghatározásra. Tekintettel a kitűzött környezeti célok megvalósulásához szükséges időtartamra és a földhasználatváltozás jellegére, indokolt ennek jelentős növelése, és a földhasználatváltás földnyilvántartásban való átvezetése.

3. Tekintettel arra, hogy a földhasználatváltás során számos adminisztratív, támogatási és gyakorlati kihívás elé kerülhetnek az érintett mezőgazdasági termelők, a folyamat tanácsadó szolgálatok által végzett intenzív segítése szükséges. Ennek érdekében a mind az agro-ökológiai nem termelő beruházások, mind a tanácsadási szolgáltatások igénybevétele során kölcsönös előnyt kell biztosítani a földhasználat-váltás célterületeinek.

4. Az agro-ökológiai földhasználat-váltást ösztönző kifizetés (fenntartás) „I" célterülete tekintetében megfontolásra javasoljuk a támogatás elindítását. A gyepterületek becserjedése esetenként valóban természetvédelmi problémákat okozhat, ám az elmúlt években a rendezett tulajdoni és használati viszonyú gyepek hasznosítása (esetenként túlhasznosítása) vált jellemzővé. A cserjésedés felszámolását célzó támogatás esetenként közösségi jelölő madárfajok élőhelyét szünteti meg, így annak környezeti kockázatai lehetnek. Ezt részben kezeli a nemzeti park igazgatóság hozzájáruló nyilatkozata a tevékenység támogathatóságáról. A célterület támogatása esetén elsődlegesen az inváziós növényfajokkal fertőzött gyepterületek eredeti állapotának helyreállítása indokolt.

5. Megfontolandó, hogy a vízvédelmi célú beavatkozások egy része az öntözésfejlesztési beruházásokkal összevonva legyen meghirdetve, és csak komplex vízgazdálkodási rendszerek fejlesztése kerüljön támogatásra. A vízrendszereket szükségszerűen nem vízilétesítményenként, hanem egységes rendszerként (belvízelvezetés, vízvisszatartás, vízátvezetések, öntözőrendszerek kiépítése) lenne érdemes támogatni, így biztosítható lenne, hogy a pályázók körében kevésbé népszerű, ám fontos vízvédelmi stratégiai célokat biztosító fejlesztések is megvalósuljanak. (Az előző időszakban, míg az öntözésfejlesztési pályázatok kifejezetten népszerűek voltak, addig a vízvédelmi beavatkozásokra alig volt beadott pályázat.)

Javaslattétel a kiválasztási szempontrendszerre:

1. A kiválasztási szempontrendszerben a beavatkozás valamennyi célterülete tekintetében összességében garantálni kell a legmagasabb környezeti vállalásokat tévő mezőgazdasági termelőket.

2. Az agro-ökológiai nem termelő beruházások a más operatív programok keretében támogatott tevékenységek (pl. KEHOP élőhelyfejlesztési, illetve vízügyi beruházások) hatásterületein – a mezőgazdasági termelők támogatásával – jelentősen növelhetik a potenciális környezeti hatásokat (pl. az élőhelyfejlesztésekkel érintett területek pufferterületeink végzett gyeptelepítések hozzájárulhatnak a nitrogén bemosódás csökkenéséhez). Indokolt az ezen területekről jelentkező mezőgazdasági termelők előnyben részesítése a pályázat kiválasztási szempontrendszerében (pl. az érintett természetvédelmi, ill. vízügyi szervek támogató nyilatkozatának becsatolásával).

3. A nem termelő beruházások esetében - különösen a felszíni vizek megőrzését célzó intézkedések vonatkozásában – megfontolandó az ún. eredményalapú kifizetési rendszer

bevezetése. Tekintettel arra, hogy a vízmegőrzést célzó beruházások és azok fenntartása egyedi, az adott terület adottságaitól nagyban függő eredménnyel jár, a kifizetési rendszert ehhez lenne szükséges igazítani. Az eredményalapú kifizetési rendszer potenciális indikátorai lehetnek pl. a megőrzött víz mennyisége (m^3), vagy a vízborítással és tartós nedvességgel rendelkező talajok kiterjedése (hektár), vagy a vízborítás időtartama.

Javaslattétel a hatások/hatékonyság értékelésre vonatkozó mutatókra/monitoringra:

A hatásértékelés keretében alkalmazott mutatók a nem termelő beruházások környezeti hatásainak kimutatására léptékük miatt nem alkalmasak. A beavatkozás érdemi hatásának vizsgálata miatt indokolt lehet a teljesítménymonitoring rendszer alapkövetelményein túlmutató, a beavatkozás léptékéhez igazodó – akár eseti - monitoringrendszer kidolgozása.

Mindemellett indokolt a földhasználatváltást jelentő nem termelő kultúrák és tájképi elemek kiterjedésének folyamatos nyomonkövetése.

Lehetséges monitoring mutatók:

- A beavatkozás következtében az adott tájkarakter egység tájhasználati diverzitásában és konnektivitásában történt változás nagysága és iránya.
- Vízvédelmi szempontból érzékeny területen támogatott gazdálkodók száma, db
- Vízvédelmi szempontból érzékeny területen megvalósult gyeptelepítések (beleértve a partmenti pufferzónában megvalósuló fejlesztéseket is), hektár

4.4.14. Génmegőrzés beavatkozásai

A beavatkozás értékelése

Környezeti hatás leírása:

A génmegőrzés beavatkozásai az állati genetikai erőforrások ex situ, in situ és in vitro megőrzése, a növényi genetikai erőforrások in situ és ex situ, valamint a mikroorganizmusok ex situ megőrzése.
A hazai génkészleteink, hagyományos fajtáink, tájfajtáink nélkülözhetetlen és felbecsülhetetlen értékű biológiai alapjait adják a táji adottságokon alapuló felelős tájgazdálkodásnak. E nélkül a tájgazdálkodás területi arányának a növekedése, így egy adott tájkarakter komplex gazdasági, társadalmi és környezeti fenntarthatósága nem megvalósítható.
A beavatkozások hozzájárulnak a biológiai sokféleség megőrzéshez, a klímareziliens és klímaadaptív növény- és állatfajták kialakításán keresztül pedig az éghajlatváltozás mérsékléséhez és az ahhoz való alkalmazkodáshoz.

A beavatkozás keretében beérkezett pályázatok támogatásra történő kiválasztási szempont-rendszerének környezeti értékelése:

A kiválasztási szempontok messzemenően szolgálják a környezeti érdekeket.

Stratégiai megfeleltetésvizsgálat:

A 2030-ig tartó időszakra szóló uniós biodiverzitási stratégia céljai alapján a genetikai sokféleség hanyatlását meg kell állítani a stratégiai ciklus végéig. Ennek a célkitűzésnek az alapvető jelentőségű támogatója a beavatkozás.

A biológiai sokféleség megőrzésének 2015-2020 közötti időszakra szóló nemzeti stratégia 10. célkitűzése határozza meg a biológiai sokféleség megőrzését és a környezet- és tájvédelmi szempontokat szem előtt tartó, a hazai és helyi biológiai alapok – különösen a változatos élelmezési és mezőgazdasági célú állat- és növényi genetikai erőforrások – hasznosítását előtérbe helyező, sokszínű, mozaikos mezőgazdaság elterjesztését.

A Nemzeti Tájstratégia (2017-2026) a termőhelynek megfelelő kultúrák telepítését, tájfajták alkalmazásának elősegítését, az agroökológiai potenciálon alapuló mezőgazdálkodási gyakorlat elősegítését, továbbá a mezőgazdaság diverzifikációjának előtérbe helyezését nevezi meg kiemelendő célként (II.3. alcél).

A beavatkozások támogatják a Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégia társadalmi erőforrásokkal kapcsolatos céljait (C2.6 A múlt örökségének ápolása, az identitás megerősítése)

A tárgyalt beavatkozások képesek ezen célok megvalósulását előremozdítani.

A beavatkozáshoz kapcsolódó javaslattétel

A várhatóan fellépő környezetre káros hatások elkerülésére, csökkentésére vagy ellentételezésére vonatkozó javaslatok

A beavatkozás következményeként közvetlen, vagy közvetett negatív környezeti hatás nem várható.

A beavatkozás környezeti hatékonyságának javítására vonatkozó javaslatok

A tájjelleg megőrzését biztosító mezőgazdaság elterjedésének kiindulópontját jelenti a szükséges biológiai alapok megőrzése és termesztésbe vonásának elősegítése. Azonban a tényleges hasznosításának elterjedéséhez, kulturális örökségünk megőrzéséhez elengedhetetlen:

- a további tájfajták felkutatásának támogatása,
- a tájfajták hagyományos termesztéstechnológiájukhoz, hasznosításukhoz és feldolgozásukhoz kötődő ismeretek felkutatásának és megőrzésének támogatása,
- az egyes tájfajtákhoz kötődő helyi hagyományok, ismeretanyag, nevezéktan megőrzésének, bemutatásának támogatása,
- ezen megőrzést, bemutatást, oktatást szolgáló üzemek létesítésének, működtetésének támogatása a „Bemutató üzemi programok” keretében, legalább országos tájkarakter egységenként;
- tájfajták köztermesztésbe vonáshoz szükséges vetőmag mennyiség biztosítása.
- Javasolt, hogy a beavatkozás céljainál is kerüljön feltüntetésre a „természetes flóra egyedeinek szaporítóanyagának előállításának” célja.

Növényi genetikai erőforrások in situ megőrzése estében fontos lenne, hogy a növényfajok sokféleségének a használatban való (on farm) megőrzése során, legalább országos tájkarakter egységenként legyen ilyen gazdaság, hogy az adott egységre jellemző fajok és fajták és a termesztésükhöz szükséges technológiák elérhetőek legyen a gazdálkodók számára.

Javaslattétel a kiválasztási szempontrendszerre

Növényi genetikai erőforrások in situ megőrzése estében országos tájkarakter egységenként legyen a megpályázható gazdaságok száma meghatározva.

Javaslattétel a hatások/hatékonyság értékelésre vonatkozó mutatókra/monitoringra

Megfontolásra javasolt monitoring mutató: A növényfajok sokféleségének a használatban való (on farm) megőrzését szolgáló gazdaságok száma (db) országos tájkarakter egységenként.

4.4.15. Állatjóléti beavatkozások

A beavatkozás értékelése

Környezeti hatás leírása:

A beavatkozás közvetlen pozitív környezeti hatásként hozzájárulhat

- az állattartó telepek károsanyag-kibocsátásának csökkentéséhez, különös tekintettel a gyógyszermaradványokra;
- az állati eredetű élelmiszerekben a gyógyszermaradványok mennyiségének csökkenéséhez, illetve ahhoz, hogy a fogyasztók, stresszmentesebb életet élő állatokból származó élelmiszert fogyasszanak, ezzel egészségesebb élelmiszerhez jussanak;

Ezek mellett a beavatkozás hozzájárul

- az állatokkal szembeni kegyetlenség csökkenése által a társadalom általános jó érzésének növeléséhez, a társadalmi boldogsághoz;
- az állattartó telepeken dolgozók munkakörülményekkel való elégedettségének, örömérzetének növeléséhez;
- a hagyományos állattartási formák gazdasági életképességének javulásához, ezzel a múlt örökségének ápolásához, a magyar identitás megerősítéséhez.

Az ektoparaziták (külső élősködők), valamint legyek, szúnyogok, nyüvek elleni vegyszeres védekezés ugyanakkor komoly kockázatot jelent az állattartó telepek környezetének élővilágára nézve: a nem szelektív szerekkel történő védekezés a beporzó rovarok, illetve ártalmatlan ízeltlábúak állományaiban is kárt tehet, a szelektív szerek alkalmazása pedig a repülő rovarokkal táplálkozó védett madárfajok (pl. fecskék, lappantyú), illetve denevérfajok táplálékbázisát csökkenti, veszélybe sodorva ezzel az egyébként is Európa-szerte csökkenő állományú fajok populációit. A rovarevő madárfajok és denevérek állományainak további csökkenések a biológiai védekezés lehetőségeit is szűkíti.

A beavatkozás keretében beérkezett pályázatok támogatásra történő kiválasztási szempontrendszerének környezeti szempontú értékelése:

A beavatkozások célként megfogalmazzák, hogy „Ezért célszerű azon állattartókat támogatni, akik vállalják, hogy az állatoknak szigorúbb higiéniai-, takarmányozási- és tartási körülményeket biztosítanak.” Helyes, hogy a kiválasztási kritériumoknál megjelenik az ökológiai gazdálkodás, mint szempont.

A környezeti és társadalmi előnyök kihasználását a megfelelően szigorúan meghatározott minimum kritériumok és a támogatási összegek differenciálása biztosíthatja.

Stratégiai megfeleltetésvizsgálat:

A beavatkozás megfelelő hangolása esetén támogatja a Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégia emberi egészségvédelemmel kapcsolatos céljainak (C1.11 egészségtudatos magatartásminták

kialakítása; C3.6 Az embert érő környezeti terhelés csökkentése), a társadalmi erőforrásokkal kapcsolatos céljainak (C2.5 A munkakörülményekkel való elégedettség, örömérzet növelése; C2.6 A múlt örökségének ápolása, az identitás megerősítése) valamint a Nemzeti Vidékstratégia élelmezéssel és élelmiszerbiztonsággal kapcsolatos céljainak (fenntartható, a környezeti szempontokat szem előtt tartó, jó minőségű és elegendő – az exportunkat is szolgáló – élelmiszert előállító élelmiszer-termelés) elérését.

A biodiverzitásra (különösen: beporzó rovarok, madár- és denevérfajok) gyakorolt várható negatív hatás ellentétes a természetvédelmi irányelvekkel:

- Az Európai Parlament és a Tanács 2009/147/EK irányelve (2009. november 30.) a vadon élő madarak védelméről;
- A Tanács 92/43/EGK Irányelve (1992. május 21.) a természetes élőhelyek, valamint a vadon élő állatok és növények védelméről;

A beavatkozáshoz kapcsolódó javaslattétel

A várhatóan fellépő környezetre káros hatások elkerülésére, csökkentésére vagy ellentételezésére vonatkozó javaslatok:

Bár állatjóléti és állategészségügyi szempontokból indokolt lehet az egyes külső és belső élősködők elleni védekezés, a beavatkozás keretében kerülni kell a közvetlen környezeti problémákat okozó tevékenységek támogatását (pl. állattartó telepek rovarirtása). Amennyiben a külső és belső élősködők elleni védekezés a helyes tartástechnológia és a megfelelő megelőzési eljárások mellett is indokolttá válik, akkor azt megítélésünk szerint nem közösségi forrásokból, hanem az érintettek saját kockázatára indokolt megtenni. Az erre a célra szánt közösségi források kockázatmentessé tehetik a tartástechnológiai hiányosságokat és növelhetik az állattenyésztés során felhasznált rovarirtó és belső élősködők ellen alkalmazott hatóanyagok mennyiségét, melynek biodiverzitásra gyakorolt negatív hatásai jól dokumentáltak.

A felmerülő negatív hatások és a stratégiai inkoherencia elkerülése érdekében javasoljuk az *Ektoparaziták (külső élősködök) valamint legyek, szúnyogok, nyüvek elleni védekezés – prevenciós program* támogatásának törlését az Állatjólét beavatkozáscsoport érintett beavatkozásaiból:

- RD29_G12_AWC_70 - Állatjóléti támogatások a kiskérődző ágazatban
- RD30_G12_AWC_70 - Állatjóléti támogatások a szarvasmarha ágazatban

Alternatívaként javasoljuk annak rögzítését, hogy a támogatás kémiai (vegyszeres) védekezésre nem fordítható, előnyben kell részesíteni a mechanikai, illetve biológiai védekezési módozatokat.

Megfontolásra javasolt a kérődzők belső élősködői ellen alkalmazott Ivermectin hatóanyagú készítmények támogatásának megfelelő alkalmazási kitételekhez kötését is, tekintettel arra, hogy a hatóanyag legelőterületekre történő kijutása igazoltan negatív hatással van a talajéletre és a rovarvilágra. A belső élősködők elleni védekezés alkalmazása során garantálni kell a káros hatóanyagok (Ivermectin) természetbe jutásának megakadályozását.

A beavatkozás környezeti hatékonyságának javítására vonatkozó javaslatok:

A környezeti hatékonyság növelése érdekében a támogatás csak olyan intézkedések esetében indokolt, amelyek a minimum állatjóléti kritériumoknál magasabb szintű tartási körülményeket írnak elő. Nem indokolt olyan intézkedések támogatása, amelyek az alapvető, nagyjából a jó gazda gondosságának megfelelő szintet képviselik az adott állatfaj tartása, jóléte szempontjából.

A beavatkozás keretében indokolt lehet megvizsgálni annak a lehetőségét, hogy milyen módon segítheti az a hazai gyepterületek legeltetéses állattartással történő fenntartását. Más tagállamokban széles körben alkalmazzák ezt a beavatkozás-típust az állatok legelőre juttatásának támogatásában. Ez a megoldás mind állatjóléti, mind pedig környezet- és természetvédelmi szempontból is kedvező lehet.

Javaslattétel a kiválasztási szempontrendszerre:

Érdemes lenne a kiválasztási szempontokat tovább differenciálni, és azokat a szigorúbb tartási körülményeket is előnyben részesíteni (az ökológiai gazdálkodásnál kisebb előnyben), amelyek bár nem érik el az ökológiai gazdálkodás szintjét, de a jogszabályban meghatározott minimumnál kedvezőbbek állatjóléti szempontból (például állatsűrűség).

A környezeti és társadalmi előnyök kihasználását a megfelelően szigorúan meghatározott minimum kritériumok és a támogatási összegek differenciálása biztosíthatja. El kell érni, hogy állatjóléti támogatás kizárólag a jó gazda gondosságának megfelelő szintnél magasabb szintű állatjóléti fejlesztésekért járhasson.

Javaslattétel a hatások/hatékonyság értékelésre vonatkozó mutatókra/monitoringra: nem releváns

4.4.16. Erdőkörnyezetvédelmi többéves kötelezettségvállalások (EKV)

A beavatkozás értékelése

Környezeti hatás leírása:

Az erdőterületek természetközeli állapotának megőrzése, valamint a folyamatos erdőborítottság fenntartása létfontosságú a természetes, illetve természetközeli élőhelyek és a biodiverzitás fenntartása érdekében, valamint a klímaváltozási adaptáció és a levegőszennyezés elkerülése területeken. Talajminőség védelme, talajerózió szempontjából jelentős pozitív hatás várható.

Az erdő-környezetvédelmi beavatkozások következtében várhatóan növekszik a folyamatos borítást biztosító erdőgazdálkodással művelt erdőterületek aránya, illetve javul az erdők természetessége. Ennek következtében közvetlenül növekszik a természetes táj élményét nyújtó erdőborítás, amely növeli a táj rekreációs és közjóléti funkcióit és hozzájárul a biodiverzitás megőrzéséhez.

A különböző célprogramok lehetőséget biztosítanak az erdőgazdálkodóknak arra, hogy az erdeik adottságaihoz és a gazdálkodói ambícióikhoz igazodó környezeti vagy klíma célú erdőgazdálkodási többlet tevékenységeket vállaljanak és végezzenek, az egyszerű elemekből álló biodiverzitás-védelmi beavatkozásoktól kezdve, a folyamatos erdőborítást biztosító üzemmódokra való áttérésig bezárólag.

A folyamatos erdőborításnak és a kímélő erdőhasználati módszereknek köszönhetően csökken az erdőtalajok ÜHG kibocsátása. Az ellenállóképes, vegyes faj és korösszetételű erdők létrejöttének következtében nő az erdők szénmegkötése.

A javított erdőfelújítás célprogram az erdők fafajösszetételének bővítéséhez, így a biodiverzitás növeléséhez járul hozzá. Ennek további fontos eleme az idegenhonos fafajok visszaszorítása, amely az őshonos fafajok elterjedési területének megőrzését segíti.

A természetkímélő anyagmozgatás célprogram esetében a talajminőség védelme, talajerózió szempontjából szintén pozitív hatás várható.

Stratégiai megfeleltetésvizsgálat:

A 2030-ig tartó időszakra szóló uniós biodiverzitási stratégia célkitűzésként szerepel az erdőterület növelése, az erdők állapotának és rezilienciájának javítása a stratégiai ciklus végéig. Ennek a célkitűzésnek az alapvető jelentőségű támogatója a beavatkozás. Fentiek alapján az erdőterületek ökológiai állapotának javítása nemcsak biodiverzitási, környezeti és klimatikus célok megvalósulását szolgálja, hanem jelentős szerepe van a hagyományos tájszerkezet és a tájjelleg fenntartásában, továbbá a tájkép megőrzésében és javításában.

A beavatkozás összefüggésben van a Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégiai és a Nemzeti Erdőstratégia erdők szénmegkötésének növekedésére és erdők éghajlatváltozással szembeni sérülékenységének csökkentésére vonatkozó céljaival.

A beavatkozáshoz kapcsolódó javaslattétel

A várhatóan fellépő környezetre káros hatások elkerülésére, csökkentésére vagy ellentételezésére vonatkozó javaslatok

Az Erdőkörnyezetvédelmi többéves kötelezettségvállalások (EKV) beavatkozás esetében közvetlen negatív környezeti hatások nem várhatók. A beavatkozáshoz való csatlakozás feltétele az erdőterv megléte, melyre éves bontású erdő-környezetvédelmi terv épül.

A beavatkozás környezeti hatékonyságának javítására vonatkozó javaslatok

Az erdőtervekben foglalt előírások és korlátozások betartása támogatja a környezeti célok megvalósulását.

Folyamatos erdőborításra való áttérés helyszíneinek kijelölésekor a tájkarakter egységre vonatkozó minőségi célkitűzések és kezelési irányelvek figyelembevétele is javasolt.

Tisztások visszaalakítása estében a legalább 3 védett faj számára élőhely funkció mellett javasolt bevonni a tájkarakter egység kiemelkedő tájképi adottságának vizuális érzékelésére, kilátópontként funkcionáló tisztások megőrzésének indokát is.

A NATURA 2000 kijelöléssel nem rendelkező egyes állományokban egyes környezeti értéknövelő gazdálkodói vállalások esetében javasolt a „tájkép és/vagy tájkarakter szempontjából jelentős faegyedek” megőrzésének bevonása a vállalások közé.

Javaslattétel a kiválasztási szempontrendszerre:

A következő szempontok megfontolásra javasoltak:

- A tájkarakter szempontjából kiemelkedő jelentőséggel bíró erdőterületek előnyben részesítése az erdő-környezetvédelmi vállalások esetében.
- Preferálni kell a fenntartható, illetve hagyományos módon végzett növénytelepítési és -védelmi rendszereket. Megújuló energiaforrásokat alkalmazó megoldások alkalmazása (pl. napelemes villanypásztorok)
- Zajszennyezés kerülésének előírása, főként a költési időszakban.
- Folyamatos talajborítás fenntartása.

Javaslattétel a hatások/hatékonyság értékelésre vonatkozó mutatókra/monitoringra

Lehetséges mutatók:

- Tájkarakter szempontjából jelentős erdőterületeken folyamatos borítást biztosító erdőgazdálkodással művelt erdőterületek aránya (%),
- Kilátópontként funkcionáló megőrzött tisztások száma (db),
- Tájkép és/vagy tájkarakter szempontjából jelentős megőrzött faegyedek száma (db).

4.4.17. Erdő-genetikai többéves kötelezettségvállalások

A beavatkozás értékelése

Környezeti hatás leírása:

A klímaváltozási előrejelzések szerint az erdőgazdálkodás szempontjából a klímazónák elmozdulásának sebessége meghaladja az erdőállományok természetes alkalmazkodási képességét. Az erdők hosszú távú fenntarthatóságának kulcskérdése elsősorban a klímaváltozás hatásainak ellenálló vagy ahhoz alkalmazkodó, ugyanakkor az erdők szükséges genetikai változatosságát is megőrző szaporítóanyag biztosítása.

A beavatkozás hatásaként rendelkezésre fog állni az a szaporítóanyag, amely biztosítja a fenti célokat, ezáltal közvetve hozzájárul a magas biodiverzitással jellemezhető, a klímaváltozással szemben ellenállóbb erdőállományok létrehozásához. Magának a tevékenységnek a közvetlen környezeti hatása ugyanakkor nem jelentős, mert a szaporítóanyag termelés alapvetően kis területre koncentrálódik.

A beavatkozás keretében beérkezett pályázatok támogatásra történő kiválasztási szempontrendszerének környezeti szempontú értékelése:

A jelenleg értékelt KAP Stratégia dokumentumban nem elérhető.

Stratégiai megfeleltetésvizsgálat:

A 2030-ig tartó időszakra szóló uniós biodiverzitási stratégia célkitűzésként szerepel az erdőterület növelése, az erdők állapotának és rezilienciájának javítása a stratégiai ciklus végéig. Ezt a célt támogatja a beavatkozás. Fentiek alapján az erdőterületek ökológiai állapotának javítása nemcsak biodiverzitási, környezeti és klimatikus célok megvalósulását szolgálja, hanem jelentős szerepe van a hagyományos tájszerkezet és a tájjelleg fenntartásában, továbbá a tájkép megőrzésében és javításában.

A beavatkozás összefüggésben van a Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégiai és a Nemzeti Erdőstratégia erdők szénmegkötésének növekedésére és erdők éghajlatváltozással szembeni sérülékenységének csökkentésére vonatkozó céljaival.

A beavatkozáshoz kapcsolódó javaslattétel

A várhatóan fellépő környezetre káros hatások elkerülésére, csökkentésére vagy ellentételezésére vonatkozó javaslatok: Nem releváns.

A beavatkozás környezeti hatékonyságának javítására vonatkozó javaslatok:

A tevékenység – noha közvetett hatása rendkívül fontos – alapvetően nem bír jelentős közvetlen környezeti hatással, annak területi kiterjedése miatt. A környezeti hatékonyságot a különböző megőrzési, fejlesztési tevékenységek során alkalmazott anyagok, technológiák tudatos és átgondolt alkalmazása javíthatja.

Javaslattétel a kiválasztási szempontrendszerre:

Előnyben részesítendő a tevékenységgel érintett tájegységben elterjedt, őshonos fafajok genetikai erőforrásainak megőrzését és fejlesztését szolgáló tevékenységek.

Javaslattétel a hatások/hatékonyság értékelésre vonatkozó mutatókra/monitoringra:

- Létrehozott/megőrzött ültetvények száma
- Megtermelt szaporítóanyag mennyisége

4.4.18. Natura 2000 mezőgazdasági területeknek nyújtott kompenzációs kifizetések

A beavatkozás értékelése

Környezeti hatás leírása :

A KAP Stratégiai Terv keretében tervezett Natura 2000 mezőgazdasági területeknek nyújtott kompenzációs kifizetés a természetvédelmi hálózat kedvező természeti állapotban történő megőrzését a gyepterületeken garantáló 269/2007. Korm. rendelet[24] előírásai betartása következtében az érintett mezőgazdasági termelők elmaradó bevételeinek és többletköltségének az ellentételezését szolgálja. Ebben a megközelítésben tehát a beavatkozás környezeti hatásai az azt megalapozó jogszabályi háttérből eredeztethetők.

A kompenzáció igénylését megalapozó kötelező földhasználati előírások szinte mindegyike közvetlen, vagy közvetett hatást gyakorol a biodiverzitás megőrzésére. A korábbi tapasztalatok alapján elmondható, hogy azokon a területeken, ahol a Natura 2000 kifizetések igénylése magasabb területi arányban van jelen, a mezőgazdasági biodiverzitás csökkenése lassabb, ill. stabil trendet mutat, ellentétben a szerényebb Natura 2000 területi lefedettséggel jellemezhető területekkel, ahol a csökkenés szignifikáns. Az ÚMVP programozási időszakban szerzett tapasztalatokat a VP hatáselemzése megerősítette, mely alapján valószínűsíthető az intézkedés kedvező hatása a biodiverzitásra.

Az eredmények mögött feltételezhető a Natura 2000 területek stabilabb mezőgazdasági biodiverzitása, mely különösen a gyepterületekre igaz. Tekintettel arra, hogy a Natura 2000 területek kompenzációs kifizetései előírásainak alapját képező jogszabályi háttér nem változott, a korábban tapasztalt hatások feltételezhetők a VP végrehajtása során. A támogatással érintett terület esetleges kiterjedésének növekedésével a feltételezett pozitív hatás erősödése várható.

A Natura 2000 gyepterületeken mind ez erózió, mind pedig a szervesanyag-megtartás szempontjából pozitív hatás érhető el, amely segíti a talajvédelmi stratégiai célok elérését, függetlenül attól, hogy a Natura 2000 gyepeknek csupán 0,12 százaléka helyezkedik el erősen erodált térszíneken, de közepesen erodált területen van a 2,81 százalékuk (8 462 ha).

A beavatkozás a felszíni és felszín alatti víztestek jó állapotban történő megőrzése szempontjából is kedvező hatásúnak mondható. A gyepfelszín bolygatatlansága és a tápanyagbevitel előírások által történő korlátozása csökkenti a vizekbe jutó szennyeződés mértékét.

[24] a NATURA 2000 gyepterületek fenntartásának földhasználati szabályairól szóló Korm. rend.

A bolygatatlan, alacsony művelési intenzitású gyepterületek a szénmegkötés szempontjából egyre kiemeltebb jelentőséggel bírnak, ezért a beavatkozás klímacélokhoz való hozzájárulása is jelentősnek mondható.

Tekintettel arra, hogy a hazai gyepterületek kiterjedése az elmúlt évtizedekben jelentősen csökkent, a kötelező földhasználati előírások és a hozzájuk kapcsolódó kompenzációs kifizetések fontos védőbástyái a hazai alacsony intenzitással hasznosított, természeti szempontból egyedülállóan értékes gyepterületeknek. Ennek biodiverzitásra gyakorolt kedvező hatása mellett jelentős a táji elemek megőrzésében betöltött funkciója is.

A Natura 2000 hálózat felszínborítási elemzése során megállapítható, hogy a földhasználati szabályozás és a beavatkozás keretében elérhető kompenzációs kifizetés az alapvető célokat teljesítette, a Natura 2000 hálózat területén a gyepterületek kiterjedése – szemben az országos trendekkel – növekedett. Az elemzés során megállapítást nyert, hogy a Natura 2000 szántóterületek összességében a hazai szántók csupán 9,1 %-át teszik ki, jellemzően közepes és gyenge termőhelyi kategóriában. A jó adottságú Natura 2000 szántók a teljes szántóterület nem egészen 1 %-át fedik le.

A beavatkozás az Új Magyarország Vidékfejlesztési Program, valamint a Vidékfejlesztési Program hasonló elnevezésű és tartalmú intézkedéseinek szerves folytatása, lényegében változatlan formában.

A beavatkozás keretében beérkezett pályázatok támogatásra történő kiválasztási szempontrendszerének környezeti értékelése

A KAP Stratégia Terv értékelt változata a kiválasztási szempontrendszer alkalmazását nem tervezi. Tekintettel a kifizetés kompenzációs jellegére, ez a megközelítés helytálló, valamennyi érintett támogatása indokolt.

Stratégiai megfeleltetésvizsgálat:

Az EU Biodiverzitás Stratégiája 2030 célként fogalmazza meg, hogy a mezőgazdasági területek legalább 10%-án helyre kell állítani a magas biodiverzitású tájelemeket, amelyeket a beavatkozás képes megvalósítani. A beavatkozás alapeleme a Natura 2000 hálózat hazai működtetésének, ezért hosszú távon történő fenntartása valamennyi hazai, a közösségi jelentőségű fajok és élőhelyek védelmét szolgáló stratégiai célt támogatja.

Nemzeti Energia és Klímaterv-Dekarbonizáció céljaihoz hozzájárulhat a beavatkozás: A biomassza gyarapodásából adódó CO_2-megkötés kis mértékű növekedése várható. A Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégia célkitűzésével összhangban a mezőgazdaság szénmegkötése nő, a mezőgazdasági termelés éghajlatváltozásból adódó hozamingadozása kis mértékben stabilizálható.

A beavatkozás az Európai Unió alábbi irányelveinek való megfeleltetést szolgálja:

- Az Európai Parlament és a Tanács 2009/147/EK irányelve (2009. november 30.) a vadon élő madarak védelméről;
- A Tanács 92/43/EGK Irányelve (1992. május 21.) a természetes élőhelyek, valamint a vadon élő állatok és növények védelméről;
- Az Európai Parlament és a Tanács 2000/60/EK irányelve (2000. október 23.) a vízpolitika terén a közösségi fellépés kereteinek meghatározásáról;

A beavatkozás leírása nem tartalmaz utalást a Natura 2000 hálózat finanszírozását tagállami szinten tervező ún. Natura 2000 Priorizált Intézkedési Tervre, melynek pótlása – és ezen stratégiai dokumentummal való összehangolása – mindenképpen indokolt.

A beavatkozáshoz kapcsolódó javaslattétel

A várhatóan fellépő környezetre káros hatások elkerülésére, csökkentésére vagy ellentételezésére vonatkozó javaslatok

A Natura 2000 mezőgazdasági területeknek nyújtott kompenzációs kifizetések következtében a környezetre gyakorolt káros hatások nem várhatók.

A beavatkozás környezeti hatékonyságának javítására vonatkozó javaslatok

1. A hazai természetvédelmi szabályozásban jelenleg csak a Natura 2000 gyepterületeken és a Natura 2000 erdőterületeken vannak érvényben kötelező földhasználati szabályok. Mind a természetvédelmi indokok, mind pedig a tárgyban döntést hozó 28/2017. (X. 25.) számú Alkotmánybírósági határozat alátámasztják ugyanakkor, hogy a kedvező természeti állapot megőrzéséhez alapvető normák meghatározása – és ennek megfelelő kompenzációs rendszer bevezetése - valamennyi művelési ág tekintetében indokolt. Ennek megfelelően a beavatkozás kibővítése javasolt, minimálisan a mezőgazdasági biodiverzitás szempontjából leginkább érintett szántóföldi művelési ágra vonatkozó Natura 2000 kompenzációs kifizetés bevezetésével.

2. A KAP Stratégiai Terv rendelet ezen beavatkozását megalapozó 72. cikke lehetőséget biztosít a tagállamok számára „a vízpolitika terén a közösségi fellépés kereteinek meghatározásáról szóló, az Európai Parlament és a Tanács 2000/60/EK irányelve (Víz Keretirányelv, VKI)” szerinti területeken a szabályozás betartásából adódó többletköltségek és elmaradó bevételek ellentételezésére. Annak ellenére, hogy ez a lehetőség immár a harmadik agrártámogatási költségvetési periódusban teszi lehetővé a tagállamok számára a felszíni és felszín alatti vizek jó ökológiai állapotban történő megőrzését biztosító Vízgyűjtő Gazdálkodási Tervek előírásainak betartását és ellentételezését, ez a KAP Stratégiai Terv keretében sem került bevezetésre. A tekintettel a felszíni és felszín alatti vizek mezőgazdasági eredetű terheléseire, a VKI kompenzációs kifizetések lehetőségének megteremtését indokoltnak tartjuk.

Javaslattétel a kiválasztási szempontrendszerre

Tekintettel az intézkedés azon jellegére, hogy az kötelező földhasználati előírások kompenzációs kifizetését biztosítja, kiválasztási szempontrendszer bevezetése továbbra sem indokolt. Valamennyi támogatásra jogosult mezőgazdasági termelő számára biztosítani kell a kifizetés lehetőségét.

Javaslattétel a hatások/hatékonyság értékelésre vonatkozó mutatókra/monitoringra

A hatásértékelés keretében alkalmazott monitoring mutatók (pl. Farmland Bird Index) elvben alkalmasak a beavatkozás által kiváltott környezeti hatás kimutatására. A környezeti hatások kimutatása szempontjából kiemelt jelentőségű a megfelelő reprezentativitást biztosító környezeti adatgyűjtés a támogatási ciklus teljes időtartamára.

4.4.19. Erdő területeknek nyújtott Natura 2000 kompenzációs kifizetések

A beavatkozás értékelése

Környezeti hatás leírása:

A Natura 2000 erdei élőhelyek természeti állapotának megőrzésére, javítására irányuló eszközök, a táji adottságokon, agroökológiai potenciálokon alapuló erdőgazdálkodási gyakorlatotok, tájhasználati formák elterjedését is segítik, továbbá hozzájárulnak a biodiverzitás megőrzéséhez, a mozaikos tájszerkezet fenntartásához, tájkép védelméhez és javításához. A vízminőség, valamint a talajminőség védelme, talajerózió szempontjából pozitív hatás várható. Javul az erdők alkalmazkodóképessége.

A beavatkozás alapvetően a gazdálkodói korlátozások kompenzációját támogatja. A gazdálkodói szemléletformálás egyik eszköze, melynek következtében javulhat az erdők biodiverzitása, a holtfa mennyiségének növekedése következtében ritka fajok életfeltételei javulnak.

Stratégiai megfeleltetésvizsgálat:

A beavatkozás az Európai Unió alábbi irányelveinek való megfeleltetést szolgálja:

- Az Európai Parlament és a Tanács 2009/147/EK irányelve (2009. november 30.) a vadon élő madarak védelméről;
- A Tanács 92/43/EGK Irányelve (1992. május 21.) a természetes élőhelyek, valamint a vadon élő állatok és növények védelméről;
- Az Európai Parlament és a Tanács 2000/60/EK irányelve (2000. október 23.) a vízpolitika terén a közösségi fellépés kereteinek meghatározásáról;

A „Jólét bolygónk felélése nélkül" című, a 2020-ig tartó időszakra szóló általános uniós környezetvédelmi cselekvési program, az EU Biodiverzitás Stratégiája 2030, a KAP rendelet, továbbá a Nemzeti Tájstratégia (2017-2026) is hangsúlyozza, hogy az erdők állapotának és rezilienciájának javítása nemcsak biodiverzitási, környezeti és klimatikus célok megvalósulását szolgálja, hanem jelentős szerepe van a hagyományos tájszerkezet és a tájjelleg fenntartásába, továbbá a tájkép megőrzésében és javításában.

Nemzeti Energia és Klímaterv-Dekarbonizáció céljaihoz hozzájárulhat a beavatkozás: A biomassza gyarapodásából adódó CO2-megkötés kis mértékű növekedése várható. A Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégia célkitűzésével összhangban a mezőgazdaság szénmegkötése nő, a mezőgazdasági termelés éghajlatváltozásból adódó hozamingadozása kis mértékben stabilizálható

A vizsgált beavatkozás a fenti célokat részben képes megvalósítani.

A beavatkozáshoz kapcsolódó javaslattétel

A várhatóan fellépő környezetre káros hatások elkerülésére, csökkentésére vagy ellentételezésére vonatkozó javaslatok

A Natura 2000 erdőterületeknek nyújtott kompenzációs kifizetések következtében a környezetre gyakorolt káros hatások nem várhatók.

A beavatkozás környezeti hatékonyságának javítására vonatkozó javaslatok

A Natura 2000 erdő területek élőhelyvédelmi eszközeit, javasolt kiegészíteni a táji és kultúrtörténeti érték megőrzését és állapotuk javítását szolgáló beavatkozások támogatásával.

Javaslattétel a kiválasztási szempontrendszerre

Tekintettel az intézkedés azon jellegére, hogy az erdőtervben foglalt előírások kompenzációs kifizetését biztosítja, kiválasztási szempontrendszer bevezetése továbbra sem indokolt. Valamennyi támogatásra jogosult erdőgazdálkodó számára biztosítani kell a kifizetés lehetőségét.

Javaslattétel a hatások/hatékonyság értékelésre vonatkozó mutatókra/monitoringra

Natura 2000 erdőterületeken megőrzött táji, kultúrtörténeti értékek száma (db).

4.4.20. Mezőgazdasági üzemek fejlesztése

A beavatkozás értékelése

Környezeti hatás leírása:

A beavatkozás célja a mezőgazdasági üzemek versenyképességének, hozzáadott érték termelésének fokozása új, innovatív és környezetbarát termesztési, tenyésztési és termelési technológiák elterjesztésének és fejlesztésének támogatása révén. A célok több környezeti szempontot tartalmaznak (megújuló energiák használatának elterjesztése, energiahatékonyság növelése), azonban nem nevesít vízvédelmi célokat, mint pl. víztakarékos vízfelhasználás, fenntartható szennyvízkezelési eljárások, vízvisszatartást szolgáló beruházások stb.)

A versenyképesség és a hozzáadott érték a piaci elvárásoktól függő szempontok, amelyeknek nincs automatikusan környezeti komponense. Abban az esetben, ha a rövidtávú üzemi és üzleti hatékonyság növelése érdekében tett lépések (pl. intenzív termesztéstechnikai- és földhasználati eljárások bevezetése) felülírják a táji adottságokon alapuló fenntartható tájhasználat lehetséges mértékét, az hosszú távon környezeti konfliktusokhoz (pl. a táji diverzitás további csökkenéséhez, fokozódó környezeti terheléshez) vezethet.

Fenntarthatósági szempontból a kis méretű mezőgazdasági vállalkozások megerősödése pozitív hatásokat hozhat. A pozitív környezeti hatások erősíthetők a környezeti szempontok kiválasztási szempontként való hangsúlyos megjelenítésével.

A beavatkozás keretében beérkezett pályázatok támogatásra történő kiválasztási szempont-rendszerének környezeti értékelése

A kiválasztási szempontok környezeti vonatkozásokat is tartalmaznak ugyan, de azokban nem jelennek meg a természeti, táji és kulturális értékek védelmét célzó elvárások. Fontos megteremteni a koherenciát a kiválasztási szempontrendszer értékrendje és a támogatott tevékenységek között, így elkerülhető, hogy valamely térbeli környezeti kategória alapján (pl. Natura 2000 területen gazdálkodó mezőgazdasági termelő) előnyben részesített pályázó olyan beruházásra nyer támogatást, mely kockázatosnak minősül környezeti szempontból (pl. nagy hatékonyságú kasza beszerzése, mellyel a madárbarát kaszálás nem kivitelezhető).

A kiválasztási szempontrendszer tartalmaz vízvédelem szempontjából fontos környezeti szempontok érvényesítését (pl.: környezetterhelési szempontból releváns input-hatékonyság javítása, egységnyi szennyezőanyag-kibocsátás csökkentése), azonban a vízvédelmet és fenntartható vízgazdálkodást konkrétan nem nevesíti.

A kiválasztási szempontrendszer nem utal arra, hogy a felsorolt szempontok között vannak-e kizáró szempontok, illetve prioritások.

Stratégiai megfeleltetésvizsgálat:

A kiválasztási szempontok között szerepel a térségi szempont előnyben részesítése, amely a Nemzeti Fenntartható Fejlődési Stratégia „T 4.6 A helyi gazdasági kapcsolatok erősítésére eszközök bevezetése, a lokális ellátási láncok fejlesztése” és „T4.3 Lokális termelési rendszerek előnyben részesítése, helyi, térségi gazdasági kapcsolatok erősítése” pontjaiban szerepel beavatkozási pontként.

A beavatkozáshoz kapcsolódó javaslattétel

A várhatóan fellépő környezetre káros hatások elkerülésére, csökkentésére vagy ellentételezésére vonatkozó javaslatok

A táji vonatkozású kockázatok elkerülése érdekében indokolt lehet csak az adott táji adottságokon, agroökológiai potenciálokon alapuló mezőgazdasági gyakorlatot figyelembe vevő hatékonyság növelési lépések támogatása. Biztosítani kell, hogy az épületek, építmények, létesítmények és berendezések elhelyezése, mérete, formája, funkciója és száma alkalmazkodjon a táj jellegéhez.

A területfoglalással járó beruházások, infrastruktúra-fejlesztések esetében amennyire csak lehetséges, kerülni kell a zöld felületek csökkenését, és szorgalmazni a barnamezős fejlesztéseket. A különböző gépek, berendezések, technológiák beszerzésekor előnyben kell részesíteni a hazai gyártású/fejlesztésű, hosszú garanciaidővel és stabil szervizháttérrel rendelkező megoldásokat.

A hulladékképződés mennyiségének a mezőgazdasági helyben nem hasznosítható melléktermékek hasznosítására kevésbé fokuszál a beavatkozás, ennek kezelése megfontolásra javasolt.

A beavatkozás környezeti hatékonyságának javítására vonatkozó javaslatok

A megújuló energia hasznosítása, a klímamitigáció, az ökológiai gazdálkodás támogatása, illetve a post harvest és a precíziós technikák szélesebb körű alkalmazása hozzájárulhat pozitív környezeti változásokhoz a levegőminőség területén.

A helyi piacra termelés és környezeti szempontok alkalmazásának előnyben részesítése javasolt. A talajforgatás nélküli művelés (no till) eszközbeszerzésének támogathatósága indokolt környezeti cél lehet.

A fenntartható vízgazdálkodás, vízfelhasználás és vízvédelem nevesített megjelenítése javasolt.

A fenntarthatósági szempontok átfogó érvényesítésének jó eszköze és referenciája lehet a DNSH elv alkalmazása. Az EU 2020/852 rendelete (Taxonómia rendelet) alapján egy gazdasági tevékenység akkor tekinthető fenntarthatónak, ha a tevékenység lényegesen hozzájárul a meghatározott környezeti célkitűzések valamelyikéhez és ezzel egyidejűleg nem okoz jelentős kárt a környezetvédelmi célkitűzés egyikében sem.

Javaslattétel a kiválasztási szempontrendszerre

A kiválasztási szempontrendszerben a környezeti szempontok jogosultsági feltételként való megjelenítése, ill. az értékelés során esetlegesen markáns pontszámmal való érvényesítése (a szempontok priorizálása) javasolt.

A fenntarthatósági szempontoknak való megfeleltetéshez referencia az EU 2020/852 rendelete (Taxonómia rendelet). Ennek alapján azt javasoljuk, hogy csak azok a beruházások, fejlesztések kapjanak támogatást, amelyek esetében igazolható, hogy lényegesen hozzájárulnak az alább felsorolt környezeti célkitűzések valamelyikéhez, és ezzel egyidejűleg nem okoznak jelentős kárt a környezetvédelmi célkitűzések egyikében sem:

1) éghajlatváltozás mérséklése;

2) az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodás;

3) a víz és a tengeri erőforrások fenntartható használata és védelme;

4) a körforgásos gazdaságra való áttérés;

5) a szennyezés megelőzése és ellenőrzése;

6) a biológiai sokféleség és az ökoszisztémák védelme és helyreállítása.

Épület, építmény építése, fejlesztése, felújítása esetén előnyben kell részesíteni a barnamezős beruházásokat és/vagy az adott tájra jellemző építészeti megoldásokat (elhelyezés, méret, forma, anyag, szín). Az innovatív fejlesztésből támogatása során élvezzenek előnyt azok, melyeknek célja a hulladék, illetve zajkibocsátás csökkentése.

Indokolt lehet a kiválasztási szempontok között szerepeltetni a helyi piacra termelés előnyben részesítését, például olyan formában, hogy a termelő részt vesz helyi, közösség által támogatott gazdálkodási rendszerekben, rövid ellátási láncban vagy vállalja a részvételt. Megfontolásra javasolt az ökológiai gazdálkodás, valamint környezeti- és klíma alkalmazkodási szempontok hangsúlyos megjelenítése a kiválasztási szempontrendszerben.

Javaslattétel a hatások/hatékonyság értékelésre vonatkozó mutatókra/monitoringra

Az értékelési mutatók esetleges kiegészítése megfontolandó az alábbi tényezőkkel:

- Keletkezett/kezelt hulladékok mennyiségének változása
- Vízfelhasználás hatékonyságának növekedése

4.4.21. Mezőgazdasági Károk Enyhítése beavatkozásai

A beavatkozás értékelése

Környezeti hatás leírása:

A mezőgazdasági rendszereket terhelő természeti károk vagy a piaci viszonyok ingadozásából fakadó károk enyhítésére a KAP Stratégia az alábbi biztosítékokat fogalmazza meg:

- Mezőgazdasági Kockázatkezelési Rendszer (MKR II. pillér): Díjtámogatott mezőgazdasági biztosítás

A 2012 –től induló komplex mezőgazdasági kockázatkezelési rendszer II. pilléreként került bevezetésre a szántóföldi kultúrákra (ideértve a szántóföldi zöldségkultúrákat is) és ültetvényekre kiterjedő biztosítási díjtámogatási program, amely 2012-2014 között EMGA forrásból, 2015. évben nemzeti forrásból, 2016. évtől pedig EMVA forrásból került finanszírozásra. A díjtámogatott biztosítások népszerűsége évről évre növekvő tendenciát mutat, és erről az intézkedésről az Európai Számvevőszék is pozitívan nyilatkozott a jelentésében. Kedvezményezettek a gazdálkodók.

- Mezőgazdasági Kockázatkezelési Rendszer (MKR IV. pillér): Mezőgazdasági krízisbiztosítási rendszer

Magyarország a mezőgazdasági termelők időjárási és más kockázatok következtében kialakuló jövedelemingadozásainak mérséklése és a mezőgazdasági jövedelmek stabilizálása céljából mezőgazdasági krízisbiztosítási rendszert működtet. A mezőgazdasági krízisbiztosítási rendszer finanszírozását egy pénzügyi alap, a krízisbiztosítási alap biztosítja, működtetését pedig a krízisbiztosítási szerv (Magyar Államkincstár) látja el. Kedvezményezett a krízisbiztosítási alap, a támogatás lehívására a Magyar Államkincstár jogosult.

- Mezőgazdasági Kockázatkezelési Rendszer (MKR III pillér) Országos mezőgazdasági jégkármérséklő rendszer digitális átállása

A beavatkozás célja a Nemzeti Agrárgazdasági Kamara által 2018-ban üzembe helyezett országos jégkármérséklő rendszer további fejlesztése. A beavatkozás célja a rendszer automata generátorokkal történő felújításának támogatása a pontosabb üzemelés és a takarékosabb hatóanyag-felhasználás érdekében. Kedvezményezett a Nemzeti Agrárgazdasági Kamara.

Az első két beavatkozás környezeti hatása közvetett: a kárenyhítésen keresztül nem preferálják azokat a gazdálkodókat, akik alkalmazkodó gazdálkodást folytatnak, azaz a pl. a potenciális belvízveszélyeztetett területeken is kárenyhítésben részesülnek a belvízkárral sújtott gazdálkodók, tovább ösztönözve ezzel a gazdálkodás fenntartását, mely környezeti és gazdasági kockázatot hordoz és kárt okoz. A harmadik beavatkozásnak nincs környezeti hatása.

A beavatkozás keretében beérkezett pályázatok támogatásra történő kiválasztási szempontrendszerének környezeti szempontú értékelése:

Nem releváns.

A beavatkozáshoz kapcsolódó javaslattétel

A várhatóan fellépő környezetre káros hatások elkerülésére, csökkentésére vagy ellentételezésére vonatkozó javaslatok:

Tóth és munkatársai (2021) megállapították a 2014-2019 kárenyhítési kérelmek és SAPS kérelmek összevetése kapcsán, hogy

- A belvíz-, vagy aszályérzékeny jellemzőkkel lehatárolt területek kiterjedése nagyságrendileg hasonló hazánkban.
- A 2015-2019 közötti időszakban a belvízérzékeny területeken átlagosan ötször gyakrabban igényeltek belvízre vonatkozóan kárenyhítést a gazdálkodók, mint a nem belvízveszélyes területen.
- A 2015-2019 közötti időszakban az aszályérzékeny területeken történő aszály kárenyhítés igénylés aránya érdemben nem tért el az aszályérzékenységgel nem jellemzett területeken történő kárenyhítések arányszámától.

A két eredmény összevetéséből az a következtetés vonható le, hogy a belvízkárok enyhítésének igénylése jobban koncentrálódik a belvízérzékeny területekre, míg az aszály okozta kárenyhítés igénye horizontálisan – az aszályérzékeny területek lehatárolásától lényegében függetlenül – merül fel.

A fenti eredmények alapján a belvízveszélyes területeken mindenképpen indokolt lehet olyan szabályozás bevezetése, mely vagy a felszíni vizek megtartását eredményezi vagy ezeknek a potenciális területeknek agro-ökológiai területté való konvertálását ösztönzi és kárenyhítéshez kevésbé járul hozzá, míg az aszálykárok megelőzését inkább horizontális intézkedésekkel lehet indokolt kezelni.

A beavatkozás környezeti hatékonyságának javítására vonatkozó javaslatok:

Nem releváns.

Javaslattétel a kiválasztási szempontrendszerre:

Nem releváns.

Javaslattétel a hatások/hatékonyság értékelésre vonatkozó mutatókra/monitoringra:

Nem releváns.

4.4.22. Erdőtelepítési és fásítási beruházások támogatása valamint Erdőtelepítési beruházások ápolása és jövedelempótló támogatása

A beavatkozás értékelése

Környezeti hatás leírása:

A beavatkozás tartalma megegyezik az NVT/ÚMVP Mezőgazdasági területek erdősítése intézkedéssel.

Az erdősítések közvetlen környezeti hatásai jellemzően pozitívnak mondhatók. Aggályos lehet a nyílt pusztai élőhelyek erdősítése, a természetes gyepterületek erdőtelepítések okán történő feltörése, valamint a felszín alatti vizek tartós csökkenésével érintett területek (pl. Homokhátság, Nyírség) nem megfelelő fafajokkal történő erdősítése. Az erdősítések természetvédelmi jelentősége jórészt telepítés helyszínén, az alkalmazott fafajok körén és az erdőhasználat módján múlik, ezen tényezőknek megfelelően változhat a feltételezett környezeti hatás is. A mezőgazdasági élőhelyeken kialakított fás vegetációjú területek jellemzően kedvező élőhelyi változásokat eredményeznek, környezeti jelentőségük emellett víz- és erózióvédelmi szempontból számottevők, és a klímaváltozás vonatkozásában is említésre érdemesek. Az erdők szénmegkötése, széntárolása különösen a telepítést követően, fiatal korban jelentős, ami szintén nagyon fontos elem a klímaváltozás tekintetében.

Talajminőség védelme, talajerózió szempontjából várható a javulás, nő a felszín borítottsága, a szervesanyag-tartalom növekedése, az erózió nagyságának a csökkenése.

A vízvédelem szempontjában a földhasználat megváltoztatása révén csökken az abból származó tápanyagterhelés, különösen dombvidéken mérsékli a felszíni lefolyást és eróziót, mikroklimatikus folyamatokban betöltött szerepe révén javítja a kistáji vízkörforgást.

A beavatkozás hozzájárulhat a hagyományos tájszerkezet megőrzéséhez, növelheti a táji diverzitást és konnektivitási viszonyokat.

A beavatkozás keretében beérkezett pályázatok támogatásra történő kiválasztási szempontrendszerének környezeti értékelése

Jelen formájában nem végleges, számos kiegészítést, javítást tartalmaz, ezért sok esetben nehezen értékelhető. Ennek ellenére a környezeti célok jól nevesítettek és megfelelőek, melyek elsősorban a jogosultsági kritériumokat érintik. Talajminőség védelme, talajerózió szempontjából az őshonos, nem intenzív-növekedésű, kis beavatkozást igénylő állományok telepítése részesítendő előnyben.

Területi jellegű kiválasztási kritériumokat a beavatkozás nem tartalmaz. Vízvédelmi szempontból alapvető fontosságú, hogy vízvédelmi szempontból érzékeny területeken, különösen többszörösen érzékeny területeken megvalósuló és ezen belül is diffúz terhelés szempontjából nem jó állapotú víztesteken történő beruházások valósuljanak meg.

A telepítésre kiválasztott területeknél prioritásként kell érvényesülni annak a szempontnak, hogy csak az adott régió tájszerkezetébe, területhasználati hagyományaiba illően legyenek elhelyezhetők új erdőtagok.

Stratégiai megfeleltetésvizsgálat:

Az EU Biodiverzitás Stratégiája 2030 célul tűzi a ki az erdőterület növelését, az erdők állapotának és rezilienciájának javítását. Kiemeli, hogy a faültetés különösen a városokban előnyös, de vidéken is jól használható az agrárerdészeti rendszerekben, tájképi elemként.

Nemzeti Tájstratégia (2017-2026) II.3. alcélja: Táji adottságokon alapuló termelési funkciók erősítése a mezőgazdasági funkciójú területek tájhasználatának felülvizsgálatával.

Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégia (2018-2030) szerint növelni kell a tájak mozaikosságát, biológiai változatosságát, ami csökkenti sérülékenységüket.

A Nemzeti Vízstratégia (2017-2030) hangsúlyozza, hogy a jelenlegi föld- és vízhasználat egysíkú, nem tölti be megfelelően a táj és társadalom működéséhez szükséges szerepet. Nem ritka az inkább vizek, gyepek és erdők számára alkalmas helyeken a szántóművelés. Jelen beavatkozás válasz ezen stratégiai kihívásokra.

A tárgyalt beavatkozás közvetlenül szolgálhatja a fenti célok megvalósulását.

A beavatkozáshoz kapcsolódó javaslattétel

A várhatóan fellépő környezetre káros hatások elkerülésére, csökkentésére vagy ellentételezésére vonatkozó javaslatok

A telepítés helyszínének kijelölése, a fafajösszetétel megválasztása és a művelés módjának kialakításának során figyelembe kell venni adott természetes élőhelyre, Natura 2000 területre, védett természeti területre vagy tájkarakter egységre vonatkozó minőségi célkitűzéseket és kezelési irányelveket.

Talajminőség védelme, talajerózió szempontjából a telepítésnél nagy gondot kell fordítani a csupasz talajfelszín kialakításának az elkerülésére.

Az erdőtelepítések kivitelezése mind klíma- mind levegővédelmi szempontok alapján kulcsfontosságú terület. A tervezetben szereplő szabad rendelkezésű erdők bevezetése a meglévő anyag alapján kisebb adminisztrációval jár, így a gazdálkodóknak könnyítéssel jár, de feltételezhetően a környezeti célok megvalósulásának kevésbé kedvez. Amennyiben a telepítés megkönnyítése a cél, akkor ez támogatható, de tekintettel az erdők komplex hatásaira a szabad rendelkezés környezeti szempontú értékelése fontos lenne. Az itt meglévő információk alapján azonban ez nem elvégezhető.

A klimatikus szempontok fokozott figyelembevétele szükséges a telepítések támogatásának meghatározása során, tekintettel arra, hogy a nem megfelelő éghajlati adottságokkal jellemezhető területek kivitelezett erdőtelepítések a talaj víztartalmára és a felszín alatti vizek mennyiségére negatív hatást gyakorolhatnak.

A beavatkozás környezeti hatékonyságának javítására vonatkozó javaslatok

Preferálni kell a fenntartható, illetve hagyományos erdőtelepítési rendszereket. A mezőgazdasági mezsgye és fasortelepítések a klímakitettség, illetve a hazánkban is jellemző porszennyezés, zajhatás és erózió mérséklésének egyik legjobb eszközei. Telepítésük elősegítése kulcsfontosságú. Javasolt, hogy a beavatkozás őshonos fafajokból álló természetes vagy a természeteshez közelálló erdőtársulások kialakítását, folyamatos erdőborítást biztosító módszerek alkalmazását támogassa, tájkarakter és zöld infrastruktúra szempontjából releváns területeken.

Talajminőség védelme, talajerózió szempontjából a nagy mennyiségű, a talajfelszínre kerülő szervesanyag a hatékonyabb mind a talaj szervesanyag tartalmának javítása, mind pedig az eróziós károk elkerülése szempontjából.

Vízvédelmi szempontból fontos feladat az erdőterületek vízrendezése, elsősorban az erdők vízmegtartó képességének növelése és a talajok vízháztartásának javítása.

Javaslattétel a kiválasztási szempontrendszerre

A kiválasztási szempontrendszer esetleges kiegészítése megfontolandó az alábbi tényezőkkel:

- Telepítendő növényfajok klímakitettségének értékelése.
- Erdei ökoszisztéma szolgáltatások figyelembevétele az értékelésnél.
- Mezőgazdasági mezsgye- és fasor telepítések kiemelt támogatása főként deflációval érintett és klímaváltozás hatásainak kitett (aszály) területeken.
- A természetközeli, valamint az ökológiai hálózat elemeit összekötő fásszárú növényközösségek telepítésének kiemelt támogatása, melynek térbeli fókuszaként a hazai zöldinfrastruktúra térképezés eredményterületei lehetnek.
- A telepítés helyszíne tájkarakter és zöld infrastruktúra hálózat szempontjából releváns terület.
- Talajminőség védelme, talajerózió szempontjából az őshonos fafajok, illetve a nagy mennyiségű, a talajfelszínre kerülő szervesanyagot termelő, dús aljnövényzettel rendelkező állományok fontosak.
- Vízvédelmi szempontból alapvető fontosságú, hogy vízvédelmi és vízbázisvédelmi szempontból érzékeny területeken, különösen többszörösen érzékeny területeken megvalósuló beruházások valósuljanak meg mind a kiválasztási kritériumoknál többlet pontokkal, mind támogatási intenzitás növeléssel

Javaslattétel a hatások/hatékonyság értékelésre vonatkozó mutatókra/monitoringra

Az értékelési szempontrendszer esetleges kiegészítése megfontolandó az alábbi tényezőkkel:

- Fenntarthatósági elveknek megfelelően kezelt erdőterület nagyságának növelése (%, ha)
- Erdősültség növekedése (%, ha)
- Légszennyezettség (PM10) változása
- Tájkarakter és zöld infrastruktúra hálózat szempontjából releváns területen telepített, őshonos fafajokból álló természetes vagy a természeteshez közelálló erdőtársulások kiterjedése (ha), országos tájkarakter egységenként.
- Vízvédelmi és vízbázisvédelmi szempontból érzékeny területeken megvalósuló beruházások kiterjedése (ha)
- A VKI szerint nem jó állapotú felszíni és felszín alatti víztesteken megvalósuló beruházások kiterjedése (ha)

4.4.23. Versenyképes erdőgazdálkodást szolgáló beruházások (for-profit)

A beavatkozás értékelése

Környezeti hatás leírása:

A beavatkozás célja, hogy az erdőgazdálkodás teljes vállalkozási vertikumában javuljon a versenyképesség, összhangban a fenntarthatósági szempontokkal: a folyamatosan rendelkezésre álló, minőségi szaporítóanyag-ellátás, az elsődleges választék előállítás hatékonysága, a magasabb hozzáadott értékű termék-előállítás. A hatást tekintve várhatóan hatékonyabb, modernebb

technológiák kerülnek bevezetésre az erdőgazdálkodásban. A beavatkozás az alábbi 5 célterületből áll, ezek az alábbiak:

- 1. célterület: Erdészeti szaporítóanyag-előállítás fejlesztése: telephely és technológia-fejlesztés
- 2. célterület: Az erdőgazdálkodási alaptevékenység fejlesztése: telephely és technológia-fejlesztés
- 3. célterület: Erdőgazdálkodásból származó termékek hozzáadott értékének fejlesztése (kivéve élelmiszer-termék előállítás): telephely és technológia fejlesztés
- 4. célterület: A korszerű erdőgazdálkodás hatékonyságának javításához szükséges digitalizációs fejlesztések: speciális eszközök, szoftverek, szolgáltatások
- 5. célterület: Erdei termelési potenciál mobilizálása: befejezett ápolás, tisztítás, törzsnevelés jellegű beavatkozás

A beavatkozás célterületei közül közvetlen környezeti hatása 5. célterületnek van azon keresztül, hogy a támogatott tevékenységhez milyen gépeket használnak (mennyire energiahatékonyak), illetve a tevékenységen keresztül milyen talajbolygatás történik, illetve az állományban milyen jellegű szerkezeti változás áll be.

A beavatkozás keretében beérkezett pályázatok támogatásra történő kiválasztási szempontrendszerének környezeti szempontú értékelése:

A jelenlegi állapot szerint a beavatkozás kiválasztási szempontrendszere környezeti szempontból nem értékelhető.

Stratégiai megfeleltetésvizsgálat:

A 2030-ig tartó időszakra szóló uniós biodiverzitási stratégia célkitűzésként szerepel az erdőterület növelése, az erdők állapotának és rezilienciájának javítása a stratégiai ciklus végéig. Az erdőterületek ökológiai állapotának javítása nemcsak biodiverzitási, környezeti és klimatikus célok megvalósulását szolgálja, hanem jelentős szerepe van a hagyományos tájszerkezet és a tájjelleg fenntartásában, továbbá a tájkép megőrzésében és javításában. Ezekhez a célokhoz járul hozzá a beavatkozás az erdőgazdálkodás technológiai feltételeinek korszerűsítésével.

A beavatkozás összefüggésben van a Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégiai és a Nemzeti Erdőstratégia erdők szénmegkötésének növekedésére és erdők éghajlatváltozással szembeni sérülékenységének csökkentésére vonatkozó céljaival is, amennyiben a korszerűbb technológiák a fenntartható erdőgazdálkodást szolgálják.

Kapcsolódó stratégia továbbá a Nemzeti Fenntartható Fejlődési Stratégia, elsősorban a „T 4.6 A helyi gazdasági kapcsolatok erősítésére eszközök bevezetése, a lokális ellátási láncok fejlesztése” és „T4.3 Lokális termelési rendszerek előnyben részesítése, helyi, térségi gazdasági kapcsolatok erősítése” fejezetein keresztül.

A beavatkozáshoz kapcsolódó javaslattétel

A várhatóan fellépő környezetre káros hatások elkerülésére, csökkentésére vagy ellentételezésére vonatkozó javaslatok:

A gép- és technológia típusú beruházások esetében figyelmet kell fordítani az energiahatékonyság kérdésére, az erdőhasználatban alkalmazott gépek esetén a visszamaradó állomány és a talaj kíméletére.

A beavatkozás környezeti hatékonyságának javítására vonatkozó javaslatok:

A beavatkozás környezeti hatékonyságát a kötelező műszaki-szakmai tartalom előírások javíthatják. Kiemelt figyelmet érdemel a visszamaradó állomány védelme, a talajkímélő technológiák és gépek előírása.

Javaslattétel a kiválasztási szempontrendszerre:

Előnyben részesítendő a megújuló energiákat alkalmazó projektek, az erdő faállományát és talaját kímélő gépek és technológiák.

Javaslattétel a hatások/hatékonyság értékelésre vonatkozó mutatókra/monitoringra:

- megújuló energiát alkalmazó projektek száma
- talajkímélő gép/technológia beszerzését célzó projektek száma

4.4.24. Az erdőgazdálkodás környezeti fenntarthatóságát szolgáló beruházások (non-profit)

A beavatkozás értékelése

Környezeti hatás leírása:

Az erdőállományok egészségi állapotát és ökoszisztéma szolgáltató képességét leginkább befolyásoló tényezők a fokozódó és egyre szélsőségesebbé váló abiotikus környezeti károsító körülmények és események (mint pl. vízhiány és aszály következtében kialakuló erdő- és vegetációtüzek, fagykárok és viharkárok) továbbá az új biotikus kórokozók. Az erdők hosszú távú megóvása több módon lehetséges. Megelőzéssel, a bekövetkezett károk esetén nagyobb ellenálló képességű erdő-potenciál helyreállításával, valamint a károsodást nem szenvedett erdők hosszú távú minőségi megújításával. Az erdők szerkezet-átalakítása által javítható az erdőállományok korstruktúrája, elegyessége és biodiverzitása, így javul az erdei ökoszisztémák ellenálló képessége és környezeti értéke.

A beavatkozás a VP-ben támogatott Erdőgazdálkodási potenciálban okozott erdőkárok megelőzésének támogatása, illetve az Erdőgazdálkodási potenciálban okozott erdőkárok helyreállítása beavatkozások új keretben történő elhelyezése, illetve az Erdei ökoszisztémák ellenálló képességének, környezeti értékének növelése beavatkozás szerkezetátalakítási tevékenységét foglalja magában.

A beavatkozásnak jelentős környezeti hatása van elsősorban az erdők ellenállóképességének javulásán keresztül, aktív és passzív tevékenységek támogatásával.

A beavatkozás keretében beérkezett pályázatok támogatásra történő kiválasztási szempontrendszerének környezeti értékelése:

A jelenleg ismert szempontok alapján előnyt élveznek a magasabb természetességi kategóriába tartozó, valamint a tűzveszélyességük alapján kiemelt állományok, a Natura 2000 területek erdőállományai és a védelmi vagy közjóléti rendeltetésű erdőállományok.

Stratégiai megfeleltetésvizsgálat:

Az EU Biodiverzitás Stratégiája 2030 célul tűzi a ki az erdőterület növelését, az erdők állapotának és rezilienciájának javítását.

A beavatkozás támogatja a stratégiában foglalt célok megvalósítását.

A beavatkozáshoz kapcsolódó javaslattétel

A várhatóan fellépő környezetre káros hatások elkerülésére, csökkentésére vagy ellentételezésére vonatkozó javaslatok

A beavatkozás nagyon eltérő tevékenységeket foglal magába (megelőzés, helyreállítás, szerkezet-átalakítás), ennek megfelelően nehéz egységes javaslatokat megfogalmazni. Valamennyi tevékenység esetében fontos ugyanakkor a talajminőség védelme. Talajerózió szempontjából fontos a kisebb mértékű beavatkozások alkalmazása (pl. kisebb gépek, a lejtőirányú munkák elkerülése). Szintén fontos feladat az erdők megfelelő vízrendezése (inkább vízvisszatartási technikák, kisebb területrendezések megvalósítása).

A beavatkozás környezeti hatékonyságának javítására vonatkozó javaslatok

A beavatkozás nagyon eltérő tevékenységeket foglal magába (megelőzés, helyreállítás, szerkezet-átalakítás), ennek megfelelően nehéz egységes javaslatokat megfogalmazni.

Javaslattétel a kiválasztási szempontrendszerre

A KAP Stratégiában megfogalmazott kiválasztási szempontokat mindenféleképpen érdemes érvényesíteni a pályázatok befogadásánál, mivel azonban minden tevékenységen keresztül jelentős környezeti hatás javulás várható javasoljuk a pályázatok minél szélesebb körű befogadását.

Vízvédelmi szempontból előnyben kell részesíteni az erózió-érzékeny területen történő beavatkozásokat.

4.4.25. Vidéki infrastruktúra fejlesztését szolgáló beavatkozások

A beavatkozás értékelése

Környezeti hatás leírása:

Fenntarthatósági szempontból a vidéki infrastruktúra fejlesztése elősegítheti a helyi erőforrások fenntartható használatát. A helyi infrastruktúra fenntarthatósági elvek szerinti fejlesztése erősítheti a természeti erőforrások tartamos használatát, az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodást.

A fejlesztések nem megfelelő hangolás esetén negatív környezeti hatásokkal is járhatnak.

A biomassza alapú megújuló energia fejlesztésnél figyelemmel kell lenni arra, hogy a természeti erőforrások kíméletes használata érdekében minimalizálni kell a biomassza felhasználást. Ez úgy érhető el, hogy energiahatékonysági és energiatakarékossági fejlesztésekkel minimalizáljuk az energiaigényt, másrészt tüzeléstechnikai eszközökkel maximalizáljuk a hatékonyságot (hatékony égető berendezés, megfelelő szárazságú fa). Ez a levegőszennyezést is minimalizálja. A biomassza forrása a tartamos gazdálkodással előállított tűzifa, faipari hulladék vagy biogáz legyen. A mezőgazdasági hulladéknak tekintett mezőgazdasági melléktermékek égetését mellőzni kell, inkább komposztálással talajerő visszapótlásra kell ezeket használni. Ugyancsak nem támogatható az erdőkből – sokszor hulladéknak tekintett - holtfa kivétele, vagy a vágási hulladék energiai hasznosítása. A védett természeti területekről történő holtfa kivétel tiltandó.

A társadalmi célú infrastruktúra beruházások, mint például sportpályák létesítése, közösségi terek létesítése pozitívan járulnak hozzá a vidék élhetőségéhez, az emberi és társadalmi erőforrások fejlesztéséhez. Vigyázni kell azonban, hogy ezek kapacitásai ne legyenek túltervezve az energia és anyaghasználatra való takarékosság, illetve a fenntartási költségek minimalizálása miatt.

Az okos falu fejlesztéseknél figyelembe kell venni, hogy az információs technológia fejlesztésének és működtetésének jelentős az ökológiai és társadalmi lábnyoma. Az IKT technológiák alapanyagai bányászata, a termékek gyártási folyamatai nagy energia és anyag igénnyel járnak, magas a folyamatok környezeti káros anyag kibocsátása, az elektronikai hulladék újrahasználata és újrahasznosítása energiaigényes és sok esetben nem megoldott. A bányászat és gyártás társadalmi szempontból is problémákat rejt – gyermekmunka, a fejlődő országok munkásainak a kizsákmányolása. Az IKT eszközök túlzott használata káros szellemi, lelki hatással is járhat, a természettől és az emberi kapcsolatoktól való elidegenedés növekedése által. Emellett nem elhanyagolható az energiafelhasználásuk is. Ezért rendkívül fontos, hogy az IKT eszközökből a célok eléréséhez optimális mennyiséget használjunk fel, ne legyenek túltervezve a kapacitások. A vidéki élet minőségének javítása szempontjából indokolható a szélessávú internet kiépítése minden faluban, de kevésbé látszik szükségesnek egy egész településen fogható WIFI jel.

A helyi piacok, helyi rövid ellátási láncok súlyának a növekedése a lakosság élelmiszer- és termékellátásban számos környezeti és fenntarthatósági előnnyel jár:

- a szállítási lánc rövidülése általi energiamegtakarítás és kibocsátáscsökkentés, éghajlatvédelmi mitigációs hatás;
- nő a társadalmi kohézió a gazdák és fogyasztók együttműködése miatt, fokozódik a társadalmi bizalom;
- a fogyasztók ellenőrizhetőbb minőségű termékhez jutnak, nagyobb valószínűséggel egészségesebb, jobb beltartartalmi értékű élelmiszerekhez;
- a helyi gazdaság fejlődik, a hasznok helyben maradnak, ezáltal nő a vidéki élet minősége;
- nő a hazai mezőgazdasági termelők és a mezőgazdasági termelés társadalmi elismertsége, a tájhoz kapcsolódó identitás erősödik;
- erősödik a térségek élelmiszerönrendelkezése, gazdasági és társadalmi önállátása, stabilitása.

A külterületi utak fejlesztésénél minimalizálni kell az anyag- és energiafelhasználást, azaz csak a feltétlenül szükséges útszélességet kell kialakítani. Az utak kialakításánál figyelembe kell venni, hogy ne károsítsanak védett természeti értékeket, ne generáljon új, települések közötti összeköttetést, ahol ez védett fajok élőhelyein zavarást okoz.

A beavatkozás keretében beérkezett pályázatok támogatásra történő kiválasztási szempontrendszerének környezeti szempontú értékelése:

A kiválasztási szempontok tartalmaznak egyes, beruházásokkal kapcsolatos környezeti elemeket (például megújuló energia), de nem tartalmaz átfogó környezetvédelmi és éghajlatvédelmi szempontot.

Stratégiai megfeleltetésvizsgálat:

A beavatkozás megfelelhet a Nemzeti Fenntartható Fejlődési Stratégia „T 4.6 A helyi gazdasági kapcsolatok erősítésére eszközök bevezetése, a lokális ellátási láncok fejlesztése" és „T4.3 Lokális termelési rendszerek előnyben részesítése, helyi, térségi gazdasági kapcsolatok erősítése", illetve a „T1.22 egészségtudatos magatartásmintákat közvetítő programok támogatása" pontjainak.

A beavatkozáshoz kapcsolódó javaslattétel

A várhatóan fellépő környezetre káros hatások elkerülésére, csökkentésére vagy ellentételezésére vonatkozó javaslatok:

Javasoljuk, hogy az IKT eszközök használatának optimalizálása – az IKT eszközök ökológiai lábnyoma és az energiafelhasználás – miatt ne kerüljenek kiépítésre egész településre kiterjedő WIFI jel hálózatok, hanem csak a települések turisztikai vagy más szempontból csomóponti részein legyen kiépíthető az elérhető WIFI jel.

A biomassza felhasználásra kritérium rendszert javasolt kialakítani, amely a megújuló energia átállást az energiahatékonysági és energiatakarékossági lépések után teszi lehetővé, kizárja a természetvédelmi vagy fenntarthatósági szempontból problémás biomasszaforrásokat („mezőgazdasági hulladékok", védett területről származó, nem természetkímélő módon termelt fa).

El kell kerülni a nem valós szükségletekre épülő, túltervezett kapacitású épület- és útfejlesztéseket.

Az útfejlesztéseknél Natura 2000 vagy védett terület érintettsége esetén javasoljuk kikérni az illetékes nemzeti park igazgatóság véleményét.

A beavatkozás környezeti hatékonyságának javítására vonatkozó javaslatok:

A környezeti hasznok maximalizálását és a károk mérséklését segíti, ha szinte minden célterülethez kötelező környezeti szemléletformálási elemet tartalmaznak a beavatkozások. A környezeti szemléletformálás segíti a lakosságot, hogy környezetileg hatékonyan használja a kialakuló infrastruktúrát, illetve a saját életében is megvalósítsa a környezetileg jobb infrastruktúra használatot.

Ilyenek például az

- A) terület esetén az energiatudatossági és fenntartható energia szemléletformálás, az egészséges életmód szemléletformálás és a természeti értékekhez kapcsolódó szemléletformálás;
- B) terület esetén a helyi élelmiszer önrenndelkezéssel, vegyszermentes termeléssel, egészséges élelemmel kapcsolatos szemléletformálás;
- D) terület esetén az alternatív szennyvízkezeléssel, vízminőségvédelemmel, ivóvíztakarékossággal kapcsolatos szemléletformálás;
- E) terület esetén az egészséges táplálkozással és a húsfogyasztás csökkentésével és optimalizálásával kapcsolatos szemléletformálás;
- G) IKT eszközök környezeti és társadalmi hatásával kapcsolatos szemléletformálás.

Javaslattétel a kiválasztási szempontrendszerre:

Javasoljuk, hogy a beavatkozások tartalmazzanak környezeti és éghajlatvédelmi kiválasztási szempontokat, specifikusan az egyes célterületekre.

A helyi piac, helyi termékértékesítő közösségek esetén javasolt az ökológiai és vegyszermentes gazdálkodásból származó termékeket előnyben részesíteni.

Javaslattétel a hatások/hatékonyság értékelésre vonatkozó mutatókra/monitoringra: nem releváns

4.4.26. Fiatal mezőgazdasági termelők és erdőgazdálkodók támogatásai

A beavatkozás értékelése

Környezeti hatás leírása:

A mezőgazdaságban tapasztalható elöregedés megállítása, az agrár-nemzedékváltás ösztönzése, valamint a fiatalok vidékről történő elvándorlásának csökkentése érdekében szükséges a Közös Agrárpolitika eszközeivel is olyan támogatásokat biztosítani, amelyek a mezőgazdasági termeléssel élethivatásszerűen foglalkozni kívánó gazdálkodók indulását segítik elő.

A KAP Startégia 4 beavatkozáson keresztül segíti elő a mezőgazdasági termelők és erdőgazdálkodók körében a generációváltást. Ezek:

- Generációs megújulás fiatal mezőgazdasági termelők induló támogatásával,
- Generációs megújulás gazdaságátvevő támogatásával,
- Generációs megújulás, gazdaságátadási együttműködés,
- Generációs megújulás induló vidéki és fiatal erdőgazdálkodó vállalkozók támogatásával.

A kis méretű mezőgazdasági vállalkozások megerősödéséhez vezethet a generációváltás, mely fenntarthatósági szempontból potenciálisan pozitív változásokat eredményezhet.

A környezeti hatás közvetetten jelenik meg: részben a fiatalabb generáció a képzettségen keresztül nagyobb hajlandóságot mutat a fenntartható rendszerek létrehozására és működtetésére, részben pedig a kiválasztási szempontok erősítik a pozitív környezeti hatással rendelkező tervek befogadásának lehetőségét.

A beavatkozás keretében beérkezett pályázatok támogatásra történő kiválasztási szempontrendszerének környezeti értékelése:

A kiválasztási szempontok közül a pozitív környezeti hatást erősíti, hogy előnyben részesítik (a pályázat pontozásos értékelésénél többletponttal értékelik) a szakmai képzettség magasabb szintjeit, illetve azokat az üzleti terveket, melyekben a fiatal mezőgazdasági termelő vállalja az ökológiai gazdálkodás folytatását. Szintén többletponttal értékelik a magasabb hozzáadott értékű gazdálkodási tevékenység vagy gazdálkodási mód alkalmazását, mely a VP időszaka alatt az állattenyésztési és kertészeti ágazat priorizálását jelentette. Ezek a tevékenységek maguk akár jelentős környezetterhelő hatást jelenthetnek, az értékelési szempontok nem térnek ki a tevékenység folytatásának technológiai részleteire, mely előnyben részesíthetné a fenntartható megoldásokat.

Stratégiai megfeleltetésvizsgálat:

A kiválasztási szempontok között nem szerepel a helyi piacra termelés előnyben részesítése, amely a Nemzeti Fenntartható Fejlődési Stratégia „T 4.6 A helyi gazdasági kapcsolatok erősítésére eszközök bevezetése, a lokális ellátási láncok fejlesztése” és „T4.3 Lokális termelési rendszerek előnyben részesítése, helyi, térségi gazdasági kapcsolatok erősítése” pontjaiban szerepel beavatkozási pontként.

A beavatkozáshoz kapcsolódó javaslattétel

Javaslattétel a kiválasztási szempontrendszerre

Megfontolásra javasolt a kiválasztási szempontok között a helyi piacra termelést végzők előnyben részesítése, például olyan formában, hogy a termelő részt vesz helyi, közösség által támogatott gazdálkodási rendszerekben, rövid ellátási láncban vagy vállalja a részvételt.

Szintén megfontolásra javasoljuk az ökológiai gazdálkodáson kívül azoknak az üzleti terveknek az előnyben részesítését, amelyek a gazdálkodási rendszerükben olyan kihívásoknak próbálnak eleget tenni, mint a gazdaság területén a biodiverzitás hanyatlásának megállítása a gazdaság területén kialakított agro-ökológia területekkel, talajvédő agrotechnológia alkalmazása, alternatív környezetkímélő megoldások az állattenyésztés és kertészeti rendszerek üzemeltetése kapcsán.

4.4.27. Vízfelhasználás hatékonyságát javító mezőgazdasági öntözési közösségek támogatása

A beavatkozás értékelése

Környezeti hatás leírása :

Az öntözött területek növelését célzó beruházások támogatása alapvetően negatív környezeti hatásokat eredményező beavatkozási célterület. Az öntözött területek biodiverzitása jelentősen csökken, az intenzív művelés és a zavarás hatására az öntözött területek lényegében elveszítik élőhelyi funkcióikat. Az öntözött területek növelése a magasabb csapadékigényű, intenzív kultúrák további elterjedéséhez vezet, a szárazabb körülményeket jól hasznosító fajtákkal (pl. tájfajták, extenzív fajták) szemben. Az öntözővizet biztosító műszaki berendezések (csatornák, zsilipek, öntözőberendezések) telepítése a művi környezet arányának a növekedését vonja maga után. Talajminőség védelme, talajerózió szempontjából várható káros hatások a csepperózió okozta szerkezetromlás, a túlzott vízfelhasználásból adódó levegőtlen viszonyok kialakulása és a rossz minőségű öntözővíz miatt kialakuló káros sótartalom.

A vízkészletek szempontjából a hazai szabályozás szerint az öntözési vízigények elsősorban felszíni vizekből elégíthetőek ki, ennek hiányában engedélyezhető csak felszín alatti vízhasznosítás. A korlátozott készlettel rendelkező területeken a konfliktus lehetősége az öntözés fejlesztési igény és a vízkészletek rendelkezésre állása között alakulhat ki. A klímaváltozás következtében gyakoribbá és hosszabbá váló aszályos időszakok, és a növekvő vízkivétel eredményeként a talajvíz szintjének süllyedése miatt az eddig nem öntözött területek esetében is piaci igényként jelentkezik az öntözés, mely már most is egyes térségben a feszült vízkészlet-gazdálkodást tovább nehezíti. Egyes növénykultúrák termesztése ezen a területen öntözés nélkül alig elképzelhető. A klimatikus adottságok, és különösen az utóbbi években egyre gyakrabban előforduló aszályos periódusok miatt a kukorica, a napraforgó, a repce és a dohány termesztése sem hatékony öntözés nélkül.

A felszíni vizek esetén alapvető kérdés, hogy az öntözővíz igények biztosíthatók-e a rendelkezésre álló szabad készletekből, úgy, hogy a VKI szerinti hidrológiai állapot vízelvonás szempontjából nem romlik. Amennyiben igen, úgy a felszíni vizekben kedvezőtlen hatások nem várhatók.

A felszín alatti vízkészlet mennyiségi állapotát döntően sem jelenleg, sem hosszabb távon nem csak az öntözési vízkivétel határozza meg, hanem az összes vízkivétel együttesen. Ezért minden esetben vizsgálni szükséges, hogy az adott vízkivétel ronthat-e a VKI szerinti mennyiségi állapotán.

Más esetekben bizonyos pozitív környezeti vonatkozások is azonosíthatók. A kedvező hatások a talaj vízgazdálkodását érinthetik és annak közvetítő szerepén keresztül érvényesülnek a növényzetben. Az öntözés kedvező hatásai: vízpótlás, tápanyaggazdálkodás javítása, a talajszerkezet javítása. Az öntözhető területek területének növelése lokálisan hozzájárulhat a levegő porszennyezettségének mérsékléséhez.

Az öntözés következtében, attól függően, hogy milyen energiaforrás biztosítja az öntözés energiaigényét, növekedhet a mezőgazdasági termelés abszolút ÜHG kibocsátása. Az öntözés hozamnövelő hatásából adódóan azonban a hozamra vetített fajlagos ÜHG kibocsátás hatékony öntöző rendszerek esetében csökkenhet.

A beavatkozás keretében beérkezett pályázatok támogatásra történő kiválasztási szempont-rendszerének környezeti értékelése

Az öntözésfejlesztéssel érintett területek jogosult földrajzi fókuszának meghatározása javasolt a termőhelyi adottságok és a környezeti limitációk (pl. rendelkezésre álló vízkészletek) alapján. Védett és Natura 2000 területen az öntözésfejlesztést célzó beruházások támogatása nem indokolt.

Stratégiai megfeleltetésvizsgálat:

IV. Nemzeti Környezetvédelmi Program (2015-2020) célul tűzi ki a tájszerkezet, tájjelleg és a tájpotenciál védelmét. Eszközét az ágazati tervezés (különösen mező- és erdőgazdálkodás, vízgazdálkodás, közlekedés és egyéb műszaki infrastruktúra-fejlesztés) során a természet- és tájvédelmi célok érvényesítésében, illetve a tájvédelmet közvetlenül vagy közvetve érintő stratégiák, tervek, programok kidolgozása és megvalósítása során a természeti és táji szempontok integrálásában látja.

Nemzeti Tájstratégia (2017-2026) a táji adottságokon alapuló termelési funkciók (II.3. alcél) megőrzését elérendő célként határozza meg. E célok megvalósítására az agroökológiai potenciálon alapuló mezőgazdálkodási gyakorlat elősegítését, a termőhelynek megfelelő kultúrák telepítését és a tájfajták alkalmazását, bizonyos esetekben a mezőgazdasági funkciójú területek tájhasználatának felülvizsgálatát jelöli meg.

Elfogadott Öntözésfejlesztési Stratégia még nincs, a stratégiát megalapozó anyag (továbbiakban ÖFS) javaslata, hogy: „A jelenlegi támogatási rendszert úgy kell átalakítani, hogy az differenciáljon az öntözésfejlesztési beruházások között oly módon, hogy a víz- és energiatakarékos, a talajszerkezetre kedvező hatást kifejtő beruházás kapjon támogatást; illetve az a fejlesztés, amelyik a helyi adottságokhoz igazodó növény öntözését kívánja megoldani. A támogatásoknak preferálni kell a termőhelyi adottságok figyelembevételét: a vízgyűjtő szintű vízkészletek és vízminőség javítása, agroökológiai szélsőségek hatásának csökkentése, valamint a terület-használat, tájökológia harmóniájának megteremtése érdekében."

A térségi vízkészlet-gazdálkodási tervekben foglaltakat, az egyes fejlesztési igényeket figyelembe kell venni. Magyarországon az öntözés a leginkább növekvő mennyiségi terhelést jelentő vízhasználat. Az öntözésfejlesztési beruházások elősegítéséhez, a vagyonkezelői döntéshozatal megalapozása érdekében ún. Vízkészlet-gazdálkodási Térségi Tervek (továbbiakban VKGTT-k) készültek az Alföld és a Kis-Alföld területére (porózus medence területekre). A tervek készítése során modellezés is történt az igénybevételi küszöb meghatározására. A VKGTT-k stratégiai környezeti vizsgálata is megtörtént különböző víztermelési szcenáriókra. A VKGTT-k felülvizsgálatra kerültek 2019-ben. Olyan öntözési kontingensek kerültek meghatározásra a felszíni és felszín alatti víztestekre, amelyek kihasználása nincsen jelentős káros hatása a környezetre, alapvetően a felszíni és felszín alatti vizek mennyiségi és minőségi állapotára, nem sérti a Víz Keretirányelv előírásait. A VKGTT-kben tehát meghatározzák azokat a küszöbértékeket, kontingenseket, amelynél többet az adott vízkészletből – legyen az felszíni, vagy

felszín alatti (víztest, vagy annak összefüggő része) – nem lehet kivenni anélkül, hogy az nem rontaná a vizek állapotát.

A tárgyalt beavatkozások nem szolgálják ezen célok megvalósulását.

Az Országos Vízgyűjtő-gazdálkodás Terv (OVGT3) tervezete előírja, hogy öntözésfejlesztési projektek elsősorban a 4.7 vizsgálat elvégzésével, szükség esetén 4.7 mentességi teszt elvégzésével valósíthatók meg. Az öntözésfejlesztési projektek egyben a vízpótlást is elősegítik, ami az aszálykezeléshez és a klímaalkalmazkodáshoz is hozzájárul. Az öntözésfejlesztési projektek egy része többcélú, az öntözésen kívül szolgálja a védett területek vízellátását.

A beavatkozás szolgálhatja a Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégia társadalmi erőforrások és gazdasági erőforrások erősítése célrendszerét, amennyiben valós, alulról jövő gazdálkodói együttműködéseket támogat.

A beavatkozáshoz kapcsolódó javaslattétel

A várhatóan fellépő környezetre káros hatások elkerülésére, csökkentésére vagy ellentételezésére vonatkozó javaslatok

Csak az adaptív eljárások, földhasználat váltás és a biológiai alapokban rejlő lehetőségek kimerülése után kerüljön sor az öntözött területek bővítésére, öntözővizet biztosító műszaki berendezések telepítésére. Különösen vízhiányos, aszály-érzékeny területeken korlátozni szükséges a nagy vízigényű kultúrák térnyerését, ezzel jelentősen csökkenthető a területi vízigény.

A gyakran egy termesztési évben jelentkező víztöbblet és vízhiány anomáliáinak kiegyenlítése érdekében kötelezően megvalósítandó tevékenységként javasoljuk a területi adottságoknak leginkább megfelelő vízvisszatartás műszaki feltételeinek megteremtését (pl. tározók építése, szabályozható műtárgyak telepítése, elvezető árkok megszüntetése). Kizárólag víztakarékos vízfelhasználási technológiák támogatása javasolt.

Az öntözött területeken minden esetben indokolt vizsgálni a potenciális környezeti kockázat és a gazdasági/társadalmi hasznosság viszonyát. Védett és Natura 2000 területen az öntözésfejlesztés támogatása ökológiai kockázattal járhat, ezért nem támogatandó. Az öntözésfejlesztés kiegészítő infrastruktúrájának kialakításakor – elsősorban az öntözővizet szállító árok- és csatornarendszer kialakításakor – az ökológiai csapdaként funkcionáló megoldások (pl. műagyagfóliával bélelt csatornarézsűk, melyek számos állatfaj egyedeinek pusztulását okozhatják) elkerülése indokolt.

Az öntözőrendszerek működtetésének energiaigényét érdemes megújuló energiaforrásból (napenergia) fedezni és ezt támogatni. Szürkevizek használatának támogatása. A felszín alatti vízkészlet mennyiségének és minőségének hosszú távú fenntartása, öntözéshatékonyság növelése smart technológiával. Porszennyezés mérséklése öntözéssel, fenntartható módon.

A beavatkozás környezeti hatékonyságának javítására vonatkozó javaslatok

A művelés alatt álló, a tűrhetőnél nagyobb károkat okozó csapadékvizek által rendszeresen sújtott területek alternatív hasznosítási lehetőségeinek támogatása indokolt.

A következő támogatási időszakban a fenntartható mezőgazdasági vízgazdálkodás ágazat fejlesztését (beruházásainak támogatását) integrált szemlélettel szükséges kezelni, amelyre vonatkozó pályázati felhívás jelenleg csak a fenntartható öntözésfejlesztésre irányul. A vízrendszereket szükségszerűen nem vízilétesítményenként, hanem egységes rendszerként (belvízelvezetés, vízvisszatartás, vízátvezetések, öntözőrendszerek kiépítése) kell fejleszteni, amelynek része kell, hogy legyen az öntözésfejlesztésen és

az ahhoz kapcsolódó tározó fejlesztéseken túl a belvízrendszerek fenntartható fejlesztése, a mélyfekvésű területek területi vízvisszatartásra alkalmassá tétele stb. A pályázati kiválasztási folyamatban nagyobb ösztönző támogatás, a kiválasztási kritériumoknál prioritás biztosítása javasolt, ha a pályázó vállalja a teljes üzemi vízellátó rendszer integrált tájgazdálkodási célú fejlesztését területi vízvisszatartással, vízvisszatartó vízrendezéssel, különösen akkor, ha azt együttműködésben pl. a javasolt tájgazdálkodási közösség valósítja meg.

Talajminőség védelme, talajerózió szempontjából a csepperózió hatása mérsékelhető a megfelelő cseppméret képzésével, a levegőtlen viszonyok a megfelelő adagok kiválasztásával, a rossz minőségű öntözővíz a megelőző vízminőség vizsgálattal.

Az öntözőrendszerek működtetésének energiaigényét érdemes megújuló energiaforrásból (napenergia) fedezni és ezt támogatni.

Javaslattétel a kiválasztási szempontrendszerre

- Az öntözésfejlesztést célzó beavatkozás tekintetében jogosultsági kritériumok meghatározása során a biodiverzitás megőrzésének céljai miatt a védett és Natura 2000 területek kizárása indokolt.
- Megújuló energiaforrásokat használó öntözőrendszerek preferálása indokolt.
- Kiválasztási elvek között megjelenő, 3. „Környezet-, klímavédelmi és adaptációs szempontok érvényesítése" szempontot javasoljuk bővíteni a következők szerint: 3. „Környezet-, klímavédelmi, tájgazdálkodási és adaptációs szempontok érvényesítése"
- Hosszú távon rendelkezésre álló vízkészletek esetében támogatható . A KAP Stratégiai Terv 74. cikke kimondja, hogy a tagállamok csak akkor nyújthatnak támogatást az öntözött területek nettó növekedését eredményező és adott felszín alatti vagy felszíni víztesteket érintő beruházásokhoz, ha környezeti hatáselemzés bizonyítja, hogy a beruházás nem jár majd jelentős kedvezőtlen hatással a környezetre nézve. Az említett környezeti hatáselemzést az illetékes hatóságnak kell elvégeznie vagy jóváhagynia, és az mezőgazdasági üzemek csoportjaira is vonatkozhat. A támogatási / kiválasztási szempontok közé szükséges beilleszteni a környezeti hatáselemzés kidolgozásának és jóváhagyásának folyamatát.
- Vízhiányos területeken csak a nagy vízigényű kultúrák területi korlátozásával legyen támogatható az öntözésfejlesztés, vagy csak akkor, ha a szükséges vízkészlet tározóban történő visszatartása megtörténik.
- A KAP Stratégiai Terv 74. cikke kimondja, hogy a tagállamok csak akkor nyújthatnak támogatást az öntözött területek nettó növekedését eredményező és adott felszín alatti vagy felszíni víztesteket érintő beruházásokhoz, ha az érintett víztest a vonatkozó vízgyűjtő-gazdálkodási tervben nem kapott jónál rosszabb minősítést vízmennyiséggel kapcsolatos okok miatt. Ezt a feltételt szükséges beépíteni a kiválasztási szempontok közé.
- Megújuló energiaforrásokat használó öntözőrendszerek preferálása. A vízfelhasználás lehetőségeinek, korlátainak szakértő által történő elemzése, tervezése.

Javaslattétel a hatások/hatékonyság értékelésre vonatkozó mutatókra/monitoringra

A visszatartott csapadékvíz, illetve a felszín alatti, vagy felszíni víz mennyiségének arányának vizsgálata a beavatkozás mutatójaként alkalmazható.

- Takarékos vízfelhasználás növekedése
- Víztározó kapacitás növekedése (ha)

- A visszatartott csapadékvíz, illetve a használt felszín alatti, vagy felszíni víz mennyiségének arányának vizsgálata. Ideális esetben az előbbi több.

4.4.28. Erdőtüzek megelőzésének és kockázatcsökkentésének együttműködés alapú támogatása

A beavatkozás értékelése

Környezeti hatás leírása:

Jelen beavatkozás keretében olyan önkéntes együttműködések létrehozásának támogatása a cél, amelyek az erdőgazdálkodók és szakértő állami szervezetek összefogása által a korszerű, fenntarthatóságot elősegítő, az erdőtüzek megelőzésének és hatásainak mérséklésének területi kiterjedésű, több gazdálkodót érintő komplex tervezése és megvalósítása céljából jönnek létre.

A szinergikus hatásokat létrehozó együtt-tervezés és összehangolt megvalósítás alá vont beavatkozási elemek például: tűzpászták, víz-visszatartást szolgáló létesítmények, a környezettudatosabb erdőgazdálkodást is előmozdító, többfunkciós feltáró hálózat korszerű fejlesztése. Az együttműködésnek köszönhetően nő az erdő- és vegetációtüzek megelőzésének biztonsága, továbbá javul az erdőgazdálkodás klíma-biztonsága és fenntarthatósága is.

A beavatkozás keretében beérkezett pályázatok támogatásra történő kiválasztási szempontrendszerének környezeti szempontú értékelése:

A kiválasztási szempontrendszerben helyet kapott a projektterv és a fenntartási terv. Ez utóbbi kifejezetten fontos a beruházási jellegű elemek későbbi környezeti hatásainak felmérése és rögzítése szempontjából.

Stratégiai megfeleltetésvizsgálat:

Az EU Biodiverzitás Stratégiája 2030 célul tűzi a ki az erdőterület növelését, az erdők állapotának és rezilienciájának javítását. A beavatkozás támogatja a stratégiában foglalt célok megvalósítását.

A beavatkozáshoz kapcsolódó javaslattétel

A várhatóan fellépő környezetre káros hatások elkerülésére, csökkentésére vagy ellentételezésére vonatkozó javaslatok:

Javasolható, hogy a pályázatok elbírálásának alapját képező projektterv és fenntartási terv térjen ki a várható környezeti hatások felmérésére. A feltáró- és tűzpászták, valamint a víz-visszatartást szolgáló létesítmények tervezése során a talaj kíméletére, valamint az erdőállományban található jelentős faegyedek (biotópfák) kíméletére figyelmet kell fordítani.

A beavatkozás környezeti hatékonyságának javítására vonatkozó javaslatok:

A tervezés, megvalósítás folyamán a meglévő elemek (tűzpászták, feltáróutak, víz-visszatartást szolgáló létesítmények) integrálása jelentősen javíthatja a környezeti hatékonyságot.

Javaslattétel a kiválasztási szempontrendszerre:

A környezeti hatásokat felmérő, valamint a meglévő elemeket integráló projektek támogatása.

Javaslattétel a hatások/hatékonyság értékelésre vonatkozó mutatókra/monitoringra: nem releváns

4.4.29. Termelői csoportok és termelői szervezetek támogatása

A beavatkozás értékelése

Környezeti hatás leírása:

Fenntarthatósági szempontból a kisméretű mezőgazdasági vállalkozások és ezek együttműködésének megerősödése pozitív hatásokat hozhat. A helyi gazdaság fejlesztése elősegítheti a helyi erőforrások fenntartható használatát.

A beavatkozás keretében beérkezett pályázatok támogatásra történő kiválasztási szempont-rendszerének környezeti értékelése

Környezeti szempontok nem találhatók a kiválasztási szempontrendszerben.

Stratégiai megfeleltetésvizsgálat:

A beavatkozás megfelel Nemzeti Fenntartható Fejlődési Stratégia „T 4.6 A helyi gazdasági kapcsolatok erősítésére eszközök bevezetése, a lokális ellátási láncok fejlesztése" és „T4.3 Lokális termelési rendszerek előnyben részesítése, helyi, térségi gazdasági kapcsolatok erősítése" pontjainak. Itt figyelembe kell venni, hogy az integráció és kooperációval, a szervezettséggel kapcsolatos beavatkozások ne hozzanak létre túlságosan aszimmetrikus helyzeteket, amikor a kisebb termelők károsan függő helyzetbe kerülnek nagyobb integrátorokkal szemben. Különösen fontos és pozitív az információs aszimmetria megszüntetése termelők és kereskedők között.

A beavatkozáshoz kapcsolódó javaslattétel

A beavatkozás környezeti hatékonyságának javítására vonatkozó javaslatok

A helyi piacra termelés és környezeti szempontok alkalmazásának előnyben részesítése indokolt lehet a beavatkozás alakítása során.

Javaslattétel a kiválasztási szempontrendszerre

A REL rendszerek kialakításánál javasoljuk előnyben részesíteni a vegyszermentes és ökológiai termesztést, annak egészségre gyakorolt pozitív hatásai miatt. Javasoljuk specifikusan is megemlíteni a közösség által támogatott mezőgazdasági rendszereket a REL beavatkozásnál.

Javasolt a támogatásnál előnyben részesíteni azon termelői csoportokat, amelyek igazolhatóan valamilyen bejegyzett és/vagy részvételi alapú (PGS), és fenntarthatósági szempontokat is integráló minőségrendszer elvárásai mentén működnek.

Javaslattétel a hatások/hatékonyság értékelésre vonatkozó mutatókra/monitoringra: nem releváns

4.4.30. Együttműködés

A beavatkozás értékelése

Környezeti hatás leírása:

A beavatkozás célja együttműködések támogatása uniós és nemzeti eredetvédelmi és minőségbiztosítási rendszerek kidolgozása, valamint a meglévő rendszerekhez való csatlakozás érdekében. A minőségrendszerek – azok típusától és kritériumrendszerétől függően – hozzájárulhatnak

- a fenntartható, környezetkímélő mezőgazdálkodás és élelmiszertermelés megerősödéséhez és terjedéséhez,
- a lokális gazdaság fejlődéséhez, megerősödéséhez,
- a helyi identitás, táji kötődés kialakulásához és fennmaradásához,
- a minősített termékek piaci pozícióinak erősödéséhez, minőség-alapú piaci versenyhelyzetek és stabil piaci kapcsolatok kialakulásához,
- a gazdálkodói és fogyasztói tudatosság növeléséhez,
- az élelmiszer-értékláncok átláthatóságához, lekövethetőségéhez.

A minőségrendszerek fejlesztésének környezeti hatása közvetett és jellemzően pozitív, a hatás mértéke az adott minőségrendszerben alkalmazott minősítési szempontoktól függ. A fenntarthatósági (környezeti, társadalmi, gazdasági) szempontokat is integráló rendszerek környezeti hatása jellemzően nagyobb, mint a kizárólag a földrajzi eredetre, valamely eljárásra vagy egységes minőségre fókuszáló rendszereké.

A beavatkozás keretében beérkezett pályázatok támogatásra történő kiválasztási szempont-rendszerének környezeti értékelése

A kiválasztási szempontok között a környezeti fenntarthatósági szempontok nem szerepelnek.

Stratégiai megfeleltetésvizsgálat:

IV. Nemzeti Környezetvédelmi Program (2015-2020) célul tűzi ki a táji identitás növelését, lakossági, közösségi tájtudat kialakítását, a táj iránti elkötelezettség és felelősség növelését. Továbbá a Nemzeti Tájstratégia (2017-2026) elérendő célként határozza meg (III.1. alcél) a fogékonyság, társadalmi felelősségvállalás növelését. Ebben jelentős szerepet vállalhat a jellegzetes magyar tájgazdálkodási örökséggel kapcsolatos ismeretek, a hagyományos tájhasználat, a tájhasználattal kapcsolatos mesterségek agrárturisztikai bemutatása.

A Nemzeti Vidékstratégia (2012 – 2020) stratégiai célként határozza meg a tájfenntartást biztosító, a hazai és a helyi biológiai alapokra támaszkodó gazdálkodás, kiemelten az ökológiai gazdálkodás térnyerésének elősegítését.

A tárgyalt beavatkozások képesek ezen célok megvalósulását előremozdítani.

A beavatkozáshoz kapcsolódó javaslattétel

A beavatkozás környezeti hatékonyságának javítására vonatkozó javaslatok

A beavatkozás környezeti hatékonysága azzal növelhető, ha minőségrendszerekhez való csatlakozás a fenntartható gazdálkodásból származó termékek piaci pozícióit és fogyasztását tudja segíteni. Ennek értelmében javasoljuk elsődlegesen olyan minőségrendszerek kialakításának, továbbfejlesztésének, illetve bevezetésének támogatását, amelyek a földrajzi eredet vagy hagyományos termesztési/feldolgozási eljárás igazolása mellett a termékek előállításának környezeti és társadalmi paramétereiről is számot adnak, azaz a minősítés által megismerhetővé válik a termékeket előállító gazdaságok fenntarthatósági teljesítménye.

Javaslattétel a kiválasztási szempontrendszerre

A kiválasztási szempontok között javasolunk szerepeltetni a környezeti szempontokat a fentebb leírtak alapján; olyan minőségrendszerek kialakítását, továbbfejlesztését és bevezetését szükséges

elsődlegesen támogatni, amelyekben a környezeti-fenntarthatósági szempontok a minősítés integráns részét képezik.

Javaslattétel a hatások/hatékonyság értékelésre vonatkozó mutatókra/monitoringra

Környezeti szempontokat integráló minőségrendszerek kialakítására, továbbfejlesztésére és tesztelésére alakult együttműködések száma (db), országos tájkarakter egységenként.

4.4.31. Képzés, tanácsadás, bemutatóüzem, minőségbiztosítás, digitalizáció

A beavatkozás értékelése

Környezeti hatás leírása:

A minőségbiztosítási és irányítási rendszerekhez történő csatlakozás támogatása és minőségrendszerek tájékoztatási és promóciós tevékenységének támogatása beavatkozások hozzájárulhatnak a környezeti célok teljesüléséhez, amennyiben növelik a vállalkozások környezeti hatékonyságát. A beavatkozások erősíthetik a fenntarthatóságot, amennyiben hagyományos, táji termékek elterjedését szolgálják.

Az okos falu (vidékfejlesztési együttműködések a kistelepülések digitális átállásának támogatásért) beavatkozás egyrészt javíthatja a környezeti hatékonyságot, mert a fejlesztések a terv szerint számos környezetvédelmi területet tartalmaznak. Másrészt viszont figyelembe kell venni, hogy az információs technológia fejlesztésének és működtetésének jelentős az ökológiai és társadalmi lábnyoma. Az IKT technológiák alapanyagai bányászata, a termékek gyártási folyamatai nagy energia és anyag igénnyel járnak, magas a folyamatok környezeti káros anyag kibocsátása, az elektronikai hulladék újrahasználata és újrahasznosítása energiaigényes és sok esetben nem megoldott. A bányászat és gyártás társadalmi szempontból is problémákat rejt – gyermekmunka, a fejlődő országok munkásai kizsákmányolása. Az IKT eszközök túlzott használata káros szellemi, lelki hatással is járhat, a természettől és az emberi kapcsolatoktól való elidegenedés növekedése által. Ezért rendkívül fontos, hogy az IKT eszközökből a célok eléréséhez optimális mennyiséget használjunk fel, ne legyenek túltervezve a kapacitások.

A képzési, bemutatóüzemi, tanácsadási programok segíthetik a környezeti célok elérését, amennyiben a képzők és tanácsadók ismerik, értik a fenntartható fejlődés és a környezeti integráció szempontjait és ezeket az ismereteket, megközelítéseket közvetítik a célcsoport felé.

A beavatkozás keretében elindítani tervezett zöld támogató egység kiemelt környezeti jelentőséggel bír a fenntartható mezőgazdasági módszerek és a hozzájuk kapcsolódó agrártámogatások mezőgazdasági termelők felé történő kommunikációjában. A közvetlen zöld tanácsadás megteremtésével a mezőgazdasági termelők segítséget kapnak a környezeti szempontból fenntartható és gazdasági szempontból életképes megoldások felé elmozdulásban.

A beavatkozás keretében beérkezett pályázatok támogatásra történő kiválasztási szempontrendszerének környezeti szempontú értékelése:

A fejezetben tárgyalt beavatkozások többségének kiválasztási szempontrendszere tartalmaz környezet-, klímavédelmi és adaptációs szempontokat.

Stratégiai megfeleltetésvizsgálat:

A beavatkozások megfelelő hangolásuk esetén illeszkednek a Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégia természeti erőforrás védelmi céljaihoz (például C3.4 Környezetkímélő technológiák és

földhasználati módok támogatása), illetve a társadalmi erőforrások céljaihoz (társadalmi együttműködések erősítése).

A beavatkozáshoz kapcsolódó javaslattétel

A várhatóan fellépő környezetre káros hatások elkerülésére, csökkentésére vagy ellentételezésére vonatkozó javaslatok:

Az okos falu beavatkozásnál valós veszély az IKT rendszerek túltervezése, amely káros környezeti és társadalmi hatásokkal jár. Sokan nincsenek tisztában az IKT eszközökben rejlő káros hatásokkal. Javasoljuk, hogy az okos falu programok tartalmazzanak kötelező szemléletformáló elemeket, amelyekben a célcsoport megismerheti az eszközök túltervezése és túlhasználata környezeti és társadalmi kárait.

A beavatkozás környezeti hatékonyságának javítására vonatkozó javaslatok:

A képzési és tanácsadási programok környezeti hatásainak javítására minden képző és tanácsadónak rendelkeznie kellene átfogó és szakspecifikus fenntarthatósági és környezeti integrációs ismeretekkel, beleértve az EU mezőgazdasági politikához kapcsolódó környezetvédelmi rendszer ismeretét is. Ezen ismeretek meglétét kötelezően elő kellene írni, az ezt célzó képzők képzése legyen kötelező eleme a képzési, tanácsadási programoknak.

Javaslattétel a kiválasztási szempontrendszerre:

A fejezetben tárgyalt beavatkozások mindegyikénél érvényesíteni kellene, hogy a kiválasztási szempontrendszer tartalmazzon környezet-, klímavédelmi és adaptációs szempontokat.

Javaslattétel a hatások/hatékonyság értékelésre vonatkozó mutatókra/monitoringra: nem releváns

4.4.32. Vidékfejlesztési együttműködés a Rövid Ellátási Láncok fejlesztéséért

A beavatkozás értékelése

Környezeti hatás leírása:

A rövid ellátási láncok súlyának a növekedése a lakosság élelmiszer- és termékellátásban számos környezeti és fenntarthatósági előnnyel jár:

- a szállítási lánc rövidülése általi energiamegtakarítás és kibocsátáscsökkentés, éghajlatvédelmi mitigációs hatás;
- nő a társadalmi kohézió a gazdák és fogyasztók együttműködése miatt, fokozódik a társadalmi bizalom;
- a fogyasztók ellenőrizhetőbb minőségű termékhez jutnak, nagyobb valószínűséggel egészségesebb, jobb beltartartalmi értékű élelmiszerekhez;
- a helyi gazdaság fejlődik, a hasznok helyben maradnak, ezáltal nő a vidéki élet minősége;
- nő a hazai mezőgazdasági termelők és a mezőgazdasági termelés társadalmi elismertsége, a tájhoz kapcsolódó identitás erősödik;
- erősödik a térségek élelmiszer önrendelkezése, gazdasági és társadalmi önállátása, stabilitása.

A beavatkozás keretében beérkezett pályázatok támogatásra történő kiválasztási szempontrendszerének környezeti szempontú értékelése:

A kiválasztási szempontok tartalmazzák a környezeti és klímavédelmi szempontok, illetve a térségi szempontok figyelembevételét. Szükséges lenne jobban specifikálni, hogy ez mit jelent gyakorlati szempontból.

Stratégiai megfeleltetésvizsgálat:

IV. Nemzeti Környezetvédelmi Program (2015-2020) célul tűzi ki a táji identitás növelését, lakossági, közösségi tájtudat kialakítását, a táj iránti elkötelezettség és felelősség növelését. Továbbá a Nemzeti Tájstratégia (2017-2026) elérendő célként határozza meg (III.1. alcél) a fogékonyság, társadalmi felelősségvállalás növelését.

A Nemzeti Vidékstratégia (2012 – 2020) stratégiai célként határozza meg a tájfenntartást biztosító, a hazai és a helyi biológiai alapokra támaszkodó gazdálkodás, kiemelten az ökológiai gazdálkodás térnyerésének elősegítését.

A beavatkozás megfelel Nemzeti Fenntartható Fejlődési Stratégia „T 4.6 A helyi gazdasági kapcsolatok erősítésére eszközök bevezetése, a lokális ellátási láncok fejlesztése" és „T4.3 Lokális termelési rendsze¬rek előnyben részesítése, helyi, térségi gazdasági kapcsolatok erősítése" pontjainak, illetve a társadalmi erőforrásokkal kapcsolatos céljainak (C2.5 A munkakörülményekkel való elégedettség, örömérzet növelése; C2.6 A múlt örökségének ápolása, az identitás megerősítése).

A beavatkozáshoz kapcsolódó javaslattétel

A várhatóan fellépő környezetre káros hatások elkerülésére, csökkentésére vagy ellentételezésére vonatkozó javaslatok:

Nem valószínűsíthető káros környezeti hatás.

A beavatkozás környezeti hatékonyságának javítására vonatkozó javaslatok:

Javasolt az adott tájra jellemző fajok, fajták termesztését, tartását, hagyományos termesztés-technológiák alkalmazását, hagyományos termékek készítését felvállaló REL együttműködések kiemelt támogatása.

A REL rendszerekkel kapcsolatosan fontos az általános társadalmi szemlélet alakítása is, az egyes specifikus REL együttműködések promócióján felül. Lényeges lenne, hogy a promóciós költségek terjedjenek ki olyan szemléletformáló programokra, amelyek általában népszerűsítik a REL rendszereket, mint ellátási rendszereket.

Javaslattétel a kiválasztási szempontrendszerre:

A kiválasztási szempontok között felsorolt „környezeti szempontok" között a táj- és kulturális értékek védelmét kiemelten kell vizsgálni.

Javasoljuk előnyben részesíteni a vegyszermentes és ökológiai termesztést, annak egészségre gyakorolt pozitív hatásai miatt. Javasoljuk specifikusan is megemlíteni a közösség által támogatott mezőgazdasági rendszereket a REL beavatkozásnál.

Javaslattétel a hatások/hatékonyság értékelésre vonatkozó mutatókra/monitoringra:

- Az ökológiai gazdálkodásból származó termékek forgalmazását vállaló együttműködések száma (db)
- Közösség által támogatott termelési rendszereket működtető együttműködések száma (db)

4.4.33. Vidékfejlesztési együttműködés a társadalmi vállalkozások fejlesztéséért

A beavatkozás értékelése

Környezeti hatás leírása:

A beavatkozás célja olyan együttműködések támogatása a mezőgazdálkodás és élelmiszertermelés szereplőinek részvételével, amelyek valamely társadalmi probléma megoldásával, illetve valamilyen okból kiszolgáltatott társadalmi rétegek helyzetének javításával kapcsolatos tevékenységeket végeznek. A tágabb értelemben vett fenntarthatóság terén a beavatkozás számos előnnyel jár:

- nő a társadalmi kohézió a gazdák és a társadalmi szereplők együttműködése miatt, fokozódik a társadalmi bizalom;
- a többfunkciós mezőgazdaság elvének megfelelően a gazdálkodók diverzifikálhatják a tevékenységeiket, szolgáltatásaikat – ezzel a bevételeiket is;
- a helyi gazdaság fejlődik, a hasznok helyben maradnak, ezáltal nő a vidéki élet minősége;
- nő a hazai mezőgazdasági termelők és a mezőgazdasági termelés társadalmi elismertsége, erősödik a tájhoz kapcsolódó identitás;
- erősödik a térségek önrendelkezése, gazdasági és társadalmi önállátása, stabilitása.

A beavatkozás környezeti hatása a szociális farmok és szociális szövetkezetek esetében elsődlegesen annak a függvénye, hogy a gazdaság alaptevékenysége (mezőgazdálkodás, élelmiszer-feldolgozás) mennyre környezetkímélő módon zajlik. A közösségi megközelítés miatt a környezeti szempontból kedvezőbb gazdálkodás megvalósulása valószínűsége nagyobb. A beavatkozás környezeti hatását tovább növelheti, ha a gazdálkodás valamilyen formában részt vesz a környezetkímélő gazdálkodás módszereinek bemutatásában, gyakorlati oktatásában, illetve komplex környezeti nevelési feladatot is ellát.

A beavatkozás keretében beérkezett pályázatok támogatásra történő kiválasztási szempontrendszerének környezeti szempontú értékelése:

A kiválasztási szempontok tartalmazzák a környezeti és klímavédelmi szempontok, illetve a térségi szempontok figyelembevételét.

Stratégiai megfeleltetésvizsgálat:

A beavatkozás megfelel Nemzeti Fenntartható Fejlődési Stratégia „T 4.6 A helyi gazdasági kapcsolatok erősítésére eszközök bevezetése, a lokális ellátási láncok fejlesztése” és „T4.3 Lokális termelési rendszerek előnyben részesítése, helyi, térségi gazdasági kapcsolatok erősítése” pontjainak, illetve a társadalmi erőforrásokkal kapcsolatos céljainak (C2.5 A munkakörülményekkel való elégedettség, örömérzet növelése; C2.6 A múlt örökségének ápolása, az identitás megerősítése).

A beavatkozáshoz kapcsolódó javaslattétel

A várhatóan fellépő környezetre káros hatások elkerülésére, csökkentésére vagy ellentételezésére vonatkozó javaslatok:

A szociális gazdaság vagy szövetkezet önmagában nem garantálja, hogy a termelésnek, és általában a tevékenységeknek nem lesz negatív környezeti hatása, az esetleges negatív környezeti hatás ugyanakkor a kiválasztási kritériumrendszer megfelelő beállításával kezelhető. A támogatás odaítélése szempontjából javasoljuk előnyben részesíteni azokat a gazdaságokat, illetve szociális szövetkezeteket, amelyek környezetkímélő módon gazdálkodnak, illetve a feldolgozás, szolgáltatás során tetten érhetően

érvényesítenek környezeti szempontokat. Javasoljuk figyelembe venni a termeléshez kötött támogatások beavatkozásoknál leírt elvek alkalmazását.

A beavatkozás környezeti hatékonyságának javítására vonatkozó javaslatok:

A beavatkozás környezeti hatását javítja, amennyiben

1. a társadalmi célokat felvállaló, és ezért támogatásért folyamodó gazdaságok, szövetkezetek, vállalkozások alaptevékenysége (mezőgazdálkodás, feldolgozás) környezeti szempontból is magas értékű.
2. a gazdálkodás, szövetkezet vagy társadalmi vállalkozás szerepet vállal a környezetkímélő, fenntartható módszerek bemutatásában, átadásában, oktatásában

Javaslattétel a kiválasztási szempontrendszerre:

A kiválasztási szempontok között felsorolt „környezeti szempontok" között a táj- és kulturális értékek védelmét kiemelten kell vizsgálni. Szükséges lenne jobban specifikálni, hogy ez mit jelent gyakorlati szempontból.

Javasoljuk előnyben részesíteni azokat a gazdaságokat, illetve szociális szövetkezeteket, amelyek környezetkímélő módon gazdálkodnak (pl. vegyszermentes és/vagy ökológiai termesztés) illetve a feldolgozás, szolgáltatás során tetten érhetően érvényesítenek környezeti szempontokat.

Javasoljuk továbbá kiemelten támogatni azokat a szociális farmokat, szociális szövetkezeteket és társadalmi vállalkozásokat, ahol a környezetkímélő, fenntartható módszerek bemutatása, oktatása, ezzel kapcsolatos tudásátadás beépül a társadalmi szolgáltatásokba.

Javaslattétel a hatások/hatékonyság értékelésre vonatkozó mutatókra/monitoringra:

- Ökológiai gazdálkodáshoz kapcsolódó együttműködések száma (db)
- Környezeti érzékenyítést, nevelés, környezetkímélő gazdálkodás bemutatását is felvállaló együttműködések száma (db)

4.4.34. Vidékfejlesztési együttműködés a térségi aktív-és ökoturisztikai fejlesztésért

A beavatkozás értékelése

Környezeti hatás leírása:

Amennyiben a fejlesztések ténylegesen az aktív- és ökoturisztikai területen valósulnak meg, és a konkrét beruházások, illetve a fejlesztésekkel együtt járó forgalomnövekedés csak tolerálható többlet környezeti terhelést okoz az adott régióban, a beavatkozás járhat fenntarthatósági előnyökkel:

- nő a társadalmi kohézió a társadalmi szereplők együttműködése miatt, fokozódik a társadalmi bizalom;
- a helyi gazdaság fejlődik, a hasznok helyben maradnak, ezáltal nő a vidéki élet minősége;
- nő a vidéki térségek társadalmi elismertsége, a tájhoz kapcsolódó identitás erősödik.

A beavatkozás biológiai sokféleségre és ökoszisztémákra gyakorolt környezeti hatását nehéz általánosságban, a konkrét tervek, beruházások ismerete nélkül megítélni. Az aktív- és ökoturisztikai beruházások, fejlesztések igen széles spektrumban egyaránt jelenthetnek a természeti-táji adottságokhoz és azok lokális terhelhetőségéhez jobban illeszkedő léptékű, valamint jelentős közvetlen

és járulékos környezeti terheléssel, pl. zöldfelület-csökkenéssel, forgalom és zavarás növekedésével együtt járó beruházásokat, programokat.

A turisztikai fejlesztéseknek lehet jelentős ökológiai lábnyoma vagy természetkárosító hatása. Ez a turizmus minőségétől és mennyiségétől függ. Lehet nagy lábnyoma például a nagyobb térségi fesztiváloknak, vagy a tömegturizmusra tervezett szálláshely-kialakításoknak.

A beavatkozás keretében beérkezett pályázatok támogatásra történő kiválasztási szempontrendszerének környezeti szempontú értékelése:

A kiválasztási szempontok tartalmazzák a környezeti és klímavédelmi szempontok, illetve a térségi szempontok figyelembevételét. Szükséges lenne jobban specifikálni, hogy ez mit jelent gyakorlati szempontból.

Stratégiai megfeleltetésvizsgálat:

A beavatkozás megfelelő hangolása esetén összhangban van a Nemzeti Fenntartható Fejlődési Stratégia „T 4.6 A helyi gazdasági kapcsolatok erősítésére eszközök bevezetése, a lokális ellátási láncok fejlesztése" és „T4.3 Lokális termelési rendszerek előnyben részesítése, helyi, térségi gazdasági kapcsolatok erősítése" pontjaival, illetve a társadalmi erőforrásokkal kapcsolatos céljaival (C2.6 A múlt örökségének ápolása, az identitás megerősítése).

A beavatkozáshoz kapcsolódó javaslattétel

A várhatóan fellépő környezetre káros hatások elkerülésére, csökkentésére vagy ellentételezésére vonatkozó javaslatok:

A védett, illetve Natura 2000 területeket érintő fejlesztések esetében a vonatkozó hatásvizsgálatok és hatásbecslések elvégzése kötelező. Ezektől függetlenül javasoljuk a beavatkozáshoz kapcsolódóan egy olyan útmutató elkészítését, amely iránymutatást az az aktív- és ökoturisztikai fejlesztések természeti és táji adottságokhoz, illetve lokális terhelhetőséghez való illesztésére, a környezeti fenntarthatósági szempontok érvényesítésére vonatkozóan.

A fentiek alapján a támogatásból javasoljuk kizárni a nagyfokú terheléssel járó turisztikai rendezvényeket, például nagy térségi fesztiválokat. A beruházásoknál el kell kerülni a nagymértékű területfoglalással, zöldfelület-vesztéssel járó építkezéseket, szálláshely-kialakításokat. A védett területeket érintő fejlesztéseknél javasoljuk bekérni a területileg illetékes nemzetipark-igazgatóság hozzájárulását a projekttervhez.

A beavatkozás környezeti hatékonyságának javítására vonatkozó javaslatok:

Területfoglalással járó beruházások esetén a zöld felületek csökkenését okozó építések helyett javasoljuk előnyben részesíteni a barnamezős területek rehabilitációját. A turisztikai célú programok közül javasoljuk előnyben részesíteni a kisebb léptékű, minőségi turisztikai fejlesztéseket, amelyek több helyi szereplő együttműködésére épülnek, vagy ezeket ösztönzik.

Támogatható tevékenységek között javasoljuk kiemelni a turisztikai rendezvények ökotudatos fejlesztését, akár ehhez kapcsolódó eszközbeszerzést is (nem eldobandó poharak stb.) és a kapcsolódó szemléletformálási feladatok finanszírozását.

Javaslattétel a kiválasztási szempontrendszerre:

A kiválasztási szempontok között felsorolt „környezeti szempontok" között a táj- és kulturális értékek védelmét kiemelten kell vizsgálni.

Javasoljuk előnyben részesíteni azokat a fejlesztéseket, amelyek a turizmushoz kapcsolódva a természetvédelmi vagy környezeti szemléletformálást is megvalósítják.

Javaslattétel a hatások/hatékonyság értékelésre vonatkozó mutatókra/monitoringra: nem releváns

4.4.35. Vidékfejlesztési együttműködés a biomassza alapú gazdaság fejlesztéséért

A beavatkozás értékelése

Környezeti hatás leírása:

A biomassza alapú helyi együttműködések keretében a térségben keletkező biomassza alapanyag hosszú távú hasznosítása valósul meg, amelynek következtében környezet-hatékony rendszereknél a fosszilis tüzelőanyag kiváltását követően jelentős ÜHG kibocsátáscsökkentés érhető el. Ennek mértéke a kiváltott fosszilis tüzelőanyagtól és az ellátási lánc ÜHG intenzitásától függ.

A beavatkozás célzottan a lokális (legfeljebb 30 km) előállítók és helyi igények/felhasználók közötti együttműködésekre és ezekhez kapcsolódó kisléptékű beruházásokra (0,2 – 1,0 MW teljesítmény) fókuszál, ami az alapanyag szállításából származó ÜHG-kibocsátást és levegőszennyezést is minimalizálja. Amennyiben a beavatkozás hozzájárul a zöldhulladékok nyílt téri elégetésének kivezetéséhez, úgy a beavatkozás továbbá pozitív hatással lehet a levegőminőségre.

A biomassza égetéssel történő hasznosítása ugyanakkor járhat légszennyezéssel, amennyiben az erőművek nem rendelkeznek a kibocsátás minimalizáló eszközrendszerrel.

Az energetikai célú mezőgazdasági termelés ugyanakkor jelentős többlet környezetterhelést is jelenthet a termelés intenzifikációja (talajdegradáció, növényvédelem), az élőhelyek átalakítása és elvesztése, valamint a növénytermesztéshez kapcsolódó ÜHG-kibocsátás révén.

A beavatkozás keretében beérkezett pályázatok támogatásra történő kiválasztási szempontrendszerének környezeti szempontú értékelése:

A kiválasztási szempontrendszerben megjelennek környezeti szempontok [4. Környezet-, klímavédelmi és adaptációs szempontok érvényesítése (pl. levegőminőség, fosszilis vagy szintetikus alapanyag kiváltása, beszállítási távolság csökkenése, széles körű szemléletformálás vállalása)], ugyanakkor említés szintjén is hiányoznak belőle a biodiverzitásra és ökológiai szolgáltatásokra, valamint a talajra és vízkészletekre vonatkozó szempontok, illetve hiányzik a felsorolt szempontok érvényesítésének, súlyozásának leírása.

Stratégiai megfeleltetésvizsgálat:

Az beavatkozás illeszkedik mind a magyar mind a nemzetközi szinten megfogalmazott mitigációs célokhoz.

A beavatkozás megfelelő hangolása esetén összhangban van a Nemzeti Fenntartható Fejlődési Stratégia „T3.7 Megújuló energiaforrások felhasználásának és előállításának támogatása” célkitűzésével, valamint a Nemzeti Energiastratégia 2030 céljaival – utóbbi kifejezetten a mezőgazdasági melléktermékek és a mezőgazdaság hulladékok energetikai hasznosítására épülő komplex programokat ösztönzi az első generációs bioüzemanyagokkal szemben – összhangban a RED II Irányelvben foglaltakkal.

A beavatkozáshoz kapcsolódó javaslattétel

A várhatóan fellépő környezetre káros hatások elkerülésére, csökkentésére vagy ellentételezésére vonatkozó javaslatok:

Az energetikai céllal felhasznált biomassza csak igen korlátozottan és szűk keretek között tekinthető az ÜHG-kibocsátás, illetve az éghajlatváltozás szempontjából kedvező, megújuló energiaforrásnak. Az elsődlegesen energetikai célú mezőgazdasági termelés pedig a biológiai sokféleség és ökoszisztéma-szolgáltatások megőrzése, a talaj és vízvédelem szempontjából problémás lehet. A káros környezeti hatások, következmények elkerülése érdekében az alábbi szempontok figyelembe vétele szükséges:

- A bioenergia-termelést a lehető legnagyobb mértékben a mezőgazdasági hulladékokra és maradékokra kell alapozni. Az elsődlegesen bioenergetikai célú növénytermesztés támogatása nem javasolt.
- Biomassza-ültetvények kialakítása és az energianövények termelése nem járhat együtt a termelés intenzifikációjával, többlet környezeti terheléssel, illetve természetes élőhelyek degradálódásával, átalakításával.
- Fa eredetű biomassza energetikai felhasználása - a kaszkád-elv alapján - csak akkor támogatható, ha a szóban forgó faanyag (pl. faapríték, faipari hulladék) másodlagos alapanyagként sem hasznosítható tartós termékek előállításához (pl. forgácslapok).
- A biomasszát hasznosító törpe erőművek esetében műszaki garanciák szükségesek a minimális kibocsátás biztosítására, a légszennyezés megelőzése érdekében.

Kötelezően előírt ÜHG megtakarítási követelmények részletes számítási segédlettel.

A beavatkozás környezeti hatékonyságának javítására vonatkozó javaslatok:

A bioenergia termelést a lehető legnagyobb mértékben a mezőgazdasági hulladékokra és maradékokra kell alapozni. A mezőgazdasági területek célzottan bioenergia-előállítás céljából való hasznosításának támogatása nem javasolt.

Javaslattétel a kiválasztási szempontrendszerre:

A kiválasztás kritériumrendszerébe javasoljuk beépíteni, és elsődleges prioritásként figyelembe venni az energiaforrásként felhasznált alapanyagok eredetét, előállítási körülményeit. Az intenzív gazdálkodásból származó, elsődlegesen energetikai felhasználásra termelt biomassza negatív értékelést kapjon a mezőgazdasági hulladékokkal szemben.

A kapcsolódó tervek és projektek esetében részletes környezeti vizsgálatok elvégzése feltétlenül szükséges az Európai Parlament és a Tanács 2014/52/EU irányelvvel módosított 2011/92/EU irányelvnek, illetve az ezt a nemzeti jogrendbe átültető 314/2005. Kormányrendeletnek megfelelően, amelynek részét képezi az élővilágra, a biológiai sokféleségre, különös figyelemmel a védett természeti területekre és értékekre, valamint a Natura 2000 területekre gyakorolt hatások feltárása és szükség esetén a mérséklő intézkedések előírása.

Az egyes pályázatok értékelési szempontrendszerébe be kell építeni a várt ÜHG megtakarítás számítását, illetve a kiírásban meg kell fogalmazni egy minimum megtakarítási értéket. A számításhoz a RED II 2018/2001 irányelve mellékletei használhatóak.

Javaslattétel a hatások/hatékonyság értékelésre vonatkozó mutatókra/monitoringra:

Megtermelt biomassza alapú energia és az ellátási láncra vonatkozó ÜHG megtakarítás

4.4.36. Vidékfejlesztési együttműködés a vadgazdálkodás területén

A beavatkozás értékelése

Környezeti hatás leírása:

A beavatkozás keretében a mezőgazdasági termelők és erdőgazdálkodók és a területileg illetékes vadászatra jogosultak együttműködése kerül támogatásra a vadon élő állatfajokkal történő együttélésből adódó konfliktusok megelőzése és mérséklése érdekében, a termelés biztonságának növelése és az élőhelyek biodiverzitásának megőrzése mellett. A beavatkozás eredményeképpen példaértékű kármegelőzési módszerek és együttműködési rendszerek kialakítása várható, melyek elterjesztésével csökkenhet a vadon élő állatfajok és mezőgazdasági termelés közötti potenciális konfliktusok mennyisége és súlyossága.

A beavatkozás keretében beérkezett pályázatok támogatásra történő kiválasztási szempontrendszerének környezeti szempontú értékelése:

A kiválasztási szempontrendszer környezeti vonatkozásokat csak általánosságban tartalmaz.

Stratégiai megfeleltetésvizsgálat:

A beavatkozás – amennyiben az maradéktalanul figyelembe veszi a biodiverzitás védelmét - Európai Unió alábbi irányelveinek való megfeleltetést szolgálja:

- Az Európai Parlament és a Tanács 2009/147/EK irányelve (2009. november 30.) a vadon élő madarak védelméről;
- A Tanács 92/43/EGK Irányelve (1992. május 21.) a természetes élőhelyek, valamint a vadon élő állatok és növények védelméről;

A beavatkozáshoz kapcsolódó javaslattétel

A várhatóan fellépő környezetre káros hatások elkerülésére, csökkentésére vagy ellentételezésére vonatkozó javaslatok:

A beavatkozás keretében juttatott támogatás eredményeképpen negatív környezeti hatás nem várható.

A beavatkozás környezeti hatékonyságának javítására vonatkozó javaslatok:

A beavatkozás keretében olyan együttműködések létrehozása indokolt, melynek együttes hasznai vannak mind a mezőgazdasági termelés, mind pedig a biodiverzitás megőrzése szempontjából, ezért elsősorban olyan vadászható fajokkal kapcsolatos konfliktusok megoldására szükséges fókuszálni, melyek állományai érzékenynek mondhatók, és hosszútávon a csökkenés jeleit mutatják (pl. mezei nyúl, vadászható vadlúdfajok).

Javaslattétel a kiválasztási szempontrendszerre:

A kiválasztási szempontrendszerben indokolt az együttműködésben résztvevő szervezetek sokféleségét is értékelni (pl. természetvédelmi, vadgazdálkodási, vagy mezőgazdasági civil szervezetek bevonása).

Javaslattétel a hatások/hatékonyság értékelésre vonatkozó mutatókra/monitoringra: nem releváns

4.4.37. LEADER stratégiák elkészítése és végrehajtása

A beavatkozás értékelése

Környezeti hatás leírása:

A beavatkozás célja LEADER Helyi Akciócsoportok (HACS-ok) támogatása a helyi igényekhez illeszkedő helyi fejlesztési stratégiák (HFS) kidolgozásában, majd a stratégiákban foglalt elképzelések projektesítésében és megvalósításában.

A beavatkozás számos környezeti szempontból releváns célt tartalmaz, amelyek közvetlenül vagy közvetett módon akár jelentősen hozzájárulhatnak a vidéki térségek környezeti állapotának javulásához, a klímaváltozáshoz való alkalmazkodáshoz (pl. megújuló energia, klímabarát, vízvisszatartási, környezetvédelmi megoldások alkalmazása helyi szinten, helyi termékek és szolgáltatások, helyi feldolgozás fejlesztése, közös termelői REL-értékesítés). A közösségi tervezés önmagában is jelentős fenntarthatósági potenciállal rendelkezik.

A természeti értékek sokszor kizárólag a turizmussal és vendéglátóiparral összefüggésben, mint erőforrás/attrakció jelennek meg, pedig a helyi társadalmak életében a természeti értékek és erőforrások szerepe jócskán túlnyúlik a turizmus-vendéglátás szektoron, illetve a természeti értékek turisztikai attrakcióként való kiaknázása gyakran azok túlzott használatával, túlterhelésével is együtt jár.

A kapcsolódó beruházások (például közösségi terek fejlesztése, különböző vállalkozások fejlesztése) rejthetnek környezeti kockázatokat a kapacitások túltervezéséből adódóban, vagy a környezeti szempontok nem kellő mértékű integrálása által. A jelentős területfoglalással járó beruházások/építkezések zöld felület csökkenéssel, élőhelyvesztéssel járhatnak.

Az okos falu elem esetén figyelembe kell venni, hogy az információs technológia fejlesztésének és működtetésének jelentős az ökológiai és társadalmi lábnyoma. Az IKT technológiák alapanyagai bányászata, a termékek gyártási folyamatai nagy energia és anyag igénnyel járnak, magas a folyamatok környezeti káros anyag kibocsátása, az elektronikai hulladék újrahasználata és újrahasznosítása energiaigényes és sok esetben nem megoldott. A bányászat és gyártás társadalmi szempontból is problémákat rejt – gyermekmunka, a fejlődő országok munkásai kizsákmányolása. Az IKT eszközök túlzott használata káros szellemi, lelki hatással is járhat, a természettől és az emberi kapcsolatoktól való elidegenedés növekedése által. Ezért rendkívül fontos, hogy az IKT eszközökből a célok eléréséhez optimális mennyiséget használjunk fel, ne legyenek túltervezve a kapacitások.

A beavatkozás keretében beérkezett pályázatok támogatásra történő kiválasztási szempontrendszerének környezeti szempontú értékelése:

A kiválasztási kritériumok között a környezeti szempontok a fizikai és pénzügyi megvalósíthatósággal és fenntarthatósággal együtt említve jelennek meg, részletesebb kifejtés nélkül. A LEADER stratégák készítésénél kulcsfontosságú lenne a környezeti szempontok integrációja, ezt a beavatkozáshoz rendelt kiválasztási szempontrendszer a jelenlegi leírás szerint nem garantálja.

Stratégiai megfeleltetésvizsgálat:

A beavatkozás megfelel Nemzeti Fenntartható Fejlődési Stratégia „T 4.6 A helyi gazdasági kapcsolatok erősítésére eszközök bevezetése, a lokális ellátási láncok fejlesztése” és „T4.3 Lokális termelési rendszerek előnyben részesítése, helyi, térségi gazdasági kapcsolatok erősítése” pontjainak, illetve a társadalmi erőforrásokkal kapcsolatos céljainak (C2.3 A fenntarthatóság szempontjából előnyös

magatartásmintákat követő szervezetek (civil, szakmai, egyházi) támogatása, C2.4 A bizalom infrastruktúrájának erősítése).

A beavatkozás a Nemzeti Vidékstratégiához való illeszkedést is szolgálja (A vidéki közösségek megerősítése, a vidéki népesség életminőségének javítása).

A beavatkozáshoz kapcsolódó javaslattétel

A várhatóan fellépő környezetre káros hatások elkerülésére, csökkentésére vagy ellentételezésére vonatkozó javaslatok:

A beavatkozás környezeti potenciálja összességében magas, ugyanakkor jelen formájában kiaknázatlan, az alábbi szempontok érvényesítése indokolt.

A helyi természeti értékek turisztikai attrakcióként való kiaknázása esetén a területileg illetékes nemzetipark-igazgatóságok és a helyben aktív, illetve országos hatókörű természetvédelmi civil szervezetek bevonása a közösségi tervezésbe. Az esetleges jogi kötelezettségeken túl (környezeti hatásvizsgálat, ill. Natura 2000 hatásbecslés) részletes hatásbecslés készítése a fejlesztés következtében várható többletterhelés (pl. a forgalom növekedése) mértékére, hatásaira vonatkozóan, illetve hatásmérséklő intézkedések beemelése a tervezésbe.

A jelentősebb területfoglalással járó beruházások esetén a barnamezős fejlesztések előnyben részesítése, a zöld területek csökkenésének minimalizálása, környezetkímélő, fenntartható kivitelezési és üzemeltetési megoldások alkalmazása.

Az okos falu elem esetén valós veszély az IKT rendszerek túltervezése, amely káros környezeti és társadalmi hatásokkal jár. Sokan nincsenek tisztában az IKT eszközökben rejlő káros hatásokkal. Javasoljuk, hogy a LEADER tervezés segédletek tartalmazzanak információkat az IKT rendszerek környezeti és társadalmi hatásairól, amelyekben a célcsoport megismerheti az eszközök túltervezése és túlhasználata környezeti és társadalmi kárait. Szintén hívja fel a segédlet a figyelmet a közösségi infrastruktúra túlzott kapacitásokra való tervezése problémáira, illetve a környezeti szempontok integrálásának követelményeire.

A beavatkozás környezeti hatékonyságának javítására vonatkozó javaslatok:

A LEADER HFS-ek és kapcsolódó akciótervek tervezés metodikájába javasolt hangsúlyosan megjeleníteni a környezeti és fenntarthatósági elveket.

A helyi gazdálkodás, élelmiszer-feldolgozás, és REL értékesítés elemeknél javasolt kihangsúlyozni a természetkímélő, illetve az ökológiai gazdálkodás előnyben részesítését.

Javasoljuk a LEADER együttműködések támogatható céljai közé illeszteni: a helyi természeti értékek és természeti erőforrások védelmét, a helyi természeti értékek tudatosítása, felmérését, a helyi jelentőségű védett területek kialakítását és fenntartását, illetve a természeti értékek és erőforrásokkal kapcsolatos szemléletformálást.

Javasoljuk, hogy a LEADER csoportok segítése, mentorálása során kiemelt szempont legyen a környezeti és éghajlatvédelmi szempontok integrációja, a specifikus integrációs lehetőségekre fel kell készíteni a mentorokat.

Javaslattétel a kiválasztási szempontrendszerre:

Javasoljuk, hogy a kiválasztási kritériumok között hangsúlyosabban, önállóan és részletesebben jelenjenek meg a környezeti és éghajlatvédelmi szempontok. Ezzel összefüggésben javasoljuk, hogy a

kiválasztás során élvezzenek előnyt a környezeti szempontokat integráló, azokat hangsúlyosan bemutató együttműködések.

Javaslattétel a hatások/hatékonyság értékelésre vonatkozó mutatókra/monitoringra:

Közvetlen környezeti haszonnal járó tevékenységeket tervező helyi akciócsoportok száma (db)

Helyi védett területekkel kapcsolatos tevékenységet tervező helyi akciócsoportok száma (db)

4.4.38. Európai Innovációs Partnerség (EIP) együttműködés

A beavatkozás értékelése

Környezeti hatás leírása:

A beavatkozás célja az agrárágazati innovációs együttműködés és klaszter építés. Az együttműködések nyomán az innovációs potenciál fejlődése új technológiák, módszerek kidolgozásához járulhat hozzá, amelyek példaként szolgálva jelentős mértékben befolyásolhatják a közeljövő (agrár)környezet állapotát.

A korszerű technika, technológia versenytársa lehet a hagyományos tudás- és tájismeret-alapú gazdálkodási rendszereknek. Amennyiben a termesztés-, és technológiai innovációk, az innovatív fenntartható gazdálkodási módok, illetve a környezetvédelemben és a biodiverzitás megőrzésében szerepet játszó innovációk a táji- és környezeti adottságokat figyelembe veszik, akkor szolgálhatják a táji és kultúrtörténeti értékek védelmét.

A beavatkozás biodiverzitás szempontjából kedvező innovációs megközelítéseket támogathat, ugyanakkor – a termelékenység javítását célzó innovációk elősegítésével – fokozhatja a nem fenntartható, magas inputanyag-használattal jellemezhető földhasználati formák terjedését. Ennek elkerülése érdekében a támogatott projektek esetében a környezeti fenntarthatósági követelmények támasztása alapvető fontosságú.

Talajminőség védelme, talajerózió szempontjából várható a szervesanyag mennyiségének a csökkenése, szerkezetromlás, tömörödés, amelyek hatással vannak a talajminőség romlására és az erózió mértékének növekedését válthatják ki. Az ezen témával foglalkozó, beavatkozás keretében támogatott projektek pozitív hatása feltételezhető.

A beavatkozás vízvédelem szempontjából kifejezetten kedvező, a vízvédelmi célok elérése érdekében táji léptékű, együttműködésen alapuló innovatív megoldások szükségesek. Jelentős közvetlen pozitív hatás várható, ha a választott innovációs megoldás környezeti problémák megoldására, környezeti szempontok figyelembevételével valósul meg.

A beavatkozás keretében beérkezett pályázatok támogatásra történő kiválasztási szempontrendszerének környezeti értékelése:

A kiválasztási szempontrendszer utal a környezeti szempontok érvényesítésének kötelezettségére. Fontos, hogy a körkörös gazdálkodás elveinek a létrejött innovációs potenciál minél inkább feleljen meg. Az együttműködések energiafelhasználását minél inkább megújuló energiaforrásokból kell biztosítani. A természetes élőhelyek zavarását (pl. zajszennyezés) el kell kerülni.

A kiválasztási szempontrendszerben szerepelő környezeti szempontok érvényesítése során a biodiverzitás, a táj- és a kulturális értékek védelmét célzó elvárásokat is érvényesíteni kell.

Talajminőség védelme, talajerózió szempontjából pozitív és negatív hatás is kialakulhat, ezért kiemelten fontos a környezeti szempont figyelembevétele, amelyet részletesen ki kell dolgozni.

Önmagában nem elégséges a környezeti szempontok érvényesítése. Az EU 2020/852 rendelete (Taxonómia rendelet) alapján egy gazdasági tevékenység akkor tekinthető fenntarthatónak, ha a tevékenység lényegesen hozzájárul a meghatározott környezeti célkitűzések valamelyikéhez és ezzel egyidejűleg nem okoz jelentős kárt a környezetvédelmi célkitűzés egyikében sem. Ez a megállapítás akkor is igaz, ha a vonatkozó rendelet szabályait jelenleg csak a nagyvállalatokra kell alkalmazni. A vonatkozó EU és hazai stratégiák kimondják, hogy a fenntartható megoldásokat kell támogatni a jövőben.

Stratégiai megfeleltetésvizsgálat:

A beavatkozás hozzájárulhat az EU 2030-ig szóló biodiverzitás stratégiájának, illetve a termőföldtől az asztalig stratégiának a növényvédőszer-használatot korlátozó és ökológiai gazdálkodás kiterjesztését célzó célkitűzéseihez. A körkörös gazdálkodás elősegítése, klímaváltozás hatásainak mérséklése, agrárterületekhez közeli védett természeti értékek zajvédelme útján a beavatkozások hozzájárulhatnak a környezetstratégiai célokhoz.

Nemzeti Tájstratégia (2017-2026) a táji adottságokon alapuló termelési funkciók (II.3. alcél) megőrzést elérendő célként határozza meg. E célok megvalósítására az agroökológiai potenciálon alapuló mezőgazdálkodási gyakorlat elősegítését, a termőhelynek megfelelő kultúrák telepítését és a tájfajták alkalmazását, bizonyos esetekben a mezőgazdasági funkciójú területek tájhasználatának felülvizsgálatát jelöli meg. Amennyiben a beavatkozás innovatívnak ismeri el azt a termék-, szolgáltatás-, eljárási- vagy technológiai fejlesztést, amely a hagyományos tudás- és tájismereten alapszik, akkor a beavatkozás szolgálja a fenti célok megvalósulását.

Az Országos Vízgyűjtő-gazdálkodási terv (2021-2027) tervezete (OVGT3), megerősíti, hogy a kutatás-fejlesztés és innováció területén továbbra is elő kell mozdítani többek között a települési vízgazdálkodás, a szennyvízkezelés, a vízi ökológia és kémia, a felszín alatti vizek, a védett területek, az éghajlatváltozás, a gazdasági, társadalmi elemzések témakörében végzett alkalmazott K+F tevékenységet. Ezeket az ökoszisztéma igényeit figyelembe véve és a társadalmi szükségleteket is szem előtt tartva kell végezni. Az OVGT-ben megfogalmazott témák szoros összefüggésben vannak a mezőgazdaság és vidékfejlesztés gazdálkodási gyakorlatával.

Amennyiben az innováció segíti a környezetterhelés abszolút értelmű csökkentését, a beavatkozás megfelel a Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégia természeti erőforrásvédelmi céljainak.

A biodiverzitás szempontjából kedvező – vagy közvetlenül a biodiverzitás megőrzését, védelmét célzó innovációk támogathatják a természetvédelmi irányelvek (élőhelyvédelmi és madárvédelmi irányelv) hazai megvalósulását.

A beavatkozáshoz kapcsolódó javaslattétel

A várhatóan fellépő környezetre káros hatások elkerülésére, csökkentésére vagy ellentételezésére vonatkozó javaslatok

A beavatkozások irányításával el kell érni, hogy ne csak az innovatív együttműködés eredményeképpen létrejövő fejlesztés, de az együttműködő partnerek mindennapi tevékenységükkel is feleljenek meg a körkörös gazdálkodás elveinek, valamint a klímaváltozással kapcsolatos kihívásoknak (pl. üzemanyagok típusai, utazások száma, az klímaváltozással összefüggő lokális érintettség felmérése és a káros hatások

elkerülésének figyelembevétele, zajszennyezés elkerülése, illetve áruljon hozzá természeti erőforrások hatékony felhasználásához, az energia- és víztakarékos megoldások elterjedéséhez.

Az innováció segítse elő, és minimálisan se veszélyeztesse a vidéki tájak és környezeti elemek (talaj, víz, levegő) védelmét, kulturális örökség megőrzését.

A beavatkozás környezeti hatékonyságának javítására vonatkozó javaslatok

A biodiverzitásra gyakorolt kedvező hatások erősítése érdekében az agrotechnológia fajokra és élőhelyekre gyakorolt negatív hatásainak kiküszöbölése céljából kidolgozott projektek támogatása indokolt (pl. a hatékony gépi kaszálás okozta pusztulások csökkentése, növényvédőszerek használatának kiváltása).

A körkörös gazdálkodással kapcsolatos előfeltételek teljesítésének előírása indokolt lehet a résztvevők számára. Indikátorok előírása a környezeti célok megvalósítására és ezek ellenőrzése.

A vizeink fenntartható használatának feltétele, hogy a beavatkozások komplex, táji léptékű tevékenységekre irányuljanak vagy azokhoz kapcsolódjanak, igazodjanak.

Érdemes lenne a pályázati kiírásokban külön kiemelni a Kárpát-medencén belüli együttműködéseket. A hasonló táji, tájtörténeti adottságokkal rendelkező térségek közötti együttműködés hozzájárulhat a mezőgazdasági gyakorlat fenntarthatóságának növeléséhez.

Javaslattétel a kiválasztási szempontrendszerre

A kiválasztási szempontrendszerben a környezeti szempontok jogosultsági feltételként való megjelenítése, ill. az értékelés során esetlegesen markáns pontszámmal való érvényesítése javasolt.

Javasoljuk, hogy a fenntarthatósági (környezeti, társadalmi) szempontok érvényesítésének szempontja mellett további előnyt jelentsen, ha az innovációs program kifejezetten hozzájárul az EU 2020/852 rendelete (Taxonómia rendelet) szerint egy gazdasági tevékenység akkor tekinthető fenntarthatónak, ha a tevékenység lényegesen hozzájárul a meghatározott környezeti célkitűzések valamelyikéhez és ezzel egyidejűleg nem okoz jelentős kárt a környezetvédelmi célkitűzések egyikében sem, amelyek a következők:

1) éghajlatváltozás mérséklése;
2) az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodás;
3) a víz és a tengeri erőforrások fenntartható használata és védelme;
4) a körforgásos gazdaságra való áttérés;
5) a szennyezés megelőzése és ellenőrzése;
6) a biológiai sokféleség és az ökoszisztémák védelme és helyreállítása.

Indokolt lehet a környezetszennyező technológiákat alkalmazó partnerek bevonása az együttműködésbe, amelynek eredményeképpen a környezetkárosító tevékenység csökkenhet, ezzel kapcsolatos, nyomon követhető vállalások előírása.

Megújuló energiaforrásokat jelentős mértékben használó partnerek előnyben részesítése fontos eleme lehet a kiválasztási szempontrendszernek.

A vidéki tájak és elemek védelmét, kulturális örökség megőrzését szolgáló innováció esetében a többletpontok érvényesítése javasolt.

Javaslattétel a hatások/hatékonyság értékelésre vonatkozó mutatókra/monitoringra

Megfontolásra javasolt a fenntarthatósági célból létrejövő innovációs együttműködések számát beépíteni a célértékek közé.

További beépítésre javasolt mutatók (ahol az adott projekt szakmai tartalma szerint ez releváns):

- Nem hasznosítható hulladékmennyiség csökkenésének mértéke
- Energiamennyiség és mérleg (megújulók aránya) csökkentésének mértéke
- Utazással járó személyes találkozások mennyiségének csökkentése,
- Körkörös gazdálkodásból származó termékek felhasználása a megvalósítás során
- A vidéki tájak és a környezeti elemek védelmét, kulturális örökség megőrzését szolgáló, támogatott innovációs együttműködési projektek száma (db)
- Táji léptékű, komplex innovációs projektek száma (db)
- Talajminőség védelme, talajerózió szempontjából a szervesanyag mennyiségének és minőségének a változása, valamint a lemosódó talaj és tápanyagok mennyisége

Költségvetési javaslatok

A beavatkozás előzetes költségvetésének meghatározása során a környezeti és fenntarthatósági célokat szolgáló kezdeményezések támogatására előzetesen elkülönített keretet javasolt megállapítani.

Az agrárium jövőjét olyan globális és lokális kihívások (pl. klímaváltozás, beleértve a vízhiányok és víztöbbletek, talajdegradáció problémái, élelmiszerhigiénia stb.) határozzák meg, amelyek a termelés átalakítását, az adaptációt, hosszú távon pedig új, innovatív technológiák fejlesztését és alkalmazását teszik szükségessé. Alapvető cél, hogy a támogatott projektek révén olyan eredmények szülessenek, amelyek a gyakorlatban hasznosíthatók, és hozzájárulnak a magyar mezőgazdaság versenyképességének és fenntarthatóságának egyidejű növeléséhez.

4.5. A fennálló környezeti konfliktusok, problémák leírása és mindezek várható alakulása, ha a KAP Stratégiai Terv nem valósulna meg

A Közös Agrárpolitika cél- és eszközrendszere rendkívül szerteágazóan, eltérő előjellel és eltérő mértékben hat a környezeti elemekre. Ezen hatások értékelése komoly kihívásokkal terhelt, melynek egyik legfontosabb módszertani akadálya a terv nélküli környezeti állapot – mint viszonyítási alap - megbecslése. Jelentős bizonytalanságot eredményez továbbá az is, hogy nem ismert az, hogy az agárkörnyezet állapotváltozásának tendenciái milyen mértékben lehetnek összefüggésben a Közös Agrárpolitika támogatási rendszerével, feltételezhető-e ok-okozati viszony a környezeti változások és a támogatási rendszer között? Éppen ezért a terv nélküli változat környezeti hatásai csak nagy bizonytalansággal becsülhetők. Megállapítható, hogy egy komplex fejlesztéspolitikai terv környezeti hatásainak javításában ez a része az SKV eszköztárnak kevésbé releváns.

Általánosságban elmondható, hogy a KAP Stratégiai Terv megvalósítása környezeti biztosítékokat teremt a zöld felépítmény garanciális elemeivel, elsősorban a kibővített kondicionalitás kötelező előírásaival. A környezeti irányelvek és a stratégai jelentőségű környezeti alapfeltételek betartásának megkövetelésével a hasznosított mezőgazdasági területeken a környezeti állapot romlása elvben megakadályozható.

A zöld felépítmény önkéntes elemeinek támogatásaival a Közös Agrárpolitika gazdasági szempontból is reális alternatívát teremt a környezetkímélő földhasználatot folytató mezőgazdasági termelők számára.

Ezen támogatások hozzájárulhatnak a környezeti állapot javulásához szinte valamennyi környezeti tényező tekintetében.

Mindezek mellett a Közös Agrárpolitika támogatásai közvetlen vagy közvetett módon hozzájárulhatnak a mezőgazdasági termelés intenzívebbé válásához. A magasabb inputanyaghasználattal, hatékonyabb technológiával megvalósított agrártermelés számos környezeti probléma okozója. A támogatások által fűtött irracionális földhasználat és a mezőgazdasági ökológiai hálózat elemeinek erózió ja szintén részben a terv környezeti hatásaihoz sorolandó.

A KAP Stratégiai Terv nélküli állapot megítélése tehát kettős. Egyrészt a környezeti garanciák és az önkéntes környezeti célú támogatások hiánya a környezetbarát földhasználat terét szűkítené. Másrészt a mezőgazdasági termelés intenzitására gyakorolt hatásának elmaradásával elképzelhető az inputanyagok használatának csökkenése továbbá az arra nem alkalmas földterületek megművelésének elmaradása. Ez bizonyosan környezeti előnyökkel járna. Mindemellett valószínűleg a földhasználat intenzitásának erős differenciálódása is következménye lehetne a terv hiányának: a jó minőségű termőterületek művelési intenzitása – többek között a környezeti garanciák hiánya miatt – tovább erősödne, míg a gyenge minőségű termőföldeken a művelés fennhagyása is elképzelhető a terv hiányában. Az alábbiakban a leglényegesebb potenciális változásokat mutatjuk be.

4.5.1. Az alapállapot jövőbeli alakulása a KAP Stratégiai Terv megvalósulása esetén

KAP Stratégiai Terv megvalósulása esetén az alábbi negatív tendenciák megváltozása várható:

- Csökken a nagytáblás, monokultúrás termesztés aránya, nő a mezőgazdasági művelés diverzifikációja, így javulhat a talajminőség és csökkenhetnek a talajdegradációs folyamatok, köztük az erózió mértéke is.
- Mezőgazdasági területek közé beékelődő féltermészetes élőhelyek (füves mezsgyék, sövények, mezővédő erdősávok, fasorok, vizes élőhelyek, vízvédelmi sávok) eltűnése lassul, egyes területükön arányuk növekszik, így a talaj minősége javul, csökken az erózió mértéke és nő a talajok szervesanyag-tartalma.
- A környezettudatos gazdálkodást, fenntartható tájhasználatot és tájgazdálkodást erősítő támogatási eszközök ösztönzik a gazdálkodókat a mezőgazdasági földterületeken a táj és a természeti erőforrások fenntartható hasznosításával összeegyeztethető mezőgazdasági termelési módszerek alkalmazására.
- A KAP Stratégiai Terv tervezete alapvetően kisebb módosításokkal a Vidékfejlesztési Programban meghatározott támogatási stuktúrákat viszi tovább a következő időszakra. Összességében megállapítható, hogy a legfontosabb beavatkozás típusokat tartalmazza – ahogy korábban is tartalmazta – a Terv, illetve a vízvédelmet érintő mezőgazdasági területek nagyságrendje meghaladta az 1 600 ezer hektárt, azonban a vizek állapota nem, vagy csak kismértékben javult az elmúlt időszakban. Ennek egyik alapvető oka, hogy a támogatások esetében nem érvényesültek igazán a területi szempontok (pl. a jónál rosszabb állapotú víztesteken megvalósuló beavatkozások előnyben részesítése), továbbá a pályázati hajlandóság alacsony volt a vízvédelmi fókuszú felhívások esetében. Ez utóbbi igaz az AKG keretében meghirdetett vízvédelmi tematikus előírásokra és a nemtermelő beruházások esetében is. Amennyiben a vízvédelmi szempontok kiemelten érvényre jutnak a pályázati felhívásokban (pl. kötelezően megvalósítandó tevékenységek körében, előnyben részesítéssel, magasabb támogatási intenzitásokkal az ún. „hot-spot” területeken stb.), illetve az AKIS keretében kialakítandó zöld támogató egység valós segítséget tud nyújtani a gazdálkodóknak a tudásátadásban, szemléletformálásban a korábbi időszakhoz képest nagyobb elmozdulás várható a vizek állapotának javulásában. A fenti támogatáspolitikai irányok azonban jelenleg nem egyértelműen rajzolódnak ki a KAP Stratégiai Tervben.

- A KAP stratégiai terv rendelet alapján szintén tagállami szinten alkalmazható eszköz az ún. VKI kompenzáció (72. cikk) bevezetése, amely keretében a tagállamok annak érdekében nyújthatnak támogatást, hogy kompenzálják a kedvezményezetteket a területspecifikus hátrányok miatt felmerült további költségek és bevételkiesés egészéért vagy egy részéért. Mivel az EU Víz Keretirányelve szerint a környezeti célkitűzéseket legkésőbb 2027-ig el kell érni, ezen időszakra vonatkozóan megfontolandó ezen beavatkozás alkalmazása ideiglenes jelleggel, a leghatékonyabb beavatkozásokra kiterjedően, azon területekre kiterjedően, ahol a lehető legnagyobb hatást lehet elérni (pl. partmenti puffersávok, jelentős erózióval kitett területek stb.). Magyarország és a tagállamok többsége ezzel a beavatkozás típussal nem kíván élni.
- A Nemzeti Vízstratégia kiemelten kezeli továbbá a területi vízvisszatartást, a négy fő szakterületi jellegű, 2030-ig tartó céljai között első helyen szerepel. A Vidékfejlesztési Program ennek érdekében két önálló intézkedést is indított (nem termelő beruházások, tájgazdálkodás), de több más intézkedés esetében is támogatható tevékenységként nevezte meg (öntözésfejlesztési célú tározóépítés stb.). A vonatkozó pályázatokon vagy választható tevékenységként a gazdálkodói részvétel nem volt jellemző. Ennek ellenére ezen beavatkozások a KAP stratégiai tervének továbbra is részét képezi.
- A mezőgazdálkodási gyakorlatok esetében, amennyiben a fenntarthatósági szempontokat irányadónak tekintik, hozzájárulhatnak a levegőszennyezés csökkenéséhez, főként a szilárd szemcsék (pl. mezővédő erdősávok) és a levegőben szállított peszticidek (pl. precíziós kijuttatás, low risk pesticides) esetében.
- A peszticid felhasználás csökkentése, az ellátási láncok hosszának rövidülése, a biomassza felhasználása és az ökológiai gazdálkodási elvek figyelembevétele hozzájárulhat a veszélyes anyagok levegőbe jutásának elkerüléséhez.
- A KAP stratégia megvalósítása hozzájárulhat a levegőszennyezés megelőzéséhez, amennyiben a fosszilis energiaforrások felhasználását megújulók használatával pótolják.
- Az állattartó kapacitás növelésének támogatása hozzájárulhat levegő szennyező anyagok koncentrációjának növekedéséhez és bűzanyagok terjedéséhez.
- A trágyák és hígtrágyák szélesebb körű alkalmazása hozzájárulhat a levegőszennyezettség mértékének csökkenéséhez, ugyanakkor lokálisan a lakossági (bűz)panaszok számát növelhetik.
- Az erdőtüzek megelőzése csökkenti a rákkeltő (pl. PAH) vegyületek levegőbe kerülésének kockázatát.
- A mezőgazdasági üzemek fejlesztése, amennyiben az nem társul a fenntarthatóság, valamint a hatékonyság elveinek követéséhez, további levegő- és bűzszennyezések előfordulásához vezethetnek.
- A termelők közötti együttműködések és az edukáció elősegítheti a levegőszennyezettség mérséklésével kapcsolatos jó gyakorlatok elterjedését.
- Az állattenyésztés és a növénytermesztés arányai javulnak, a külterjes állattartás szerepe növekszik.
- A jellegzetes magyar tájgazdálkodási örökség, a hagyományos tájhasználat (pl. legeltetés, szőlőművelés, tanyás gazdálkodás) visszaszorulása lassul, a tájgazdálkodással érintett területek aránya növekszik.
- A földhasználat váltás ösztönzésével, a táji adottságokat figyelembe nem vevő fölhasználatok területe csökken.
- Jellegzetes tájképi elemek megőrződnek.
- A klímaváltozás tájformáló hatását egyes területeken az adaptáció (alkalmazkodás) és mitigáció (enyhítés) egyközeivel sikerül megállítani.
- A vidéki térségekből történő elvándorlás lassul, a táji identitás növekszik.
- A környezettudatos gazdálkodást, fenntartható tájhasználatot és tájgazdálkodást erősítő támogatási eszközök ösztönzik a gazdálkodókat a mezőgazdasági földterületeken a táj és a

természeti erőforrások fenntartható hasznosításával összeegyeztethető mezőgazdasági termelési módszerek alkalmazására.

- A mezőgazdálkodási gyakorlatok esetében, amennyiben a fenntarthatósági, illetve körkörös gazdálkodási szempontokat irányadónak tekintik, hozzájárulhatnak a hulladékmennyiség és ezen belül a hulladékkezelés csökkenéséhez.
- Az ellátási láncok hosszának rövidülése, amennyiben ez együtt jár a helyi aktorok hatékonyabb együttműködéséhez, hozzájárulhat a veszélyes és nem veszélyes (pl. mikroműanyagok) hulladékok környezetbe történő kijutásának elkerüléséhez.
- A fosszilis energiát, főként kőolaj származékokat, valamint a klasszikus peszticideket alkalmazó technológiák elkerülése jelentős mértékben csökkentheti a veszélyes hulladékok kezelésének szükségességét.
- A mezőgazdasági üzemek fejlesztése, amennyiben a hatékonyság mellett a fenntarthatóság elveit is figyelembe veszik, csökkentheti az egységekre eső hulladékképződést.
- A termelők közötti együttműködések és az edukáció elősegítheti a hulladékképződés mérséklésével kapcsolatos jó gyakorlatok elterjedését.
- A mezőgazdasági hulladékokat sok esetben újrahasznosítják a gazdaságokban. Az ilyen hulladékok magas foszfát- és nitrátkoncentrációt tartalmaznak, amennyiben ezeket nem kezelik megfelelően, súlyosbíthatják a szennyezést.
- Az egyéb szilárd hulladékok (műanyagok, csomagolóanyagok stb.) szabályozása és előtérbe helyezése növekszik, és ennek megfelelően várhatóan ezek kezelési költsége is emelkedni fog.
- A megemelkedett adók és a magasabb előírások betartása miatt a hulladékköltségek emelkednek, ami lehetőséget teremthet a vidéki területeken a hulladékminimalizálásra és a hulladékgazdálkodási szolgáltatásokra.

4.5.2. A fennálló környezeti konfliktusok, problémák várható alakulása, ha a KAP Stratégiai Terv nem valósulna meg

- Amennyiben KAP Stratégiai Terv nem valósul meg, akkor a talaj minőségének romlására, és az eróziós károk növekedésre lehet számítani.
- Fontos lenne a vetésszerkezet diverzifikációja és a lehető leghosszabb ideig fennálló talajborítás elérése. A tájak és a biodiverzitás védelmében fontos szerepet játszó szegély-élőhelyek, mezsgyék, mezővédő erdősávok az erózió elleni védelemben is fontos szerepet játszhatnának.
- A KAP Stratégiai Tervben a tagállamoknak biztosítani kell, hogy KAP stratégiai tervben meghatározott beavatkozások együttesen hozzájárulnak az Unió környezetvédelmi és éghajlattal kapcsolatos kötelezettségvállalásainak, különösen az európai zöld megállapodásból fakadó kötelezettségvállalásoknak a teljesítéséhez. Ezen általános célkitűzést meghatározott egyedi célkitűzések teljesítése révén kell megvalósítani, amely három környezeti célkitűzése (SO4, SO5, SO6) hozzájárul a vizek mennyiségi és minőségi védelméhez, így a megfelelően felépített KAP Stratégiai Terv támogatni képes a vízvédelemben fennálló környezeti konfliktusokat. Mindez akkor vezet eredményre, ha a megvalósuló beavatkozások nem okoznak kárt egyik környezet elemben sem, illetve jelentősen jobb környezeti teljesítményt eredményeznek.

Amennyiben KAP Stratégiai Terv nem valósul meg a táji elemek (beleértve a kulturális örökséget is) mezőgazdasági hasznosítással összefüggő degradációs folyamatai tovább folytatódnak. Kiemelendőek az alábbiak:

- Mezőgazdasági termelés intenzifikációja tovább nő, növekszik a nagytáblás, monokultúrás termesztés aránya, ami ipari jellegű termesztésként jelenik meg a tájban, illetve elősegíti a tájak mozaikosságának, szegély-élőhelyek, földutak, mezsgyék, mezővédő erdősávok további csökkenését.

- A gazdasági érdekek, adott esetben gazdasági ösztönzők (és ezen túlmenően az emberi tudatlanság, közöny, illetve hanyagság) olyan idegenhonos inváziós növény- és állatfajok további megjelenését, terjedését és fennmaradását segítik, melyek a táj karakterének, a táj ökonómiai, ökológiai és esztétikai értékének megváltozását okozzák.
- A jellegzetes magyar tájgazdálkodási örökség, a hagyományos tájhasználat (pl. legeltetés, szőlőművelés, tanyás gazdálkodás) visszaszorulása folytatódik.
- A hagyományos tájhasználatból adódó mozaikos tájkarakter eltűnik.
- A klímaváltozás már most jelentkező hatásai felerősödnek (pl. nem őshonos fajok természetes megjelenése, idegenhonos inváziós fajok elterjedése, természetes életközösségek fajösszetételének átalakulása stb.), a klímaváltozás tájformáló hatása, az adaptáció (alkalmazkodás) és mitigáció (enyhítés) csak részleges valósul meg vagy elmarad.
- A tájat egykor gondozó gazdák kiöregedése, kihalása, az általuk fenntartott értékek (pl. tanyavilág, szőlőhegyek) elpusztulnak, tudásuk erodálódik.
- A vidéki térségekből történő elvándorlás folytatódik, a táji identitás tovább csökken.

4.6. A KAP Stratégiai Terv megvalósítása esetén várható, a környezetet érő közvetlen és közvetett hatások, környezeti következmények előrejelzése

A KAP Stratégiai Terv beavatkozásainak értékelése során meghatározásra került az adott beavatkozás vizsgált környezeti tényező szerinti várt hatása. A hat negatív és hat pozitív osztályból álló környezeti értékszám a feltételezett kedvező, valamint kedvezőtlen hatásokat sorolja be azok közvetlen vagy közvetett jellege, valamint mértéke szerint (csekély, közepes, jelentős). Ezzel az osztályozással -6 értéket az a beavatkozás kapott, amelynek várt környezeti hatása az adott tényező esetében közvetlen, jelentős és negatív, míg + 6 értéket az, amely közvetlen, jelentős és pozitív hatású. Az osztályozás részletes bemutatását a beavatkozások értékelésének módszertanát leíró fejezet tartalmazza.

A környezeti értékszámok alakulását a 3. sz. melléklet mutatja be.

A környezeti értékelés alapján kijelenthető, hogy a jellemzően azon beavatkozások esetében merültek fel a negatív környezeti hatások, melyek közvetlenül, vagy közvetve a mezőgazdasági termelés intenzitásának növekedését eredményezhetik, illetve valamely környezeti tényező vonatkozásában direkt károkozás veszélyét valószínűsítik.

A mezőgazdasági termelés intenzitásának növekedését közvetetten elősegítő beavatkozások az alábbiak:

- A fenntarthatóságot elősegítő, alapszintű és átcsoportosítással nyújtható kiegészítő jövedelemtámogatás
- Termeléshez kötött - területalapú támogatás
- Mezőgazdasági Károk Enyhítése beavatkozásai

Ezen beavatkozások véglegesítése során fontos annak mérlegelése, hogy a vélelmezett környezeti hatások és a várt gazdasági eredmények arányosak-e egymással? A KAP Stratégiai Terv valamennyi beavatkozása esetében el kell kerülni az agrár-környezetre gyakorolt szükségtelen környezeti nyomást, de különösen igaz ez azokban az esetekben, amikor a vélelmezett környezeti kockázat és az egyéb társadalmi hasznok (pl. élelmiszeralapanyag ellátás, vidéki munkahelyek megőrzése) aránytalanul

tolódnak a környezeti tényezők rovására. Ez a helyzet elsősorban a kedvezőtlen termőképességű területek erőltetett szántóföldi művelésben tartása tekintetében állhat fenn, melynek egyik hajtóerejét a fent megjelölt beavatkozások adják.

Különböző mértékű, de közvetlen negatív hatással jellemzett beavatkozások között azok szerepelnek, melyek valamely hatásukkal a környezeti állapot romlását idézhetik elő. Ezen beavatkozások az alábbiak:

- Állatjólét
- Mezőgazdasági üzemek fejlesztése
- Vízfelhasználás hatékonyságát javító mezőgazdasági öntözési közösségek támogatása
- Vidékfejlesztési együttműködés a térségi aktív-és ökoturisztikai fejlesztésért
- Vidékfejlesztési együttműködés a biomassza alapú gazdaság fejlesztéséért

A közvetlen negatív hatással jellemzett beavatkozások közül hatásában és léptékében kiemelkedik a „Vízfelhasználás hatékonyságát javító mezőgazdasági öntözési közösségek támogatása", melynek végrehajtása során különös körültekintéssel kell eljárni a környezeti károk elkerülése érdekében.

Különböző mértékű, de jellemzően közvetlen pozitív környezeti hatás feltételezhető a KAP Stratégiai Terv zöld felépítményeinek beavatkozásai esetében. Ezek közül kiemelhetők az alábbi beavatkozások:

- Kondicionalitás
- Agro-ökológiai alapprogram
- Agrárkörnyezetgazdálkodási kifizetések (AKG)
- Ökológiai gazdálkodás támogatása
- Agro-ökológiai földhasználat-váltást és fenntartást ösztönző kifizetés
- Genetikai megőrzés
- Erdőkörnyezetvédelmi többéves kötelezettségvállalások (EKV)
- Natura 2000 mezőgazdasági területeknek nyújtott kompenzációs kifizetések
- Erdő területeknek nyújtott Natura 2000 kompenzációs kifizetések
- Az erdőgazdálkodás környezeti fenntarthatóságát szolgáló beruházások (non-profit)
- Erdőtüzek megelőzésének és kockázatcsökkentésének együttműködés alapú támogatása
- Képzés, tanácsadás, bemutatóüzem, minőségbiztosítás, digitalizáció

A KAP Stratégiai Terv beavatkozásainak a különböző környezeti tényezőkre gyakorolt hatásait az alábbiakban kerülnek bemutatásra.

4.6.1. Éghajlatváltozás mérséklése, az ahhoz való alkalmazkodás, fenntartható energia hasznosításának terjesztése

Tématerületre vonatkozó stratégiák releváns céljai:

Ez a szerteágazó tématerület az alábbi 6 főszükségletre adandó válasz mentén különíthető el:

1. ÜHG, illetve légköri terhelést jelentő gázok kibocsátásának csökkentése mezőgazdasági eszközökkel;

2. ÜHG, illetve légköri terhelést jelentő gázok kibocsátásának csökkentése erdészeti eszközökkel;
3. A megújuló energia felhasználás és alkalmazás részarányának növelése az agrárágazatban, az energiahatékonyság növelése;
4. Az éghajlatváltozás negatív hatásainak mérséklése és az azokhoz való alkalmazkodás elősegítése a technológiák és földhasználatok felülvizsgálatával;
5. Tudásátadás és annak fejlesztése az éghajlatváltozással módosuló termelési feltételekről és az alkalmazkodási lehetőségekről;
6. Klímaváltozáshoz való alkalmazkodás értékelését segítő regionális adatbázisok, monitoring - és előrejelző rendszer fejlesztése;
7. Klímareziliens és klímaadaptív növény- és állatfajták kialakítása és alkalmazása.

A tématerületekre vonatkozó stratégiai célkitűzéseket a 2018-2030 közötti időszakra vonatkozó, 2050-ig tartó időszakra is kitekintést nyújtó második Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégia (NÉS), Nemzeti Energia- és Klímaterv, Nemzeti Tiszta Fejlődési Stratégia 2021 (tervezet), Nemzeti Erdőstratégia 2016-2030 és a Nemzeti Energiastratégia 2030 tartalmazza.

A startégiék releváns céljai a teljesség igénye nélkül:

A 2018-2030 közötti időszakra vonatkozó, 2050-ig tartó időszakra is kitekintést nyújtó második Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégia:

- Éghajlati eredetű károk mérséklésének lehetőségei a mezőgazdaságban

Nemzeti Energia- és Klímaterv

- A mezőgazdasági kibocsátások csökkentését elsősorban a helyes mezőgazdasági gyakorlatok előírása és különféle támogatási eszközök szolgálják.
- A CO2-elnyelő kapacitások fokozása érdekében – összhangban a Nemzeti Erdőstratégiával – jelentősen növeljük az erdővel és egyéb faállománnyal borított területek arányát.
- A megújulóenergia-felhasználás bővítése és az energiahatékonyság javítása

Nemzeti Tiszta Fejlődési Stratégia 2021 (tervezet)

- Magyarország nettó zéró ÜHG kibocsátásra, azaz klímasemlegességre törekszik 2050-re
- 2050-ig a dekarbonizációs követelmények és a ténylegesen bekövetkező klímamódosulások figyelembevételével az éghajlatváltozás, mint peremfeltétel teljes körű integrálása a mezőgazdasági politikákba és mezőgazdasági gyakorlatba
- A mezőgazdaság ÜHG kibocsátásának csökkentése hozamnövekedést is elősegítő eszközökkel;
- A mezőgazdasági eredetű ammónia kibocsátásának csökkentése 32%-kal 2030-ig;
- A szénmegkötés fokozása (szén-dioxid-tárolás talajban talajok szerves szénkészletének növelésével és biomasszában);
- A mezőgazdasági terület bruttó tápanyagmérlegének javítása, a talajzsarolás csökkentésével, valamint a szerves anyag visszapótlásával;
- Növényi eredetű melléktermékek körforgásos felhasználása a talaj-erőgazdálkodásban és biomassza-alapú mezőgazdaságban;
- Pilot üzemek beindítása a biomassza-alapú gazdaság innovációinak bemutatására;
- Agrár-környezetvédelmi programokban szereplő területek nagyságának és arányának növelése az összes mezőgazdasági területből;
- A mezőgazdasági eredetű megújuló energia termelése a melléktermékek okszerű felhasználásával;

- Termelői együttműködéseken keresztül a klímavédelmi beruházások és agrotechnikai megoldások ösztönzése.
- A dekarbonizációs követelmények és a ténylegesen bekövetkező klímamódosulások figyelembevételével az éghajlatváltozás, mint peremfeltétel teljes körű integrálása az erdészeti politikákba.
- Az erdők fokozott védelme, az erdőpusztulások, erdőtüzek megelőzése, a kedvezőtlen hatások, az okozott széndioxid-kibocsátás mérséklése.
- A szakszerű, minőségi faalapanyagot szolgáltató erdőgazdálkodás és a faanyag minél nagyobb arányú feldolgozására képes faipar fejlesztése, a fa, mint megújítható alapanyag nagyobb arányú alkalmazása, a nagyobb energia befektetéssel, sok ÜHG kibocsátással előállított alapanyagok, termékek fával történő helyettesítése.

Nemzeti Erdőstratégia 2016-2030

- Az erdők szerepe a szénmegkötésben, az erdők klímaváltozás hatásaihoz való alkalmazkodásának elősegítése

Nemzeti Energiastratégia 2030

- A megújulóenergia-felhasználás bővítése és az energiahatékonyság javítása

A KAP Stratégia értékelése az éghajlatváltozás mérséklése, alkalmazkodás, energiahasználat szempontjából:

A klímaváltozás és a mezőgazdaság összefüggéseinek a vizsgálta igen összetett problémakörnek tekinthető melynek kezeléséhez az éghajlatváltozás előrejelzése mellett a demográfiai trendek, az energiafelhasználás, illetve az élelmezésbiztonság és fogyasztás együttes kezelésére van szükség. A mezőgazdaság egyrészt fontos, pozitív szerepet játszik az éghajlatváltozás mérséklésében: a termőföldeken található növények, gyepek, sövények és fák fotoszintézis révén megkötik a légköri szén-dioxidot, a megfelelően kezelt talajok pedig szén-dioxidot tárolnak. Másrészt a mezőgazdaság az üvegházhatású gázok s a levegőszennyező anyagok kibocsátása révén is hozzájárul az éghajlatváltozáshoz. Az élelmiszerélőállítás folyamata során minden fázisban üvegházhatású gázok kerülnek légkörbe, különösen nagy mennyiségű metánt és dinitrogén-oxidot bocsát ki. A napjainkban elterjedtebb intenzív (belterjes) mezőgazdaság által használt korszerű agrotechnikával ugyanakkora termőterületről bár több termés takarítható be, de a módszer használata által a környezetre káros hatások is intenzívebben jelentkeznek (növényvédő szerek, kemikáliák, intenzív műtrágya használat). Éppen ezért a közös agrárpolitika egyik kiemelt célja, hogy a mezőgazdasági termelők alkalmazkodni tudjanak az éghajlati bizonytalansághoz, csökkenthessék kibocsátásukat és mérsékelhessék az éghajlatváltozást.

A probléma kezelésének egyik, klímastratégiák által meghatározott megközelítése a mezőgazdaság ÜHG kibocsátásának további csökkentése. Mindazon beavatkozások, amelyek a mezőgazdasági termelés fosszilis energiafogyasztásának csökkentésével járnak támogatják ezen célokat. Ide sorolhatjuk pl. Ökológiai gazdálkodás támogatása (RD20_G02_ORT_70), az Agro-ökológiai földhasználat-váltást (RD22_G05_LCP_70) és fenntartást ösztönző (RD21_G04_LCI_73) kifizetés, a Natura 2000 mezőgazdasági területeknek nyújtott kompenzációs kifizetésekés (RD23_G06_NAG_72) és az Agro-ökológiai alapprogram (DP17_G01_ECOS_16) előírásait.

Ezt egészítheti ki a biomassza gyarapodásából adódó CO2-megkötés pozitív hatása, amelyet az Erdőkörnyezetvédelmi többéves kötelezettségvállalások (EKV)(RD35_F02_FEC_70), az Erdő-genetikai többéves kötelezettségvállalások (RD36_F03_GEN_70), az Erdő területeknek nyújtott Natura 2000

kompenzációs kifizetések (RD34_F01_NAF_72), az Erdőtelepítési és fásítási beruházások támogatása (RD38_F05_AFI_73), valamint Erdőtelepítési beruházások ápolása és jövedelempótló támogatása (RD39_F06_AFM_70) nagymértékben szolgál.

Egyes intenzív mezőgazdasági technológiák a talaj levegőztetése, a növényi maradványok bekeverése és az aggregátumok aprítása által fokozza a szerves anyagok lebomlását. Ez a talaj szén készletének jelentős csökkenését, és ezzel együtt a művelési eljárásból adódó magasabb szén-dioxid kibocsátását eredményezi. A fenntarthatóságot elősegítő, alapszintű (DP01_E01_BISS_16) és átcsoportosítással nyújtható kiegészítő jövedelemtámogatás (DP02_E02_CRIS_16), a megművelt területek maximalizálásán keresztül hozzájárulhat a mezőgazdasági területek intenzívebb használatához és a fent említett problémák fenntartásához, megjelenéséhez. Mindezek mellett a kölcsönös megfeleltetési szabályok védik a természeti erőforrásokat, amelyekre az éghajlatváltozás miatt egyre nagyobb nyomás nehezedik, míg a talaj védelmét szolgáló egyedi szabályok – például GAEC 4 szerinti minimális talajborítás iránti követelmény – a szén-dioxid-tárolást teszik lehetővé. Az állandó gyepterületre vonatkozó követelmény segíthet megőrizni a talaj szervesszén-tartalmát, míg az ökológiai jelentőségű területekkel kapcsolatos egyes előírások – táblaszegélyek, agrárerdészet, takarónövényzet stb. – szintén hozzájárulhatnak a szén megkötéséhez.

A klímaváltozás következtében gyakoribbá és hosszabbá váló aszályos időszakok, és a növekvő vízkivétel eredményeként a talajvíz szintjének süllyedése miatt az eddig nem öntözött területek esetében is piaci igényként jelentkezik az öntözés. A Vízfelhasználás hatékonyságát javító mezőgazdasági öntözési közösségek támogatása (RD15_W04_COP_77) beavatkozás egyes térségben a feszült vízkészlet-gazdálkodást tovább nehezíthetik. Ezért az adaptív eljárások, földhasználat váltás és a biológiai alapokban rejlő lehetőségek kimerülése után célszerű az öntözött területek bővítésére, öntözővizet biztosító műszaki berendezések telepítésére. Különösen vízhiányos, aszály-érzékeny területeken korlátozni szükséges a nagy vízigényű kultúrák térnyerését, ezzel jelentősen csökkenthető a területi vízigény.

Génmegőrzés beavatkozásai a klímareziliens és klímaadaptív növény- és állatfajták kialakításán keresztül pedig az éghajlatváltozás mérsékléséhez és az ahhoz való alkalmazkodáshoz járulhatnak hozzá.

Mezőgazdasági üzemek/kisüzemek fenntarthatósági fejlesztése (RD01_E01_FRM_73, RD09_B05_SML_73), az állattartás, különösen a takarmányozás és a tartástechnológia, valamint a trágyatárolás gyakorlatának ÜHG kibocsátást csökkentő irányba történő fejlesztése pozitív eredményeket hozhat.

Vidékfejlesztési együttműködés a biomassza alapú gazdaság fejlesztéséért (RD52_R12_BIC_77) beavatkozás keretében a térségben keletkező biomassza alapanyag hosszú távú hasznosítása valósul meg, amelynek következtében környezet-hatékony rendszereknél a fosszilis tüzelőanyag kiváltását követően jelentős ÜHG kibocsátáscsökkentés érhető el. Ennek mértéke a kiváltott fosszilis tüzelőanyagtól és az ellátási lánc ÜHG intenzitásától függ. Az energetikai célú mezőgazdasági termelés ugyanakkor jelentős többlet környezetterhelést is jelenthet a termelés intenzifikációja (talajdegradáció, növényvédelem), az élőhelyek átalakítása és elvesztése, valamint a növénytermesztéshez kapcsolódó ÜHG-kibocsátás révén.

Az együttműködést, a tudástranszfert és a tanácsadási szolgáltatásokat célzó intézkedések (pl. Tanácsadási szolgáltatások, RD60_A04_ADP_78) elősegítik az éghajlat szempontjából releváns gazdálkodási gyakorlatokkal kapcsolatos tudásépítést és innovációt.

4.6.2. A talajminőség védelme, talajerózió megelőzése

Tématerületre vonatkozó stratégiák releváns céljai:

EU Talajvédelmi Stratégiája 2030-ig

Az EU talajvédelmi stratégiája azt kívánja elérni, hogy 2050-re:

- az EU valamennyi talajökoszisztémája egészségesebb és ellenállóbb legyen, hogy továbbra is biztosítani tudja létfontosságú szolgáltatásait;
- ne nőjön a kisajátított területek nagysága, és a talajszennyezés olyan szintre csökkenjen, amely nem káros az emberek egészségére vagy az ökoszisztémákra;
- általános norma legyen a talajok védelme, fenntartható kezelése és a leromlott talajok helyreállítása.

A fenti célok megvalósulását szolgáló releváns intézkedések:

- Le kell küzdeni az elsivatagosodást, helyre kell állítani a leromlott földterületeket és talajokat, ideértve az elsivatagosodás, aszály és árvizek által érintett földterületeket, és törekedni kell egy olyan világ létrehozására, amely nem okoz semmiféle talajromlást.
- Helyre kell állítani a leromlott és szénben gazdag ökoszisztémák területeit.
- A földhasználati, földhasználat-megváltoztatási és erdőgazdálkodási (LULUCF) ágazatban évi 310 millió tonna CO2-egyenértéknek megfelelő uniós nettóüvegházhatásúgáz-elnyelést kell elérni.
- 2027-re a felszíni vizeknek jó ökológiai és kémiai állapotban, a felszín alatti vizeknek pedig jó kémiai és mennyiségi állapotban kell lenniük.
- 2030-ra legalább 50 százalékkal csökkenteni kell a tápanyagveszteséget, a növényvédő szerek általános használatát és kockázatát.
- Jelentős előrelépést kell elérni a szennyezett területek szennyeződésmentesítésében.
- El kell érni, hogy ne legyen nettó földterület-kivonás.
- A talajszennyezés olyan szintre kell csökkenteni, amely már nem tekinthető károsnak az emberi egészségre és a természetes ökoszisztémákra.

Termőföldtől az asztalig Stratégia

- A műtrágya-felhasználás 25%-os csökkentése (ez elősegítheti a gazdálkodók szemléletváltását a szerves anyagokkal történő tápanyagutánpótlás, és a biológiailag aktív anyagok (pl. baktériumok, algák) segítségével történő tápanyagfeltáródás alkalmazásával);
- Az ökológiai gazdálkodásban érintett területek arányának legalább 25 százalékra növelése.

Talajvédelmi Cselekvési Terv

- A „hatásos talajvédelem”. A Gazdálkodói Talajvédelmi Program a földhasználó gazdálkodási céljaival és területi adottságaival összhangban lévő, az adott területre és gazdaságra speciálisan kialakításra kerülő csomag.
- A „talajvédelmet megújító tevékenység”. A környezetkímélő, a termőföld minőségromlását megelőző, javító technológiák, módszerek kidolgozását, megosztását foglalja magába.
- A „modern alapinfrastruktúra kialakítása”. Egy korszerű technikai és tudásbázis fejlesztését foglalja magában.

A KAP Stratégia beavatkozásainak értékelése talajminőség védelme, talajerózió megelőzése tekintetéből:

A talajok mennyiségi védelme érdekében egyrészt csökkenteni kell a termőföld végleges más célú hasznosításának további növekedését, amely elsősorban a zöldmezős beruházások lassításával érhető el. A KAP Stratégia mindazon beavatkozásai, amelyek fenntartható módon megőrzi a mező- és erdőgazdasági tevékenység versenyképességét, szolgálják a fenti célt. Talajvédelmi problémákat okozhatnak azonban az új infrastrukturális beruházások (pl. Mezőgazdasági üzemek fenntarthatósági fejlesztése, D01_E01_FRM_73), amennyiben az új épület, építmény építése, fejlesztése, korszerűsítése során nem veszik figyelembe a talajvédelmi elveket. Előtérbe kell helyezni a barnamezős beruházási megoldásokat, amennyiben ez nem lehetséges, az adott tevékenység végzéséhez feltétlenül szükséges méretű és lehetőleg a legrosszabb minőségű (talaj, víz, táj és biodiverzitás együttes szempontjából) termőföldet kell átminősíteni.

A talajok mennyiségi védelmének másik nagy területe, az erózió és defláció sújtott területek kiterjedésének csökkentése. A szántók esetében a hosszabb ideig tartó talajtakarás biztosítása, a forgatás nélküli, illetve no-till technológiák alkalmazása, valamint, az ültetvények esetében a mulcsozás és (főként) a sorköztakaró növények alkalmazása egyaránt csökkenti a talajok víz- és szélerózióját, segít megőrizni azok szerkezetét, tápanyag- és nedvességtartalmát. A KAP Stratégia beavatkozásai közül ide sorolhatóak az Agro-ökológiai alapprogram (DP17_G01_ECOS_16), az Agrárkörnyezetgazdálkodási kifizetések (AKG) (RD19_G01_AEC_70), az Agro-ökológiai földhasználat-váltást (RD22_G05_LCP_70) és fenntartást ösztönző (RD21_G04_LCI_73) kifizetések, továbbá az Ökológiai gazdálkodás támogatása (RD20_G02_ORT_70) előírásai.

Ezzel ellentétes hatást válthatnak ki azon beavatkozások, amelyek a kifizetés alapfeltételeként művelésben tartási köztelezettség határoznak meg, amennyiben a beavatkozást kedvezőtlen termőhelyi adottságú területeken (pl. eróziós) veszik igénybe. Ugyanis a termőhelyi adottságoknak nem megfelelő földhasználat – az erőltetett szántóföldi hasznosítás - hozzájárul a talajerózió növekedéséhez. Ezt fokozhatja, hogy ezen beavatkozások a megművelt területek maximalizálására sarkallják az érintetteket, amely az eróziós folyamatokat csökkentő elemek eltünéséhez vezethetnek (pl. a mezőgazdasági ökológiai hálózat elemei). A hazai mezőgazdasági termelés során – különösen a környezeti adottságokhoz mérten – túlzottan hangsúlyos a forgatásos talajművelésre alapozott szántóföldi növénytermesztés. Ennek során a nyílt talajfelszín kitett az időjárás viszontagságainak, így a hirtelen lezúduló csapadék és a szélviharok okozta talajvesztésnek is. Ezen kedvezőtlen folyamatokat tarthatja fent, vagy alakíthatja ki a Termeléshez kötött - területalapú támogatások, és a Mezőgazdasági Károk Enyhítése beavatkozásai beavatkozások. A fenti negatív hatásokat jelentős mértékben tompíthatja a Kondicionalitás talajvédelmi vonatkozású előírásai (pl. HMKÁ 1., 5., 8.).

Bár a „Fenntarthatóságot elősegítő alapszintű és átcsoportosítással nyújtható kiegészítő jövedelemtámogatás” és a Fiatal mezőgazdasági termelők részére nyújtott kiegészítő jövedelemtámogatás igénybe vételéhez nem szükséges a mezőgazdasági területeken termelő tevékenység végzése – elegendő azok kultúrállapotban tartása a kifizetések igényléséhez – a tapasztalatok azt mutatják, hogy ezen beavatkozások is elősegítik a termőhelyi viszonyoknak nem megfelelő földhasználatot.

Közvetett módon további talajvédelmi hatásai lehetnek az Agro-ökológiai földhasználat-váltást (RD22_G05_LCP_70) és fenntartást (RD21_G04_LCI_73) ösztönző kifizetés, vízvédelmi célú nem termelő beruházások közül a vízvisszatartást, vízfolyások védelmét és a vizes élőhelyek létrehozást támogató beavatkozásoknak, amelyek csökkentik az erózió és defláció hatását és a villámárvizek nagyságát. A szél- és vízerózióval veszélyeztetettet területeken a folyamatos és jelentős felszínborítást biztosító földhasználatok kialakítása és fenntartása szintén a talajok védelmét szolgálják. Ezek közé tartoznak az Erdő területeknek nyújtott Natura 2000 kompenzációs kifizetések (RD34_F01_NAF_72), az Erdőkörnyezetvédelmi többéves kötelezettségvállalások (EKV) (RD35_F02_FEC_70), az Erdőtelepítési és

fásítási beruházások támogatása (RD38_F05_AFI_73), valamint Erdőtelepítési beruházások ápolása és jövedelempótló támogatása (RD39_F06_AFM_70).

A talajok mennyiségi védelme mellett kiemelendő azok minőségi védelme is. A művelési mód és eszköz rossz megválasztása, a szervestrágyázás elmaradása, a savanyító hatású műtrágyázás, egyes talajtípusokon az öntözés hiánya, a szármaradványok elhordása a területről, a forgatásos talajművelés, a helytelen agrotechnika, a nagy mennyiségű vegyszer és kemikália használata különböző mértékben, de hozzájárulnak a talajsavanyodáshoz, szerkezetromláshoz (tömörödés, porosodás), szélsőséges vízgazdálkodás kialakuláshoz, biológiai degradációhoz, tápanyagforgalom kedvezőtlen megváltozásához és a talaj pufferkapacitásának csökkenéséhez. Ezért a környezetkímélő, a termőföld minőségromlását megelőző, javító földhasználatok, technológiák, módszerek és eszközök alkalmazása kiemelkedő jelentőséggel bír azokon a területeken, ahol a talajok minőségi állapota ezt megkívánja. Mindazok a beavatkozások, amelyek megkövetelik a talajok állapotának ismerete alapján történő tápanyaggazdálkodást, direkt vagy indirekt módon csökkentik a talaj forgatását, fenntartják és növelik azok szervesanyag tartalmát, hozzájárulnak a talajok minőségének megőrzéséhez. Ide sorolható pl. az Agro-ökológiai alapprogram (DP17_G01_ECOS_16), az Agrárkörnyezetgazdálkodási kifizetések (AKG) (RD19_G01_AEC_70), az Agro-ökológiai földhasználat-váltást (RD22_G05_LCP_70) és fenntartást ösztönző (RD21_G04_LCI_73) kifizetések, továbbá az Ökológiai gazdálkodás támogatása (RD20_G02_ORT_70) előírásai.

A Vízfelhasználás hatékonyságát javító mezőgazdasági öntözési közösségek támogatása (RD15_W04_COP_77) beavatkozás következtében várhatóan növekedni fog az öntözött területek kiterjedése. Az öntözés következtében számolni kell a csepperózió okozta szerkezetromlás, a túlzott vízfelhasználásból adódó levegőtlen viszonyok kialakulása és a rossz minőségű öntözővíz miatt kialakuló káros sótartalom megjelenésével is. Amennyiben a Vidékfejlesztési együttműködés a biomassza alapú gazdaság fejlesztéséért (RD52_R12_BIC_77) beavatkozás keretében megvalósuló beruházás, az alapanyag szükségletét mezőgazdasági hulladékokra és maradékokra alapozza és nem veszi figyelembe a talajok szervesanyag szükségletét, további minőség romlás okozója lehet.

A termelők közötti együttműködések és az edukáció elősegítheti a talajok mennyiségi és minőségi védelmét biztosító jó gyakorlatok elterjedését (pl. Képzések és bemutatóüzemi programok, RD58_A01_TRA_78), továbbá az Európai Innovációs Partnerség (EIP) együttműködés (RD61_A05_EIP_77) hozzájárulhat új, innovatív technológiák, eljárások kidolgozásához.

4.6.3. Felszíni és felszín alatti vizek tápanyag- és peszticid szennyezésekkel szembeni védelme, mennyiségi védelme

I. Releváns hazai és nemzetközi stratégiai célkitűzések

- Az Európai Parlament és a Tanács 2000/60/EK irányelve (2000. október 23.) a vízpolitika terén a közösségi fellépés kereteinek meghatározásáról;
- A Tanács 91/676/EGK irányelve (1991. december 12.) a vizek mezőgazdasági eredetű nitrátszennyezéssel szembeni védelméről;
- Az Európai Parlament és a Tanács 2009/128/EK irányelve (2009. október 21.) a peszticidek fenntartható használatának elérését célzó közösségi fellépés kereteinek meghatározásáról.

Az Európai Parlament és a Tanács 2000/60/EK irányelve, a Víz Keretirányelv (a továbbiakban: VKI) a felszíni és felszín alatti vizek minőségének megőrzése és mennyiségének védelme szempontjából

alapvető dokumentum. A VKI 2000. december 22-én lépett hatályba az EU tagországaiban. Az Európai Unióhoz való csatlakozásunk óta Magyarországra nézve is kötelező az ebben előírt feladatok végrehajtása, ugyanakkor az ország elhelyezkedése miatt alapvetően érdekeltek vagyunk abban is, hogy a Duna nemzetközi vízgyűjtőkerületben mielőbb teljesüljenek a VKI célkitűzései. Magyarország a VKI és a kapcsolódó irányelvek, rendeletek előírásait átültette a hazai vízgazdálkodási, vízvédelmi szabályozásba.
A VKI a következő általános célokat fogalmazza meg a tagállamok felé:

- a vízi és vizes élőhelyek romlásának megakadályozása, védelme, állapotuk javítása;
- a fenntartható vízhasználat elősegítése a hasznosítható vízkészletek hosszútávú védelmével;
- a vízminőség javítása a szennyezőanyagok kibocsátásának csökkentésével, veszélyes anyagok fokozatos kiiktatása;
- a felszín alatti vizek szennyezésének fokozatos csökkentése, és további szennyezésük megakadályozása;
- az árvizek és aszályok kedvezőtlen hatásainak mérséklése.

Az irányelv a felszíni vizekre a következő környezeti célkitűzések elérését tűzi ki:

- a víztestek állapotromlásának megakadályozása;
- a természetes állapotú felszíni víztestek esetén a jó ökológiai és jó kémiai állapot megőrzése vagy elérése (vagy a kiváló állapot megőrzése);
- az erősen módosított vagy mesterséges felszíni víztestek esetén a jó ökológiai potenciál (a hatékony javító intézkedések eredményeként elérhető állapot) és a jó kémiai állapot elérése;
- az elsőbbségi anyagok által okozott szennyeződések fokozatos csökkentése, valamint a kiemelten veszélyes anyagok bevezetéseinek, kibocsátásainak és veszteségeinek megszüntetése vagy fokozatos kiiktatása.

A felszín alatti vizekre a VKI-ban előírt célok kiegészülnek a felszín alatti vizek védelmére vonatkozóan a 2006/118/EK2 irányelvben foglaltakkal:

- a felszín alatti vizek szennyeződésének korlátozása, illetve megakadályozása;
- a víztestek állapotromlásának megakadályozása;
- a víztestek jó mennyiségi és jó kémiai állapotának elérése;
- a szennyezettség fokozatos csökkentése, a szennyezettségi koncentráció bármely szignifikáns és tartósan emelkedő tendenciájának megfordítása.

A VKI-ban megfogalmazott célkitűzések megvalósítása érdekében stratégiai tervet (vízgyűjtőgazdálkodási tervet, továbbiakban: VGT), ennek keretében intézkedési programot kell készíteni. Magyarország első Vízgyűjtő-gazdálkodási Terve (VGT1) 2010 áprilisában, ennek harmadik felülvizsgálata 2021. decemberére készült el.
A vízgyűjtő-gazdálkodási terv tartalmazza az összes szükséges információt, amely a víztestekről és a védett területekről rendelkezésre áll, a vizek terheléseit és a hatásokat, az állapotértékelések eredményét, a víztestekre vonatkozó környezeti célokat vagy a mentesség alkalmazását, ennek indoklását. Tartalmazza a VGT kapcsolódását más ágazatok programjaihoz, a társadalmi véleményeket és tervezői válaszokat, és végül azt is, hogy a jó állapot eléréséhez milyen műszaki és szabályozási intézkedésekre, illetve pénzügyi támogatásokra, ösztönzőkre van szükség. A VGT esetében nem fejlesztési irányokat, hanem intézkedés típusokat lehet megkülönböztetni.

A Kvassay Jenő Terv (a továbbiakban: KJT) – a Nemzeti Vízstratégia – a magyar vízgazdálkodás 2030-ig terjedő keretstratégiája és 2020-ig terjedő középtávú intézkedési terve. A KJT feladata a vizek kezelésével és állapotával kapcsolatos célok kijelölése, az ezek eléréséhez szükséges intézkedések, feladatok azonosítása, valamint a végrehajtás feltételeinek és módjának a meghatározása.
KJT releváns céljai a következőkben foglalható össze:

- 1.cél: Vízvisszatartás a vizeink jobb hasznosítása érdekében:
    - 1.2 A vizek területen tartását biztosító és az ehhez alkalmazkodó agrárgazdálkodási formák elterjedése;

- 1.4 A vízszolgáltatási rendszerek (belvízi és öntözési vízhálózat) fejlesztése, illetve többfunkciós vízrendszerek számának növelése (belvízelvezetés, medertározás, vízpótlás);
- 1.6 Jó gyakorlatok kidolgozása a vízvisszatartás alkalmazására, a helyben keletkező vízkészletek hasznosítására (csapadékvíz-gazdálkodás) és a tisztított használtvizek elvezetési gyakorlatának megváltoztatására;
- 1.7 Helyi meder- és területi vízvisszatartás, a természetes lehetőségek kiaknázása, a tározási lehetőségek megőrzése, kis tározók építése.

- 3. cél: A vizek állapotának fokozatos javítása, a jó állapot elérésére

A 2012 végén elfogadott Nemzeti Növényvédelmi Cselekvési Terv (NCST) a 2009/128/EK európai parlamenti és tanácsi irányelvnek megfelelően konkrét célokat, intézkedéseket és ütemtervet állapított meg a növényvédő szerek emberi egészségre és környezetre jelentett kockázatainak és negatív hatásainak csökkentésére, valamint az integrált növényvédelem és az alternatív megközelítések vagy technológiák kifejlesztésének és bevezetésének ösztönzésére annak érdekében, hogy csökkenjen mezőgazdasági eredetű növényvédőszer-használat kockázata.
2019-ben megtörtént az NCST első felülvizsgálata, ezen felülvizsgált terv 2019-2023 időszakra érvényes. A felülvizsgált cselekvési terv fő célja a továbbiakban is az, hogy előmozdítsa az integrált növényvédelem, valamint a biztonságosabb alternatív növényvédelmi technológiák kidolgozását és bevezetését Magyarországon.
Az NCST átfogó intézkedési területein megvalósítandó célok közül az VGT3. szempontjából leginkább a növényvédőszer-használat környezeti hatásaira vonatkozók tekinthetők relevánsnak:

- A vízi környezet és az ivóvízbázisok védelme (a felszíni és a felszín alatti víz szennyeződésének megelőzése, különös tekintettel az ivóvízbázisokra, a felszíni vizek környezetének védelme, a vízi szervezetek védelme)
- Növényvédő szer használat szempontból különleges figyelmet igénylő területek (a növényvédőszer használatból eredő kitettség csökkentése mind az ember, mind a nem-célszervezetek szempontjából.)
- Fel nem használt növényvédő szerek maradványaiból és a csomagolóanyagokból származó hulladékok által okozott környezetszennyezés csökkentése (a növényvédő szerrel szennyezett csomagolóanyagok, göngyölegek begyűjtési arányának érdemi növelése, nagyobb arányú hasznosítása, továbbá a mezőgazdasági termelőnél, növényvédőszer-felhasználónál esetlegesen megmaradó növényvédőszer-készletek környezetre biztonságos ártalmatlanítása.)
- A kijuttató berendezések hibájából, helytelen használatából adódó kockázatok csökkentése (Az ellenőrzésre kötelezett növényvédelmi kijuttató berendezések időszakos felülvizsgálati rendszerének kialakítása, bevezetése, működtetése. A kijuttató berendezések magas színvonalú, növényvédőszer-takarékos és biztonságos, a környezetet legkevésbé szennyező működését elősegítő szabályozási, pályázati, gazdasági környezet kialakítása.)

II. A KAP Stratégiai Terv beavatkozásainak értékelése a felszíni és felszín alatti vizek védelme szempontjából

Az EU Víz Keretirányelve 2015-ig írta elő a vizek jó állapotának elérését. Ez a határidő – megfelelő indoklás mellett – legfeljebb kétszer hat évig meghosszabbítható, így a környezeti célkitűzéseket legkésőbb 2027-ig el kell érnünk.
A VKI szerint a vízgyűjtő-gazdálkodási tervezési folyamat lényeges eleme a jelentős vízgazdálkodási kérdések feltárása, amely minden olyan vízi környezetet érő terhelést, illetve igénybevételt jelent, amely jelentős mértékben kockázatossá teheti a VKI-ban előírt környezeti célok elérését 2027-ig.
Ennek alapján megállapítható, hogy a vizek állapot-jellemzőire egyszerre több „erő”, azaz társadalmi-gazdasági tevékenység is hatással van, a vizek állapota – szinte kivétel nélkül – több gazdasági

tevékenység együttes eredőjeként alakul ki (ipar, agrárgazdaság, településfejlesztés, közlekedés, energiatermelés, rekreáció). A közvetlen emberi hatásokon túl egyre nagyobb jelentősége van az éghajlatváltozás hatásainak is, illetve a múltbéli, „történelmi" szennyezéseknek is van máig tartó hatása. Az OVGT3 az alábbi jelentős, a mezőgazdaságból származó vízgazdálkodási terheléseket azonosította:

- Állattartótelepek (szervestrágya és hígtrágya tárolókból) szennyezése.
- Meliorált területek drénvizeinek pontszerű bevezetése felszíni befogadókba.
- Szakszerűtlen kútkiképzésből származó közvetett szennyezőanyag bevezetés felszín alatti vízbe.
- Mezőgazdasági területekről származó erózió, szennyezett lefolyás vagy beszivárgás. Szennyezőanyagok: tápanyag, szerves anyag és növényvédőszer.
- Mezőgazdasági célú vízkivételek vagy átvezetések (mesterséges vízellátó hálózat): öntözésre, illetve állattenyésztéshez.
- Vízfolyások hosszirányú szabályozása, trapézformájú meder, medermélyítés drénezési céllal, átalakított növényzónák. Mesterséges medrek kialakítása. Fenntartási beavatkozások.
- Mederelzárás tározási-, vagy vízszint emelés vízkivezetési célból.
- Természetesnél nagyobb vízhozamok öntözési vagy belvíz elvezetési céllal (esetenként nem megfelelő területi vízgazdálkodásból adódóan: vízvisszatartás hiánya).
- Kiszáradt medrek, vizes élőhelyek - aszály, lecsapolás, elterelés vagy gyors vízelvezetés miatt, valamint tőzegbányászat miatt.
- Talajvízdúsítás, szénhidrogén termelő kutakból a kivett folyadék, illetve használt termálvíz visszasajtolása (nem megfelelő szintbe).
- Régmúlt szennyezése, amelynél a terhelés forrása már nem létezik, de a vízben a szennyezőanyag kimutatható.

A KAP Stratégiai Tervben – szakértői megállapítások alapján – *jelentős pozitív* hozzájárulóként az alábbi beavatkozások nevesíthetők:

- Ökológiai gazdálkodás támogatása,
- Agro-ökológiai földhasználat-váltást és fenntartást ösztönző kifizetés,
- Natura 2000 mezőgazdasági területeknek nyújtott kompenzációs kifizetések.

A fenti beavatkozások területi kiterjedése a közvetlen területalapú támogatások által támogatott területek kb. 10 %-át érik el, így elmondható, hogy hiába jelentős a pozitív környezeti hatás, mivel a parcellák szórtan helyezkednek el és összességében kis kiterjedésűek, nem várhatjuk ezektől a beavatkozásoktól a környezeti ambíciók jelentős emelkedését.

Közvetlen *csekély pozitív* hatása van az alábbi beavatkozásoknak:

- Agro-ökológiai alapprogram
- Zöldség-gyümölcs szektoriális beavatkozások
- Agrárkörnyezetgazdálkodási kifizetések (AKG)
- Erdőkörnyezetvédelmi többéves kötelezettségvállalások (EKV)
- Erdő területeknek nyújtott Natura 2000 kompenzációs kifizetések
- Erdőtelepítési és fásítási beruházások támogatás és azok ápolási és jövedelempótló támogatása
- Az erdőgazdálkodás környezeti fenntarthatóságát szolgáló beruházások (non-profit)
- Erdőtüzek megelőzésének és kockázatcsökkentésének együttműködés alapú támogatása
- Képzés, tanácsadás, bemutatóüzem, minőségbiztosítás, digitalizáció

Ezek a beavatkozások, jóllehet a fajlagos (egységnyi területre vonatkozó) hatásuk csekély, a nagy területi érintettség miatt mégis jelentős környezeti hatást eredményezhetnek. Az agrö-ökológiai alapprogram által támogatott területek várható kiterjedése kb. 2,5 millió hektárt, míg AKG-ban 2021-ben 1,25 millió hektár támogatási igény érkezett be és az erdőterületek beavatkozásai is a legjelentősebb területi kiterjedésűek az erdészeti beavatkozások közül. Az AÖP előírásainak átlagos ambíció-szintje a

kondicionalitás (GAEC) és az AKG előíráscsoportjai közé illeszkedik, a kalkulálható környezeti hatás is ennek megfelelően alakul. Tekintettel ugyanakkor arra, hogy a kondicionalitás környezeti ambíciójának szintje a korábbi zöldítés számos elemének integrálásával növekedett, az AKG pedig a 2021-2024 időszakban a korábbival azonos szintű előírásokkal folytatódik, az AÖP lehetőségei korlátozottak. Ezzel függhet össze az is, hogy az AÖP egyes előírásai inkább a károkozás elkerülését, semmint a környezeti teljesítmény érdemi növelését szolgálják, így ezeket inkább a kondicionalitás előírásai között lenne indokolt szerepeltetni. Az AKG programok közül a horizontális szántó TECS a legnépszerűbb és ez rendelkezik a legjelentősebb területi kiterjedéssel, a teljes terület kb. 80 %-a. Itt a gazdálkodók nagy része (több, mint 80 %-a) a kötelező két darab választható előírás helyett nyolc vagy annál több választható gazdálkodói előírást választott, jelentősen növelve a horizontális szántó TECS ambícióit.

Közvetett pozitív hozzájárulók az alábbi beavatkozások:

- Kondicionalitás (jelentős),
- Genetikai megőrzés (jelentős),
- Európai Innovációs Partnerség (EIP) együttműködés (jelentős),
- Erdő-genetikai többéves kötelezettségvállalások (közepes),
- Együttműködés (csekély).

Ezek a beavatkozások a kondicionalitást kivéve igen csekély területen valósulnak meg. A kondicionalitás azonban érinti a teljes támogatható területet, így az alábbi környezeti hatások azonosíthatók közel 5 millió hektáron:

- A természetes vegetáció (gyepek, vizes élőhelyek) védelmével hozzájárul a talajok megőrzéséhez, a klímaváltozás elleni küzdelemhez és a tájképi jelleg megőrzéséhez.
- A vízfolyások pufferterületén alkalmazott előírások a vizek mezőgazdasági eredetű szennyezéséhez járulnak hozzá.
- A talajtakarásra vonatkozó előírások erózió elleni védekezést, a szénmegkötést és a vízvesztés megelőzését segítik, illetve talajtakaró növény termesztésével hozzájárulnak a talaj szervesanyag tartalmának növeléséhez, a talajszerkezet és a talajpotenciál javításához.
- A vetésváltásra vonatkozó előírások hozzájárulnak a talajpotenciál megőrzéséhez, valamint a helyes növénysorrend kialakításával és a nagyobb terménydiverzitással csökkenthető a növényvédőszerek felhasználása.

A szakértői besorolások értelmében *közvetett negatív* hatás az alábbi beavatkozásoknál azonosítható:

- Termeléshez kötött – területalapú támogatás (csekély),
- Termeléshez kötött – állategység alapú támogatás (csekély),
- Mezőgazdasági Károk Enyhítése beavatkozásai (csekély),
- A fenntarthatóságot elősegítő, alapszintű és átcsoportosítással nyújtható kiegészítő jövedelemtámogatás (jelentős).

Jelentős közvetlen negatív hatás a teljes támogatható területen igényelhető közvetlen támogatás esetében azonosítható. A támogatás elősegíti a művelésben tartást, így a művelésre kevésbé alkalmas, akár sérülékeny vízgazdálkodású területek esetében is, adott esetben az ökológiai igényekkel és lehetőségekkel dacolva művelteti a területet, felesleges energia és vegyszer ráfordítással.

Közvetlen csekély negatív hatást a „Mezőgazdasági üzemek fejlesztése” beavatkozás esetében, *közvetlen közepes negatív* hatást pedig a „Vízfelhasználás hatékonyságát javító mezőgazdasági öntözési közösségek támogatása” beavatkozás esetében azonosítottak a szakértők.

A Mezőgazdasági üzemek fejlesztése beavatkozás céljai több környezeti szempontot tartalmaznak (megújuló energiák használatának elterjesztése, energiahatékonyság növelése), azonban nem nevesítenek vízvédelmi célokat, mint pl. víztakarékos vízfelhasználás, fenntartható szennyvízkezelési eljárások, vízvisszatartást szolgáló beruházások stb.) A kiválasztási szempontrendszer tartalmaz ugyan vízvédelmi szempontból fontos környezeti célok érvényesítését (pl.: környezetterhelési szempontból releváns input-hatékonyság javítása, egységnyi szennyezőanyag-kibocsátás csökkentése), azonban a vízvédelmet és fenntartható vízgazdálkodást konkrétan nem nevesíti.

Öntözési beruházás esetén a térségi vízkészlet-gazdálkodási tervekben foglaltaknak, az egyes fejlesztési igényeknek a figyelembe vétele nem jelenik meg a tervben. Magyarországon az öntözés a leginkább növekvő mennyiségi terhelést jelentő vízhasználat. Az öntözésfejlesztési beruházások elősegítéséhez, a vagyonkezelői döntéshozatal megalapozása érdekében ún. Vízkészlet-gazdálkodási Térségi Tervek (továbbiakban VKGTT-k) készültek az Alföld és a Kis-Alföld területére (porózus medence területekre). A tervek készítése során modellezés is történt az igénybevételi küszöb meghatározására. A VKGTT-k stratégiai környezeti vizsgálata is megtörtént különböző víztermelési szcenáriókra. A VKGTT-k felülvizsgálatra kerültek 2019-ben. Olyan öntözési kontingensek kerültek meghatározásra a felszíni és felszín alatti víztestekre, amelyek kihasználása nincsen jelentős káros hatása a környezetre, alapvetően a felszíni és felszín alatti vizek mennyiségi és minőségi állapotára, nem sérti a Víz Keretirányelv előírásait. A VKGTT-kben tehát meghatározzák azokat a küszöbértékeket, kontingenseket, amelynél többet az adott vízkészletből – legyen az felszíni, vagy felszín alatti (víztest, vagy annak összefüggő része) – nem lehet kivenni anélkül, hogy az nem rontaná a vizek állapotát. A KAP Stratégia Tervből nem derül ki, hogy a tervezők figyelembe vették-e a VKGTT céljait és iránymutatásait, ezért a terv beavatkozásai nem feltétlenül szolgálják a VKGTT céljainak a megvalósulását.

III. Stratégiai szintű javaslatok a kedvező hatások erősítésére és a negatív hatások kiküszöbölésére

1. Szükségesnek tartjuk a vízfolyások mentén, a védelmi sávok kialakítása során a jelenleg érvényben lévő szabályozás szigorítását. Az előírásnak a tápanyagutánpótlás során felhasznált alapanyagok és a növényvédőszerek kijuttatásának korlátozása mellett vagy:
   - a puffersáv szélességének növelésével (min. 5 m általános szabályként), vagy
   - a művelési mód megváltoztatásával (pl. 6 méter szélességű mezsgyék, gyepes sávok létrehozásának kötelezettségével)

   kell garantálnia a közvetlen és diffúz vízszennyezés megakadályozását.
   A vízvédelmi sávok létrehozásának kötelezettségét a kondicionalitás keretében érdemes rögzíteni.

2. A vízvédelmi sávokra vonatkozó előírások keretében a belvíz veszélyeztetett és aszályérzékeny területeken megfontolandónak tarjuk a belvíz és csapadékvíz elvezetése tilalmának bevezetését, valamint az aszályérzékeny területeken a nagy vízigényű növénykultúrák tilalmának előirányozását.
3. Alapvető fontosságú, hogy a korábban a „zöldítésben” szereplő ökológiai fókuszterületként kijelölhető, víz- és erózióvédelmet is szolgáló ökológiai táji elemek megőrzése kötelező legyen minden gazdálkodó számára, különösen annak fényében, hogy a korábbi szabályozás is inkább a meglévő elemek megtartására, semmint bővítésére ösztönzött.
4. Egyes mezőgazdasági területek erőltetett művelésben tartása ellentétes a víz- és erózióvédelem céljaival olyan területek esetében, amelyek halmozottan a VP által lehatárolt erózió-, nitrát, belvíz-, aszály érzékeny területekre esnek. Ezeken a területeken

elsősorban a művelési ág váltása, gyepesítés, vizes élőhely létrehozása érheti el a legnagyobb eredményt vízgazdálkodási szempontból.

5. A zöldség és gyümölcságazatban az öntözés alapvető eleme a technológiának, ezért a gazdálkodást minden esetben össze kell hangolni a térségi vízgyűjtő-gazdálkodási tervekben foglaltakkal, az öntözővíz forrása, volumene, valamint a felszíni és felszín alatti vízkészleteket érintő potenciális szennyezések tekintetében.
6. Az agrár-környezetgazdálkodási intézkedés keretén belül a vizes zonális jellegű környezeti problémák (pl. aszály, belvíz, erózió) megoldási lehetőségeinek további támogatása a beavatkozás keretein belül prioritást kell, hogy élvezzen. Emellett a vízvisszatartást segítő előíráscsoportok megőrzésének és bővítésének megteremtése is, hiszen a mezőgazdasági területeken történő vízmegtartás kiemelt jelentőségűvé válik, ezért a beavatkozás keretein belül minden lehetséges eszközzel segíteni kell a mezőgazdasági termelők által végzett vízvisszatartási tevékenységeket, különösen azokon a területeken, ahol a vonatkozó szabályozás (pl. a Vízgyűjtőgazdálkodási Tervek) erre vonatkozóan iránymutatást tesznek.
7. Megfontolandó, hogy az agro-ökológiai nem termelő beruházásokon belül a vízvédelmi célú beavatkozások egy része az öntözésfejlesztési beruházásokkal összevonva legyen meghirdetve, és csak komplex vízgazdálkodási rendszerek fejlesztése kerüljön támogatásra. A vízrendszereket szükségszerűen nem vízilétesítményenként, hanem egységes rendszerként (belvízelvezetés, vízvisszatartás, vízátvezetések, öntözőrendszerek kiépítése) lenne érdemes támogatni, így biztosítható lenne, hogy a pályázók körében kevésbé népszerű, ám fontos vízvédelmi stratégiai célokat biztosító fejlesztések is megvalósuljanak. (Az előző időszakban, míg az öntözésfejlesztési pályázatok kifejezetten népszerűek voltak, addig a vízvédelmi beavatkozásokra alig volt beadott pályázat.)
8. A KAP Stratégiai Terv rendelet 72. cikke lehetőséget biztosít a tagállamok számára „a vízpolitika terén a közösségi fellépés kereteinek meghatározásáról szóló, az Európai Parlament és a Tanács 2000/60/EK irányelve (Víz Keretirányelv, VKI)” szerinti területeken a szabályozás betartásából adódó többletköltségek és elmaradó bevételek kompenzációs ellentételezésére. Annak ellenére, hogy ez a lehetőség immár a harmadik agrártámogatási költségvetési periódusban teszi lehetővé a tagállamok számára a felszíni és felszín alatti vizek jó ökológiai állapotban történő megőrzését biztosító Vízgyűjtő Gazdálkodási Tervek előírásainak betartását és ellentételezését, ez a KAP Stratégiai Terv keretében sem került bevezetésre. Tekintettel a felszíni és felszín alatti vizek mezőgazdasági eredetű terheléseire, a VKI kompenzációs kifizetések lehetőségének megteremtését indokoltnak tartjuk.
9. Az erdőtelepítési és fásítási beruházásoknál a klimatikus szempontok fokozott figyelembevétele szükséges a telepítések támogatásának meghatározása során, tekintettel arra, hogy a nem megfelelő éghajlati adottságokkal jellemezhető területeken kivitelezett erdőtelepítések a talaj víztartalmára és a felszín alatti vizek mennyiségére negatív hatást gyakorolhatnak.
10. Csak az adaptív eljárások, a földhasználat váltás és a biológiai alapokban rejlő lehetőségek kimerülése után kerüljön sor az öntözött területek bővítésére, öntözővizet biztosító műszaki berendezések telepítésére. Különösen vízhiányos, aszály-érzékeny területeken

korlátozni szükséges a nagy vízigényű kultúrák térnyerését, ezzel jelentősen csökkenthető a területi vízigény.

11. A gyakran az egy termesztési évben jelentkező víztöbblet és vízhiány anomáliáinak kiegyenlítése érdekében kötelezően megvalósítandó tevékenységként javasoljuk a területi adottságoknak leginkább megfelelő vízvisszatartás műszaki feltételeinek megteremtését (pl. tározók építése, szabályozható műtárgyak telepítése, elvezető árkok megszüntetése). Kizárólag víztakarékos vízfelhasználási technológiák támogatása javasolt.
12. Az öntözött területeken minden esetben indokolt vizsgálni a potenciális környezeti kockázat és a gazdasági/társadalmi hasznosság viszonyát. Védett és Natura 2000 területen az öntözésfejlesztés támogatása ökológiai kockázattal járhat, ezért nem támogatandó. Az öntözésfejlesztés kiegészítő infrastruktúrájának kialakításakor – elsősorban az öntözővizet szállító árok- és csatornarendszer kialakításakor – az ökológiai csapdaként funkcionáló megoldások (pl. műagyagfóliával bélelt csatornarézsűk, melyek számos állatfaj egyedeinek pusztulását okozhatják) elkerülése indokolt.
13. Az öntözőrendszerek működtetésének energiaigényét érdemes megújuló energiaforrásból (napenergia) fedezni és ezt támogatni. Szürkevizek használatának támogatása is indokolt. A felszín alatti vízkészlet mennyiségének és minőségének hosszú távú fenntartása, öntözéshatékonyság növelése smart technológiával.
14. A következő támogatási időszakban a fenntartható mezőgazdasági vízgazdálkodás ágazat fejlesztését (beruházásainak támogatását) integrált szemlélettel szükséges kezelni, amelyre vonatkozó pályázati felhívás jelenleg csak a fenntartható öntözésfejlesztésre irányul. A vízrendszereket szükségszerűen nem vízilétesítményenként, hanem egységes rendszerként (belvízelvezetés, vízvisszatartás, vízátvezetések, öntözőrendszerek kiépítése) kell fejleszteni, amelynek része kell, hogy legyen az öntözésfejlesztésen és az ahhoz kapcsolódó tározó fejlesztéseken túl a belvízrendszerek fenntartható fejlesztése, a mélyfekvésű területek területi vízvisszatartásra alkalmassá tétele stb. A pályázati kiválasztási folyamatban nagyobb ösztönző támogatás, a kiválasztási kritériumoknál prioritás biztosítása javasolt, ha a pályázó vállalja a teljes üzemi vízellátó rendszer integrált tájgazdálkodási célú fejlesztését területi vízvisszatartással, vízvisszatartó vízrendezéssel, különösen akkor, ha azt együttműködésben pl. tájgazdálkodási közösségben valósítja meg.

4.6.4. Levegőminőség javítása, fenntartható hulladékgazdálkodás és körforgásos gazdaság előmozdítása

4.6.4.1. Levegőminőség

Levegőminőségi Cselekvési Terv releváns céljai:

A levegőminőségi tervek és az LCsT együttes célja a levegőminőségi határértékeknek való megfelelés biztosítása az ország teljes területén. Kizárólag a mezőgazdasághoz, illetve a Közös Agrárpolitikához közvetlenül vagy közvetve kapcsolódó célkitűzéseket, célértékeket nem tartalmaznak, de az agrárium különösen a másodlagos részecske (PM) kialakulásában szerepet játszó ammónia kibocsátásában bír lényeges hozzájárulással, a PM10 és PM2,5 levegőminőségi határértékek teljesítéséhez kibocsátásaik csökkentése elengedhetetlen.

A fenti célok megvalósulását szolgáló releváns teendők (Országos Levegőterhelés-csökkentési Program Mezőgazdasági Alprogram):

- Hígtrágyatárolók lefedése, technológiai fejlesztési előírások erre vonatkozóan,
- Szerves trágyák használatának előmozdítása, kijuttatás feltételeinek előírása,
- A tápanyag - gazdálkodás gyakorlati alkalmazásának elősegítése,
- A mezőgazdasági betakarításból származó növényi maradványok és hulladékok, valamint az erdészeti biomasszamaradványok szabadban való égetésének tilalma

A KAP Stratégia értékelése a levegőminőség szempontjából:

Egyes mezőgazdálkodási gyakorlatok, amennyiben a fenntarthatósági szempontokat irányadónak tekintik, hozzájárulhatnak a levegőszennyezés csökkenéséhez, főként a szilárd szemcsék és a levegőben szállított peszticidek esetében. Ezek közül kiemelendő az Agro-ökológiai alapprogram (DP17_G01_ECOS_16), amely a választható előírásai közül a téli talajtakarás, a forgatás nélküli talajművelés és az ültetvények sorközének takarása a fedetlen talajfelszín minimalizálásával segíti a levegő minőségének védelmét. Agro-ökológiai nem termelő beruházások (RD21_G04_LCI_73), az azok fenntartását szolgáló Agro-ökológiai földhasználat váltás fenntartását ösztönző kifizetések (RD22_G05_LCP_70) és a Vízfelhasználás hatékonyságát javító mezőgazdasági öntözési közösségek támogatása (RD15_W04_COP_77) egyes elemei a talajfedettség növelésével, a szélsebesség csökkentésével és az öntözhető területek területének növelésén keresztül, lokálisan hozzájárulhatnak a levegő porszennyezettségének mérsékléséhez.

A természetközeli, egészséges erdőknek a levegő szűrésében, tisztításában és a levegőszennyeződés terjedésének meggátlásában kiemelkedő szerepe van. Ehhez járulnak hozzá az Erdőtelepítési és fásítási beruházások, az Erdő területeknek nyújtott Natura 2000 kompenzációs kifizetések (RD34_F01_NAF_72), továbbá az Erdőgazdálkodás környezeti fenntarthatóságát szolgáló beruházások (non-profit) (RD41_F08_INN_73).

A kondicionalitás előírásai közül közvetlenül a GAEC 3 (tarlóégetés tilalma) járul hozzá a levegőminőség védelméhez azáltal, hogy a tarló, nád, növényi maradvány valamint gyepek égetése tilos, kivéve, ha erre növényegészségügyi okokból van szükség. Levegő minőségére azonban negatívan hathatnak azok a beavatkozások, amelyek a terület adottságait és környezeti szempontokat figyelembe nem vevő az intenzív technológiák következtében kialakuló nagy táblaméreteket, csökkenő talajfedettséget és a romló talajszerkezetet alakítanak ki, vagy tartanak fent (pl. A fenntarthatóságot elősegítő, alapszintű és átcsoportosítással nyújtható kiegészítő jövedelemtámogatás, DP02_E02_CRIS_16, DP01_E01_BISS_16).

A műtrágya-kijuttatás csökkentése és ezáltal az ammónia-emisszió mérsékléséhez járulhat hozzá az Ökológiai gazdálkodás (RD20_G02_ORT_70) beavatkozás és az Agrár-környezetgazdálkodási kifizetések (AKG) (RD19_G01_AEC_70) egyes előírásai (pl. talajvizsgálaton és levélanalízisen alapuló tápanyag-gazdálkodási terv készítése, nitrogén hatóanyag kijuttatás korlátozása, szerves trágya alkalmazása). Agro-ökológiai alapprogram (DP17_G01_ECOS_16) egyes a választható előírásai (pl. talajkondicionálók, mikrobiológiai készítmények alkalmazása) szintén csökkentik a műtrágya-kijuttatást, az ammónia-emissziót.

A mezőgazdasági üzemek, kisüzemek fejlesztése (RD01_E01_FRM_73, RD09_B05_SML_73) keretében a támogatandó intézkedések hozzájárulhatnak a mezőgazdasági eredetű ammónia-emisszió csökkentéséhez, amennyiben sor kerül az állattartó telepeken képződő trágya kezelését, tárolását, felhasználását szolgáló projektek, valamint gépbeszerzések megvalósítására. Azonban az állattartó kapacitás növelésének támogatása hozzájárulhat levegő szennyező anyagok koncentrációjának növekedéséhez és bűzanyagok terjedéséhez. Bár a trágyák és hígtrágyák szélesebb körű alkalmazása

hozzájárulhat a levegőszennyezettség mértékének csökkenéséhez, ugyanakkor lokálisan a lakossági (bűz)panaszok számát növelhetik. A mezőgazdasági üzemek fejlesztése, amennyiben az nem társul a fenntarthatóság, valamint a hatékonyság elveinek követéséhez, további levegő- és bűzszennyezések előfordulásához vezethetnek.

A peszticid felhasználás csökkentése, az ellátási láncok hosszának rövidülése (Vidékfejlesztési együttműködés a Rövid Ellátási Láncok fejlesztéséért, RD49_R09_SCC_77), az ökológiai gazdálkodási elvek figyelembevétele (Ökológiai gazdálkodás támogatása, RD20_G02_ORT_70) hozzájárulhat a veszélyes anyagok levegőbe jutásának elkerüléséhez. Az erdőtüzek megelőzése csökkenti a rákkeltő (pl. PAH) vegyületek levegőbe kerülésének kockázatát (Erdőtüzek megelőzésének és kockázatcsökkentésének együttműködés alapú támogatása, RD37_F04_FRC_77). A biomassza felhasználása (Vidékfejlesztési együttműködés a biomassza alapú gazdaság fejlesztéséért, RD52_R12_BIC_77) - amennyiben az hozzájárul a zöldhulladékok nyílt téri elégetésének kivezetéséhez - úgy a beavatkozásnak lehet némi pozitív hatással a levegőminőségre, azonban a biomassza égetéssel történő hasznosítása járhat légszennyezéssel (amennyiben az erőművek nem rendelkeznek a kibocsátás minimalizáló eszközrendszerrel).

A termelők közötti együttműködések és az edukáció elősegíthetik a levegőszennyezettség mérséklésével kapcsolatos jó gyakorlatok elterjedését (pl. Képzések és bemutatóüzemi programok, RD58_A01_TRA_78).

4.6.4.2. Hulladékgazdálkodás

Országos Hulladékgazdálkodási Terv (OHT)(2021-2027) releváns céljai:

Az OHT részét képezi a Cselekvési Program és az Országos Megelőzési Program (OMP), amelynek egyik fő célja a szükségleteken alapuló, észszerű gazdasági növekedés és a hulladékképződés által okozott környezeti hatások közötti összefüggés megszüntetése. Az OMP átfogó célja olyan intézkedések bevezetése, amelyek

- elősegítik az erőforrás-használat és a szükségleteken alapuló, észszerű gazdasági növekedés szétválasztását,
- csökkentik az anyagfelhasználást és a hulladék képződését,
- hozzájárulnak a hatékonyabb erőforrás-gazdálkodás megvalósításához, és a termékek életciklusának növeléséhez,
- elősegítik az életciklusuk során a környezetre a lehető legkisebb hatást gyakorló megoldások alkalmazását és a munkahelyteremtést.

A mezőgazdasági és élelmiszeripari nem veszélyes hulladékok esetében a következő jelentős környezetvédelmi és hulladékgazdálkodási célok jelennek meg az OHT-ben:

- A mezőgazdasági és élelmiszeripari nem veszélyes hulladék hasznosításának előtérbe helyezése a lerakással szemben.
- A mezőgazdasági és élelmiszeripari nem veszélyes hulladékból előállított komposztok mezőgazdasági felhasználásának elősegítése.
- A hulladékkezelést biztosító infrastruktúra (kezelő létesítmények) és kapacitás kialakítása.
- A mezőgazdasági fóliahulladékok országos szintű gyűjtésének és hasznosításának megvalósítása.
- Ugyanakkor számos további intézkedési (jogalkotás, ösztönzőrendszer kidolgozás) feladatot jelent a biológiailag lebomló hulladékból előállított komposzt mezőgazdasági

felhasználásának növelése. Ehhez megfelelő komposzt minősítési rendszer kialakítása is szükséges.

Biológiailag lebomló hulladék esetében a következő jelentős környezetvédelmi és hulladékgazdálkodási fejlesztési irányok jelennek meg az OHT-ben:

- Zárt rendszerű komposztálási technológia fejlesztése.
- A jelenleg meglévő biohulladék hasznosító kapacitás karbantartása, felújítása, az amortizálódott gépek, berendezések cseréje, igény szerint technológiai fejlesztése szükséges.
- A biohulladék kötelező elkülönített gyűjtése (vagy keletkezés helyén történő gyűjtése és hasznosítása) 2023. december 31-től.
- Országos szemléletformálási tevékenység javítása.

A fenntartható fejlődés szempontjából alapvető környezetvédelmi, gazdasági és társadalmi érdek is, hogy a termőföldekről elszállított nagymennyiségű biológiailag lebomló szervesanyag minél nagyobb hányada megfelelő minőségben és módon visszakerüljön a termőföldbe.

A KAP Stratégia értékelése hulladékgazdálkodás szempontjából:

Általánosságban elmondható, amennyiben a fenntarthatósági, illetve körkörös gazdálkodási szempontokat tekintik irányadónak a mezőgazdasági termelő tevékenyég során, azok hozzájárulhatnak a hulladékmennyiség és ezen belül a hulladékkezelés csökkenéséhez.

A mezőgazdasági eredetű biológiai úton lebomló szervesanyag tartalmú hulladékok hasznosítását meg kell oldani a hasznosítható alkotók biológiai körforgásba történő visszavezetése érdekében. Ezt a talajba történő bedolgozás, másodlagos feldolgozás és komposztálás fejlesztésével lehet elősegíteni. A körforgásos szemléletmód jegyében a tisztított szennyvíz, és - iszap, valamint a mederiszap és az abból készült komposzt, továbbá az élelmiszerhulladék és/vagy biomassza újrahasznosítás lehetőségeinek megteremtése és ösztönzése a tápanyagutánpótlásba stratégiai cél keretében a KAP Stratégia az Ágazati beavatkozások zöldség-gyümölcs: Termelői szervezetek támogatása (SC28_E01_FVI_47), Agrárkörnyezetgazdálkodási kifizetések (AKG)(RD19_G01_AEC_70) és a Ökológiai gazdálkodás támogatása (RD20_G02_ORT_70) beavatkozáson keresztül részben támogatja. A korszerű agroökológiai, azaz az alacsony környezetterhelésű mezőgazdasági gyakorlatokat integrált szemléletben megközelítő szaktanácsadási rendszer kialakítása stratégia célja teljesülését szolgálhatja a zöldség-gyümölcsre vonatkozó tanácsadási szolgáltatások és technikai segítségnyújtás (SC11_A03_FVA_47), Falugazdászhálózat működtetése (RD59_A02_INF_78) és a Tanácsadási szolgáltatások (RD60_A04_ADP_78) beavatkozások egyes pontjaiban.

A KAP Stratégia Agrárkörnyezetgazdálkodási kifizetések (AKG)(RD19_G01_AEC_70) és az Ökológiai gazdálkodás támogatása (RD20_G02_ORT_70) beavatkozások célzottan is hozzájárulnak a mezőgazdasági kemikáliák okszerű felhasználásához, ezzel közvetve ezek hulladékainak (a műtrágyák csomagolóanyagai, veszélyes és nem-veszélyes növényvédőszer csomagolóanyagok,) mennyiségi csökkenéséhez, illetve a szerves trágyák, a növényi melléktermékek mezőgazdasági hasznosításához. Az ellátási láncok hosszának rövidülése (Vidékfejlesztési együttműködés a Rövid Ellátási Láncok fejlesztéséért, RD49_R09_SCC_77), amennyiben ez együtt jár a helyi aktorok hatékonyabb együttműködéséhez, hozzájárulhat a veszélyes és nem veszélyes (pl. mikroműanyagok) hulladékok környezetbe történő kijutásának elkerüléséhez.

A fosszilis energiát, főként kőolaj származékokat, valamint a klasszikus peszticideket alkalmazó technológiák elkerülése jelentős mértékben csökkentheti a veszélyes hulladékok kezelésének szükségességét (pl. Ökológiai gazdálkodás (RD20_G02_ORT_70), Agrár-környezetgazdálkodási kifizetések (AKG) (RD19_G01_AEC_70) egyes előírásai).

A mezőgazdasági üzemek, kisüzemek fejlesztése (RD01_E01_FRM_73, RD09_B05_SML_73), amennyiben a hatékonyság mellett a fenntarthatóság elveit is figyelembe veszik, csökkentheti az egységekre eső hulladékképződést.

A termelők közötti együttműködések és az edukáció elősegítheti a hulladékképződés mérséklésével kapcsolatos jó gyakorlatok elterjedését (pl. Képzések és bemutatóüzemi programok, RD58_A01_TRA_78), amelyet támogathat az Európai Innovációs Partnerség (EIP) együttműködés (RD61_A05_EIP_77) keretében létrejött innovatív, a hulladék képződés csökkentését célul tűző kezdeményezések támogatása.

4.6.5. Biológiai sokféleség védelme, ökoszisztéma szolgáltatások gyarapítása, élőhelyek és Natura 2000 hálózat védelme

I. Releváns hazai és nemzetközi stratégiai célkitűzések

A biológiai sokféleség megőrzésére vonatkozó, 2021-2030 közötti időszakra szóló nemzeti stratégia (tervezet 2021)

- A védelemben részesülő területek koherens hálózatának kialakítása, a védett és Natura 2000 területek állapotának javítása és megfelelő természetvédelmi kezelés biztosítása
- Leromlott ökoszisztémák helyreállítása, természeti értékeik és szolgáltatás-nyújtó képességük megőrzése és helyreállítása
- A kedvezőtlen természetvédelmi helyzetben lévő fajok helyzetének javítása
- A biológiai sokféleséget veszélyeztető szennyezések csökkentése
- A beporzók helyzetének felmérése, állományuk hanyatlásának megállítása és a beporzás, mint ökoszisztéma-szolgáltatás fenntartása és helyreállítása. *Kiemelten a beporzók életfeltételeinek javítása és a fogyatkozásukat kiváltó okok megszüntetése.*
- A biológiai sokféleség megőrzését és a környezet- és tájvédelmi szempontokat szem előtt tartó fenntartható és mozaikos mezőgazdálkodás elterjesztése, valamint a biológia sokféleség megőrzés szempontjainak érvényesítése a Közös Agrárpolitikában.
- A genetikai erőforrások megőrzése, valamint a genetikai erőforrásokhoz való hozzáférés és a használatukból származó hasznok igazságos és méltányos megosztásának biztosítása.
- A meglévő természetes és öreg erdők megőrzése, a biológiai sokféleség szempontjából kiemelkedő értéket képviselő erdőállományok területének bővítése, továbbá a biológiai sokféleség megőrzése és fejlesztése szempontjából kedvező erdőszerkezet kialakítása.
- Fenntartható vízgazdálkodás, vízvisszatartás és az ésszerű, takarékos vízhasználat elterjesztése a biológiai sokféleség megőrzése és az ökoszisztéma-szolgáltatások fenntartása érdekében.
- A zöldinfrastruktúra elemeinek összehangolt fejlesztése, fenntartása és javítása.

EU Biodiverzitás Stratégia 2030

- 2030-ig összességében 50%-kal kell csökkenteni a vegyi növényvédőszerek használatát és kockázatát; a legkockázatosabb növényvédőszerek használatát 50%-kal kell csökkenteni.
- A mezőgazdasági területek legalább 10%-án helyre kell állítani a magas biodiverzitású tájelemeket (így pl.: védősávok, a parlag akár vetésforgóban, akár attól függetlenül, a sövények, a nem termő fák, a kőfalak és a tavak) a vadon élő állatok és a növények, a beporzók és a természetes kártevőirtók élőhelyeinek biztosítása érdekében.
- Az EU mezőgazdasági területének legalább 25 %-át ökológiai gazdálkodás alá kell vonni 2030-ra.
- Meg kell fordítani a genetikai sokféleség (az agrobiodiverzitás) hanyatlását – megkönnyítve a hagyományos növény és állatfajták termelésben való használatát.

EU Termőföldtől az Asztalig Stratégia

- 2030-ig összességében 50%-kal kell csökkenteni a vegyi növényvédőszerek használatát és kockázatát; a legkockázatosabb növényvédőszerek használatát 50%-kal kell csökkenteni;
- A kijuttatott tápanyag-inputok veszteségének 50%-os csökkentése, emellett a műtrágyahasználat 20%-os csökkentése.
- Az antimikrobiális szerek használatának 50%-os csökkentése.

II. A KAP Stratégiai Terv beavatkozásainak értékelése a biológiai sokféleség és az ökoszisztéma szolgáltatások szempontjából

Európában valamennyi ökoszisztéma-típusból a mezőgazdasági ökoszisztémák természeti sokféleségét veszítjük el a legvészesebb ütemben; a korábban bevezetett intézkedések ellenére a csökkenés folyamatos és valamennyi releváns biodiverzitás-indikátorra jellemző, az Unió minden régiójában. Magyarországon is ugyanezek a tendenciák figyelhetők meg; a mezőgazdasági területekhez kötődő gyakori madárfajok és apróvad-fajok állományában csak az elmúlt két évtized alatt 30-40%-os csökkenés mérhető, illetve idehaza is detektálhatók a vad beporzó-fajok és a házi méhek állományait érintő negatív változások.

A természeti sokféleség fogyatkozása együtt jár a kapcsolódó ökoszisztéma szolgáltatások szintjének csökkenésével, egyebek között olyan, a mezőgazdálkodás szempontjából meghatározó szolgáltatások esetében, mint a kártevők elleni természetes védekezés, a talaj megújuló képessége, vagy a már említett beporzás. Végső soron az egészséges (tápláló és szermaradványoktól mentes) élelmiszer előállítása, mint ökoszisztéma szolgáltatás is veszélybe kerül.

Megfelelő hangolás és priorizálás esetén a KAP beavatkozásai egyedülálló lehetőséget jelentenek a természeti sokféleség megőrzése, védelme és helyreállítása szempontjából, hiszen a jelenlegi uniós költségvetési keretek között sem a területi lefedettség, sem a rendelkezésre álló források tekintetében nincs ehhez mérhető lehetőség természetvédelemi célok finanszírozására és megvalósítására. Az eddigi ciklusok intézkedései azonban nem voltak képesek a negatív folyamatokat fékezni, ezért megerősített lépésekre van szükség a fenntarthatóbb, környezetkímélőbb mezőgazdálkodás kialakítása érdekében. Ez a szándék tükröződik az európai Zöld Megállapodás részét képező Biodiverzitás 2030, illetve Termőföldtől az Asztalig stratégiák vonatkozó célkitűzéseiben is. A két meghatározó stratégia értelmében a jelenlegi évtizedben egyfelől **radikálisan csökkenteni kell a mezőgazdaságból származó környezeti terhelést**, a fajokra és élőhelyekre gyakorolt negatív hatásokat, és ezzel párhuzamosan jelentősen növelni kell az ökológiai, illetve egyéb alacsony input-igényű, talaj- és vízkímélő gazdálkodások részarányát. Másfelől **„vissza kell vinni a természetet a mezőgazdaságba”**, azaz minél nagyobb kiterjedésű területeken helyre kell állítani a természetes élőhely-elemeket, az agrárterületek elvesztett ökológiai hálózatát.

A Stratégiai Terv beavatkozásai közül a biodiverzitás és az ökoszisztéma szolgáltatások szempontjából **a legmagasabb értékkel azok rendelkeznek**, amelyek célzottan e két fő irányba; azaz az ökológiai rendszerekre gyakorolt káros hatások mérséklése, és az élőhelyek helyreállítása felé mutató, igazoltan pozitív hatású intézkedéseket tartalmaznak, ugyanakkor a leginkább kompromisszum-mentesek, kevés bennük a semleges hatású intézkedés, illetve nem járnak együtt a terhelések növekedésével és a termelés intenzifikációjával.

Az AKG (RD19_G01_AEC_70) célzott intézkedései az elmúlt ciklusok tapasztalatai alapján képesek az élőhelyekre, egyes fajokra gyakorolt káros hatások mérséklésére. Fontos, hogy ebben a ciklusban újra megfelelő hangsúlyt kaphasson, illetve bővülhessen is az MTÉT-támogatások köre, mivel igazoltan ezek a célzott támogatások rendelkeznek a legnagyobb környezeti hozzáadott értékkel. Ezzel összefüggésben

a kiválasztás során garantálni kell a legmagasabb szintű vállalásokat tevő termelők előnyben részesítését. Az AKG előírásait össze kell hangolni a KAP zöld felépítményének további elemeivel (kondicionalitás, AÖP, Natura 2000 kompenzáció, nem termelő beruházások) annak érdekében, hogy a kötelező és önkéntes előírások egymást kiegészítve a lehető legnagyobb fokú, legjelentősebb területi lefedettségű és leghosszabb távra ható ösztönzést jelenthessenek a gazdálkodók számára.

A Natura 2000 gyep- és erdőterületek ökológiai állapotának fenntartását, illetve a gyepterületek gyepként való megőrzését célzó kompenzációs kifizetések (RD23_G06_NAG_72, RD34_F01_NAF_72) nemzetközi összevetésben is kiemelkedően sikeres támogatási formát jelentenek. A beavatkozás környezeti hatását jelentősen fokozná, ha a gyepek mellett a Natura 2000 besorolású szántóterületekre is igénybe vehető lenne kompenzáció, alapszintű, kötelező természetvédelmi célú előírások betartásának fejében. Az Európai Bizottság egyértelmű elvárása a Natura 2000 területek természetvédelmi szempontból megkülönböztetett kezelése, amit a magyar Alkotmánybíróság is megerősített 28/2017 (X.25.) sz határozatában.

A mezőgazdasági területek ökológia hálózatának és magas ökológiai értékű tájelemeinek helyreállításában, illetve a szántóföldi művelésre korlátozottan alkalmas területek földhasználat-váltásának ösztönzésében kulcsfontosságú, és minden elemében ökológiai haszonnal járó támogatási forma az agro-ökológiai földhasználat-váltást ösztönző kifizetés (RD21_G04_LCI_73 és RD22_G05_LCP_70), amely a korábbi nem termelő beruházások támogatása programok kibővített folytatásának tekinthető. A csatlakozási hajlandóság növelése, ezzel a beavatkozás környezeti hatásának fokozása érdekében szükséges a többi beavatkozással (pl. kondicionalitás, AKG) való összehangolás, illetve a jogi és gazdasági akadályok elhárítása, kezelése (pl. a földhasználat-váltásból fakadó értékcsökkenés kompenzálása), valamint a megfelelő színvonalú környezet- és természetvédelmi szaktanácsadás biztosítása.

A mezőgazdálkodás környezeti terhelésének mérséklését, kiemelten a kémiai növényvédőszerek körének szűkítését és a kijuttatott mennyiség csökkentését – szolgálja az ökológiai gazdálkodás támogatása (RD20_G02_ORT_70), illetve a méhészeti beavatkozások egyes intézkedései (SC01_A02_BEM_55, SC02_A01_BEA_55, SC03_E02_BEI_55, SC04_E03_BEV_55). Utóbbi esetében külön ki kell emelni a méhegészségügyi és környezetterhelési vizsgálatok támogatását, ami hozzájárul a méhekre veszélyes növényvédőszerek azonosításához, hatásuk monitorozásához.

Az agro-ökológiai alapprogram (DP17_G01_ECOS_16) valamennyi előírása hozzájárulhat a mezőgazdasági gyakorlat megváltoztatásához – így a környezetterhelés csökkentéséhez – a szántók, gyepterületek, illetve az ültetvények esetében, bár a hatás várható mértéke nagyon különböző lehet. Közvetlen pozitív hatás leginkább a talajok védelme, elsősorban a talajerózió mérséklése, illetve a biológiai sokféleség védelme tekintetében, kisebb mértékben pedig a felszíni és felszín alatti vízkészletek mennyiségi és minőségi védelme tekintetében várható.

A klímaváltozás hatásai az utóbbi években egyre nyilvánvalóbbá váltak, az ezekhez való alkalmazkodás elképzelhetetlen a változatos biológiai alapok megőrzése, fenntartása nélkül. Ezen célokat a természetes biodiverzitás mellett kiemelkedően szolgálják az agro-biodiverzitás, azaz növényi és állati genetikai erőforrások sokféleségének megőrzését szolgáló beavatkozások (pl. RD24_G07_GAX_70, RD25_G08_GAI_70, RD26_G09_GAV_70, RD27_G10_GPX_70, RD28_G11_GPI_70).

A beavatkozások közül a legalacsonyabb környezeti értéket azok kapták, amelyek jelentős változtatás, illetve prioritások meghatározása nélkül a nemzetközi és hazai biodiverzitás-stratégiák célkitűzéseivel ellentétes irányba hatnak: fokozzák az élőhelyek degradációját, a természetes élőhely-elemek fogyatkozását, veszélyt jelentenek védett és közösségi jelentőségű állat- és növényfajokra, és várhatóan az ökoszisztéma-szolgáltatások további erodálódásához vezetnek.

A várhatóan jelentős negatív természetvédelmi hatással járó beavatkozások között első helyen említendő a vízfelhasználás hatékonyságát javító mezőgazdasági öntözési közösségek támogatása (RD15_W04_COP_77). Az öntözés és a hozzá kapcsolódó infrastruktúra (lineárok, öntöző árkok) közvetlen negatív természetvédelmi hatásokkal bír (pl.: földön fészkelő madárfajok fészkeinek, fiókáinak elpusztítása, ütközésveszély, ökológiai csapdák kialakulása) továbbá megnyitja a lehetőségét az intenzív szántóföldi és kertészeti kultúrák termesztése előtt azokon a területeken is, ahol korábban döntően extenzív szántóművelés zajlott, így az alkalmas élőhelyek tovább zsugorodnak. Vízhiányos területeken az öntözés a felszíni és felszín alatti vízkészletek további kimerülésével, a vízhiány fokozódásával járhat.

A fenntarthatóságot elősegítő, alapszintű és átcsoportosítással nyújtható kiegészítő jövedelemtámogatás (DP01_E01_BISS_16, DP02_E02_CRIS_16) esetén a kifizetés egyik alapfeltételeként meghatározott mezőgazdasági tevékenység termelő tevékenységgel történő teljesítése a kedvezőtlen termőhelyi adottságú területek (aszályos, belvizes és eróziós) használatára, valamint a megművelt területek maximalizálására – így pl. a mezőgazdasági ökológiai hálózat elemeinek művelési célú igénybevételére – sarkallják az érintetteket, mely közvetett és jelentős negatív hatásként értékelendő és ellentétes a biodiverzitás-stratégiák céljaival. A beavatkozás a jövedelemviszonyok javítása okán közvetett módon hozzájárulhat a mezőgazdasági területek intenzívebb használatához. Ezzel szemben e hatást tompíthatja, hogy az említett támogatás igénybevételére a mezőgazdasági termelő a terület kultúrállapotban tartásával (*„maintenance”*) is jogosult. Termelési kötelezettség tehát elvben nem áll fenn.

A mezőgazdasági hulladék (biomassza) energetikai felhasználása a Vidékfejlesztési együttműködés a biomassza alapú gazdaság fejlesztéséért (RD52_R12_BIC_77) beavatkozás keretében járhat kedvező hatással az ÜHG-kibocsátás mérséklése szempontjából, ugyanakkor az elsődlegesen energetikai célú biomassza- termelés jelentős többlet környezetterhelést is jelenthet a termelés intenzifikációja (talajdegradáció, növényvédelem), az élőhelyek átalakítása és elvesztése révén.

Közvetlen negatív hatással lehet a mezőgazdasági területek gerinctelen faunájára, valamint az ezekkel táplálkozó védett gerinces állatfajokra a kiskérődző és szarvasmarha-ágazat állatjóléti beavatkozásaiban (RD29_G12_AWC_70, RD30_G12_AWC_70) szereplő endo- és ektoparaziták elleni védekezés támogatása. A nem-szelektív szerekkel (piretroidok) történő rovarirtás a repülő rovarokkal táplálkozó madár- és denevérfajok táplálékforrását gyéríti, az ürülékkel talajba jutó hatóanyagok (pl. ivermectin) pedig a talajban, illetve a talaj felszínén élő faunára lehet káros hatással.

III. Stratégiai szintű javaslatok a kedvező hatások erősítésére és a negatív hatások kiküszöbölésére

1. Minden lehetséges eszközzel támogatni kell a mezőgazdasági ökológiai hálózat fokozott védelmét, megőrzését, a természetes élőhely-elemek helyreállítását. Nem tartjuk indokolhatónak ugyanakkor olyan tevékenységek támogatását az egyes beavatkozásokon belül, amelyek a mezőgazdasági területek ökológiai hálózatának további degradálódása vagy eltűnése irányába hatnak, illetve a művelés további intenzifikációjához vezetnek.
2. A többszörös környezeti hátránnyal érintett (pl. aszály-, belvíz- vagy erózió-érzékeny), rossz termőképességű területek földhasználat-váltása érdekében elérhetővé és kellően vonzóvá kell tenni a különböző támogatási formák kombinációit, amelyek képesek ösztönözni és hosszú távon is támogatni a területek művelésének átalakítását. Ezek a területek egyben lehetőséget biztosítanak az ökológiai hálózat helyreállítására is.
3. A részben vagy teljes egészében természetvédelmi célú beavatkozásokon belül javasoljuk az igazoltan és/vagy a szakértői becslések alapján várhatóan jelentős természetvédelmi hozzáadott értékkel bíró intézkedések előnyben részesítését, kiemelt támogatását. A várhatóan

semleges hatású, illetve ellentétes hatást kiváltó intézkedéseket javasoljuk módosítani vagy törölni a beavatkozásokból.

4. A mezőgazdasági biológiai sokféleség (fajok, élőhelyek) szempontjából magas kockázatú, vagy kimondottan káros intézkedések közösségi forrásokból való támogatását nem tartjuk elfogadhatónak. Ezekben az esetekben a kérdéses intézkedés törlését vagy módosítását javasoljuk.
5. A hazai és/vagy európai uniós védettséggel rendelkező területek esetében kizárólag a védelmi célokkal összehangolt gazdálkodást tartjuk támogathatónak. A természetvédelmi célkitűzésekre, illetve a terület védett értékeire negatívan ható földhasználat nem elfogadható. Ennek értelmében javasoljuk a Natura 2000 szántóterületeken a kötelező földhasználati előírások, és az ehhez kapcsolódó kompenzáció bevezetését. A védett és Natura 2000 területeket javasoljuk kizárni az öntözés fejlesztését célzó beavatkozások jogosult területei közül.
6. A klímaváltozás következtében országszerte fokozódó vízhiány, a vizes élőhelyek és vízhez kötődő fajok eltűnése, valamint a vizek elszennyeződése a mezőgazdasági területek egyik legjelentősebb problémája. A releváns beavatkozásokban (AKG, ÖKO, AÖ-nem termelő) javasoljuk prioritásként kezelni a vízmegőrzés, a vízvisszatartás, illetve a vízbázisok mennyiségi és minőségi védelmének támogatását – összhangban a VKI és a Vízgyűjtőgazdálkodási Tervek tartalmával. Az öntözés fejlesztését csak az adaptív eljárások, a földhasználat váltás és a biológiai alapokban rejlő lehetőségek kimerülése után tartjuk elfogadhatónak.

4.6.6. Vidéki táj megőrzése, táji elemek védelme és épített környezet védelme

Tématerületre vonatkozó stratégiák releváns céljai:

EU biodiverzitás stratégiája

Kiemelendő a KAP Stratégiai Tervvel összefüggésben:

- A mezőgazdasági területek legalább 10 %-án helyre kell állítani a magas biodiverzitású tájelemeket (pl, védősávok, a parlag akár vetésforgóban, akár attól függetlenül, a sövények, a nem termő fák, a kőfalak és a tavak);
- Az erdőterület növelése, az erdők állapotának és rezilienciájának javítása: faültetés különösen a városokban előnyös, de vidéken is jól használható az agrárerdészeti rendszerekben, tájképi elemként és a szénmegkötés javítására.

KAP rendelet

A tájak szempontjából kiemelkedik a zöld fenntarthatósági célkitűzések közé sorolt 6. cél, amely a biológiai sokféleség védelméhez, az ökoszisztéma-szolgáltatások gyarapításához, valamint az élőhelyek és tájak megőrzéshez való hozzájárulást nevezi meg.

Nemzeti Tájstratégia (2017-2026)

Jövőképe alapján az NTS átfogó céljaként fogalmazza meg a táji adottságokon alapuló felelős tájhasználatot.

A KAP Stratégiai Tervvel összefüggésben kiemelendők az alábbi célok:

I.3. alcél: A táji adottságokon alapuló tájhasznosítás integrálása a döntési mechanizmusokba

- A táji adottságokon alapuló tájhasználat követelményének lehetőség szerinti integrálása a támogatási rendszerekbe.

II.3. alcél: Táji adottságokon alapuló termelési funkciók

- Mezőgazdasági funkciójú területek tájhasználatának felülvizsgálata, konszenzusos minőségi célkitűzések megfogalmazása.
- Erdőgazdálkodási célt szolgáló területek tájhasználatának felülvizsgálata, konszenzusos minőségi célkitűzések megfogalmazása.
- Termőhelynek megfelelő kultúrák telepítése, tájfajták alkalmazásának elősegítése.
- Agroökológiai potenciálon alapuló mezőgazdálkodási gyakorlat elősegítése.
- A mezőgazdaság diverzifikációjának előtérbe helyezése

III.1. alcél: Fogékonyság, társadalmi felelősségvállalás növelése

- A jellegzetes magyar tájgazdálkodási örökséggel kapcsolatos ismeretek, a hagyományos tájhasználat dokumentálása és integrálása a képzésbe, különösen egyes ritka, eltűnőben lévő, közvetlenül a tájhasználattal kapcsolatos mesterségek.

A biológiai sokféleség megőrzéséré vonatkozó, 2021-2030 közötti időszakra szóló nemzeti stratégia (tervezet 2021)

- A biológiai sokféleség megőrzését és a környezet- és tájvédelmi szempontokat szem előtt tartó fenntartható és mozaikos mezőgazdálkodás elterjesztése, valamint a biológia sokféleség megőrzés szempontjainak érvényesítése a Közös Agrárpolitikában.
- A zöldinfrastruktúra elemeinek összehangolt fejlesztése, fenntartása és javítása.

II. Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégia (2018-2030)

A hazai tájak és a KAP Stratégiai Tervvel összefüggésben kiemelendők az alábbi célok:

- Növelni kell a tájak mozaikosságát, biológiai változatosságát, ami sérülékenységüket csökkenti.
- Szélsőségekre kevésbé érzékeny őshonos, régen honosult, valamint tájfajták alkalmazása.
- Szükséges a Vásárhelyi Terv Továbbfejlesztése Program folytatása. Minden kialakítandó tározóterületen biztosítani kell a rendszeres, sekélyvízi elöntéshez igazodó ártéri tájgazdálkodási rendszerek kialakításának és az állandó tározásnak a vízgazdálkodási, illetve támogatási feltételeit.
- Ártéri tájgazdálkodási mintaterületek kialakítása javasolt az erre alkalmas területeken, különös tekintettel az aszállyal, belvízzel, illetve árvízzel veszélyeztetett területekre.
- Olyan terület- és tájhasználat kialakítása szükséges, amely hozzájárul az időjárási szélsőségek hatásainak csökkentéséhez, illetve az azokhoz való alkalmazkodáshoz. A termelést a változó éghajlati, ökológiai feltételekhez kell igazítani.
- Különös figyelmet kell fordítani az őshonos, régen honosult tájfajtáink lehetőség szerinti újra termesztésbe vonására, amihez a génbankjaink adnak alapot
- A hagyományos tájgazdálkodás elemeinek (gyepek kaszálása, legeltetése) fenntartása vagy újraélesztése, kisvízfolyások és partjaik revitalizációja és mindezek fokozottabb beépítése a támogatási rendszerekbe.

A KAP Stratégia értékelése a vidéki táj megőrzése, táji elemek és kulturális örökség védelme szempontjából:

Amint a fenti stratégiákból és céljaiból is kiderül a tájak védelme egyrészt a teljes Magyarország területét lefedő, az össze többi ágazatot befogadó, egyedi karakterekkel rendelkező komplex területi egységek, másrészt abban lokálisan megjelenő elemek (egyedi tájértékek, tájképi elemek és adottságok) védelmére egyaránt kiterjed. Továbbá nem szűkíti le figyelmét az értékes és kiemelt értékkel rendelkező tájakra, hanem kiterjeszti azt a degradált, leromlott állapotú tájakra is, a tájvédelem – tájkezelés – tájtervezés eszközrendszerét alkalmazva. A táj fontos közérdekű szolgáltató szerepe mellett – melyet kulturális, ökológiai, környezeti és szociális téren tölt be – többek között a mezőgazdasági tevékenységet is fenntartó erőforrásként is működik. Azt, hogy ezeket a szolgáltatásokat hol, milyen minőségben és mennyiségben, diverzitásban és mennyire fenntartható módon tudja biztosítani nagymértékben függ a tájhasználat módjától és intenzitásától.

Amennyiben a mezőgazdaság, mint a legnagyobb tájhasználó a táji, termőhelyi adottságokhoz igazítja földhasználatát, akkor a tájak képesek hosszútávon nyújtani a fent megnevezett változatos szolgáltatásaikat, képesek megőrizni diverzitásukat, amelyek erősítik a mezőgazdaság stabilitását és rezilienciáját. A tájgazdálkodás lehetővé teszi a hagyományos, a táj egyedi karakterét adó vagy azt erősítő gazdálkodási formák megőrzését vagy kialakítását. Ezen cél elérését szolgálják a KAP Stratégia Agro-ökológiai alapprogram (DP17_G01_ECOS_16), Agrárkörnyezetgazdálkodási kifizetések (AKG) (RD19_G01_AEC_70), Ökológiai gazdálkodás támogatása (RD20_G02_ORT_70), az Agro-ökológiai földhasználat-váltást ösztönző kifizetés (RD22_G05_LCP_70) és a Natura 2000 mezőgazdasági területeknek nyújtott kompenzációs kifizetések (RD23_G06_NAG_72) beavatkozásai.

Ezzel ellentétes hatást fejtenek ki az intenzív mezőgazdasági technológiákat fenntartó, kialakító beavatkozások, amelyek hatására nagytáblás, monokultúrás termesztési rendszerek alakulhatnak ki, táji, termőhelyi adottságokat figyelembe nem vevő fölhasználatok rögzülhetnek, háttérbe szorulhat a külterjes állattartás, csökkenhet a termőhelynek megfelelő kultúrák telepítése, tájfajták alkalmazása, a tájak mozaikossága. Ilyen hatásokat generálhat pl. A fenntarthatóságot elősegítő, alapszintű jövedelemtámogatás (DP01_E01_BISS_16), a Termeléshez kötött - területalapú támogatás, a Vízfelhasználás hatékonyságát javító mezőgazdasági öntözési közösségek támogatása (RD15_W04_COP_77), vagy a Mezőgazdasági Károk Enyhítése beavatkozások. A fenti negatív hatásokat tompíthatják a kondicionalitás szabályrendszerének egyes előírásai (GAEC 1, 2, 4, 7, 8, 9.) amelyek közvetlenül, vagy közvetetten képesek pozitívan hozzájárulni egyes tájkarakter tulajdonságok és konkrét tájképi elemek megőrzéséhez.

A táji adottságokhoz alkalmazkodó, klímaadaptív földhasználat elképzelhetetlen a változatos biológiai alapok megőrzése, fenntartása nélkül. Ezen célokat kiemelkedően szolgálják a növényi és állati genetikai erőforrások megőrzését szolgáló beavatkozások (pl. RD24_G07_GAX_70, RD25_G08_GAI_70, RD26_G09_GAV_70, RD27_G10_GPX_70, RD28_G11_GPI_70).

A táji diverzitás és mozaikos tájkarakter megőrzése szempontjából kiemelkedő szerepe van a mezőgazdasági táblák közé beékelődő, természetes, féltermészetes élőhelyek (pl. füves mezsgyék, sövények, mezővédő erdősávok, fasorok, vizes élőhelyek, vízvédelmi sávok) rendszerének. Ezen elemek megőrzését szolgálhatja az Agro-ökológiai alapprogram (DP17_G01_ECOS_16), Agrárkörnyezetgazdálkodási kifizetések (AKG) (RD19_G01_AEC_70), Ökológiai gazdálkodás támogatása (RD20_G02_ORT_70), az Agro-ökológiai földhasználat-váltást ösztönző kifizetés (RD22_G05_LCP_70), a Natura 2000 mezőgazdasági- és erdőterületeknek nyújtott kompenzációs kifizetések (RD23_G06_NAG_72, RD34_F01_NAF_72) és a Kondicionalitás egyes előírásai. Kialakításukra, fenntartásukra vonatkozó beavatkozásoknál, azonban tekintettel kell lenni a zöld infrastruktúra elemeihez való illeszkedésre, valamint az ökológiai gátak áthidalására és felszámolására is. Csökkentheti kiterjedésüket, hálózatosságukat az intenzív mezőgazdasági technológiákat fenntartó, kialakító beavatkozások, amelyek hatására nagytáblás, monokultúrás termesztési rendszerek alakulhatnak ki, táji, termőhelyi adottságokat figyelembe nem vevő fölhasználatok jelenhetnek meg. Ilyen hatásokat generálhat pl. A fenntarthatóságot elősegítő, alapszintű jövedelemtámogatás (DP01_E01_BISS_16), a Termeléshez kötött - területalapú támogatás, vagy a Vízfelhasználás hatékonyságát javító mezőgazdasági öntözési közösségek támogatása (RD15_W04_COP_77) beavatkozások.

Egyes erdészeti beavatkozások következtében (Erdő területeknek nyújtott Natura 2000 kompenzációs kifizetések, RD34_F01_NAF_72, Erdőkörnyezetvédelmi többéves kötelezettségvállalások, RD35_F02_FEC_70, Az erdőgazdálkodás környezeti fenntarthatóságát szolgáló beruházások c célterület, RD41_F08_INN_73) fennmarad és növekszik a természetes táj élményét nyújtó erdőborítás, amely növeli a táj rekreációs és közjóléti funkcióit és hozzájárul a táj- és biodiverzitás megőrzéséhez.

Kiemelkedő értékét jelentenek a mezőgazdasági térben fennmaradt jellegzetes tájképi elemek, amelyek védelmét szolgálja a Kondicionalitás, nem termelő tájképi elemekre vonatkozó előírásai. Kimarad viszont a kulturális örökség részét képező tájképi jelentőségű régészeti lelőhelyek védelme. Tájképvédelmi problémákat okozhatnak az új infrastrukturális beruházások (pl. Mezőgazdasági üzemek fenntarthatósági fejlesztése, D01_E01_FRM_73), amennyiben az ültetvény kialakítása, épület, építmény építése, fejlesztése, korszerűsítése során nem veszik figyelembe táj jellegét, karakterét. Amennyiben lehetséges előtérbe kell helyezni a barnamezős beruházási megoldásokat.

Szükséges ezen felül a magyar tájgazdálkodási örökségre, a hagyományos és fenntartható tájhasználatra vonatkozó gazdálkodói ismeretek és fogékonyság növelése, jó gyakorlatok bemutatása, a táji identitás növelése. Erre jó keretet teremthet a Stratégia Képzések és bemutatóüzemi programok (RD58_A01_TRA_78), amennyiben legalább országos tájkarakter egységenként megjelennek, a Falugazdászhálózat működtetése (RD59_A02_INF_78), a Tanácsadási szolgáltatások (RD60_A04_ADP_78) és a Mezőgazdasági kisüzemek fenntarthatósági fejlesztése (RD09_B05_SML_73) beavatkozásai.

A táji értékekre (természeti és kulturális örökség) épülő, azok védelmét és kibontakozásukat biztosító turisztikai hasznosítás elősegíti a vidéki életmód, kultúra és hagyományok sokféleségének megőrzését, biztosítja a kulturális örökség részét képező építészeti, régészeti, néprajzi, településszerkezeti és táji értékek fennmaradását és erősíti a tájidentitást. A Vidékfejlesztési együttműködés a térségi aktív-és ökoturisztikai fejlesztésért (RD51_R11_TUC_77) és a LEADER stratégiák elkészítése és végrehajtása (RD57_R15_LDR_77) beavatkozások, amennyiben kiválasztási szempontjai során érvényesítik a fenti elveket, akkor képesek ezen kiemelkedő célokat szolgálni.

4.6.7. Fenntartható fejlődés, emberi egészségvédelem, társadalmi igazságosság, kulturális örökség

4.6.7.1. Emberi erőforrások

Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégia (NFFS) releváns céljai:

- C1.11 egészségtudatos magatartásminták kialakítása
- C3.6 Az embert érő környezeti terhelés csökkentése

A fenti célok megvalósulását szolgáló releváns NFFS teendők:

- T1.22 egészségtudatos magatartásmintákat közvetítő programok támogatása (pl. az oktatási intézményrendszeren keresztül)
- T1.23 egészségre káros termékekkel kapcsolatos tájékoztatás, azok tiltása vagy adóztatása

A KAP Stratégia lehetséges hozzájárulása a NFFKS céljainak megvalósításához:

1. a növényvédőszer-használat csökkentése a növénytermesztéssel kapcsolatos beavatkozás feltételrendszere, a csökkentett növényvédőszerhasználattal járó és az ökológiai gazdálkodás támogatása által, illetve a kapcsolódó tanácsadási tevékenységek által;
2. az állattenyésztés gyógyszerhasználatának mérséklése az állatjóléti beavatkozások megfelelő hangolása által, illetve a kapcsolódó tanácsadási tevékenységek által;
3. levegőszennyezés csökkentése állattartás, állatjóléti beavatkozások, hatékonyabb biomassza felhasználás által;

4. az egészséges élelmiszerek fogyasztásának ösztönzése a REL programok támogatásával és a REL, vidéki infrasruktúra, LEADER beavatkozásokhoz kapcsolódó szemléletformálási programok által;
5. az egészséges életmódhoz kapcsolódó beruházások támogatása, egészségtudatos magatartás ösztönzése a vidéki infrastruktúra, LEADER beavatkozások által.

A KAP Stratégia beavatkozásainak értékelése emberi erőforrások tekintetéből:

Kiemelendő az Ökológiai gazdálkodás támogatása (RD20_G02_ORT_70), amely az ökológiai művelésbe vont területek arányának növelésén, illetve a már bevont területek fenntartásán keresztül nemcsak a vidéki táj megőrzését, a feltételesen megújuló természeti erőforrások (talaj, víz), a kulturális örökség védelmét szolgálják, hanem az ökológiai gazdálkodásból származó vegyszermentes élelmiszereken keresztül, közvetlenül járulnak hozzá az emberi egészség védelméhez.

Vidékfejlesztési együttműködés a Rövid Ellátási Láncok fejlesztéséért (RD49_R09_SCC_77) beavatkozás azon keresztül, hogy a fogyasztók ellenőrizhetőbb minőségű, nagyobb valószínűséggel egészségesebb, jobb beltartalmi értékű élelmiszerekhez jutnak hozzá, szintén hozzájárul az emberi egészség védelméhez. Azonban javasolt az adott tájra jellemző fajok, fajták termesztését, tartását, hagyományos termesztés-technológiák alkalmazását, hagyományos termékek készítését felvállaló REL együttműködések kiemelt támogatása, továbbá a vegyszermentes és ökológiai termesztés, annak egészségre gyakorolt pozitív hatásai miatt. A REL rendszerekkel kapcsolatosan fontos az általános társadalmi szemlélet alakítása is. Lényeges lenne, hogy a promóciós költségek terjedjenek ki olyan szemléletformáló programokra, amelyek általában népszerűsítik a REL rendszereket, mint ellátási rendszereket.

Vidékfejlesztési együttműködés a biomassza alapú gazdaság fejlesztéséért (RD52_R12_BIC_77) beavatkozás a fosszilis tüzelőanyag kiváltásán keresztül hozzájárulhat egy egészségesebb környezet kialakuláshoz, az emberi egészség védelméhez. Ugyanakkor az elsődlegesen energetikai célú mezőgazdasági termelés jelentős többlet környezetterhelést is jelenthet, a talaj, a víz, a biodiverzitás és az ökoszisztéma szolgáltatások minőségének, mennyiségének csökkenésén keresztül.

Állatjóléti beavatkozások (RD29_G12_AWC_70, RD30_G13_AWC_70, RD31_G14_AWC_70, RD32_G15_AWC70, RD33_G16_ANB_70) hozzájárulhatnak ahhoz, hogy csökkenjen az állattartó telepek káros anyag kibocsátása, különös tekintettel a gyógyszermaradványokra; továbbá a fogyasztók kevesebb gyógyszermaradványt tartalmazó, stresszmentesebb életet élő állatokból származó élelmiszert fogyasszanak, ezzel egészségesebb élelmiszerhez jussanak.

LEADER stratégiák elkészítése és végrehajtása (RD57_R15_LDR_77) beavatkozás számos környezeti célt tartalmaz, amelyek jelentősen hozzájárulhatnak a vidéki térségek környezeti állapotának javulásához, a klímaváltozáshoz való alkalmazkodáshoz (például megújuló energia, klímabarát, víz visszatartási, környezetvédelmi megoldások alkalmazása helyi szinten). Az erdőállomány természetessége, egészségi állapota és ökoszisztéma szolgáltató képességének megőrzésén keresztül, szintén javulás várható az adott vidéki térség környezeti állapotában, az erdő területeknek nyújtott Natura 2000 kompenzációs kifizetések (RD34_F01_NAF_72) és az erdőgazdálkodás környezeti fenntarthatóságát szolgáló beruházások (non-profit) (RD41_F08_INN_73) beavatkozások következtében.

4.6.7.2. Társadalmi erőforrások

NFFS releváns céljai:

- C2.3 A fenntarthatóság szempontjából előnyös magatartásmintákat követő szervezetek (civil, szakmai, egyházi) támogatása
- C2.4 A bizalom infrastruktúrájának erősítése
- C2.5 A munkakörülményekkel való elégedettség, örömérzet növelése
- C2.6 A múlt örökségének ápolása, az identitás megerősítése

A fenti célok megvalósulását szolgáló releváns NFFS teendők:

- T2.7 a társadalmi szervezetek támogatása a civil társadalom önszerveződésének segítéséért
- T2.8 A nevelési intézmények, civil szervezetek, egyházak családi értékeket közvetítő tevékenységeinek támogatása
- T2.9 A korrupció elleni fellépés
- T2.10 A kulturális közintézmények forrásainak növelése

A KAP Stratégia lehetséges hozzájárulása a NFFKS céljainak megvalósításához:

1. a vidéki civil és egyházi szervezetek fejlesztése, működésének támogatása a vidéki infrastruktúra fejlesztése, LEADER programok által;
2. a munkakörülményekkel kapcsolatos elégedettség, örömérzet fokozása a szociális farm és szociális szövetkezetek beavatkozás és az állatjóléti támogatások által;
3. a múlt örökségének ápolása, az identitás megerősítése a rövid ellátási láncok fejlesztése, génmegőrzés beavatkozásoknál a tájfajták elterjedésének segítésével, illetve a LEADER és vidéki infrastruktúra beavatkozások által;
4. a társadalmi bizalom növelése a KAP Stratégia végrehajtásának társadalmi ellenőrzése, a végrehajtásba való széles társadalmi bevonás biztosítása által.

A KAP Stratégia beavatkozásainak értékelése a társadalmi erőforrások tekintetéből:

A LEADER stratégiák elkészítése és végrehajtása (RD57_R15_LDR_77) beavatkozás számos környezeti célt tartalmaz, amelyek jelentősen hozzájárulhatnak a vidéki térségek környezeti állapotának javulásához, a klímaváltozáshoz való alkalmazkodáshoz (például megújuló energia, klímabarát, víz visszatartási, környezetvédelmi megoldások alkalmazása helyi szinten). A fentiek közösségi tervezése már önmagában is jelentős fenntarthatósági potenciállal rendelkezik, a fenntarthatóság szempontjából előnyös magatartásminták megjelenésén, a bizalom infrastruktúrájának erősítésén és a múlt örökségének ápolásán, az identitás megerősítésén keresztül. Fontos, hogy a LEADER csoportok segítése, mentorálása során kiemelt szempont legyen a környezeti és éghajlatvédelmi szempontok integrációja.

Vidékfejlesztési együttműködés a társadalmi vállalkozások fejlesztéséért (RD50_R10_SEC_77) beavatkozás számos társadalmi erőforrásokra vonatkozó előnnyel jár:

- nő a társadalmi kohézió a gazdák és a társadalmi szereplők együttműködése miatt, fokozódik a társadalmi bizalom;
- erősödik a térségek önrendelkezése, gazdasági és társadalmi önállátása, stabilitása.

A szociális farm vagy szövetkezet önmagában nem garantálja, hogy a termelésnek, és általában a tevékenységeknek nem lesz negatív környezeti hatása, de a közösségi megközelítés miatt nagyobb a valószínűsége a környezetbarátabb termelésnek.

Az Ökológiai gazdálkodás támogatása (RD20_G02_ORT_70), és a Génmegőrzés beavatkozásai (RD24_G07_GAX_70, RD25_G08_GAI_70, RD26_G09_GAV_70, RD27_G10_GPX_70, RD28_G11_GPI_70) a tájfajták megőrzésén, használatán és bemutatásán keresztül erősítheti a múlt örökségének ápolását, ezáltal az identitás megerősítését.

Állatjóléti beavatkozások (RD29_G12_AWC_70, RD30_G13_AWC_70, RD31_G14_AWC_70, RD32_G15_AWC70, RD33_G16_ANB_70) hozzájárulhatnak az állatokkal szembeni kegyetlenség csökkenése által a társadalom általános jó érzésének növeléséhez, a társadalmi boldogsághoz. Segítheti az állattartó telepeken dolgozók munkakörülményekkel való elégedettségének, örömérzetének növelését, továbbá a hagyományos állattartási formák gazdasági életképességének javulását, ezzel a múlt örökségének ápolását a magyaridentitás megerősítését. A környezeti és társadalmi előnyök kihasználását csak a megfelelően szigorúan meghatározott minimum kritériumok és a támogatási összegek differenciálása biztosíthatja.

4.6.7.3. Gazdasági erőforrások

NFFS releváns céljai:

A Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégia releváns céljai:

- C4.1 A lokalizáció és a nemzetközi együttműködés egyensúlya: Vállalkozásoknak kedvező környezet kialakítása – párhuzamosan a külföldi befektetőknek adott különös kedvezmények leépítése;
- C4.2 A helyi gazdasági kapcsolatok (pl. város és vidéke) erősítése
- C4.3 A bizalom infrastruktúrájának megerősítése a gazdaságban
- C4.4 A vállalkozásra nehezedő terhek csökkentése
- C4.5 Az innovációs ráfordítások növelése
- C4.6 A foglalkoztatottság növelés

A fenti célok megvalósulását szolgáló releváns NFFS teendők:

- T 4.6 A helyi gazdasági kapcsolatok erősítésére eszközök bevezetése, a lokális ellátási láncok fejlesztése
- T4.3 Lokális termelési rendszerek előnyben részesítése, helyi, térségi gazdasági kapcsolatok erősítése

A KAP Stratégia lehetséges hozzájárulása a NFFKS céljainak megvalósításához:

1. a lokalizáció erősítése, helyi gazdasági kapcsolatok erősítése a vidéki infrastruktúra fejlesztése (helyi piac, helyi gazdaság), a LEADER (helyi gazdaság), az ökoturizmus és aktív turizmus, rövid ellátási láncok fejlesztése, élelmiszerfeldolgozás beavatkozások által;
2. a bizalom infrastruktúrájának megerősítése a gazdaságban a szociális farm és szociális szövetkezetek, LEADER és rövid ellátási láncok fejlesztése beavatkozások által;
3. az innovációs ráfordítások növelése, a foglalkoztatottság növelése a fiatal gazdák, innováció, képzések, foglalkoztatás növelését célzó beavatkozások által.

A KAP Stratégia beavatkozásainak értékelése gazdasági erőforrások tekintetéből:

Vidékfejlesztési együttműködés a Rövid Ellátási Láncok fejlesztéséért (RD49_R09_SCC_77) beavatkozás a gazdasági erőforrás védelme szempontjából számos előnnyel járhat:

- nő a társadalmi kohézió a gazdák és fogyasztók együttműködése miatt, fokozódik a társadalmi bizalom;
- a helyi gazdaság fejlődik, a hasznok helyben maradnak, ezáltal nő a vidéki élet minősége;
- erősödik a térségek élelmiszerönrendelkezése, gazdasági és társadalmi önállátása, stabilitása.

A fentiek miatt fontos, hogy Magyarországon növekedjen a térségi önellátó képesség. A tervezett költségkeret jelen kihívásai mellett azonban nem tud átütő változást hozni a REL rendszerek szerepének növekedésében.

A Vidékfejlesztési együttműködés a térségi aktív-és ökoturisztikai fejlesztésért (RD51_R11_TUC_77) beavatkozás amennyiben nem okoznak többlet környezeti terhelést az adott régióban, a beavatkozás fenntarthatósági előnyökkel járhat:

- nő a társadalmi kohézió a társadalmi szereplők együttműködése miatt, fokozódik a társadalmi bizalom;
- a helyi gazdaság fejlődik, a hasznok helyben maradnak, ezáltal nő a vidéki élet minősége.

Fiatal mezőgazdasági termelők és erdőgazdálkodókra vonatkozó támogatások (4 beavatkozás) a vidéki foglalkoztatottság növelésén keresztül csökkentheti a fiatalok vidékről történő elvándorlását, illetve a fiatalabb, képzettebb és nyitottabb generáció hozzájárulhat egy fenntarthatóbb mezőgazdaság és vidék kialakulásához, az identitás megerősítéséhez.

5. JAVASLATOK A TERVBEN SZEREPLŐ INTÉZKEDÉSEK NEGATÍV KÖRNYEZETI HATÁSAINAK KIKÜSZÖBÖLÉSÉRE ÉS A KÖRNYEZETI HATÉKONYSÁG JAVÍTÁSÁRA

Ebben a fejezetben a KAP Stratégiai Terv megvalósítása következtében várhatóan fellépő, a környezetre káros hatások elkerülésére, csökkentésére vagy ellentételezésére, valamint a környezeti ambíció szintjének növelésére vonatkozó javaslatok bemutatására kerül sor.

Az egyes beavatkozások értékelése a következő javaslat típusok szerint történt:

2.1. A várhatóan fellépő **környezetre káros hatások elkerülésére**, csökkentésére vagy ellentételezésére vonatkozó javaslatok

2.2. A beavatkozás **környezeti hatékonyságának javítására** vonatkozó javaslatok

2.3. Javaslattétel a **kiválasztási szempontrendszerre**

2.4. Javaslattétel a hatások/hatékonyság értékelésre vonatkozó mutatókra/**monitoringra**

Az elvégzett értékelés eredményeit a következő táblázat mutatja.

Beavatkozáscsoport	Javaslatok[25]
Kondicionalitás	2.2. HMKÁ1: Az állandó gyepterületek megőrzése előírás további szigorítása (nem csupán az országos arányok rögzítése) indokoltnak mondható, az alábbiak szerint: - gyepterületek gazdaság szintű megőrzése kötelező, vagy - gyepterületek feltörése tilos HMKÁ2. Vizes élőhelyekre és tőzeglápok védelmére vonatkozó előírás mielőbbi bevezetése indokolt. HMKÁ3. Pontosan meg kell határozni azon feltételeket, növényegészségügyi kritériumokat, amelyek mellett a tarlóégetés engedélyezhető. HMKÁ4. Vízvédelmi sávokra vonatkozó előírások Megítélésünk szerint a vízfolyások mentén védelmi sávok kialakítása során jelenleg érvényben lévő szabályozás szigorítása szükséges, az alábbiak szerint: 1. a puffersáv szélességének növelésével (min. 5 m általános szabályként), vagy 2. a művelési mód megváltoztatásával (pl. 6 méter szélességű mezsgyék, gyepes sávok létrehozásának kötelezettségével) kell garantálni a közvetlen és diffúz vízszennyezés megakadályozását. A belvíz veszélyeztetett és aszályérzékeny területeken megfontolandónak tarjuk a belvíz és csapadékvíz elvezetése tilalmának

[25] Javaslat típusok:
2.1. *A várhatóan fellépő **környezetre káros hatások elkerülésére**, csökkentésére vagy ellentételezésére vonatkozó javaslatok*
2.2. *A beavatkozás **környezeti hatékonyságának javítására** vonatkozó javaslatok*
2.3. *Javaslattétel a **kiválasztási szempontrendszerre***
2.4. *Javaslattétel a hatások/hatékonyság értékelésre vonatkozó mutatókra/**monitoringra***

-

Beavatkozáscsoport	Javaslatok[25]
	bevezetését, valamint az aszályérzékeny területeken a nagy vízigényű növénykultúrák tilalmának előirányozását. Tekintettel arra, hogy a mezőgazdasági eredetű környezeti problémák fokozottan jelentkeznek azon területek szántóföldi művelés esetén, melyek termőhelyi adottságai kifejezetten gyengék, a HMKÁ5 előírásait kiegészíteni javasoljuk a következő előírással: „A földhasználatváltási célterületeken a forgatásos talajművelés nem megengedett." A földhasználatváltási célterületek lehatárolási javaslata az SKV jelentés részét képezi. A kondicionalitás keretben megfontolásra javasoljuk a táblaméretek maximalizálására vonatkozó korlátozás bevezetését, az alábbiak szerint: • szántóföldi művelésben tartott táblák maximális mérete 30 hektár HMKÁ 5 - a lejtőszög mellett más faktorok is hozzájárulhatnak a talajerózióhoz - valamennyi potenciális kockázati tényező figyelembe vétele javasolt (pl. kitettség, széleróziót mérséklő tájelemek megléte) HMKÁ 6 - A talajok "különösen érzékeny" időszakának pontosabb meghatározása, illetve a tarló fennhagyásának kiterjesztése az őszi/téli (szeptember utáni) időszakra (v.ö AÖP). HMKÁ 8. A tájképi elemek kiterjedésének kimutatott csökkenése miatt indokolt a nem termelő tájképi elemek százalékos arányának emelése (3 %-ról legalább 4 %-ra). A nem termelő tájképi elemek előírásai közé javasoljuk beilleszteni a mezőgazdasági területeken elhelyezkedő tájképi jelentőségű régészeti lelőhelyek megőrzésének előírását. Megfontolásra javasoljuk továbbá a mezőgazdasági hasznosítású területeken elhelyezkedő feszületek és határjelző kőhalmok megőrzését célzó előírás bevezetését.
A fenntarthatóságot elősegítő, alapszintű és átcsoportosítással nyújtható kiegészítő jövedelemtámogatás	2.2. - Javasolt a mezőgazdasági biotóp hálózat elemeinek fokozott védelme, ezen területek művelésből való kizárásával, vagy új típusú támogatható területként (AÖT) támogatásra jogosulttá tételével. - A VP által többszörösen lehatárolt erózió-, nitrát, belvíz-, aszály érzékeny területekre több és nagyobb ösztönző jellegű támogatások legyenek elérhetők a művelés ág vagy mód megváltoztatására.
Fiatal mezőgazdasági termelők részére nyújtott kiegészítő jövedelemtámogatás	Ld. A fenntarthatóságot elősegítő, alapszintű jövedelemtámogatás beavatkozásnál írtakat.
Agro-ökológiai alapprogram	2.1. A beavatkozás tervezése során csak olyan környezeti vonatkozású előírások szerepeltetése javasolt, melyek valós környezeti hozzáadott értékkel jellemezhetők. 2.2. A javasolt gazdálkodási gyakorlatokat az alábbiak szerint javasoljuk módosítani: - A művelésben tartott táblák maximális méretét javasoljuk 20 hektárban meghatározni

Beavatkozáscsoport	Javaslatok[25]
	- A szántóterületek legalább 30 %-án **kizárólag** talajkondicionáló, növénykondicionáló vagy mikrobiológiai készítmények alkalmazása. - Törlésre javasoljuk a mikroöntözési technológiák alkalmazására vonatkozó gyakorlatot. - A nitrogénmegkötő növények és az ökológiai másodvetés beszámításának megváltoztatása a HMKÁ 8 alapján meghatározott nem termelő elemek közé, oly módon, hogy azok vagy törlésre kerüljenek, vagy az ezekkel a kultúrákkal történő teljesítés pontértéke 1 pontra csökkenjen. - A forgatás nélküli művelésmódra vonatkozó gyakorlat előírása esetén javasoljuk az előírás kiegészítését a növényvédőszerek alkalmazására vonatkozó korlátozással. - Az ökológiai gazdálkodásban engedélyezett biológiai ágensek **kizárólagos** alkalmazása az ültetvényterület legalább 50 %-án. - Növelni kell az AÖP hozzájárulását az ammóniakibocsátás csökkentéséhez - szántóföldi kultúrák esetén választható opcióként megjelenítve pl. az alacsony kibocsátású trágyakelzelés, illetve a gyors beépülést segítő trágyázási módok alkalmazását - Pontosan meg kell határozni (pl. hatóanyagok szintjén) a méhek szempontjából veszélyes növényvédőszerek körét. - A gyepterületekre vonatkozó gyakorlatok kiegészítése az alábbi területeken lehet indokolt (figyelemmel az AKG intézkedéssel való átfedésre is): • Az extenzív gyephasználatot előíró szabályozás (kíméletes, gyeptípushoz igazodó legelteltetés) • Legeltetést alkalmazását elősegítő előírás (pl. őshonos haszonállattal történő legeltetés) • A természetkímélő kaszálási módok preferálását szolgáló előírás (szársértő kaszák tilalma, alternáló kaszák előírása) - A gyepterületek esetében önálló előírásként javasoljuk a minimális tarlómagasság szabályozását, az alábbiak szerint: A kaszálás során minimálisan 10 centiméteres tarlómagasság fennhagyása kötelező. - Indokolt lehet az AKG előírásokkal való potenciális átfedések gazdaságszintű kiszűrése. Ezzel az AÖP előírások köre jelentősen bővülhet, és összehangolhatóvá válik az AKG támogatási rendszerrel oly módon, hogy a kettős finanszírozás elkerülhető. 2.3. - A kiválasztási kritériumokat és/vagy a pontozási rendszert úgy kell összeállítani, hogy bármely, a minimum követelményeket teljesítő előírás vagy előírás-kombináció választása a gazdálkodási gyakorlat tényleges, és a kifizetéssel arányos megváltoztatásával járjon együtt. - A KAP ST zöld felépítményében az egyes környezeti ambíció-szinteket (kondicionalitás, AÖP, AKG), illetve az ezekhez kapcsolódó kötelező és önkéntes előírásokat egymáshoz képest is szükséges összehangolni. Annak érdekében, hogy az AÖP számára nagyobb tér nyíljon a felépítményben, indokoltnak látszik az AKG környezeti vállalásainak növelése is.

Beavatkozáscsoport	Javaslatok[25]
Termeléshez kötött - területalapú támogatás	2.1. - A mennyiségi szempontból jónál rosszabb mennyiségű víztesten gazdálkodók esetében javasolt előírni a jelenlegi fajlagos vízfelhasználás szinten tartását, a vízfelhasználással járó művelt területek növelésének tilalmát, differenciált jövedelemtámogatás biztosítása mellett. - A KAP Stratégia más beavatkozásaival szinergiát alkotva lehetőség szerint ökológiai gazdálkodás kapjon fokozottan nagyobb, illetve az integrált növényvédelmi megoldások alkalmazása kapjon nagyobb támogatási mértéket, mint a konvencionális növényvédőszeres termelés. 2.2. - A rendszerre vonatkozó alap követelmények (HMKÁ vagy JFGK) segítségével növelni kell a vízkészletek megőrzését és fenntartható használatát biztosító, a táji adottságokhoz alkalmazkodó, a táji diverzitást és konnektivitási viszonyokat fenntartó és javító mezőgazdasági gyakorlatok/ felületek arányát. - Környezeti hatásokra figyelemmel lévő (pl. peszticid elsodródás, zaj szennyezés mérséklő precíziós gazdálkodási módszerek) alkalmazásának preferálása, a művelés intenzitásának mérséklése támogatandó. 2.3. - Javasoljuk, hogy az új támogatott területek esetében csak azon területek kapjanak ezen ágazatokban támogatást, amelyek öntözési célú vízhasználat tekintetében érvényes vízjogi üzemeltetési engedéllyel rendelkeznek és feleljenek meg az Öntözési Stratégiában foglalt elvárásoknak - Ezen kívül jelentsen előnyt a • Körkörös gazdálkodásból származó termékek használata. • Ökológiai gazdálkodási módok intenzívebb támogatása. 2.4. - a támogatott területeken az öntözési célú vízfelhasználás változása - ökológiai gazdálkodók száma
Termeléshez kötött - állategység alapú támogatás	2.2. - A beavatkozás állattartó ágazatra gyakorolt pozitív hatása mellett a potenciálisan megnövekvő környezeti hatások (ÜHG kibocsátás, zaj-, bűz-, hulladékterhelés növekedése) kezelése a KAP Stratégiai Terv más beavatkozásaival szinergiában fontos feladat (pl. állattartó telepek környezeti terhelését csökkentő beruházások támogatásával). - A támogatható állattenyésztés körébe a hal-, illetve (takarmány-, táplálék- és beporzó/méztermelő) rovartenyészetek működtetését is integrálni szükséges. 2.3. - Ökológiai gazdálkodók, magas minőségű, háztáji (kézműves) termékelőállítók és családi gazdaságok illetve körforgásos gazdálkodásból származó termékeket használó gazdaságok fokozott támogatása 2.4.

Beavatkozáscsoport	Javaslatok[25]
	- Indokolt lehet a beavatkozás keretében változó ÜHG kibocsátás mérése a gazdasági/ágazati előnyök és a környezeti terhek egyensúlyának nyomon követése érdekében, ezen kívül az állati eredetű termékdiverzitás növekedésének nyomon követése.
Zöldség-gyümölcs szektoriális beavatkozások	- A támogatás során feltétlen előnyt kell biztosítani azoknak a fejlesztéseknek és beruházásoknak, amelyek hosszú távú, természetalapú megoldásokat kínálnak a klímaváltozásból, ökológiai válságból fakadó problémák, hatások a mérséklésére. Ide tartozik az betegségekkel, időjárási szélsőségekkel szemben ellenállóbb fajok/fajták használata, a csökkentett növényvédőszer-használat, a talajtakarás, természetes élőhely-elemek és természetvédelmi berendezések telepítése, a biológiai védekezés megerősítése. - A hazai zöldségek- és gyümölcsök az uniós átlagnál nagyobb mértékben tartalmaznak veszélyes növényvédőszer-maradványokat. A növényvédőszer-használat érdemi, jelentős csökkentését célzó, illetve az ökológiai átállást segítő beruházások ezért kiemelt hangsúlyt kell, hogy kapjanak a beavatkozások feltételrendszereiben, illetve a pályázatok kiválasztása során - A zöldség és gyümölcságazatban az öntözés alapvető eleme a technológiának, ezért elsődlegesen azokat a gazdálkodásokat javasolt támogatni, amelyekben az öntözés tervezése során figyelembe vették a térségi vízgyűjtő-gazdálkodási tervekben foglaltakat, az öntözővíz forrása, volumene, valamint a felszíni és felszín alatti vízkészleteket érintő potenciális szennyezések tekintetében.
Méhészeti beavatkozások	- A méhészeti képzési anyagok fejlesztése vonatkozásában indokolt a természetvédelmi ágazat állami és civil szereplőinek bevonása, egyfelől a közös célkitűzések kihangsúlyozása és közös programok kidolgozása (pl. méhek szempontjából veszélyes növényvédőszerek használatának szigorú tilalma), valamint a szakmai ellentétek (pl. egyes jól mézelő idegenhonos és inváziós növényfajok megítélése, egyes védett madárfajok kártétele) tisztázása érdekében.
Szőlészeti-borászati beavatkozások	- Az újratelepítések és ültetvény-átalakítások során javasoljuk előnyben részesíteni a környezetkímélő agrotechnikai megoldásokat: pl. a talajbolygatás minimalizálása, gyepes sorközök kialakítása, csökkentett növényvédőszer-használat. - Az újratelepítések tervezése és engedélyezése során beállt, természetes élőhelyek (pl. gyepek) megszüntetése nem támogatható, illetve az élőhelyek megszüntetése egykori szőlőterületek visszaállítása érdekében nem tekinthető újratelepítésnek/átalakításnak. - Javasoljuk a zöldszüreti támogatás megszüntetését. Ez a tisztán piacszabályozó támogatási forma környezeti fenntarthatósági szempontból nem indokolható, hiszen a művelésből származó környezeti externáliák (gépek kibocsátása, növényvédelem) jelentkeznek, ám ezek nem ellensúlyozódnak semmilyen gazdasági megtérüléssel: a támogatás tehát nettó környezeti terhelést okoz.
Agrárkörnyezetgazdálkodási kifizetések (AKG)	2.1. - A beavatkozás tervezése során csak olyan környezeti vonatkozású előírások szerepeltetése javasolt, melyek valós környezeti hozzáadott értékkel jellemezhetők.

Beavatkozáscsoport	Javaslatok[25]
	2.2. Az agrár-környezetgazdálkodási kifizetések keretében gondoskodni kell a speciális földhasználatot igénylő környezeti problémák kezelésének támogatási lehetőségeiről az alábbiak szerint: - A továbbiakban is biztosítani kell a Magas Természeti Értékű Területek természetvédelmi célú földhasználatának támogatását. Az MTÉT program szükséges felülvizsgálata és bővítése hozzájárul a biodiverzitás csökkenés lassításához. Indokolt a rendszer bővítése a speciális földhasználatot igénylő fajok védelmét szolgáló tematikus előíráscsomagokkal (pl. rákosi vipera védelmét szolgáló előíráscsomag bevezetése, a túzokvédelmi földhasználatot segítő előíráscsomag továbbfejlesztése, ún. gyeprezervátum előíráscsomag elindítása, Birds@Farmland projekt eredményeinek beillesztése). - A zonális jellegű környezeti problémák (pl. aszály, belvíz, erózió) megoldási lehetőségeinek további támogatása a beavatkozás keretein belül prioritást kell, hogy élvezzen. - A vízvisszatartást segítő előíráscsoportok megőrzése és bővítése szükséges, különösen azokon a területeken, ahol a vonatkozó stratégiai dokumentumok (pl. a Vízgyűjtőgazdálkodási Tervek) erre vonatkozóan iránymutatást tesznek. - A horizontális tematikus előíráscsoportok keretében indokolt az apróvad- és beporzóvédelmi előírások markáns megjelenítése, akár önálló tematikus előíráscsoport formájában is. - Az agrár-környezetgazdálkodási kifizetések keretében indokoltnak mondható a választható előírások rendszerének megőrzése. A hatásértékelések előzetes eredményei alapján ezeknek jelentősége lehet a környezeti teljesítmény szempontjából, így megtartásuk/bővítésük indokolt. - A környezeti hatások maximalizálása érdekében megfontolandó egy-egy terület hosszabb távú (az öt éves támogatási cikluson túlmutató) támogatásának kivitelezése a beavatkozás keretein belül. Ez vagy a támogatási szerződések időtartamának meghosszabbításával, vagy a kiválasztási szempontrendszerben a korábban támogatott területek előnyben részesítésével megvalósítható. - A beavatkozás összehangolása szükséges, célterületi, tartalmi és végrehajtási szempontból a KAP Stratégiai Terv más, környezetbarát földhasználatot és földhasználatváltást szolgáló intézkedéseivel (pl. nem termelő beruházások beavatkozás). 2.3. - A kiválasztási szempontrendszerben a beavatkozás valamennyi előíráscsoportja tekintetében összességében (nem tematikus előíráscsoportonként) garantálni kell a legmagasabb környezeti vállalásokat tévő mezőgazdasági termelők előnyben részesítését. - A kiválasztási szempontrendszerben előnyt kell, hogy élvezzenek azon mezőgazdasági termelők, akik környezetvédelmi célú földhasználatváltás fenntartása érdekében igényelnek agrár-környezetgazdálkodási támogatást.

Beavatkozáscsoport	Javaslatok[25]
	- A kiválasztási szempontrendszerben előnyt kell, hogy élvezzenek azon mezőgazdasági termelők, amelyek olyan területekkel pályáznak, melyek korábban is kaptak agrár-környezetgazdálkodási kifizetést. 2.4. - A KAP Stratégiai Terv vonatkozó indikátor mutatói az AKG intézkedések várt hatásait képesek kimutatni. A környezeti indikáció szempontjából kiemelt jelentőségű a megfelelő reprezentativitást biztosító, a környezeti adatok változását kimutatni képes adatgyűjtés a támogatási ciklus teljes időtartamára.
Ökológiai gazdálkodás támogatása	2.2. - Javasoljuk minél nagyobb területi térmérték a támogatás alá vonását, a jelentősebb környezeti pozitív hatás elérése érdekében. A tervezési időszak alatt a területek csökkentése elkerülendő. 2.3. - Amennyiben nem elégséges az intézkedésre allokált forrás a természetvédelmi lokalizáción és a fiatal gazdák előnyben részesítésén kívül az alábbi kiválasztási szempontok is megfontolandók: • Előnyben részesíteni a vízvédelmi szempontból érzékeny területet (erózió-, belvíz-, aszály-, nitrát-érzékeny területek), beleértve az ivóvízbázisvédelmi célterületeket is. • Preferálni kell a fenntartható, illetve hagyományos növénytelepítési és ápolási rendszereket. • Preferálni kell azokat a gazdaságokat, ahol megújuló energiaforrásokat alkalmazó megoldások találhatók és/vagy törekednek a zéróhulladék elv megvalósítására. 2.4. - Vízvédelmi szempontból érzékeny (erózió-, belvíz-, aszály-, nitrát-érzékeny) és ivóvízbázisvédelmi területen megvalósuló ökológiai gazdálkodás (hektár)
Agro-ökológiai földhasználat-váltást és fenntartást ösztönző kifizetés	2.2. - A beavatkozás kedvező környezeti hatását korlátozza, hogy a mezőgazdasági termelők csatlakozási hajlandósága az önkéntes támogatási formához szerénynek mutatkozott az elmúlt támogatási ciklusokban. A csatlakozási hajlandóság növelése szükséges, az alábbi intézkedésekkel: a) A kondicionalitás keretében javasolt művelési korlátozások bevezetése az ún. földhasználatváltási célterületeken. b) Az agro-ökológiai nem termelő beruházásokkal érintett területek alaptámogatási jogosultságának hosszútávú megőrzése. c) A támogatási összegek meghatározásakor a termőföld értékcsökkenés és a termelési érték csökkenésére vonatkozó kompenzáció alkalmazása. - Tekintettel a kitűzött környezeti célok érdekében szükséges időtartamra és a földhasználatváltozás jellegére, a támogatási időszak öt évről történő jelentős növelése, valamint a földhasználatváltás földnyilvántartásban való átvezetése indokolt. - Tekintettel arra, hogy a földhasználatváltás során számos adminisztratív, támogatási és gyakorlati kihívás elé kerülhetnek az

Beavatkozáscsoport	Javaslatok[25]
	érintett mezőgazdasági termelők, a folyamat tanácsadó szolgálatok által végzett intenzív segítése szükséges. Ennek érdekében a mind az agro-ökológiai nem termelő beruházások, mind a tanácsadási szolgáltatások igénybevétele során kölcsönös előnyt kell biztosítani a földhasználat-váltás célterületeinek. - Az agro-ökológiai földhasználat-váltást ösztönző kifizetés (fenntartás) „I" célterülete tekintetében megfontolásra javasoljuk a támogatás elindítását. A cserjésedés felszámolását célzó támogatás esetenként közösségi jelölő madárfajok élőhelyét szünteti meg, így annak környezeti kockázatai lehetnek. A célterület támogatása esetén elsődlegesen az inváziós növényfajokkal fertőzött gyepterületek eredeti állapotának helyreállítása indokolt. - Javasoljuk, hogy a beruházások köre kerüljön kiterjesztésre a már létező tájelemek (pl. gyepes, cserjés és fás mezsgyék) fenntartását támogató, illetve ezen elemek minőségi javulását célzó beavatkozási elemek (pl. felülvetés, pótlás, csere stb.) tekintetében. - A jogosult területek meghatározásánál, vagy a kiválasztási szempontrendszer alakításánál javasoljuk figyelembe venni az országos stratégiai természetvédelmi tervezési projektek (KEHOP Nösztép, Zöld Infrastruktúra, Tájkarakter) keretében elkészült térinformatikai adatbázisokat és szakmai eredményeket. 2.3. - A kiválasztási szempontrendszerben a beavatkozás valamennyi célterülete tekintetében összességében garantálni kell a legmagasabb környezeti vállalásokat tévő mezőgazdasági termelőket. - Az agro-ökológiai nem termelő beruházások a más operatív programok keretében támogatott tevékenységek (pl. KEHOP élőhelyfejlesztési, illetve vízügyi beruházások) hatásterületeiről jelentkező mezőgazdasági termelők előnyben részesítése a pályázat kiválasztási szempontrendszerében (pl. az érintett természetvédelmi, ill. vízügyi szervek támogató nyilatkozatának becsatolásával). - A nem termelő beruházások esetében - különösen a felszíni vizek megőrzését célzó intézkedések vonatkozásában – megfontolandó az ún. eredményalapú kifizetési rendszer bevezetése. Tekintettel arra, hogy a vízmegőrzést célzó beruházások és azok fenntartása egyedi, az adott terület adottságaitól nagyban függő eredménnyel jár, a kifizetési rendszert ehhez lenne szükséges igazítani. Az eredményalapú kifizetési rendszer potenciális indikátorai lehetnek pl. a megőrzött víz mennyisége (m3)nem releváns vagy a vízborítással és tartós nedvességgel rendelkező talajok kiterjedése (hektár), vagy a vízborítás időtartama. - A vízvédelmi célokat szolgáló nem-termelő beruházások esetében előnyben kell részesíteni a vízvédelmi szempontból érzékeny területen gazdálkodókat, valamint a diffúz szennyezés miatt nem jó állapotú felszíni víztesteken és felszín alatti vizek területén gazdálkodóka a VKI 2027-ig kijelölt céljainak elérése érdekében. - Megfontolandó, hogy a vízvédelmi célú beavatkozások egy része az öntözésfejlesztési beruházásokkal összevonva kerüljön meghirdetésre, és csak komplex vízgazdálkodási rendszerek fejlesztése kerüljön támogatásra.

Beavatkozáscsoport	Javaslatok[25]
	2.4. - A hatásértékelés keretében alkalmazott mutatók a nem termelő beruházások környezeti hatásainak kimutatására léptékük miatt nem alkalmasak. A beavatkozás érdemi hatásának vizsgálata miatt indokolt lehet a teljesítménymonitoring rendszer alapkövetelményein túlmutató, a beavatkozás léptékéhez igazodó – akár eseti - monitoringrendszer kidolgozása. - A földhasználatváltást jelentő nem termelő kultúrák és tájképi elemek kiterjedésének folyamatos nyomonkövetése indokolt.
Genetikai megőrzés	2.2. - A tájjelleg megőrzését biztosító mezőgazdaság tényleges elterjedéséhez javaslataink: • a további tájfajták felkutatásának támogatása, • a tájfajták hagyományos termesztéstechnológiájukhoz, hasznosításukhoz és feldolgozásukhoz kötődő ismeretek felkutatásának és megőrzésének támogatása, • az egyes tájfajtákhoz kötődő helyi hagyományok, ismeretanyag, nevezéktan megőrzésének, bemutatásának támogatása, • ezen megőrzést, bemutatást, oktatást szolgáló üzemek létesítésének, működtetésének támogatása a „Bemutató üzemi programok” keretében, legalább országos tájkarakter egységenként; • tájfajták köztermesztésbe vonáshoz szükséges vetőmag mennyiség biztosítása, • a beavatkozás céljainál is kerüljön feltüntetésre a „természetes flóra egyedeinek szaporítóanyagának előállításának” célja, • növényi genetikai erőforrások in situ megőrzése estében fontos lenne, hogy a növényfajok sokféleségének a használatban való (on farm) megőrzése során, legalább országos tájkarakter egységenként legyen ilyen gazdaság, hogy az adott egységre jellemző fajok és fajták és a termesztésükhöz szükséges technológiák elérhetőek legyen a gazdálkodók számára. 2.3. - Növényi genetikai erőforrások in situ megőrzése estében országos tájkarakter egységenként legyen a megpályázható gazdaságok száma meghatározva 2.4. - A növényfajok sokféleségének a használatban való (on farm) megőrzését szolgáló gazdaságok száma (db) országos tájkarakter egységenként.
Állatjólét	2.1. - Javasoljuk az *Ektoparaziták (külső élősködök) valamint legyek, szúnyogok, nyüvek elleni védekezés – prevenciós program* támogatásának törlését az Állatjólét beavatkozáscsoport érintett beavatkozásaiból: (RD29_G12_AWC_70 - Állatjóléti támogatások a kiskérődző ágazatban, RD30_G12_AWC_70 - Állatjóléti támogatások a szarvasmarha ágazatban)

Beavatkozáscsoport	Javaslatok[25]
	- Javasoljuk a kiválasztási szempontokat tovább differenciálni, és azokat a szigorúbb tartási körülményeket is előnyben részesíteni (az ökológiai gazdálkodásnál kisebb előnyben), amelyek bár nem érik el az ökológiai gazdálkodás szintjét, de a jogszabályban meghatározott minimumnál kedvezőbbek állatjóléti szempontból (pl. tartás- és takarmányozás-technológia, állategészségügy, etológia). - A belső élősködők elleni védekezés alkalmazása során garantálni kell a káros hatóanyagok (Ivermectin) természetbe jutásának megakadályozását. Javasolt annak tisztázása, hogy az állatjólét beavatkozáson belüli intézkedések milyen módon járulnak hozzá az antimikrobiális szerek alkalmazásának csökkentéséhez. Javasolt kifejezetten az antimikrobiális szerek alkalmazásának csökkentését célzó intézkedések beemelése. 2.2. - A beavatkozás keretében indokolt lehet megvizsgálni annak a lehetőségét, hogy milyen módon segítheti az a hazai gyepterületek legeltetéses állattartással történő fenntartását. Ez a megoldás mind állatjóléti, mind pedig környezet- és természetvédelmi szempontból is kedvező lehet.
Erdőkörnyezetvédelmi többéves kötelezettségvállalások (EKV)	2.2. - Folyamatos erdőborításra való áttérés helyszíneinek kijelölésekor a tájkarakter egységre vonatkozó minőségi célkitűzések és kezelési irányelvek figyelembevétele is javasolt. - Tisztások visszaalakítása estében a legalább 3 védett faj számára élőhely funkció mellett javasolt bevonni a tájkarakter egység kiemelkedő tájképi adottságának vizuális érzékelésére, kilátópontként funkcionáló tisztások megőrzésének indokát is. - A NATURA 2000 kijelöléssel nem rendelkező egyes állományokban egyes környezeti értéknövelő gazdálkodói vállalások esetében javasolt a „tájkép és/vagy tájkarakter szempontjából jelentős faegyedek” megőrzésének bevonása a vállalások közé. 2.3. - A tájkarakter szempontjából kiemelkedő jelentőséggel bíró erdőterületek előnyben részesítése az erdő-környezetvédelmi vállalások esetében. - Preferálni kell a fenntartható, illetve hagyományos módon végzett növénytelepítési és -védelmi rendszereket. Megújuló energiaforrásokat alkalmazó megoldások alkalmazása (pl. napelemes villanypásztorok) - Zajszennyezés kerülésének előírása, főként a költési időszakban. - Folyamatos talajborítás fenntartása. 2.4. - Tájkarakter szempontjából jelentős erdőterületeken folyamatos borítást biztosító erdőgazdálkodással művelt erdőterületek aránya (%), - Kilátópontként funkcionáló megőrzött tisztások száma (db), - Tájkép és/vagy tájkarakter szempontjából jelentős megőrzött faegyedek száma (db).
Erdő-genetikai többéves kötelezettségvállalások	2.3.

Beavatkozáscsoport	Javaslatok[25]
	- Előnyben részesítendő a tevékenységgel érintett tájegységben elterjedt, őshonos fafajok genetikai erőforrásainak megőrzését és fejlesztését szolgáló tevékenységek.. 2.4. - Létrehozott/megőrzött ültetvények száma - Megtermelt szaporítóanyag mennyisége
Natura 2000 mezőgazdasági területeknek nyújtott kompenzációs kifizetések	2.2. - A természetvédelmi indokok, valamint a Natura 2000 területek földhasználati szabályozásában döntést hozó 28/2017. (X. 25.) számú Alkotmánybírósági határozat alátámasztják ugyanakkor, hogy a kedvező természeti állapot megőrzéséhez alapvető normák meghatározása – és ennek megfelelő kompenzációs rendszer bevezetése - valamennyi művelési ág tekintetében indokolt. Ennek megfelelően a beavatkozás kibővítése javasolt, minimálisan a mezőgazdasági biodiverzitás szempontjából leginkább érintett szántóföldi művelési ágra vonatkozó Natura 2000 kompenzációs kifizetés bevezetésével. - A KAP Stratégiai Terv rendelet ezen beavatkozását megalapozó 72. cikke lehetőséget biztosít a tagállamok számára „a vízpolitika terén a közösségi fellépés kereteinek meghatározásáról szóló, az Európai Parlament és a Tanács 2000/60/EK irányelve (Víz Keretirányelv, VKI)” szerinti területeken a szabályozás betartásából adódó többletköltségek és elmaradó bevételek ellentételezésére. Annak ellenére, hogy ez a lehetőség immár a harmadik agrártámogatási költségvetési periódusban teszi lehetővé a tagállamok számára a felszíni és felszín alatti vizek jó ökológiai állapotban történő megőrzését biztosító Vízgyűjtő Gazdálkodási Tervek előírásainak betartását és ellentételezését, ez a KAP Stratégiai Terv keretében sem került bevezetésre. A tekintettel a felszíni és felszín alatti vizek mezőgazdasági eredetű terheléseire, a VKI kompenzációs kifizetések lehetőségének megteremtését indokoltnak tartjuk.
Erdő területeknek nyújtott Natura 2000 kompenzációs kifizetések	2.2. - A Natura 2000 erdő területek élőhelyvédelmi eszközeit, javasolt kiegészíteni a táji és kultúrtörténeti érték megőrzését és állapotuk javítását szolgáló beavatkozások támogatásával. - Egyértelművé kell tenni, hogy az intézkedés miként járul hozzá a PAF-ban felsorolt közösségi jelentőségű erdei élőhelyek természetvédelmi helyzetének javulásához. A Natura 2000 és biodiverzitás szempontokat magasabb szinten szükséges érvényesíteni és hivatkozni a beavatkozásban, tekintettel a Bizottság fenntartható erdőgazdálkodásra és erdősítére vonatkozó javaslataira (multi-funkcionalitás és erdei ökoszisztémák helyreállítása). 2.3. - Valamennyi támogatásra jogosult erdőgazdálkodó számára biztosítani kell a kifizetés lehetőségét. 2.4. - Natura 2000 erdőterületeken megőrzött táji, kultúrtörténeti értékek száma (db).
Mezőgazdasági üzemek fejlesztése	2.1.

Beavatkozáscsoport	Javaslatok[25]
	- Javasolt az adott táji adottságokon, agroökológiai potenciálokon alapuló mezőgazdasági gyakorlatot figyelembe vevő hatékonyság növelési lépések támogatása. - A vízfelhasználás hatékonyságát célzó intézkedések, és az ezekhez kapcsolódó kiválasztási kritériumok esetében szükséges biztosítani, hogy tervezett fejlesztések ne a vízfelhasználás lokális növekedését eredményezzék, hanem valódi a víztakarékosságot szolgálják, különös tekintettel a klímaváltozáshoz való alkalmazkodás jelentette kihívásokra. 2.2. - Javasolt a talajforgatás nélküli művelés (no till) eszközbeszerzésének támogathatósága. - Kiválasztási elvek között javasolt nevesíteni a „A fenntartható vízgazdálkodás, vízfelhasználás és vízvédelem szempontjait érvényesítő megoldásokat” - Javasolt a környezetbarát földhasználat eszközrendszerének kiemelt támogatása (pl. természetvédelmi kezelés eszközrendszerének támogatása, madárbarát betakarítási eszközök, vadriasztó-rendszerek támogatása) 2.3. - Javasoljuk, hogy épület, építmény építése, fejlesztése, felújítása esetén előnyben részesüljenek a barnamezős beruházások és/vagy az adott tájra jellemző építészeti megoldások (elhelyezés, méret, forma, anyag, szín). - Az innovatív fejlesztésből támogatása során élvezzenek előnyt azok, melyeknek célja a hulladék, illetve zajkibocsátás csökkentése. - Indokolt lehet a kiválasztási szempontok között szerepeltetni a helyi piacra termelés előnyben részesítését, például olyan formában, hogy a termelő részt vesz helyi, közösség által támogatott gazdálkodási rendszerekben, rövid ellátási láncban vagy vállalja a részvételt. 2.4. A fenntarthatósági szempontok átfogó érvényesítésének jó eszköze és referenciája lehet a DNSH elv alkalmazása. Az EU 2020/852 rendelete (Taxonómia rendelet) alapján egy gazdasági tevékenység akkor tekinthető fenntarthatónak, ha a tevékenység lényegesen hozzájárul az alább felsorolt meghatározott környezeti célkitűzések valamelyikéhez és ezzel egyidejűleg nem okoz jelentős kárt a környezetvédelmi célkitűzések egyikében sem: 1) éghajlatváltozás mérséklése; 2) az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodás; 3) a víz és a tengeri erőforrások fenntartható használata és védelme; 4) a körforgásos gazdaságra való áttérés; 5) a szennyezés megelőzése és ellenőrzése; 6) a biológiai sokféleség és az ökoszisztémák védelme és helyreállítása.
Erdőtelepítési és fásítási beruházások támogatás és azok ápolási és jövedelempótló támogatása	2.1. - A telepítés helyszínének kijelölése, a fafajösszetétel megválasztása és a művelés módjának kialakításának során figyelembe kell venni adott természetes élőhelyre, Natura 2000 területre, védett természeti

Beavatkozáscsoport	Javaslatok[25]
	területre, tájkarakter egységre és zöld infrastruktúra területére vonatkozó minőségi célkitűzéseket és kezelési irányelveket. - A klimatikus szempontok fokozott figyelembe vétele szükséges a telepítések támogatásának meghatározása során, tekintettel arra, hogy a nem megfelelő éghajlati adottságokkal jellemezhető területek kivitelezett erdőtelepítések a talaj víztartalmára és a felszín alatti vizek mennyiségére negatív hatást gyakorolhatnak. - Talajminőség védelme, talajerózió szempontjából a telepítésnél nagy gondot kell fordítani a csupasz talajfelszín kialakításának az elkerülésére. 2.3. - Telepítendő növényfajok klímakitettségének értékelése. - Erdei ökoszisztéma szolgáltatások figyelembevétele az értékelésnél. - Mezőgazdasági mezsgye- és fasor telepítések kiemelt támogatása főként deflációval érintett és klímaváltozás hatásainak kitett (aszály) területeken. - A természetközeli, valamint az ökológiai hálózat elemeit összekötő fásszárú növényközösségek telepítésének kiemelt támogatása, melynek térbeli fókuszaként a hazai zöldinfrastruktúra térképezés eredményterületei lehetnek. - A telepítés helyszíne tájkarakter és zöld infrastruktúra hálózat szempontjából releváns terület. - Talajminőség védelme, talajerózió szempontjából az őshonos fafajok, illetve a nagy mennyiségű, a talajfelszínre kerülő szervesanyagot termelő, dús aljnövényzettel rendelkező állományok fontosak. - Vízvédelmi szempontból alapvető fontosságú, hogy vízvédelmi és vízbázisvédelmi szempontból érzékeny területeken, különösen többszörösen érzékeny területeken megvalósuló beruházások valósuljanak meg mind a kiválasztási kritériumoknál többlet pontokkal, mind támogatási intenzitás növeléssel - A klimatikus viszonyok elsődleges vizsgálata és azok erdőtelepítési támogatások keretében jogosultsági kritériumként történő meghatározása mellett javasoljuk a kiválasztási szempontok esetében előnyben részesíteni az alábbi területeket: - Natura 2000 hálózat területeit, védett természeti területeket, - ökológiai- és a zöld infrastruktúra hálózat kijelölt területeit, - vízvédelmi és vízbázisvédelmi szempontból érzékeny területeket, - szél- vagy víz erózióval érintett területeket, - különösen többszörösen érzékeny területeket. 2.4. - Fenntarthatósági elveknek megfelelően kezelt erdőterület nagyságának növelése (%, ha) - Erdősültség növekedése (%, ha) - Légszennyezettség (PM10) változása - Tájkarakter és zöld infrastruktúra hálózat szempontjából releváns területen telepített, őshonos fafajokból álló természetes vagy a természeteshez közelálló erdőtársulások kiterjedése (ha), országos tájkarakter egységenként. - Vízvédelmi és vízbázisvédelmi szempontból érzékeny területeken megvalósuló beruházások (ha)

Beavatkozáscsoport	Javaslatok[25]
	- VKI szerint nem jó állapotú felszíni és felszín alatti víztesteken megvalósuló beruházások (ha)
Versenyképes erdőgazdálkodást szolgáló beruházások (for-profit)	2.1. - A gép- és technológia típusú beruházások esetében figyelmet kell fordítani az energiahatékonyság kérdésére, az erdőhasználatban alkalmazott gépek esetén a visszamaradó állomány és a talaj kíméletére. 2.2. - A beavatkozás környezeti hatékonyságát a kötelező műszaki-szakmai tartalom előírások javíthatják. Kiemelt figyelmet érdemel a visszamaradó állomány védelme, a talajkímélő technológiák és gépek előírása. 2.3. - Előnyben részesítendő a megújuló energiákat alkalmazó projektek, az erdő faállományát és talaját kímélő gépek és technológiák. 2.4. - megújuló energiát alkalmazó projektek száma - talajkímélő gép/technológia beszerzését célzó projektek száma
Az erdőgazdálkodás környezeti fenntarthatóságát szolgáló beruházások (non-profit)	2.1. - Valamennyi tevékenység esetében fontos ugyanakkor a talajminőség védelme, talajerózió szempontjából fontos a kisebb mértékű beavatkozások alkalmazása (pl. kisebb gépek, a lejtőirányú munkák elkerülése). Szintén fontos feladat az erdők megfelelő vízrendezése (inkább vízvisszatartási technikák, kisebb területrendezések megvalósítása). 2.3. - Javasoljuk a pályázatok minél szélesebb körű befogadását. - Vízvédelmi szempontból előnyben kell részesíteni az erózió-érzékeny területen történő beavatkozásokat.
Vidéki infrastruktúra	2.3. - Javasolt a kiválasztási szempontok megállapítására irányadó elvek között megnevezni, hogy a fenntartási és üzemeltetési tervnek, megvalósíthatósági tanulmánynak tartalmaznia kell, hogy az adott beruházás „hogyan szolgálja a környezet- és természetvédelmi és éghajlatvédelmi lokális és regionális célokat. - Az infrastrukturális fejlesztések környezeti hatékonyságának növelése érdekében javasoljuk a meglévő infrastruktúrákra épülő beruházások (pl. barnamezős területek hasznosítása) előnyben részesítését és a zöld felületek beépítésének korlátozását.
Fiatal mezőgazdasági termelők és erdőgazdálkodók támogatásai	2.3. - Javasoljuk a kiválasztási szempontok között a helyi piacra termelést végzők előnyben részesítését, például olyan formában, hogy a termelő részt vesz helyi, közösség által támogatott gazdálkodási rendszerekben, rövid ellátási láncban vagy vállalja a részvételt. - Javasoljuk az ökológiai gazdálkodáson kívül azoknak az üzleti terveknek az előnyben részesítését, amelyek a gazdálkodási rendszerükben olyan kihívásoknak próbálnak eleget tenni, mint a gazdaság területén a biodiverzitás hanyatlásának megállítása a gazdaság területén kialakított agro-ökológia területekkel, talajvédő agrotechnológia alkalmazása,

Beavatkozáscsoport	Javaslatok[25]
	alternatív környezetkímélő megoldások az állattenyésztés és kertészeti rendszerek üzemeltetése kapcsán.
Vízfelhasználás hatékonyságát javító mezőgazdasági öntözési közösségek támogatása	2.1. - Csak az adaptív eljárások, földhasználat váltás és a biológiai alapokban rejlő lehetőségek kimerülése után kerüljön sor az öntözött területek bővítésére, öntözővizet biztosító műszaki berendezések telepítésére. - Kötelezően megvalósítandó tevékenységként javasoljuk a területi adottságoknak leginkább megfelelő vízvisszatartás műszaki feltételeinek megteremtését (pl. tározók építése, szabályozható műtárgyak telepítése, elvezető árkok megszüntetése) - Kizárólag víztakarékos vízfelhasználási technológiák támogatása javasolt. - Az öntözésfejlesztés kiegészítő infrastruktúrájának kialakításakor – elsősorban az öntözővizet szállító árok- és csatornarendszer kialakításakor – az ökológiai csapdaként funkcionáló megoldások (pl. műagyagfóliával bélelt csatornarézsűk, melyek számos állatfaj egyedeinek pusztulását okozhatják) elkerülése indokolt. - Védett természeti területeken és Natura 2000 területeken az öntözésfejlesztést szolgáló beruházások - azok közvetlen élőhelyátalakító hatása miatt - nem összeegyeztethetők a hazai természetvédelmi célokkal és az EU Madár- és Élőhelyvédelmi Irányelveivel. Fentiek okán az öntözésfejlesztési beruházásokat ezeken a területek nem tartjuk támogathatónak. 2.2. A pályázati kiválasztási folyamatban nagyobb ösztönző támogatás, a kiválasztási kritériumoknál prioritás biztosítása javasolt, ha a pályázó vállalja a teljes üzemi vízellátó rendszer integrált tájgazdálkodási célú fejlesztését területi vízvisszatartással, vízvisszatartó vízrendezéssel, különösen akkor, ha azt együttműködésben pl. a javasolt tájgazdálkodási közösség valósítja meg. 2.3. - Az öntözésfejlesztést célzó beavatkozások tekintetében jogosultsági kritériumok meghatározása során a védett és Natura 2000 területek kizárása indokolt. - Kiválasztási elvek között megjelenő, 3. „Környezet-, klímavédelmi és adaptációs szempontok érvényesítése” szempontot javasoljuk bővíteni a következők szerint: 3. „Környezet-, klímavédelmi, tájgazdálkodási és adaptációs szempontok érvényesítése” - A támogatási / kiválasztási szempontok közé szükséges beilleszteni a környezeti hatáselemzés kidolgozásának és jóváhagyásának folyamatát. - Vízhiányos területeken csak a nagy vízigényű kultúrák területi korlátozásával legyen támogatható az öntözésfejlesztés, vagy csak akkor, ha a szükséges vízkészlet tározóban történő visszatartása megtörténik. - A kiválasztási feltételek közé szükséges beépíteni, hogy a beruházás abban az esetben támogatható (KAP Stratégiai Terv 74. cikke) ha „az érintett víztest a vonatkozó vízgyűjtő-gazdálkodási tervben nem kapott jónál rosszabb minősítést vízmennyiséggel kapcsolatos okok miatt”.

Beavatkozáscsoport	Javaslatok[25]
Erdőtüzek megelőzésének és kockázatcsökkentésének együttműködés alapú támogatása	2.1. Javasolható, hogy a pályázatok elbírálásának alapját képező projektterv és fenntartási terv térjen ki a várható környezeti hatások felmérésére. A feltáró- és tűzpászták, valamint a víz-visszatartást szolgáló létesítmények tervezése során garantálni kell a természetvédelmi érdekek érvényesülését, továbbá figyelmet kell fordítani a talaj, valamint az erdőállományban található jelentős faegyedek (biotópfák) kíméletére. 2.2. A tervezés, megvalósítás folyamán a meglévő elemek (tűzpászták, feltáróutak, víz-visszatartást szolgáló létesítmények) integrálása jelentősen javíthatja a környezeti hatékonyságot. 2.3. A környezeti hatásokat felmérő, valamint a meglévő elemeket integráló projektek támogatása.
Termelői csoportok és termelői szervezetek támogatása	Javasolt a támogatásnál előnyben részesíteni azon termelői csoportokat, amelyek igazolhatóan valamilyen bejegyzett és/vagy részvételi alapú (PGS), és fenntarthatósági szempontokat is integráló minőségrendszer elvárásai mentén működnek.
Együttműködés	2.1. Javasoljuk elsődlegesen olyan minőségrendszerek kialakításának, továbbfejlesztésének, illetve bevezetésének támogatását, amelyek a földrajzi eredet vagy hagyományos termesztési/feldolgozási eljárás igazolása mellett a termékek előállításának környezeti és társadalmi paramétereiről is számot adnak, azaz a minősítés által megismerhetővé válik a termékeket előállító gazdaságok fenntarthatósági teljesítménye.
Képzés, tanácsadás, bemutatóüzem, minségbiztosítás, digitalizáció	2.2. - A képzési és tanácsadási programok környezeti hatásainak javítása érdekében elvárt, hogy minden képző és tanácsadónak rendelkezzen átfogó és szakspecifikus fenntarthatósági és környezeti integrációs ismeretekkel, beleértve az EU mezőgazdasági politikához kapcsolódó környezetvédelmi rendszer ismeretét is. - Mind a minőségbiztosítási és irányítási rendszerekhez való csatlakozás, illetve az abban lévő tagság fenntartása, mind a kapcsolódó tájékoztatási és promóciós tevékenységek támogatása esetén javasoljuk előnyben részesíteni azokat a minőségrendszereket, amelyek - egyértelmű és megismerhető szakmai kritériumok alapján komplex környezeti fenntarthatósági értékelést, illetve pozicionálást tesznek lehetővé, és ezt átlátható módon interpretálják a gazdálkodók és a fogyasztók számára; - az egyszerű *on/off* értékelés helyett gyakorlati útmutatást adnak a gazdálkodó számára a magasabb környezeti teljesítménnyel járó gazdálkodás kialakítására.
Vidékfejlesztési együttműködés a Rövid Ellátási Láncok fejlesztéséért	2.3. - A kiválasztási szempontok között felsorolt „környezeti szempontok” között a táj- és kulturális értékek védelmét kiemelten kell vizsgálni.

Beavatkozáscsoport	Javaslatok[25]
	- A beavatkozás környezeti hatékonyságát növeli, ha a REL-együttműködések keretében történő értékesítésbe kerülő termékek igazolhatóan alacsony környezeti terhelésű, illetve magas környezeti teljesítményű gazdálkodásból, (pl. AKG, ökológiai, permakultúrás) gazdálkodásból származnak. - Javasoljuk előnyben részesíteni azon REL-rendszerek támogatását, amelyekben megfelelő minősítési rendszerek képesek igazolni a termékek eredetét és biztosítani a rövid ellátási lánc teljes átláthatóságát, illetve a fogyasztók számára megismerhetővé teszik a REL-értékesítésben részt vevő gazdálkodók környezeti (illetve társadalmi, gazdasági) fenntarthatósági teljesítményét.
Vidékfejlesztési együttműködés a társadalmi vállalkozások fejlesztéséért	2.3. - A kiválasztási szempontok között felsorolt „környezeti szempontok" között a táj- és kulturális értékek védelmét kiemelten kell vizsgálni. - Javasoljuk előnyben részesíteni azokat a gazdaságokat, illetve szociális szövetkezeteket, amelyek környezetkímélő módon gazdálkodnak (pl. vegyszermentes és/vagy ökológiai termesztés) illetve a feldolgozás, szolgáltatás során tetten érhetően érvényesítenek környezeti szempontokat. - Javasoljuk továbbá kiemelten támogatni azokat a szociális farmokat, szociális szövetkezeteket és társadalmi vállalkozásokat, ahol a környezetkímélő, fenntartható módszerek bemutatása, oktatása, ezzel kapcsolatos tudásátadás beépül a társadalmi szolgáltatásokba.
Vidékfejlesztési együttműködés a térségi aktív-és ökoturisztikai fejlesztésért	2.1. - A védett, illetve Natura 2000 területeket érintő fejlesztések esetében a vonatkozó hatásvizsgálatok és hatásbecslések elvégzése kötelező. Ezektől függetlenül javasoljuk a beavatkozáshoz kapcsolódóan egy olyan útmutató elkészítését, amely iránymutatást az az aktív- és ökoturisztikai fejlesztések természeti és táji adottságokhoz, illetve lokális terhelhetőséghez való illesztésére, a környezeti fenntarthatósági szempontok érvényesítésére vonatkozóan. - A pályázatoknak ki kellene zárnia a táji és környezeti terheléssel járó turisztikai rendezvényeket (pl. nagy térségi fesztiválok). - A beruházásoknál el kell kerülni a nagyléptékű szálláshely kialakításokat. - A védett területeket érintő fejlesztéseknél javasoljuk bekérni az illetékes nemzeti park igazgatóság véleményét a projekttervhez.
Vidékfejlesztési együttműködés a biomassza alapú gazdaság fejlesztéséért	2.1. - A bioenergia termelést a lehető legnagyobb mértékben a mezőgazdasági hulladékokra és maradékokra kell alapozni. A kiválasztás kritériumrendszerébe javasoljuk beépíteni, és elsődleges prioritásként figyelembe venni az energiaforrásként felhasznált alapanyagok eredetét, előállítási körülményeit. Javasoljuk, hogy az intenzív gazdálkodásból származó, elsődlegesen energetikai felhasználásra termelt biomassza negatív értékelést kapjon a mezőgazdasági hulladékokkal szemben.

Beavatkozáscsoport	Javaslatok[25]
	- Fa eredetű biomassza energetikai felhasználása - a kaszkád-elv alapján - csak akkor támogatható, ha a szóban forgó faanyag (pl. faapríték, faipari hulladék) másodlagos alapanyagként sem hasznosítható tartós termékek előállításához (pl. forgácslapok). - Az egyes pályázatok értékelési szempontrendszerébe be kell építeni a várt ÜHG megtakarítás számítását, illetve a kiírásban meg kell fogalmazni egy minimum megtakarítási értéket. A számításhoz a RED II 2018/2001 irányelve mellékletei használhatóak. - Kötelezően előírt ÜHG megtakarítási követelmények részletes számítási segédlettel.
Vidékfejlesztési együttműködés a vadgazdálkodás területén	2.2. - A beavatkozás keretében olyan együttműködések létrehozása indokolt, melynek együttes hasznai vannak mind a mezőgazdasági termelés, mind pedig a biodiverzitás megőrzése szempontjából, ezért elsősorban olyan vadászható fajokkal kapcsolatos konfliktusok megoldására szükséges fókuszálni, melyek állományai érzékenynek mondhatók, és hosszútávon a csökkenés jeleit mutatják (pl. mezei nyúl, vadászható vadlúdfajok). 2.3. - A kiválasztási szempontrendszerben indokolt az együttműködésben résztvevő szervezetek sokféleségét is értékelni (pl. természetvédelmi, vadgazdálkodási, vagy mezőgazdasági civil szervezetek bevonása).
LEADER stratégiák elkészítése és végrehajtása	2.2. - Javasoljuk támogatható célként beilleszteni: a helyi természeti értékek és természeti erőforrások védelme, területek helyi védetté nyilvánításának előkészítése, helyi védett területek fenntartása, természetvédelemmel kapcsolatos helyi szemléletformálás. - Javasoljuk, hogy a LEADER csoportok segítése, mentorálása során kiemelt szempont legyen a környezeti és éghajlatvédelmi szempontok integrációja, a specifikus integrációs lehetőségekre fel kell készíteni a mentorokat. - A helyi természeti értékek turisztikai attrakcióként való kiaknázása esetén a területileg illetékes nemzetipark-igazgatóságok és a helyben aktív, illetve országos hatókörű természetvédelmi civil szervezetek bevonása a közösségi tervezésbe. Az esetleges jogi kötelezettségeken túl (környezeti hatásvizsgálat, ill. Natura 2000 hatásbecslés) részletes hatásbecslés készítése a fejlesztés következtében várható többletterhelés (pl. a forgalom növekedése) mértékére, hatásaira vonatkozóan, illetve hatásmérséklő intézkedések beemelése a tervezésbe. - A jelentősebb területfoglalással járó beruházások esetén a barnamezős fejlesztések előnyben részesítése, a zöld területek csökkenésének minimalizálása, környezetkímélő, fenntartható kivitelezési és üzemeltetési megoldások alkalmazása.
Európai Innovációs Partnerség (EIP) együttműködés	2.1. - Az innováció segítse elő, és minimálisan se veszélyeztesse a vidéki tájak, kulturális örökség, az élővilág és a környezeti elemek (talaj, víz, levegő) védelmét, megőrzését és fejlesztését.

A magas szintű és tartósan pozitív környezeti hatás elérése érdekében az alábbi pénzügyi javaslatok tehetők:

- A környezeti szempontból igazolhatóan káros, illetve várhatóan jelentős környezeti kockázattal járó intézkedések, beavatkozások – változatlan szakmai tartalom mentén történő – támogatása nem indokolható a közösségi forrásokból.

- A várhatóan jelentős környezeti hozzáadott értékkel, tartós, hosszú távú hatással bíró beavatkozások, intézkedések pénzügyi keretének növelése indokolt. Kiemelt jelentőségű ezek közül az Agro-ökológiai Nem Termelő Beruházás keret növelése; az AÖNTB jelenti véleményünk szerint a leghatékonyabb módját a környezet/természet védelmének és egyúttal a kapcsolódó R indikátorok teljesítésének, így a forrásnövekmény fajlagosan előnyös abszorpciót és indikátor-érték növekményt képes előidézni, továbbá növeli a gazdálkodók pénzügyi stabilitását, ami egyéb források abszorpciójára is pozitív hatással lehet.

- Azon beavatkozások esetén, amelyek során a pénzügyi keret meghatározottsága miatt kiválasztási szempontrendszer alkalmazása szükséges, a környezeti szempontok szerinti priorizálás indokolt.

- A zöld felépítmény egyes elemeinek működtetéséhez szükséges pénzügyi forrást a program során mindvégig biztosítani kell. Az AKG kapcsán végzett elemzés mintegy 218 milliárd forintos hiányt azonosított a 2025-27 időszakra vonatkozóan (fenntartás), mely megoldásra és forráskeret átcsoportosításra vár a KAP Stratégiai Terv benyújtásáig.

- Megfelelő ösztönzők segítségével el kell kerülni a már elért környezeti ambíció-szint pénzügyi okok miatti visszaesését.

- A zöld felépítmény környezeti ambíció tekintetében egymásra épülő beavatkozásai, illetve intézkedései esetén biztosítani kell a pénzügyi ösztönzők emelkedő szintjét is annak érdekében, hogy a rendszer egésze gazdálkodókat a magasabb környezeti vállalások felé mozdítsa.

- Olyan intézményi megoldások alkalmazása – pl. zöld tanácsadói rendszer bevezetése, amely segíti a környezeti hozzáadott értékkel bíró intézkedések, gazdálkodási alternatívák népszerűsítését és mérsékli a járulékos adminisztratív terheket. Különösen nagy jelentőségű lehet ez az újonnan bevezetésre kerülő intézkedések (így az AÖP), illetve az egymásra épülő intézkedések (agro-ökológiai nem termelő beruházások, agro-ökológiai földhasználat-váltást ösztönző kifizetés, illetve AKG) esetében.

6. A KAP STRATÉGIA TERV KAPCSOLATA MÁS TERVEKKEL ÉS PROGRAMOKKAL

A KAP Stratégiai Terv készítése során kiemelt figyelmet fordítottak a tervezők arra, hogy a többi uniós támogatással a KAP támogatások is összhangban legyenek. A cél az volt, hogy az egyes programok komplementerei legyenek egymásnak és a szinergiát kihasználva az intézkedések segítsék a vidék és az agrárgazdaság fejlődését. A 2014-2020-as időszakhoz képest a 2023-től időszakban a KAP Stratégiai Terv már nem tartozik a Partnerségi Megállapodás hatálya alá, Így közös keretek nélkül kell az együttműködést biztosítani. Lehetséges kapcsolódási pontok például a KKV-knak szóló fejlesztési támogatások, a K+F+I és IKT fejlesztését célzó támogatások, energetikai és vízgazdálkodási támogatások, élelmiszeripar számára elérhető támogatások. A tervezés során arra is figyelemmel kellett lenni, hogy vannak olyan problémák, amelyekre a SWOT elemzés és a Szükségletelemzés rámutatott ugyan, de a KAP Stratégiai Terv eszközeivel nem, vagy önállóan nem kezelhető. Ebben az esetben mindenképpen előtérbe kerül a többi operatív program.

KEHOP Plusz és a KAP Stratégiai Terv:

A két program elsősorban a vízgazdálkodás, öntözés, zöldfelület fejlesztés, energetika, környezetvédelmi és természetvédelmi, valamint fenntartható gazdálkodási tudásátadás, szemléletformálás területeken kapcsolódhatnak és egészíthetik ki egymást. Jellemzően a KEHOP Plusz közepes, illetve nagyobb léptékű állami és önkormányzati tulajdonú és üzemeltetésű infrastruktúra-fejlesztések területén nyújt támogatási lehetőségeket. A KAP Stratégiai Terv inkább a kisebb léptékben és más célcsoport számára biztosít hasonló jellegű támogatási lehetőségeket.

A KEHOP+ jelenleg is biztosít teret a más programokkal való szinergiáknak. Az 1. prioritásban a települési zöld-kék infrastruktúra fejlesztését is támogatják (víziközmű-hálózat, árvízvédekezés, csapadékvíz-elvezetés problémákra), alapvetően agrárfókusz nélkül, de annak igényeit is figyelembe veszik. Nem szűkül a belterületekre, vízgyűjtő alapú a megközelítés.

Az agrotechnika oldaláról KAP ST részéről is megvan a szinergia, hiszen számos olyan intézkedést tervez a támogatható terület bővítésétől kezdve a kondicionalitáson és az agro-ökológiai programon át az AKG-ig és a nem termelő beruházásokig, amelyek éppen a talajban, illetve a tájban történő vízvisszatartást segítik elő (vizes élőhelyek megőrzése, forgatás nélküli talajművelés, földhasználatváltás, stb.).

A KAP ST zöld felépítményének nagyon fontos eleme, hogy a támogatásra jogosult területek köre kibővül azokkal a mezőgazdasági termelés alatt nem álló területekkel, amelyeket a kondicionalitás, az AÖP vagy a AKG-jellegű intézkedések keretében alakítanak ki, illetve tartanak fent. Ez és a beruházásokhoz kapcsolódó fenntartási támogatás várhatóan segíteni fogja a földhasználatváltást célzó beruházások megvalósulását, hozzájárulva a KEHOP Plusz prioritásainak a teljesüléséhez is.

GINOP Plusz és a KAP Stratégiai Terv:

A GINOP Plusz az IKT, illetve a KKV-k számára nyújt támogatásokat a versenyképesség és a K+F+I területein, míg a KAP Stratégiai Terv elsősorban az agrárgazdasági, élelmiszeripari és erdőgazdálkodási vállalkozások számára érhető el versenyképességük fejlesztését céljából.

Az élelmiszeripari beruházásokat a 2014-2020-as időszakkal ellentétben már az EMVA források támogatják, így az agrár terméklánc (termelő + feldolgozó) egy közös terven keresztül részesülnek támogatásban, amely megkönnyíti a komplex üzemfejlesztési támogatások folyósítását.

Az innováció mint kiemelt terület az agrárpolitika esetében egy AKIS rendszeren keresztül jelenik meg, amelynek célja, hogy egy közös rendszer segítségével tudja valamennyi támogatás esetében képviseltetni a digitalizációt és a precíziós fejlesztéseket.

EFOP Plusz és a KAP Stratégiai Terv:

Az Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív Program Plusz (EFOP Plusz) – amely immáron magába foglalja a leginkább rászoruló személyeket támogató intézkedéseket is – elsődleges célja a szociális felzárkózás támogatása Magyarországon. Az operatív program a negyedik szakpolitikai célkitűzést, azaz a szociálisabb Európa létrejöttét támogatja. Az EFOP Plusz öt humán szakterület fejlesztéseit foglalja magában, ezek az egészségügy, köznevelés, társadalmi felzárkózás, szociális, valamint család- és ifjúságpolitika, amelyekhez a kultúra és a sport is hozzájárul.

Az operatív program keretében lehetőség van az egészségügyi ellátórendszert fejlesztésére, a minőségi, XXI. század elvárásainak megfelelő korszerű oktatási feltételek megteremtésére, megerősíthető a szociális biztonság a sérülékeny csoportok életminősége javítása érdekében, valamint folytatható a súlyos anyagi nélkülözésben élők támogatása. A program továbbá hozzájárul a társadalmi felzárkózási és a népesedési kihívások kezeléséhez, valamint a munka és magánélet egyensúlyának megfelelőbb megteremtéséhez.

A vidéki térségek alapvető infrastruktúrájának fejlesztése is kiemelt cél, így szinten előfordulhat kapcsolat a két program között. Az Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív Program Plusz elsősorban a humán közszolgáltatások infrastruktúrájának és szakmaiságának megerősítésével törekszik a társadalmi hátrányok leküzdését támogatni, így ezeken a pontokon a Terv és az EFOP Plusz egymás hatásait felerősítő módon tud működni.

A KAP Stratégiai Tervnek a hagyományos értelemben vett vidékfejlesztési intézkedései szolgálhatnak hasonló célokat, amelyek közül kiemelendő a LEADER megközelítés támogatása, hiszen a HACS-okon keresztül a lehető legkisebb településekre is el tudnak jutni uniós források. Az alapvető vidéki szolgáltatások fejlesztése is része a KAP Stratégiai Tervnek, amely jól kiegészítheti az EFOP Plusz által működtetett vidéki ellátórendszeri támogatást.

A KAP Stratégiai Terv AKIS rendszerén keresztül a nem iskolarendszerű oktatás, tudásátadás, környezeti nevelés segíthető, amely jó komplementere lehet az EFOP Pluszból megvalósuló egyéb oktatási támogatásoknak.

TOP Plusz és a KAP Stratégiai Terv:

A program Magyarország kevésbé fejlett régióinak (valamennyi megye) és fejlett régiójának számító Budapest területi alapú fejlesztéseit támogatja, kiemelt figyelmet fordítva a legkevésbé fejlett régiók és elmaradott térségek fejlesztésére. A 2014-2020 közötti Terület- és Településfejlesztési Operatív Program (TOP) eredményeire építve, annak tematikáját és integrált területi programokon keresztül megvalósuló modelljét folytatja elsősorban helyi önkormányzati fejlesztéseket támogat. Fejlesztési tematikája kiterjed a gazdaságélénkítés, munkahelyteremtés és bővítés, valamint a népességmegtartás és családvédelem térségi és helyi feltételeinek biztosítására, így a helyi gazdaságfejlesztésre és foglalkoztatásra, a helyi turizmusra, a települési infrastruktúra, településüzemeltetés és helyi közszolgáltatások fejlesztésére.

A program célja a régiók és megyék fejlettségi pozíciójának javítása, a legkevésbé fejlett megyék és elmaradott térségek területi fejlesztése a kedvezőbb helyzetű térségek pozíciójának erősítése mellett. Ennek keretében térségi és helyi fejlesztések valósulhatnak meg a gazdaságélénkítés, munkahelymegőrzés és munkahelyteremtés, a települések élhetőségének javítása, a város-vidék különbségek csökkentése, a térségek és települések népességmegtartó képességének erősítése, a családvédelem, az életminőség javítása érdekében.

A KAP Stratégiai Terv és a TOP Plusz között számos kapcsolódási pont lehet, mivel nagyon hasonló támogatási célokat képviselnek. A két program között a lakosságszám alapján történő lehatárolás biztosíthatja a megfelelő komplementaritást. Ennek eredményeként a TOP Plusz alapvetően a térség-központ funkciójú, magasabb lakosságszámú településeken valósít majd meg fejlesztéseket, akár önkormányzati szinten, akár klasszikus értelembe vett vidékfejlesztési szinten. A KAP Stratégiai Terv ezzel szemben az alacsonyabb lakosságszám számmal jellemezhető településeken nyújtana támogatást és fejlődési lehetőséget.

DIMOP Plusz és a KAP Stratégiai Terv:

A versenyképesség növelésének egyik horizontális dimenziója egy olyan működési környezet megteremtése, amelynek kialakítása követi a kor, a technológia és a gazdasági-társadalmi igények fejlődését. Azok az országok és társadalmak képesek lépést tartani a világ fejlődésével, amelyek az élet minden területén tudatosan alkalmazzák a digitális technológiákat és folyamatosan megújítják azokat. A digitális átmenet integrált megközelítést megkívánó domináns célrendszerré vált, amelynek választ kell tudnia adni a jelenlegi és az újonnan felmerülő globális, technológiai, biztonsági és fenntarthatósági kihívásokra. A gazdaság és társadalmi versenyképesség megtartása és növelése érdekében Magyarország a 2021-2027 közötti időszakban egy külön – horizontális - operatív program, a Digitális Megújulás Operatív Program Plusz (DIMOP Plusz) keretében tervezi végrehajtani ezeket a fejlesztéseket.

A DIMOP Plusz egységes szemléletmód mellett kívánja összehangolni az ágazati szakpolitikai beruházásokat és az innovatív technológiák alkalmazását, hogy egységes szolgáltatási rétegeken keresztül, adatintenzív megközelítésben járuljon hozzá az egyes szakpolitikai feladatok digitalizációs beruházásaihoz és ilyen módon átfogó megoldásokat támogasson, amelyek egy-egy ágazati célkitűzés megvalósulása mellett egységesen támogatják a digitális transzformáció folyamatát.

A KAP Stratégiai Terv egyik átfogó eleme a digitalizáció és innováció fejlesztés, különös tekintettel a precíziós fejlesztések támogatására. Az AKIS rendszeren keresztül valamennyi, az agráriumot és élelmiszeripart érintő digitális és innovatív fejlesztés megvalósulhat, amelyekre ágazati igények mutatkoznak. A DIMOP Plusszal való lehatárolás ott érhető tetten, hogy a KAP Stratégiai Terv kimondottan az agrárium, erdőgazdálkodás és az élelmiszeripari fejlesztéseket célozza meg, ezzel elősegítve, hogy ezen ágazatok is lépést tudjanak tartani a DIMOP Plusz által preferált, magasabb technológiai fejlettségű egyéb ágazatokkal.

IKOP Plusz és a KAP Stratégiai Terv:

Helyreállítási és Ellenálló-képességi Eszközt (RRF) és az Európai Hálózatfinanszírozási Eszközt (CEF) megelőzve az Integrált Közlekedésfejlesztési Operatív Program (IKOP) Plusz a magyarországi kötöttpályás, közúti, kerékpárúti és kikötői beruházások legnagyobb uniós forrása lesz ebben az évtizedben. A magyarországi közlekedési helyzetet, a Kohéziós Alap és az Európai Regionális Fejlesztési Alap korlátait, illetve egyéb uniós alapelveket (pl. kettős finanszírozás kizárása, tiltott állami támogatások) figyelembe véve az IKOP Plusz 3 prioritási tengelyen tervez beavatkozásokat:

- Tiszta üzemű városi-elővárosi közlekedés erősítése, köztük városi elektromos buszbeszerzéseket, nagyforgalmú elővárosi vasútvonalak fejlesztéseit.

- TEN-T vasúti és regionális intermodális közlekedés fejlesztése, benne a transzeurópai közlekedési hálózathoz tartozó vasútvonalakét és kikötőkét.

- Fenntarthatóbb és biztonságosabb közúti mobilitás részeként gyorsforgalmi és 1-3. számjegyű főutak, valamint EuroVelo kerékpárutak fejlesztéseit, közlekedésbiztonsági és egyéb (pl. zajárnyékoló falak, e-töltők) beruházásokat.

A projekteknél uniós elvárás lesz a projektek hosszú távú megtérülése és a jelentős (környezeti) károkozás elkerülése.

A KAP Stratégiai Tervvel legkevésbé ennek az OP-nak lesz kapcsolata, mivel a közlekedés-fejlesztés támogatása nem szerepel a KAP Stratégiai Tervben.

VOP Plusz és a KAP Stratégiai Terv:

A 2021-2027 közötti időszakban Magyarország számára rendelkezésre álló kohéziós célú források eredményes és hatékony felhasználását támogatja a Végrehajtás Operatív Program Plusz. Ennek keretében a naprakész tudással rendelkező szakemberállomány, az infrastrukturális feltételek biztosításával, az informatikai, partnerségi, kommunikációs és a nyilvánossághoz kapcsolódó feladatok ellátásával járul hozzá a Partnerségi Megállapodás céljainak teljesüléséhez. A Végrehajtás Operatív Program Plusz ezen célok megvalósításához a Partnerségi Megállapodásban szereplő alapok közül az Európai Regionális Fejlesztési Alap, a Kohéziós Alap, az Európai Szociális Alap Plusz, az Európai Tengerügyi, Halászati és Akvakultúra Alap, valamint a Magyar és az Igazságos Átmenet Alap technikai segítségnyújtás célra rendelkezésre álló forrásait használja fel Magyarország teljes területén.

A szakemberállomány fejlesztése és rendelkezésre állása kiemelt feladat a KAP Stratégiai Terv végrehajtása során is.

MAHOP Plusz és a KAP Stratégiai Terv:

A Magyar Halgazdálkodási Operatív Program Plusz (MAHOP 2021-2027) keretében Magyarországnak kb. 16,5 milliárd forint áll majd rendelkezésére a hazai halgazdálkodási ágazat fejlesztésére. A MAHOP Pluszban tervezett intézkedések két uniós prioritáson belül kerültek kidolgozásra. Az 1. uniós prioritás célja a természetes vizek halállományának növelése, a vízfolyások ökológiai állapotának és a víz minőségének javítása, valamint az ágazat helyzetéről pontos képet adni tudó adatgyűjtési és ellenőrzési rendszer továbbfejlesztése. A 2. uniós prioritás célja a meglévő akvakultúra termelő és halfeldolgozó vállalkozások fejlesztése, versenyképességük növelése, új termelői bázisok és feldolgozók létrehozása. Kiemelt hangsúlyt fektet a program a munkakörülmények javítására és a gazdasági stabilitására, valamint a kutatás és termelés közötti tudástranszfer támogatására, illetve a további tudományos ismeretek létrehozására a K+F projektek támogatásával.

Az ETHA és az EMVA támogatások között éles határvonal van, amelyre a KAP tervezés során különösen figyelemmel voltak a tervezők, így mindennemű esetleges átfedést már a tervezés szakaszában kiszűrtek.

7. A KAP STRATÉGIAI TERV MONITOROZÁSI JAVASLATAINAK ÉRTÉKELÉSE

A KAP Stratégiai Terv vizsgált verziója a környezeti állapot monitorozása tekintetében a korábbi időszakoknak megfelelő eljárások további folytatását irányozza elő.

Az elmúlt időszak környezeti értékelési tapasztalatai kapcsán az alábbi javaslatok tehetők annak érdekében, hogy a KAP Stratégiai Terv környezeti eredményességének méréséhez szükséges adatok biztosítottak legyenek:

- A környezeti értékelés folyamatának további módszertani megalapozása szükséges, lehetőség szerint a KAP Stratégiai Terv tervezési folyamatával egyidejűleg.
- A monitorozással érintett környezeti adatok körének pontos meghatározása, beleértve az adatgyűjtés rendszerességének és az adatgyűjtés földrajzi helyszínének definícióját is.
- Az KAP Stratégiai Terv ellenőrzési és adatgyűjtési rendszerének, valamint a környezeti adatok gyűjtése kompatibilitásának biztosítása, az összehasonlíthatóság érdekében.
- Az érintett támogatottak tekintetében a környezeti monitorozással kapcsolatos tevékenységek - legszükségesebb minimális – tűrési kötelezettségének előírása a pályázati felhívások rendszerében.
- A környezeti adatgyűjtésben érintett partnerszervezetek (pl. Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület) hosszútávú együttműködési megállapodásainak kidolgozása és megkötése a támogatási ciklus elején.
- Magasabb szintű adattranszparencia megvalósítása a monitoring-rendszer hatékonyabb működése érdekében (pl. támogatott területek fedvényének biztosítása az adatgyűjtő szervezetek felé).

A KAP Stratégiai Terv ellenőrzési rendszerében – tekintettel az agrár-környezet aggasztó tendenciákat mutató jelenségeire – a jelenleginél erősebb hangsúlyt kell biztosítani a környezeti teljesítmény adminisztratív, távérzékelésre alapuló és helyszíni ellenőrzéseire. Ebben a folyamatban kiemelt jelentősége van a helyszíni ellenőrzések során biztosított környezeti szaktudásnak. Mindezek okán indokolt fenntartani az azon szervezetekkel fenntartott ellenőrzési együttműködéseket, melyek a támogatások feltételéül meghatározott előírások betartásáról helyi ismeretekkel és környezeti szaktudással rendelkeznek (pl. Magas Természeti Értékű Területek ellenőrzése során a nemzeti park igazgatóságok bevonása).

8. MELLÉKLETEK

1. melléklet: A Közös Agrárpolitika 2021–2027 közötti időszakára vonatkozó Stratégiai Terv So4, So5, So6 specifikus célkitűzésekre vonatkozó SWOT analízis SKV értékelése[26]

[26] Jelmagyarázat:

SKV értékelés nem került figyelembevételre (45 db) SKV értékelés részben került figyelembevételre (3 db) SKV értékelés figyelembevételre került (15 db)

	KAP STRAT Helyzetértékelés SWOT megállapításai	SKV értékelés-1 (2020)	KAP STRAT 1.0 2021	SKV értékelés-2 (2022)
SO4: Hozzájárulás az éghajlatváltozás mérsékléséhez és az ahhoz való alkalmazkodáshoz, valamint a fenntartható energia hasznosításának terjesztéséhez				
1.	E.3. Erdőterületek növekedésének fontos szerepe van a hazai klímaszabályozásban, amit az erdőtelepítési aktivitás biztosít a jelenlegi mezőgazdasági támogatások mellett is.	A mondat első része helyes, ugyanakkor többek között éppen a **mezőgazdasági támogatások miatt** is az **erdőtelepítések aktivitása nem elégséges**, kifejezett cél az aktivitás javítása.	E.3.Erdőterületek növekedésének fontos szerepe van a hazai klímaszabályozásban, amit az erdőtelepítési aktivitás biztosít a jelenlegi mezőgazdasági támogatások mellett is [SO4/2.2]	SKV értékelés nem került figyelembevételre
2.	Gy.7. A hazai erdőállomány egészségi állapota romlik, kor- és fajösszetétele kedvezőtlen, az erdő-felújítások elhúzódnak, a szén-megkötő képessége csökken.	A mondatban szereplő négy megállapítás közül az első részben igaz: vannak fafajok, amelyek állapota romlik és vannak, amelyekre ez nem jellemző. A kor- és fajösszetétel minőségéről a szöveges értékelés nem szól, általános érvénnyel nem igaz megállapítás. Az erdőfelújítások elhúzódásáról a szöveg nem szól. A szén-megkötő képesség általános érvénnyel nem csökken. Javasolható, hogy ilyen összetett megállapítások ne szerepeljenek a SWOT-ban, mert nem értelmezhetőek.	Gy.7. A hazai erdőállomány több fafaj-csoportjának egészségi állapota romlik, kor- és fajösszetétele kedvezőtlen; az erdőfelújítások elhúzódnak, a szénmegkötő képessége csökken [SO4/2.1]	SKV értékelés részben került figyelembevételre
3.	Gy.8. Az erdőborítottság elmarad a lehetőségektől, és ennek javítását akadályozza az erdőtelepítésben közreműködő állami intézményrendszeri kapacitások elégtelensége.	A megállapítás, azaz a mondat első fele igaz, a mondat második fele, az indoklás nem. **Nem** elsősorban **az intézményi problémák miatt marad el az erdősítés**, hanem inkább a **birtokviszonyok**, valamint a **mezőgazdasági támogatások okozzák ezt**. A szöveges értékelés sem ír ilyesmit.	Gy.8. Az erdőborítottság elmarad a lehetőségektől, és ennek javítását akadályozza az erdőtelepítésben közreműködő állami intézményrendszeri kapacitások elégtelensége. [SO4/2.2]	SKV értékelés nem került figyelembevételre :

	KAP STRAT Helyzetértékelés SWOT megállapításai	SKV értékelés-1 (2020)	KAP STRAT 1.0 2021	SKV értékelés-2 (2022)
4.		Az alábbi **új elemekkel** javasoljuk fejleszteni a SWOT-ot: Gyengeségek: 1. A mezőgazdaság energiafogyasztása nő. 2. A növénytermesztés hozamai a klímaváltozás következtében jelentősen csökkennek. 3. Kevés kezdeményezés és jó példa található az alternatív klíma-neutrális mezőgazdálkodási technológiák terén. 4. Kevés a mezőgazdasági biogáz üzem	- - - -	SKV értékelés nem került figyelembevételre
5.		Az alábbi új elemekkel javasoljuk fejleszteni a SWOT-ot: Lehetőségek: 1. A hazai haszonállatfajták alkalmazkodása tenyésztéssel tovább növelhető. 2. **A hazai mezőgazdasági biogázkapacitás tovább növelhető**. 3. A **mezőgazdasági üzemekben a napenergia közvetlen hasznosítására alkalmas jelentős kihasználatlan felület áll még rendelkezésre**. 4. Az **állattartás klímaváltozás okozta problémái hatékony épületgépészeti megoldásokkal az állatjóléti feltételek együttes javítása mellett orvosolhatóak**	- - - -	SKV értékelés nem került figyelembevételre

	KAP STRAT Helyzetértékelés SWOT megállapításai	SKV értékelés-1 (2020)	KAP STRAT 1.0 2021	SKV értékelés-2 (2022)
6.		Az alábbi új elemekkel javasoljuk fejleszteni a SWOT-ot: Fenyegetések: 1. A fatermelés visszaesése miatt csökkenhet a megújuló energiatermelés is. 2. A gyepterületek nagysága tovább csökken. 3. **A mezőgazdaság energiaintenzitása tovább nő és ennek következtében az ÜHG kibocsátás is tovább emelkedik**. 4. A hazai birtokszerkezet kevésbé alkalmas a biogazdálkodás elterjesztésére, hiszen elsősorban a helyi közösségekbe ágyazott kis- és közepes gazdaságok végeznek ilyen termelést. 5. A mezőgazdasági területek öntözése sokszor nem szakszerűen valósul meg és ezért a talajok termőképessége romlik.	- F.6. A gyepterületek kiterjedése csökken - - -	SKV értékelés részben került figyelembevételre
SO5: A fenntartható fejlődés és a természeti erőforrásokkal – például a vízzel, a talajjal és a levegővel – való hatékony gazdálkodás támogatása				
7.	E.2.Táji vízmegtartás és vízvisszatartás rendelkezésre állása, helyenként mozaikos tájszerkezet (1.5)	E.2. Táji vízvisszatartást lehetővé tevő domborzati, mikro-domborzati adottságok megléte, helyenként mozaikos tájszerkezet	E.2. Táji vízvisszatartást lehetővé tevő domborzati, mikrodomborzati adottságok megléte, helyenként mozaikos tájszerkezet [SO/3.1]	SKV értékelés figyelembevételre került
8..	L.3. Erősödik a vízmegtartó szemlélet a vízgazdálkodási ágazatban (szakértői megállapítás)	Átfedésben van az L.2 ponttal, összevonást vagy törlést javaslunk, a vízgazdálkodási ágazat fejlesztési lehetőségeit nem a vidékfejlesztési program támogatja.	L.3. Erősödik a vízmegtartó szemlélet a vízgazdálkodási ágazatban	SKV értékelés nem került figyelembevételre

	KAP STRAT Helyzetértékelés SWOT megállapításai	SKV értékelés-1 (2020)	KAP STRAT 1.0 2021	SKV értékelés-2 (2022)
9.	L.18. A talaj vízraktározási képességének jobb kihasználását segítő és a talajok szervesanyag megkötését elősegítő agrotechnológiai módszerek és a természetes vízmegtartó megoldások elfogadottsága nő a gazdálkodók és a szakpolitika részéről is (szakértői megállapítás)	A KJT megállapítása a következő, amelyet gyengeségként is célszerű lenne megfogalmazni: • **Olyan földterületek is szántóföldi művelésben vannak, amelyek arra nem alkalmasak, a vízkárok oka igen sok helyen a vízrajzi adottságokhoz nem igazodó földhasználat**. A felkészülés, megelőzés kevésbé jellemző (átgondolt területhasználat, kultúra- és fajta meg-választás, vetésváltás, talajművelés, talajjavítás, táblaszintű csatornák karbantartása stb.). **A tőkeszegény, alacsony tudásszintű kisüzemek esetében a nem kellően víztudatos agrotechnika következménye a mélyszántás elmaradása, a vízzáró eketalp kialakulása.**	L.18. A talaj vízraktározási képességének jobb kihasználását segítő és a talajok szervesanyag-megkötését elősegítő agrotechnológiai módszerek és a természetes vízmegtartó megoldások elfogadottsága nő a gazdálkodók és a szakpolitika részéről is	SKV értékelés nem került figyelembevételre
10.	E.8.A területi és mederbeli vízvisszatartást segítő domborzati, mikro-domborzati és infrastrukturális adottságok megléte (1.5)	Itt célszerű lenne a belvíz-rendszerekhez kapcsoló (mederbeli, víztározókban történő) vízvisszatartás fejlesztését lehetővé tévő infrastrukturális adottságok kihasználásával foglalkozni, jelen helyzetben ez gyengesége a rendszernek. A helyzetelemzés is gyengeségként fogalmazza meg a problémát hivatkozva az OVGT (2016)-ra is: a csapadékvíz területi vízvisszatartása többnyire nem megoldott Magyarországon, a csapadékvíz-gazdálkodás és belvíz-gazdálkodás jó gyakorlatai nem terjedtek el kellőképpen.	-	SKV értékelés figyelembevételre került
11.	L.2. Az okszerű belvíz-gazdálkodás elterjedése (gazdálkodói együttműködés erősödése az agrotechnikák összehangolása miatt), fokozódik a belvíz-hasznosítás, a táblán belüli vízvisszatartás (1.3, 1.5, szakértői megállapítás)	Javaslat: Fenntartható csapadék- és belvízgazdálkodás elterjedése (vízvisszatartást támogató agrotechnikák, táblán belüli vízvisszatartás, bel- és csapadékvizek összegyűjtése és beszivárogtatása arra alkalmas területeken)	L.2. Fenntartható csapadék- és belvízgazdálkodás elterjedése (vízvisszatartást támogató agrotechnikák, táblán belüli vízvisszatartás, bel- és csapadékvizek összegyűjtése és beszivárogtatása arra alkalmas területeken)	SKV értékelés figyelembevételre került

	KAP STRAT Helyzetértékelés SWOT megállapításai	SKV értékelés-1 (2020)	KAP STRAT 1.0 2021	SKV értékelés-2 (2022)
12.		További KJT megállapítások: - A **gazdálkodók** belvizes időszakban a táblaszintű védekezésért felelnek. **Kötelezettségeiket ritkán ismerik, mezőgazdasági vízgazdálkodással kapcsolatos elméleti és gyakorlati ismereteik általában hiányosak.**	-	SKV értékelés nem került figyelembevételre
13.	Gy.1. Meglévő, bár elhanyagolt állapotú és hatékonyságú kiépített öntözőrendszerek (1.5) Gy.15. Elavult öntözési technológiák alkalmazása, a meglévő öntözőrendszerek rossz állapota Ismétlés	Átfedés a kettő között	Gy.1. Meglévő, bár elhanyagolt állapotú és hatékonyságú kiépített öntözőrendszerek [SO5/2.1] Gy.15. -	SKV értékelés figyelembevételre került
14.	L.5. A főművi vízilétesítmények fejlesztése tovább erősödik az öntözésfejlesztésben (szakértői megállapítás)	Szükséges kiegészíteni az elosztórendszerek fejlesztésével.	L.5. A főművi vízilétesítmények és elosztórendszerek fejlesztése tovább erősödik az öntözésfejlesztésben	SKV értékelés figyelembevételre került
15.	F.2. Öntözésre rendelkezésre álló vízkészletek szűkülése a felszín alatti vízkészletek csökkenése, illetve a felszíni vizek nem megfelelő ökológiai állapota miatt (2., szakértői megállapítás)	A termálvíz veszélyezteti inkább.	F.2. Öntözésre rendelkezésre álló vízkészletek szűkülése a felszín alatti vízkészletek csökkenése, illetve a felszíni vizek nem megfelelő ökológiai állapota miatt	SKV értékelés nem került figyelembevételre
16.		További KJT-ben szereplő szempontok, amelyek nem kerültek figyelembevételre: - Az **erdőterületek vízrendezése**, elsősorban az erdők **vízmegtartó képességének növelése** és a **talajok víz-háztartásának javítása érdekében**.	-	SKV értékelés nem került figyelembevételre
17.		Lehetőségek körében célszerű felvenni, hogy a kialakuló Operatív Aszály- és Vízhiánykezelő Rendszer alkalmazásával hatékonyabb vízkészlet gazdálkodást, vízigény kielégítést és kármegelőzést tesz lehetővé, amely javíthatja a mezőgazdaság alkalmazkodóképességét a klímaváltozáshoz.	-	SKV értékelés nem került figyelembevételre

	KAP STRAT Helyzetértékelés SWOT megállapításai	SKV értékelés-1 (2020)	KAP STRAT 1.0 2021	SKV értékelés-2 (2022)
18.	L.9. Uniós és nemzeti kutatási, innovációs és tudásátadási rendszer létrehozása az agroökológiai, azaz az alacsony környezetterhelésű mezőgazdasági gyakorlat széleskörű elterjesztésére.	Javasolható ennek kibővítése konkrét példákkal vagy önálló pontként megjeleníteni: Jó gyakorlatok (mintaterületek, útmutatók stb.) állnak rendelkezésre és ösztönzik a gazdálkodókat a vízvisszatartásra, a helyben keletkező vízkészletek hasznosítására (csapadékvíz-gazdálkodás) és a tisztított használtvizek elvezetési gyakorlatának megváltoztatására.	L.9. Uniós és nemzeti kutatási, innovációs és tudásátadási rendszer létrehozása az agroökológiai, azaz az alacsony környezetterhelésű mezőgazdasági gyakorlat széles körű elterjesztésére [SO5/7.3]	SKV értékelés nem került figyelembevételre
19.	L.11. Kiemelt tudásátadási, bemutatógazdasági programok kidolgozása a korszerű és emisszió csökkentésen alapuló technológiák bemutatására	Kiegészíteni javasoljuk: L.11. Kiemelt tudásátadási, bemutatógazdasági programok kidolgozása a korszerű vízvédelmi és emisszió csökkentésen alapuló technológiák bemutatására	L.11. Kiemelt tudásátadási, bemutató gazdasági programok kidolgozása a korszerű vízvédelmi és emissziócsökkentésen alapuló technológiák bemutatására	SKV értékelés figyelembevételre került
20.		**Lehetőségként** javasolt szerepeltetni a **tározási lehetőségek fejlesztését** az öntözésfejlesztéshez kapcsolódóan.	-	SKV értékelés nem került figyelembevételre
21.	E.3.Az EU-s átlaghoz képest alacsonyabb foszformérleg (1.4)	**Csak a felszíni vízminőség szempontjából előny**, **talajtani szempontból gyengeség** (Gy8), **felszín alatti vízminőségre irreleván**s. Javasoljuk kiegészíteni a nitrogénmérleggel is.	E.3. Az EU-s átlaghoz képest alacsonyabb foszformérleg	SKV értékelés nem került figyelembevételre
22.	E.4. A támogatott mezőgazdasági művelés alatt álló területek 87%-án kötelező a talajmintavételen alapuló tápanyag-gazdálkodási terv készítése	A talajvíz nitrátszennyeződés modellezésénél és a tápanyagmérlegek készítésénél hasznos lenne, de a **felhasznált adatokat nem gyűjtik, ami gyengeség**.	-	SKV értékelés nem került figyelembevételre

	KAP STRAT Helyzetértékelés SWOT megállapításai	SKV értékelés-1 (2020)	KAP STRAT 1.0 2021	SKV értékelés-2 (2022)
23.	Gy.8. Mezőgazdasági talajok tápanyagegyensúlyának sérülékenysége (2.) és erőteljes tápanyaghiány	Pontosabb megfogalmazás szükséges. A N tápanyagmérleg ingadozik az éves terméstől függően, ami természetes. A N tápanyagmérleg átlagban pozitív (az Eurostat módszerével számolva), de a DN eloszlás szerint a támogatott táblák közel felén N tápanyaghiány van. A DP tápanyagmérleg országosan is negatív, amit előnyként (E3) jelöltek. A tápanyaghiányok a talaj szempontjából gyengeség, a vizek szempontjából viszont előnyösek (E).	Gy.8. Mezőgazdasági talajok tápanyagegyensúlyának sérülékenysége és erőteljes tápanyaghiány	SKV értékelés nem került figyelembevételre
24.	Gy.12. Egységes monitoring rendszer és nyilvántartás még nem létezik az adott témában. a termelőktől beérkező adatok mindig az adott támogatási feltételrendszer szerint érhető el (1.6)	Pontosítás szükséges, hogy az "adott téma"" mit jelent. Az 1.6 hivatkozás a peszticideket jelenti, de ugyanilyen probléma van a művelési adatokkal is. Beérkező adatok nem csak a támogatott területekről vannak, pl. nitrátérzékeny területekről és a KSH országos reprezentatív feltárásaiból is, a beérkező művelési adatok a tápanyagmérleg számításokhoz és a vizek szennyeződésének modellezéséhez szükségesek lennének.	Gy.12. Egységes monitoringrendszer és nyilvántartás még nem létezik az adott témában; a termelőktől beérkező adatok mindig az adott támogatási feltételrendszer szerint érhetők el	SKV értékelés nem került figyelembevételre
25.	Gy.13. A hazai műtrágya kijuttatás elsősorban az olcsóbb nitrogén műtrágyákon alapszik pl.: karbamid, ami magas ammónia emissziós értékkel rendelkezik.	**Mi támasztja alá, hogy az olcsóbb műtrágya magasabb emissziós értékkel rendelkezik**? Pontosabb megfogalmazás szükséges.	Gy.13. A hazai műtrágya-kijuttatás elsősorban az olcsóbb nitrogén műtrágyákon alapszik, pl. karbamid, amely magas ammóniaemissziós értékkel rendelkezik	SKV értékelés nem került figyelembevételre
26.	L.6. Javul az erőforráshatékonyság, előtérbe kerül a differenciált, takarékos és okszerű inputanyag-kijuttatás és -felhasználás, az ÜHG, légszennyezők és szálló por kibocsátásának csökkentése a növénytermesztésben és az állattenyésztésben (pl. takarmányozás- és tartástechnológia, trágyatárolás és -kezelés fejlesztése, különös tekintettel a digitalizációra) (3., szakértői megállapítás)	Javasoljuk ketté bontani. Az **inputanyag-kijuttatás és felhasználás tekintetében hiányzik a miért és a hogyan**! Lehetőség a Gy9 **megoldásaként** a **kutatás és a tudásátadás növelése, tanfolyamok, továbbképzések, oktatás** és szakkönyvek segítségével.	L.6. Javul az erőforrás-hatékonyság, előtérbe kerül a differenciált, takarékos és okszerű inputanyag-kijuttatás és -felhasználás, az ÜHG, légszennyezők és szálló por kibocsátásának csökkentése a növénytermesztésben és az állattenyésztésben (pl. takarmányozás- és tartástechnológia, trágyatárolás és -kezelés fejlesztése, különös tekintettel a digitalizációra)	SKV értékelés nem került figyelembevételre

	KAP STRAT Helyzetértékelés SWOT megállapításai	SKV értékelés-1 (2020)	KAP STRAT 1.0 2021	SKV értékelés-2 (2022)
27.	L.12. Digitális termelői nyilvántartásokon keresztül üzemszintű nitrogén menedzsment kialakítása, amelyhez a monitoringrendszert az állam biztosítja, a szaktudást a szaktanácsadók	Környezeti szempontból megfelelő, a szaktanácsadás célja a vizek védelme a nitrátszennyezésekkel szemben, nincs befejezve a mondat, a szaktanácsadók részére a tudományos hátteret az állam által kidolgozott terepi feltárás adná.	L.12. Digitális termelői nyilvántartásokon keresztül üzemszintű nitrogénmenedzsment kialakítása, amelyhez a monitoringrendszert és a terepi felmérést az állam biztosítja, a szaktudást pedig a szaktanácsadók	SKV értékelés figyelembevételre került
28.		Gy.17. magas a negatív DN és DP tápanyagmérlegű táblák aránya, ami hosszabb távon talajdegradálódást okoz (Környezeti szempont: a talajminőség védelme és a gazdálkodók közös érdeke az optimális tápanyaggazdálkodás, vagyis a nullához közeli tápanyagmérleg elérése)	-	SKV értékelés nem került figyelembevételre
29.		Gy.18. **sok a magas (>50 kgN/ha/év) nitrogén tápanyag-mérlegű tábla, ami hosszabb távon a felszíni vizek és a talajvíz nitrát szennyeződését okozza** (Környezeti szempont: a felszíni vizek és talajvíz minőségének védelme és a gazdálkodók közös érdeke az optimális tápanyaggazdálkodás, vagyis a nullához közeli tápanyagmérleg elérése)	-	SKV értékelés nem került figyelembevételre
30.		Gy.19. Az eltérő megközelítésű tápanyagmérleg számítások, és alkalmazott koefficiensek miatt különböző optimális tápanyag kibocsátás számítható - ugyanazon táblákra. (Indoklás: szükséges lenne a környezetvédelem szempontjából alapvető a releváns, megbízható, tudományosan megalapozott, a gyakorlatban is igazolt tápanyagmérlegek számítása)	-	SKV értékelés nem került figyelembevételre
31.		L.22. A tápanyagegyensúly eléréséhez szükséges optimális tápanyagpótlás pontos meghatározása, tábla szinten, terepi talajvíz mérésekkel verifikált és kalibrált modellszámítások alapján és ennek alapján az optimális tápanyagpótlás ösztönzése	-	SKV értékelés nem került figyelembevételre

	KAP STRAT Helyzetértékelés SWOT megállapításai	SKV értékelés-1 (2020)	KAP STRAT 1.0 2021	SKV értékelés-2 (2022)
302.	Gy.14. Integrált és környezettudatos növényvédelmi technológiák és az azokon alapuló szaktanácsadási rendszer sem európai, sem tagállami szinten még nem áll rendelkezésre a drasztikus növényvédőszer-kivonások élelmiszerbiztonsági és gazdasági hatásainak mérséklésére, különösen a kontinentális klíma gabonatermesztése és a kiskultúrák esetében (1.6)	Helyzetelemzés nem is említi a szaktanácsadási rendszer hiányosságát és a hatásokat nem részletezi.	Javaslat: Gy.14. Integrált és környezettudatos növényvédelmi technológiák és az azokon alapuló szaktanácsadási rendszer mind európai, mind tagállami szinten fejlesztésre szorul a drasztikus növényvédőszer-kivonások élelmiszer-biztonsági és gazdasági hatásainak mérséklésére, különösen a kontinentális klíma gabonatermesztése és a kiskultúrák esetében.	SKV értékelés nem került figyelembevételre
33.	Gy.9. Új- és korszerű növény-védőszerek kijuttatásról, ÜHG, légszennyezők és szálló por kibocsátás csökkentési eljárásairól, helyes tápanyag-gazdálkodásról és komposztálásról szóló tudásátadási beavatkozások nem elérhetőek a termelők és szaktanácsadók számára (szakértői megállapítás)	A GY9 pont szintén pontosításra szorul. Mit jelent a ""tudásátadási beavatkozások""? A szaktanácsadók részére nem elérhetők az új kutatási eredmények, emiatt a termelők sem kapnak megfelelő szaktanácsokat?	Gy.9. Új és korszerű növényvédő szerek kijuttatásáról, ÜHG, légszennyezők és szálló por kibocsátáscsökkentési eljárásairól, helyes tápanyag-gazdálkodásról és komposztálásról szóló tudásátadási beavatkozások nem elérhetőek a termelők és szaktanácsadók számára	SKV értékelés nem került figyelembevételre
34.	Gy.2. A felszíni és a sekély felszín alatti vizek kis része felel meg a Víz Keretirányelv szerinti jó ökológiai és kémiai állapotnak (1.2)	Pontosítandó a megfogalmazás: A felszíni vizeinknek nagyrésze és a sekély felszín alatti vizeknek is közel fele nem felel meg a Víz Keretirányelv által előírt állapotnak.	Gy.2. A felszíni vizeink nagy része és a sekély felszín alatti vizeknek is közel fele nem felel meg a Víz Keretirányelv által előírt állapotnak, a magas nitrátkoncentrációjú vizek aránya nőtt	SKV értékelés figyelembevételre került

	KAP STRAT Helyzetértékelés SWOT megállapításai	SKV értékelés-1 (2020)	KAP STRAT 1.0 2021	SKV értékelés-2 (2022)
35.	Gy.5. Mezővédő erdősávok, víz-pufferorientált erdősávok, meliorációs eljárások és belvízlevezető csatornák vízvisszatartásra történő átalakításának hiánya, hatékony vízgazdálkodással érintett mezőgazdasági földterület kis aránya (1.4, szakértői megállapítások)	Pontosítani szükséges, erőteljes összevonás és más pontokkal történő átfedés miatt (vízvisszatartás, agrotechnika más pontokban már szerepel). Javasoljuk, hogy itt a mezővédő erdősávok, víz-pufferorientált erdősávok maradjanak. **Javaslat: Mezővédő erdősávok, vízparti pufferorientált erdősávok, meliorációs eljárások alkalmazásának hiánya a tápanyagok vízbe jutását segíti (**nem valósul meg a víz- és tápanyag visszatartás a vízgyűjtőn). A **KJT megállap**ítja, hogy a **vízfolyások diffúz terhelésének oka** ma Magyarországon nem elsősorban az intenzív műtrágya használat, hanem a **felhalmozódott tápanyagok eróziós transzportja**.	Gy.5. Mezővédő erdősávok, víz-pufferorientált erdősávok, meliorációs eljárások és belvízlevezető csatornák vízvisszatartásra történő átalakításának hiánya, hatékony vízgazdálkodással érintett mezőgazdasági földterület kis aránya	SKV értékelés nem került figyelembevételre
36.	L.13. A fás szárú kultúrák víz-védelmi, talajvédelmi és mikro-klímatikus szempontból is kedvező hatással vannak a mezőgazdasági művelésben álló földterületekre (4.)	Az arra érzékeny térségekben az erdősítésnek lehetnek talajvízre kedvezőtlen hatásai is (pl. csökkenő talajvízszint miatt veszélyeztetett területek)	L.13. A fás szárú kultúrák vízvédelmi, talajvédelmi és mikroklimatikus szempontból is, az arra érzékeny területeken kívül, kedvező hatással vannak a mezőgazdasági művelésben álló földterületekre.	SKV értékelés nem került figyelembevételre
37.	F.5. A vízfolyások vízgyűjtőjének magasabb fekvésű területein fokozódik az intenzív mezőgazdasági művelés, eltűnnek a gyep- és erdőterületek, fokozódnak a talajdegradációs folyamatok (szakértői megállapítás)	Nem indokolt a magasabb fekvésű területekre történő szűkítés. **Javasolt átfogalmazás: Az intenzíven művelt területek esetleges további növelése következtében csökkennek a gyep- és erdőterületek, fokozódnak a talajdegradációs folyamatok**	F.7. A vízfolyások vízgyűjtőjének magasabb fekvésű területein fokozódik az intenzív mezőgazdasági művelés, eltűnnek a gyep- és erdőterületek, fokozódnak a talajdegradációs folyamatok	SKV értékelés nem került figyelembevételre
38.	F.7. A klímaváltozás negatív hatásai a természeti erőforrások minőségi és mennyiségi állapotára (szakértői megállapítás)	A víz szempontjából az F1-hez képest nem mond új megállapítást, érdemes lenne specifikálni (talaj, ökoszisztéma szolgáltatásokra)	F.9. A klímaváltozás negatív hatásai a természeti erőforrások minőségi és mennyiségi állapotára	SKV értékelés nem került figyelembevételre

	KAP STRAT Helyzetértékelés SWOT megállapításai	SKV értékelés-1 (2020)	KAP STRAT 1.0 2021	SKV értékelés-2 (2022)
39.	E.1.Folyó-menti kedvező agroökológiai és hidrológiai adottságok, jelentős hasznosítható vízkészletek (1.3, szakértői megállapítás)	Pontosítandó megállapítás: Jelentős, a nagy folyókhoz kapcsolódó felszíni és parti szűrésű vízkészletek, valamint hasznosítható felszín alatti és jelentős termálvíz vízkészletek állnak rendelkezésre.	E.1. Jelentős, a nagy folyókhoz kapcsolódó felszíni és parti szűrésű vízkészletek, valamint hasznosítható felszín alatti vízkészletek állnak rendelkezésre	SKV értékelés figyelembevételre került
40.	F.1. Megújuló (vagy rendelkezésre álló) vízkészletek csökkenése	Kiegészítendő: klímaváltozás miatt. A KJT előrejelzése szerint ugyanakkor **a mezőgazdaság** (öntözés, halastavak, termálvíz hasznosítás, állattenyésztés) **területén rövidtávon is jelentősebb mértékű vízigénynövekedés történik.**	F.1. Megújuló (vagy rendelkezésre álló) vízkészletek csökkenése	SKV értékelés nem került figyelembevételre
41.	L.1. A VKI által előírt vízgyűjtő-gazdálkodási tervek és az azokban foglalt intézkedési javaslatok felülvizsgálata (szakértői megállapítás)	A vízgyűjtő-gazdálkodási tervek jogszabály szerint kötelezően felülvizsgálandók, az abban foglalt javaslatok ágazati és társadalmi szinten egyeztetett megállapításokat tartalmaznak. Törölni vagy pontosítani javasoljuk a szakértői megállapítást.	L.1. A víz keretirányelv (VKI) által előírt vízgyűjtő-gazdálkodási tervek és az azokban foglalt intézkedési javaslatok felülvizsgálata	SKV értékelés nem került figyelembevételre
42.	L.8. Meglévő adatbázisok integrálása (pl. DAS, Kockázatkezelési adatbázis, Vizek, Aszálymonitoring, Belvíz térképek, Talajweb, nemzeti laboratórium hálózat (szakértői megállapítás)	Figyelembe kell venni, hogy az ágazati sajátosságok miatt az **adatgyűjtés struktúrája nagyon eltérő**. Az **integráció helyett inkább a hozzáférhetőséget, átjárhatóságot kell megteremteni**.	L.8. Meglévő adatbázisok integrálása (pl. DAS, Kockázatkezelési adatbázis, Vizek, Aszálymonitoring, Belvíztérképek, Talajweb, nemzeti laboratórium hálózat	SKV értékelés nem került figyelembevételre
43.	L.9. Uniós és nemzeti kutatási, innovációs és tudásátadási rendszer létrehozása az agroökológiai, azaz az alacsony környezetterhelésű mezőgazdasági gyakorlat széleskörű elterjesztésére	Kiegészíteni javasoljuk: L.9. Uniós és nemzeti kutatási, innovációs és tudásátadási rendszer létrehozása az agroökológiai, azaz az alacsony környezetterhelésű mezőgazdasági gyakorlat tudományos eredményekkel alátámasztott adatokon alapuló kidolgozására és széleskörű elterjesztésére	L.9. Uniós és nemzeti kutatási, innovációs és tudásátadási rendszer létrehozása az agroökológiai, azaz az alacsony környezetterhelésű mezőgazdasági gyakorlat széles körű elterjesztésére	SKV értékelés nem került figyelembevételre
44.	L.15. Erősödik és fejlődik a helyes erőforrás-gazdálkodást elősegítő szemléletformálás, szakemberképzés és öntözési szaktanácsadás (szakértői megállapítás)	Ha általánosan szól az erőforrásokról, akkor öntözés szót törölni javasoljuk.	L.15. Erősödik és fejlődik a helyes erőforrás-gazdálkodást elősegítő szemléletformálás, szakemberképzés és szaktanácsadás	SKV értékelés figyelembevételre került

	KAP STRAT Helyzetértékelés SWOT megállapításai	SKV értékelés-1 (2020)	KAP STRAT 1.0 2021	SKV értékelés-2 (2022)
45.	F.12. A növényvédelmi, tápanyag-gazdálkodási, károsanyag kibocsátási (akár állattenyésztés pl.: takarmányozás) csak akkor hajlandóak megfizetni a termelők, ha az támogatási feltétel	Befejezetlen mondat. A takarmányozás milyen károsanyag kibocsátást jelent? Javasoljuk az átfogalmazását: A támogatások a gazdálkodókat eltéríthetik az okszerű és racionálisnövényvédelmi és tápanyag-felhasználástól (ebből az agrár-környezetvédelmi célú támogatások sem képeznek kivételt).	F.14. A növényvédelmi, tápanyag-gazdálkodási, károsanyag-kibocsátási (akár állattenyésztés, pl. takarmányozás) kötelezettségvállalásokat csak akkor hajlandóak megfizetni a termelők, ha az támogatási feltétel	SKV értékelés részben került figyelembevételre
46.		Javaslat: F (fenyegetettség): **A vidékfejlesztési terv által támogatott területek nagyságrendje nem lesz elegendő a vízgyűjtő-gazdálkodási tervben megfogalmazott, a vizek meghatározott időre történő jó állapotának/potenciáljának elérésére.**	-	SKV értékelés nem került figyelembevételre
47.	Gy.16. Elöregedő erdőállományok és erdőszerkezet, elhúzódó vagy elmaradó erdőfelújítások növekedése, sikertelen telepítések és felújítások (4.2, szakértői megállapítás)	Az utóbbi mondat egyszerűen nem igaz. Erdőfelújítás a haza jogi szabályozás miatt nem maradhat el, a törvény bünteti. Sikertelen felújításra vonatkozóan nincs statisztika. Jelenleg sikertelen telepítésekről sem tudunk, inkább az a baj, hogy egyáltalán nagyon kevés telepítés történik. A szöveges értékelésben nincs ennek sem nyoma.	-	SKV értékelés figyelembevételre került
SO6: Hozzájárulás a biológiai sokféleség védelméhez, az ökoszisztéma-szolgáltatások gyarapítása, valamint az élőhelyek és a tájak megőrzése				
48.	E.4. Gyepterületek és erdőterületek Natura 2000 hálózaton belüli aránya az EU átlagának több mint kétszerese (1. fejezet)	Észrevétel: A gyepterületek magas Natura 2000 arányának részbeni indoka, hogy hazánk gyepterületeinek kiterjedése arányaiban alacsonyabb az EU átlagnál. Ebből a megközelítésből lényegében gyengeségnek lehetne beemelni a gyepterületek átlagos országos felszínborításának alacsony szintjét.	-	SKV értékelés figyelembevételre került

	KAP STRAT Helyzetértékelés SWOT megállapításai	SKV értékelés-1 (2020)	KAP STRAT 1.0 2021	SKV értékelés-2 (2022)
49.	E.8. Országos szinten számottevő kiterjedésű ökológiai hálózat (egymástól elszigetelt élőhelyek összekapcsolását szolgáló megoldások), (1. fejezet)	Az erősség részben ellentétes tartalmú megállapítást tartalmaz a helyzetértékelés 8. fejezetében megfogalmazottakkal (LUCAS felmérés eredményei). Szakértői vizsgálatok és a Vidékfejlesztési Program biológiai sokféleségre vonatkozó tematikus értékelése a biodiverzitás szempontjából jelentős agrár-élőhelyek jelentős csökkenését mutatják. Ezért javasoljuk az F.6. pontot kiegészíteni: Javaslat: F.6. Élőhely-degradáció további fokozódása, különösen az ökoszisztéma-átmenetek (pl. erdőszegélyek, facsoportok eltűnése, kis vízfelületek) és az ökológiai hálózat elemeinek tekintetében. és Javaslat: F.12. A mezőgazdasági termelés intenzifikációja és a nagytáblás, monokultúrás termesztés aránya tovább nő és ezzel párhuzamosan az ökológiai hálózat elemei csökkennek.	E.8. Országos szinten számottevő kiterjedésű ökológiai hálózat (egymástól elszigetelt élőhelyek összekapcsolását szolgáló megoldások).	SKV értékelés nem került figyelembevételre
50.	E.12. Döntő mértékben elegyes erdőgazdálkodás jogszabályi előírás és erdőtervezés alapján	A helyzetértékelés nem tartalmaz a megállapításra vonatkozó információt, és ismereteink szerint jogszabályi előírás sem vonatkozik általános értelemben véve az elegyes erdőgazdálkodásra.	-	SKV értékelés figyelembevételre került
51.	E.13. A szelíd turizmus legnépszerűbb módozata továbbra is az erdei gyalogos kirándulás.	Az erősség feltüntetése – nem vitatva annak igazságtartalmát – megfontolásra javasolt a relevanciája alapján.	E.13. A szelíd turizmus legnépszerűbb módozata továbbra is az erdei gyalogos kirándulás	SKV értékelés nem került figyelembevételre
52.	E.16. A beépített területek terjedésének üteme lassul (2. fejezet)	A mezőgazdasági élőhelyek és tájak egyik legjelentősebb átalakító tényezője a beépítés. Ebből szemszögből a beépített területek terjedésének üteme lassulása inkább egy gyengülő veszélyeztető tényezőnek minősül, mint erősségnek.	E.16. A beépített területek terjedésének üteme lassul	SKV értékelés nem került figyelembevételre

	KAP STRAT Helyzetértékelés SWOT megállapításai	SKV értékelés-1 (2020)	KAP STRAT 1.0 2021	SKV értékelés-2 (2022)
53.	Gy.5. Az apróvad-állomány és a mezőgazdasági élőhelyekhez kötődő madárfajok állományának csökkenése (5. fejezet, 9. fejezet)	A g**yengeség megfogalmazását módosítani javasoljuk**, tekintettel arra, hogy az említett fajcsoportok állományai a mezőgazdasági élőhelyek természeti sokféleségére **reprezentatív módon viselkednek**, így összességében a mezőgazdasági élőhelyek jelentős biodiverzitás vesztése az SO-ra releváns gyengeség.	Gy.5. Az apróvadállomány és a mezőgazdasági élőhelyekhez kötődő madárfajok állományának csökkenése (5. fejezet, 9. fejezet), [SO6/2.4.]	SKV értékelés nem került figyelembevételre
54.	Gy.9. Természeti környezet által nyújtott ökoszisztéma-szolgáltatások és a biológiai sokféleség megőrzésének szempontjainak csekély elismertsége a társadalom részéről	Megítélésünk szerint a gyengeség megfogalmazásának kiegészítése szükséges, mivel az **ökoszisztéma-szolgáltatások és a biológiai sokféleség megőrzésének szempo**ntjai a **gazdasági ágazatokban** – így sajnálatosan a mezőgazdaságban – is **szerény elismertséggel rendelkezik.**	Gy.9. Természeti környezet által nyújtott ökoszisztéma-szolgáltatások és a biológiai sokféleség megőrzése szempontjainak csekély elismertsége a társadalom részéről,	SKV értékelés nem került figyelembevételre
55.	Gy.16. A folyamatos borítást biztosító erdőgazdálkodással művelt erdőterületek aránya alacsony	A helyzetértékelés nem tesz említést a megállapítást megalapozandó, illetve megítélésünk szerint, általános érvénnyel nem igaz mondat.	-	SKV értékelés figyelembevételre került
56.	L.2. Natura 2000 szabályozás átalakítása az okszerű, differenciált és az adott élőhely igényeinek megfelelő gyepgazdálkodás tekintetében.	A lehetőség kiegészítését tartjuk szükségesnek, tekintettel arra, hogy **a Natura 2000 szabályozás módosításának jelentősebb feladata a további művelési ágakra történő kiterjesztés**, a 28/2017. (X. 25.) számú Alkotmánybírósági határozatban foglaltak alapján.	L.2. Natura 2000 szabályozás átalakítása és kiegészítése a 28/2017. (X. 25.) számú Alkotmánybírósági határozatban foglaltak alapján további művelési ágakra vonatkozóan.	SKV értékelés nem került figyelembevételre
57.	L.13. A táji adottságoknak megfelelő gazdálkodás vízvisszatartó ereje jelentős (7. fejezet)	A lehetőség módosítását tartjuk szükségesnek, mivel ebben a formájában inkább erősségnek értelmezhető. A **lehetőségben** a táji adottságoknak megfelelő gazdálkodás térbeli kiterjedésének **növelését tartjuk szükségesnek feltüntet**ni.	L.13. A táji adottságoknak megfelelő gazdálkodás vízvisszatartó ereje jelentős	SKV értékelés nem került figyelembevételre

	KAP STRAT Helyzetértékelés SWOT megállapításai	SKV értékelés-1 (2020)	KAP STRAT 1.0 2021	SKV értékelés-2 (2022)
58.	F.5. Védett természeti területek és Natura 2000 területek természeti értékeinek helyzetét jelentősen veszélyeztetik a szakszerűtlen gazdálkodással közvetlenül és közvetetten összefüggő hatások	A természeti értékek s**zakszerűtlen gazdálkodás** miatti veszélyeztetése **nem csupán a természetvédelmi oltalom alatt álló területeken valós veszélyeztetés, hanem azokon kívül is.** Fentiek miatt a megfogalmazás pontosítását javasoljuk.	F.5. Védett természeti területek és Natura 2000 területek természeti értékeinek helyzetét jelentősen veszélyeztetik a szakszerűtlen gazdálkodással közvetlenül és közvetetten összefüggő hatások,	SKV értékelés nem került figyelembevételre
59.	F.10. A mezőgazdasági termelés intenzifikációja tovább nő, növekszik a nagytáblás, monokultúrás termesztés aránya (7. fejezet)	A **veszély kiegészítését tartjuk szükségesnek** a **műtrágya- és növényvédőszer-használat növekedésének megemlítésével**. A műtrágya- és növényvédőszer-használat jelentősen növekedett az elmúlt évtizedekben, melynek kapcsolata a biodiverzitás-csökkenéssel tudományosan igazolt tény.	F.12. A mezőgazdasági termelés intenzifikációja tovább nő, növekszik a nagytáblás, monokultúrás termesztés aránya (7. fejezet), [SO6/2.3.]	SKV értékelés nem került figyelembevételre
60.		SWOT megállapítások kiegészítését javasoljuk az alábbiak szerint Gyengeség: 1. Természeti környezet által nyújtott ökoszisztéma-szolgáltatások, a táji és biológiai sokféleség megőrzésének szempontjainak csekély elismertsége a társadalom részéről.	Gy.9. Természeti környezet által nyújtott ökoszisztéma-szolgáltatások és a biológiai sokféleség megőrzése szempontjainak csekély elismertsége a társadalom részéről,	SKV értékelés figyelembevételre került

	KAP STRAT Helyzetértékelés SWOT megállapításai	SKV értékelés-1 (2020)	KAP STRAT 1.0 2021	SKV értékelés-2 (2022)
61.		SWOT megállapítások kiegészítését javasoljuk az alábbiak szerint **Erősség** 1. A biodiverzitás csökkenésének lassítását/megállítását szolgáló beavatkozások (Natura 2000 kompenzáció, Magas Természeti Értékű Területek programja) rendelkezésre állnak. **2.** A táji adottságokhoz alkalmazkodó **hagyományos gazdálkodási rendszerek**, természeti értékekben és kulturális hagyományokban gazdag – szinte csak hazánkra jellemző és csak hazánkban megőrizhető – **egyedi tájkarakter típusokat hoztak létre és tartanak fent.**	- -	SKV értékelés nem került figyelembevételre

	KAP STRAT Helyzetértékelés SWOT megállapításai	SKV értékelés-1 (2020)	KAP STRAT 1.0 2021	SKV értékelés-2 (2022)
62.		SWOT megállapítások kiegészítését javasoljuk az alábbiak szerint **Lehetőség** **1.** A biodiverzitás csökkenését lassítását/megállítását szolgáló beavatkozások (**Natura 2000 kompenzáció, Magas Természeti Értékű Területek** programja) **kibővítése és térbeli kiterjesztése.** 2. **A táji adottságokhoz alkalmazkodó, változatos tájhasználat alkalmas** az éghajlatváltozás hatásainak ellenálló, természeti erőforrásokat hatékonyan használó, természeti rendszerekben gazdag, biztonságos élelmiszert előállító, a vidék életfeltételeket javító mezőgazdasági rendszereket fenntartani. **3. A vadon élő állatok és a növények, a beporzók és a természetes kártevőirtók életterét biztosítandó a mezőgazdasági területek legalább 10 %-án helyreállításra kerülnek a magas biodiverzitású tájelemek.**	- - - -	SKV értékelés nem került figyelembevételre
63.		SWOT megállapítások kiegészítését javasoljuk az alábbiak szerint **Veszély** 1. Egyes **specifikus célok** (pl. piacorientáltság fokozása és a versenyképesség növelése) megvalósítását szolgáló eszközök **megakadályozhatják a helyi adottságokhoz alkalmazkodó, extenzív gazdálkodási eljárások**	-	SKV értékelés nem került figyelembevételre

2. melléklet: A KAP Stratégiai Terv beavatkozásainak csoportosítása

Beavatkozáscsoport	Alap	Beavatkozási forma	A beavatkozás típusa	Kódszám	KAP Stratégiai Tervben szereplő megnevezés
A fenntarthatóságot elősegítő, alapszintű és átcsoportosítással nyújtható kiegészítő jövedelemtámogatás	EMGA	DPdecoupled	BISS(21)	DP01_E01_BISS_16	A fenntarthatóságot elősegítő, alapszintű jövedelemtámogatás
A fenntarthatóságot elősegítő, alapszintű és átcsoportosítással nyújtható kiegészítő jövedelemtámogatás	EMGA	DPdecoupled	CRISS(26)	DP02_E02_CRIS_16	A fenntarthatóságot elősegítő, átcsoportosítással nyújtható kiegészítő jövedelemtámogatás
Fiatal mezőgazdasági termelők részére nyújtott kiegészítő jövedelemtámogatás	EMGA	DPdecoupled	CIS-YF(30)	DP03_B01_YFS_16	Fiatal mezőgazdasági termelők részére nyújtott kiegészítő jövedelemtámogatás
Termeléshez kötött - területalapú támogatás	EMGA	DPcoupled	CIS(32)	DP04_E03_CISB_16	Cukorrépa termesztés támogatása
Termeléshez kötött - területalapú támogatás	EMGA	DPcoupled	CIS(32)	DP05_E04_CISR_16	Rizstermesztés támogatása
Termeléshez kötött - területalapú támogatás	EMGA	DPcoupled	CIS(32)	DP06_E05_CISV_16	Zöldségnövény termesztés támogatása
Termeléshez kötött - területalapú támogatás	EMGA	DPcoupled	CIS(32)	DP07_E06_CISI_16	Ipari zöldségnövény termesztés támogatása
Termeléshez kötött - területalapú támogatás	EMGA	DPcoupled	CIS(32)	DP08_E07_CISO_16	Ipari olajnövény termesztés támogatása
Termeléshez kötött - területalapú támogatás	EMGA	DPcoupled	CIS(32)	DP09_E08_CISE_16	Gyümölcstermesztés támogatása (Extenzív)
Termeléshez kötött - területalapú támogatás	EMGA	DPcoupled	CIS(32)	DP10_E09_CISF_16	Gyümölcstermesztés támogatása (Intenzív)
Termeléshez kötött - állategység alapú támogatás	EMGA	DPcoupled	CIS(32)	DP11_E10_CISS_16	Anyajuhtartás támogatása
Termeléshez kötött - állategység alapú támogatás	EMGA	DPcoupled	CIS(32)	DP12_E11_CISC_16	Anyatehéntartás támogatása
Termeléshez kötött - állategység alapú támogatás	EMGA	DPcoupled	CIS(32)	DP13_E12_CISM_16	Hízott bika támogatás
Termeléshez kötött - állategység alapú támogatás	EMGA	DPcoupled	CIS(32)	DP14_E13_CISD_16	Tejhasznú tehéntartás támogatása
Termeléshez kötött - területalapú támogatás	EMGA	DPcoupled	CIS(32)	DP15_E14_CISG_16	Szemes fehérjetakarmány-növény termesztés támogatása

Beavatkozáscsoport	Alap	Beavatkozási forma	A beavatkozás típusa	Kódszám	KAP Stratégiai Tervben szereplő megnevezés
Termeléshez kötött - területalapú támogatás	EMGA	DPcoupled	CIS(32)	DP16_E15_CISP_16	Szálas fehérjetakarmány-növény termesztés támogatása
Agro-ökológiai alapprogram	EMGA	DPdecoupled	Eco-scheme(31)	DP17_G01_ECOS_16	Agro-ökológiai alapprogram
Mezőgazdasági üzemek fejlesztése	EMVA	RD	INVEST(73-74)	RD01_E01_FRM_73	Mezőgazdasági üzemek fenntarthatósági fejlesztése
Mezőgazdasági üzemek fejlesztése	EMVA	RD	INVEST(73-74)	RD02_D01_FRM_73	Mezőgazdasági üzemek digitális átállásának támogatása
Mezőgazdasági üzemek fejlesztése	EMVA	RD	INVEST(73-74)	RD03_E02_FON_73	Mezőgazdasági termékek értéknövelése a mezőgazdasági üzemen belül
Mezőgazdasági üzemek fejlesztése	EMVA	RD	INVEST(73-74)	RD04_E03_FOF_73	Mezőgazdasági termékek értéknövelése a mezőgazdasági üzemen kívül
Fiatal mezőgazdasági termelők és erdőgazdálkodók támogatásai	EMVA	RD	INSTAL(75)	RD05_B01_YFS_75	Generációs megújulás fiatal mezőgazdasági termelők induló támogatásával
Fiatal mezőgazdasági termelők és erdőgazdálkodók támogatásai	EMVA	RD	INSTAL(75)	RD06_B02_YFY_75	Generációs megújulás gazdaságátvevő támogatásával
Fiatal mezőgazdasági termelők és erdőgazdálkodók támogatásai	EMVA	RD	COOP(77)	RD07_B03_YFO_77	Generációs megújulás, gazdaságátadási együttműködés
Fiatal mezőgazdasági termelők és erdőgazdálkodók támogatásai	EMVA	RD	INSTAL(75)	RD08_B04_BIS_75	Generációs megújulás induló vidéki és fiatal erdőgazdálkodó vállalkozók támogatásával
Mezőgazdasági üzemek fejlesztése	EMVA	RD	INVEST(73-74)	RD09_B05_SML_73	Mezőgazdasági kisüzemek fenntarthatósági fejlesztése
Mezőgazdasági üzemek fejlesztése	EMVA	RD	INVEST(73-74)	RD10_B06_DVO_73	Mezőgazdasági üzemen belüli tevékenység diverzifikáció támogatása
Mezőgazdasági üzemek fejlesztése	EMVA	RD	INVEST(73-74)	RD11_B07_DVF_73	Mezőgazdasági üzemen kívüli tevékenység diverzifikáció támogatása
Mezőgazdasági üzemek fejlesztése	EMVA	RD	INVEST(73-74)	RD12_W01_WTO_74	Vízfelhasználás hatékonyságát javító mezőgazdasági üzemen belüli beruházás
Vízfelhasználás hatékonyságát javító mezőgazdasági öntözési közösségek támogatása	EMVA	RD	COOP(77)	RD15_W04_COP_77	Vízfelhasználás hatékonyságát javító mezőgazdasági öntözési közösségek támogatása

Beavatkozáscsoport	Alap	Beavatkozási forma	A beavatkozás típusa	Kódszám	KAP Stratégiai Tervben szereplő megnevezés
Mezőgazdasági Károk Enyhítése beavatkozásai	EMVA	RD	RISK(76)	RD16_I01_INS_76	Mezőgazdasági Kockázatkezelési Rendszer (MKR II. pillér): Díjtámogatott mezőgazdasági biztosítás
Mezőgazdasági Károk Enyhítése beavatkozásai	EMVA	RD	RISK(76)	RD17_I02_IST_76	Mezőgazdasági Kockázatkezelési Rendszer (MKR IV. pillér): Mezőgazdasági krízisbiztosítási rendszer
Mezőgazdasági Károk Enyhítése beavatkozásai	EMVA	RD	INVEST(73-74)	RD18_I03_JGR_73	Mezőgazdasági Kockázatkezelési Rendszer (MKR III pillér) Országos mezőgazdasági jégkármérséklő rendszer
Agrárkörnyezetgazdálkodási kifizetések (AKG)	EMVA	RD	ENVCLIM(70)	RD19_G01_AEC_70	Agrárkörnyezetgazdálkodási kifizetések (AKG)
Ökológiai gazdálkodás támogatása	EMVA	RD	ENVCLIM(70)	RD20_G02_ORT_70	Ökológiai gazdálkodás támogatása
Agro-ökológiai földhasználat-váltást és fenntartást ösztönző kifizetés	EMVA	RD	INVEST(73-74)	RD21_G04_LCI_73	Agro-ökológiai nem termelő beruházások
Agro-ökológiai földhasználat-váltást és fenntartást ösztönző kifizetés	EMVA	RD	ENVCLIM(70)	RD22_G05_LCP_70	Agro-ökológiai földhasználat-váltást ösztönző kifizetés
Natura 2000 mezőgazdasági területeknek nyújtott kompenzációs kifizetések	EMVA	RD	ASD(72)	RD23_G06_NAG_72	Natura 2000 mezőgazdasági területeknek nyújtott kompenzációs kifizetések
Genetikai megőrzés	EMVA	RD	ENVCLIM(70)	RD24_G07_GAX_70	Állati genetikai erőforrások ex situ megőrzése
Genetikai megőrzés	EMVA	RD	ENVCLIM(70)	RD25_G08_GAI_70	Állati genetikai erőforrások in situ megőrzése
Genetikai megőrzés	EMVA	RD	ENVCLIM(70)	RD26_G09_GAV_70	Állati genetikai erőforrások in vitro megőrzése
Genetikai megőrzés	EMVA	RD	ENVCLIM(70)	RD27_G10_GPX_70	Növényi genetikai erőforrások és mikroorganizmusok ex situ megőrzése
Genetikai megőrzés	EMVA	RD	ENVCLIM(70)	RD28_G11_GPI_70	Növényi genetikai erőforrások in situ megőrzése
Állatjólét	EMVA	RD	ENVCLIM(70)	RD29_G12_AWC_70	Állatjóléti támogatások a kiskérődző ágazatban
Állatjólét	EMVA	RD	ENVCLIM(70)	RD30_G12_AWC_70	Állatjóléti támogatások a szarvasmarha ágazatban
Állatjólét	EMVA	RD	ENVCLIM(70)	RD31_G12_AWC_70	Állatjóléti támogatások a sertés ágazatban

Beavatkozáscsoport	Alap	Beavatkozási forma	A beavatkozás típusa	Kódszám	KAP Stratégiai Tervben szereplő megnevezés
Állatjólét	EMVA	RD	ENVCLIM(70)	RD32_G12_AWC_70	Állatjóléti támogatások a baromfi ágazatban
Állatjólét	EMVA	RD	ENVCLIM(70)	RD33_G15_ANB_70	Állatjóléti támogatás a méhészeti ágazatban
Erdő területeknek nyújtott Natura 2000 kompenzációs kifizetések	EMVA	RD	ASD(72)	RD34_F01_NAF_72	Erdő területeknek nyújtott Natura 2000 kompenzációs kifizetések
Erdőkörnyezetvédelmi többéves kötelezettségvállalások (EKV)	EMVA	RD	ENVCLIM(70)	RD35_F02_FEC_70	Erdőkörnyezetvédelmi többéves kötelezettségvállalások (EKV)
Erdő-genetikai többéves kötelezettségvállalások	EMVA	RD	ENVCLIM(70)	RD36_F03_GEN_70	Erdő-genetikai többéves kötelezettségvállalások
Erdőtüzek megelőzésének és kockázatcsökkentésének együttműködés alapú támogatása	EMVA	RD	COOP(77)	RD37_F04_FRC_77	Erdőtüzek megelőzésének és kockázatcsökkentésének együttműködés alapú támogatása
Erdőtelepítési és fásítási beruházások támogatás és azok ápolási és jövedelempótló támogatása	EMVA	RD	INVEST(73-74)	RD38_F05_AFI_73	Erdőtelepítési és fásítási beruházások támogatása
Erdőtelepítési és fásítási beruházások támogatás és azok ápolási és jövedelempótló támogatása	EMVA	RD	ENVCLIM(70)	RD39_F06_AFM_70	Erdőtelepítési beruházások ápolása és jövedelempótló támogatása
Versenyképes erdőgazdálkodást szolgáló beruházások (for-profit)	EMVA	RD	INVEST(73-74)	RD40_F07_INP_73	Versenyképes erdőgazdálkodást szolgáló beruházások (for-profit)
Az erdőgazdálkodás környezeti fenntarthatóságát szolgáló beruházások (non-profit)	EMVA	RD	INVEST(73-74)	RD41_F08_INN_73	Az erdőgazdálkodás környezeti fenntarthatóságát szolgáló beruházások (non-profit)
Vidéki infrastruktúra	EMVA	RD	INVEST(73-74)	RD42_R01_RAN_73	Vidéki infrastruktúra fejlesztés tanyákon
Vidéki infrastruktúra	EMVA	RD	INVEST(73-74)	RD43_R02_LOC_73	Vidéki infrastrukturális fejlesztés kistelepüléseken
Termelői csoportok és termelői szervezetek támogatása	EMVA	RD	COOP(77)	RD44_R03_POG_77	Termelői csoportok és termelői szervezetek támogatása
Együttműködés	EMVA	RD	COOP(77)	RD45_R04_GIS_77	Együttműködések új EU-s és önkéntes minőségrendszer kidolgozására valamint meglévő nemzeti minőségre
Együttműködés	EMVA	RD	COOP(77)	RD46_R05_GIJ_77	Együttműködések már létező minőségrendszer vagy bejegyzett OEM/OFJ/FJ/HKT esetén

Beavatkozáscsoport	Alap	Beavatkozási forma	A beavatkozás típusa	Kódszám	KAP Stratégiai Tervben szereplő megnevezés
Képzés, tanácsadás, bemutatóüzem, minőségbiztosítás, digitalizáció	EMVA	RD	COOP(77)	RD47_R06_QSJ_77	Minőségbiztosítási és irányítási rendszerekhez történő csatlakozás támogatása
Képzés, tanácsadás, bemutatóüzem, minőségbiztosítás, digitalizáció	EMVA	RD	COOP(77)	RD48_R07_QSP_77	Minőségrendszerek tájékoztatási és promóciós tevékenységének támogatása
Vidékfejlesztési együttműködés a Rövid Ellátási Láncok fejlesztéséért	EMVA	RD	COOP(77)	RD49_R09_SCC_77	Vidékfejlesztési együttműködés a Rövid Ellátási Láncok fejlesztéséért
Vidékfejlesztési együttműködés a társadalmi vállalkozások fejlesztéséért	EMVA	RD	COOP(77)	RD50_R10_SEC_77	Vidékfejlesztési együttműködés a társadalmi vállalkozások fejlesztéséért
Vidékfejlesztési együttműködés a térségi aktív-és ökoturisztikai fejlesztésért	EMVA	RD	COOP(77)	RD51_R11_TUC_77	Vidékfejlesztési együttműködés a térségi aktív-és ökoturisztikai fejlesztésért
Vidékfejlesztési együttműködés a biomassza alapú gazdaság fejlesztéséért	EMVA	RD	COOP(77)	RD52_R12_BIC_77	Vidékfejlesztési együttműködés a biomassza alapú gazdaság fejlesztéséért
Vidékfejlesztési együttműködés a vadgazdálkodás területén	EMVA	RD	COOP(77)	RD53_R13_GAC_77	Vidékfejlesztési együttműködés a vadgazdálkodás területén
Mezőgazdasági üzemek fejlesztése	EMVA	RD	INVEST(73-74)	RD54_R14_OGR_73	Díszkertészeti ágazat kisvállalkozásainak támogatása
Képzés, tanácsadás, bemutatóüzem, minőségbiztosítás, digitalizáció	EMVA	RD	COOP(77)	RD55_D02_RUF_77	Erdőgazdálkodás digitális szolgáltatásainak fejlesztése együttműködés alapján
Képzés, tanácsadás, bemutatóüzem, minőségbiztosítás, digitalizáció	EMVA	RD	COOP(77)	RD56_D03_SVC_77	Vidékfejlesztési együttműködések a kistelepülések digitális átállásának támogatásért (okos falu)
LEADER stratégiák elkészítése és végrehajtása	EMVA	RD	COOP(77)	RD57_R15_LDR_77	LEADER stratégiák elkészítése és végrehajtása
Képzés, tanácsadás, bemutatóüzem, minőségbiztosítás, digitalizáció	EMVA	RD	KNOW(78)	RD58_A01_TRA_78	Képzések és bemutatóüzemi programok
Képzés, tanácsadás, bemutatóüzem, minőségbiztosítás, digitalizáció	EMVA	RD	KNOW(78)	RD59_A02_INF_78	Tájékoztatási szolgáltatások
Képzés, tanácsadás, bemutatóüzem, minőségbiztosítás, digitalizáció	EMVA	RD	KNOW(78)	RD60_A04_ADP_78	Tanácsadási szolgáltatások
Európai Innovációs Partnerség (EIP) együttműködés	EMVA	RD	COOP(77)	RD61_A05_EIP_77	Európai Innovációs Partnerség (EIP) együttműködés

Beavatkozáscsoport	Alap	Beavatkozási forma	A beavatkozás típusa	Kódszám	KAP Stratégiai Tervben szereplő megnevezés
Méhészeti beavatkozások	EMGA	Sectoral - Méhészeti termékek	PROMOBEES(55(1)(f))	SC01_A02_BEM_55	Méhészeti marketing
Méhészeti beavatkozások	EMGA	Sectoral - Méhészeti termékek	ADVIBEES(55(1)(a))	SC02_A01_BEA_55	Méhészeti tudásátadás és technikai segítségnyújtás
Méhészeti beavatkozások	EMGA	Sectoral - Méhészeti termékek	INVAPI(55(1)(b))	SC03_E02_BEI_55	Méhészeti ágazat versenyképességének fejlesztése
Méhészeti beavatkozások	EMGA	Sectoral - Méhészeti termékek	PRESBEEHIVES(55(1)(d))	SC04_E03_BEV_55	Méhészet állategészségügyi és genetikai állapotjavítása
Szőlészeti-borászati beavatkozások	EMGA	Sectoral - Bor	RESTRVINEY(58(1)(a))	SC05_E04_WIR_58	Szőlőültetvények szerkezetátalakítási és átállítási támogatása
Szőlészeti-borászati beavatkozások	EMGA	Sectoral - Bor	INVWINE(58(1)(b))	SC06_E05_WII_58	Beruházások tárgyi és immateriális javakba a borágazatban
Szőlészeti-borászati beavatkozások	EMGA	Sectoral - Bor	GREENWINE(58(1)(c))	SC07_E06_WIG_58	Zöldszüret támogatása a borágazatban
Szőlészeti-borászati beavatkozások	EMGA	Sectoral - Bor	DISTIL(58(1)(g))	SC08_E07_WID_58	Borászati melléktermékek lepárlása
Szőlészeti-borászati beavatkozások	EMGA	Sectoral - Bor	INFOR(58(1)(h))	SC09_E08_WIN_58	Borágazati belpiaci promócoió
Szőlészeti-borászati beavatkozások	EMGA	Sectoral - Bor	PROMOWINE(58(1)(k))	SC10_E09_WIP_58	Borágazatban alkalmazott, harmadik országokban folytatott promóció
Zöldség-gyümölcs szektoriális beavatkozások	EMGA	Sectoral - Gyümölcs- és zöldségfélék	ADVI1(47(1)(b))	SC11_A03_FVA_47	- tanácsadási szolgáltatások és technikai segítségnyújtás - zöldség-gyümölcs
Zöldség-gyümölcs szektoriális beavatkozások	EMGA	Sectoral - Gyümölcs- és zöldségfélék	TRAINCO(47(1)(c))	SC12_A04_FVT_47	- képzés, ideértve a személyre szabott tanácsadást és a legjobb gyakorlatok cseréjét is - zöldség-gy
Zöldség-gyümölcs szektoriális beavatkozások	EMGA	Sectoral - Gyümölcs- és zöldségfélék	ORGAN(47(1)(d))	SC13_G01_FVO_47	- ökológiai vagy integrált termelés - zöldség gyümölcs

Beavatkozáscsoport	Alap	Beavatkozási forma	A beavatkozás típusa	Kódszám	KAP Stratégiai Tervben szereplő megnevezés
Zöldség-gyümölcs szektoriális beavatkozások	EMGA	Sectoral - Gyümölcs- és zöldségfélék	TRANS(47(1)(e))	SC14_B01_FVE_47	- a termékek szállítása és tárolása fenntarthatóságának és hatékonyságának növelése - zöldség-gyümö
Zöldség-gyümölcs szektoriális beavatkozások	EMGA	Sectoral - Gyümölcs- és zöldségfélék	PROMO(47(1)(f))	SC15_E10_FVP_47	- promóció, kommunikáció és marketing - zöldség-gyümölcs
Zöldség-gyümölcs szektoriális beavatkozások	EMGA	Sectoral - Gyümölcs- és zöldségfélék	QUAL(47(1)(g))	SC16_E11_FVQ_47	- uniós és nemzeti minőségrendszerek alkalmazása
Zöldség-gyümölcs szektoriális beavatkozások	EMGA	Sectoral - Gyümölcs- és zöldségfélék	TRACE(47(1)(h))	SC17_E12_FVC_47	- nyomonkövethetőségi és tanúsítási rendszerek alkalmazása - zöldség-gyümölcs
Zöldség-gyümölcs szektoriális beavatkozások	EMGA	Sectoral - Gyümölcs- és zöldségfélék	CLIMA(47(1)(i))	SC18_G02_FVL_47	- az éghajlatváltozás mérséklését és az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodást szolgáló intézkedése
Zöldség-gyümölcs szektoriális beavatkozások	EMGA	Sectoral - Gyümölcs- és zöldségfélék	SETUP(47(2)(a))	SC19_I01_FVF_47	- kölcsönös kockázatkezelési alapok - zöldség-gyümölcs
Zöldség-gyümölcs szektoriális beavatkozások	EMGA	Sectoral - Gyümölcs- és zöldségfélék	INVVO(47(2)(b))	SC20_I02_FVV_47	- beruházások, amelyek hatékonyabbá teszik a forgalomba kerülő mennyiségek kezelését, közös tárolását
Zöldség-gyümölcs szektoriális beavatkozások	EMGA	Sectoral - Gyümölcs- és zöldségfélék	STORE(47(2)(c))	SC21_I03_FVS_47	- termékek közös tárolása, ezen belül szükség esetén a termékek kollektív feldolgozása - zöldség-gyü
Zöldség-gyümölcs szektoriális beavatkozások	EMGA	Sectoral - Gyümölcs- és zöldségfélék	ORCHA(47(2)(d))	SC22_I04_FVR_47	- gyümölcsösök újratelepítése - zöldség-gyümölcs
Zöldség-gyümölcs szektoriális beavatkozások	EMGA	Sectoral - Gyümölcs- és zöldségfélék	WITHD(47(2)(f))	SC23_I05_FVW_47	- forgalomból történő kivonás ingyenes szétosztás céljára vagy más rendeltetésre - zöldség-gyümölcs

Beavatkozáscsoport	Alap	Beavatkozási forma	A beavatkozás típusa	Kódszám	KAP Stratégiai Tervben szereplő megnevezés
Zöldség-gyümölcs szektoriális beavatkozások	EMGA	Sectoral - Gyümölcs- és zöldségfélék	GREEN(47(2)(g))	SC24_I06_FVG_47	- zöldszüret - zöldség-gyümölcs
Zöldség-gyümölcs szektoriális beavatkozások	EMGA	Sectoral - Gyümölcs- és zöldségfélék	NOHAR(47(2)(h))	SC25_I07_FVN_47	- be nem takarítás - zöldség-gyümölcs
Zöldség-gyümölcs szektoriális beavatkozások	EMGA	Sectoral - Gyümölcs- és zöldségfélék	HARIN(47(2)(i))	SC26_I08_FVH_47	- betakarítási és termelési biztosítás - zöldség-gyümölcs
Zöldség-gyümölcs szektoriális beavatkozások	EMGA	Sectoral - Gyümölcs- és zöldségfélék	COMM(47(2)(l))	SC27_I09_FVM_47	- figyelemfelhívást és a fogyasztók tájékoztatását célzó kommunikációs tevékenységek - zöldség-gyümö
Zöldség-gyümölcs szektoriális beavatkozások	EMGA	Sectoral - Gyümölcs- és zöldségfélék	INVRE(47(1)(a))	SC28_E01_FVI_47	Ágazati beavatkozások zöldség-gyümölcs: Termelői szervezetek támogatása

3. sz. melléklet A KAP Stratégiai Terv beavatkozásainak környezeti értékelése

Beavatkozáscsoport	KAP Stratégai Terv SKV keretében vizsgált környezeti tényezők						
	Fenntartható mezőgazdaság, egészségvédelem és igazságosság	A talajminőség védelme, talajerózió megelőzése	Felszíni és felszín alatti vizek védelme	Éghajlatváltozás mérséklése, alkalmazkodás, energiahasználat	Biológiai sokféleség és ökoszisztéma szolgáltatások	Vidéki táj megőrzése, táji elemek és kulturális örökség védelme	Levegőminőség, hulladék, körforgásos gazdaság, zaj- és rezgésvédelem
Kondicionalitás	2	4	3	2	4	4	2
A fenntarthatóságot elősegítő, alapszintű és átcsoportosítással nyújtható kiegészítő jövedelemtámogatás	2	-3	-3	-3	-3	-3	-3
Fiatal mezőgazdasági termelők részére nyújtott kiegészítő jövedelemtámogatás	4	0	0	0	0	0	0
Agro-ökológiai alapprogram	1	5	4	2	5	4	2
Termeléshez kötött - területalapú támogatás	1	-1	-1	-1	-1	-1	0
Termeléshez kötött - állategység alapú támogatás	2	0	-1	-3	2	2	0
Zöldség-gyümölcs szektoriális beavatkozások	2	4	4	2	1	1	0
Méhészeti beavatkozások	3	0	0	0	5	0	0
Szőlészeti-borászati beavatkozások	-1	1	0	0	-1	2	0
Agrárkörnyezetgazdálkodási kifizetések (AKG)	1	6	4	3	6	4	2
Ökológiai gazdálkodás támogatása	6	6	6	4	5	5	3
Agro-ökológiai földhasználat-váltást és fenntartást ösztönző kifizetés	4	6	6	6	6	6	4
Genetikai megőrzés	6	3	3	4	5	3	3
Állatjólét	4	0	0	0	-4	0	0
Erdőkörnyezetvédelmi többéves kötelezettségvállalások (EKV)	2	5	4	4	6	2	2

Beavatkozáscsoport	KAP Stratégai Terv SKV keretében vizsgált környezeti tényezők						
	Fenntartható mezőgazdaság, egészségvédelem és igazságosság	A talajminőség védelme, talajerózió megelőzése	Felszíni és felszín alatti vizek védelme	Éghajlatváltozás mérséklése, alkalmazkodás, energiahasználat	Biológiai sokféleség és ökoszisztéma szolgáltatások	Vidéki táj megőrzése, táji elemek és kulturális örökség védelme	Levegőminőség, hulladék, körforgásos gazdaság, zaj- és rezgésvédelem
Erdő-genetikai többéves kötelezettségvállalások	0	2	2	2	2	0	2
Natura 2000 mezőgazdasági területeknek nyújtott kompenzációs kifizetések	4	6	6	6	6	6	4
Erdő területeknek nyújtott Natura 2000 kompenzációs kifizetések	0	5	4	5	6	5	6
Mezőgazdasági üzemek fejlesztése	2	1	-4	0	0	2	2
Mezőgazdasági Károk Enyhítése beavatkozásai	3	-1	-1	-1	-1	-1	0
Erdőtelepítési és fásítási beruházások támogatás és azok ápolási és jövedelempótló támogatása	1	4	4	4	-1	1	4
Versenyképes erdőgazdálkodást szolgáló beruházások (for-profit)	0	0	0	0	0	0	0
Az erdőgazdálkodás környezeti fenntarthatóságát szolgáló beruházások (non-profit)	4	4	4	5	4	4	5
Vidéki infrastruktúra	3	0	0	0	0	0	0
Fiatal mezőgazdasági termelők és erdőgazdálkodók támogatásai	4	0	0	0	0	0	0
Vízfelhasználás hatékonyságát javító mezőgazdasági öntözési közösségek támogatása	2	2	-5	-4	-6	-4	4
Erdőtüzek megelőzésének és kockázatcsökkentésének együttműködés alapú támogatása	4	4	4	5	4	4	5
Termelői csoportok és termelői szervezetek támogatása	2	0	0	0	0	0	0

Beavatkozáscsoport	KAP Stratégai Terv SKV keretében vizsgált környezeti tényezők						
	Fenntartható mezőgazdaság, egészségvédelem és igazságosság	A talajminőség védelme, talajerózió megelőzése	Felszíni és felszín alatti vizek védelme	Éghajlatváltozás mérséklése, alkalmazkodás, energiahasználat	Biológiai sokféleség és ökoszisztéma szolgáltatások	Vidéki táj megőrzése, táji elemek és kulturális örökség védelme	Levegőminőség, hulladék, körforgásos gazdaság, zaj- és rezgésvédelem
Együttműködés	3	1	1	1	1	1	1
Képzés, tanácsadás, bemutatóüzem, minőségbiztosítás, digitalizáció	3	4	4	4	4	4	4
Vidékfejlesztési együttműködés a Rövid Ellátási Láncok fejlesztéséért	5	0	0	0	0	0	0
Vidékfejlesztési együttműködés a társadalmi vállalkozások fejlesztéséért	3	0	0	0	0	0	0
Vidékfejlesztési együttműködés a térségi aktív-és ökoturisztikai fejlesztésért	3	0	0	0	-4	0	0
Vidékfejlesztési együttműködés a biomassza alapú gazdaság fejlesztéséért	-1	-4	0	5	-4	0	-4
Vidékfejlesztési együttműködés a vadgazdálkodás területén	2	0	0	0	2	0	0
LEADER stratégiák elkészítése és végrehajtása	4	0	0	0	0	0	0
Európai Innovációs Partnerség (EIP) együttműködés	2	2	3	0	2	1	6